

อุดมการณ์ความเป็นหนึ่งและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด

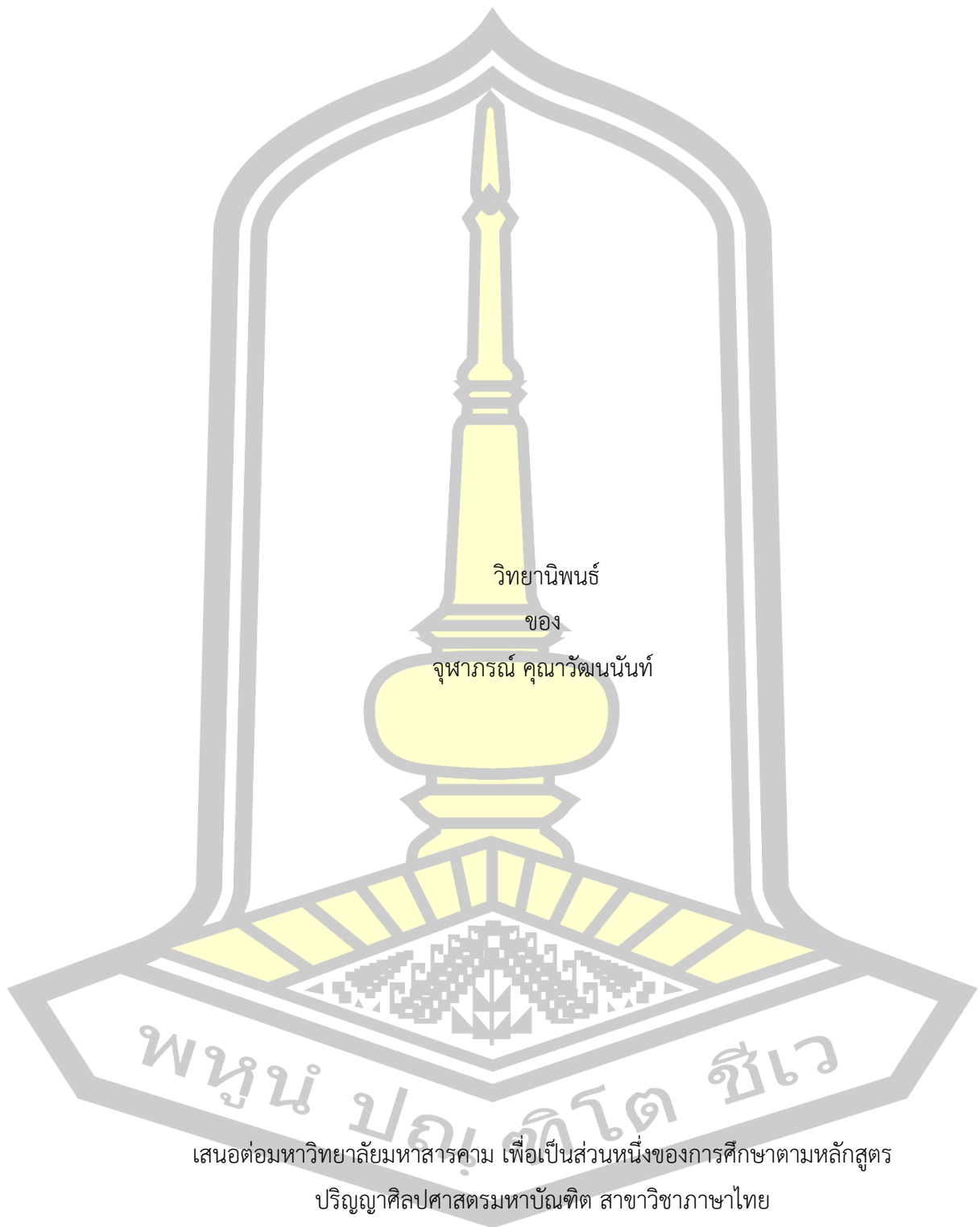
วิทยานิพนธ์
ของ
จุฬารัตน์ คุณาวัฒน์นันท์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ธันวาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมเชย

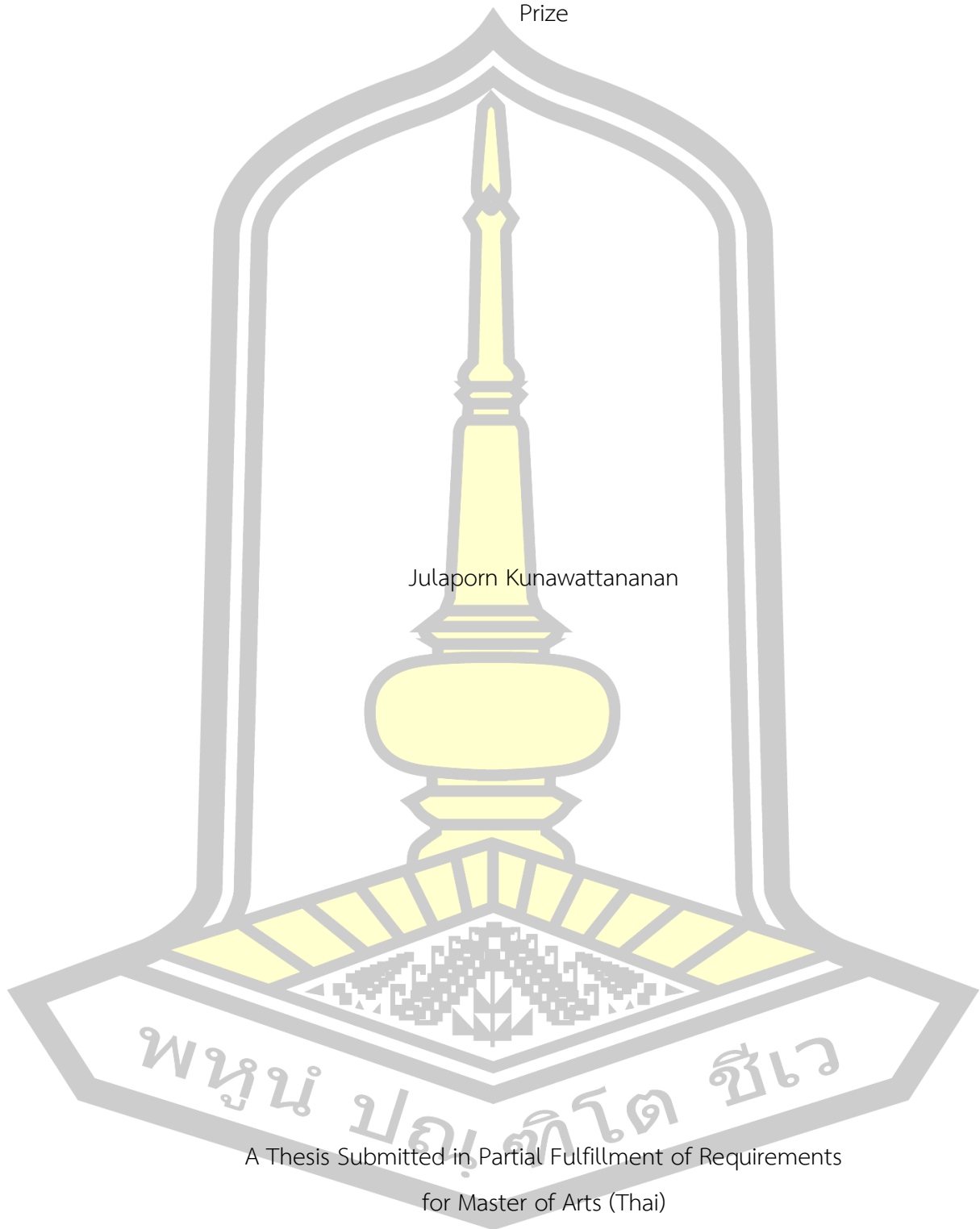

ธันวาคม 2566

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

The Ideology of Femininity and Language Strategies in Literature Chommanard Book
Prize

Julaporn Kunawattananan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Arts (Thai)

December 2023

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางจุฬารัตน์ คุณาวัฒน
นันท์ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. นิตยา วรรณกิติร์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ราชนัย นิลวรรณภา)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. กীরติ ธนะไชย)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ผศ. ดร. มารศรี สอทิพย์)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. นิตยา วรรณกิติร์)

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมณาต		
ผู้วิจัย	จุฬารักษ์ คุณาวัฒน์นันท์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ราชนัย นิลวรรณภา		
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	ภาษาไทย
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2566

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมณาต” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอในวรรณกรรมรางวัลชมณาต ระหว่างปี พ.ศ.2551 – 2564 จำนวน 10 เรื่อง วิเคราะห์โดยทฤษฎีอุดมการณ์ ความเป็นหญิง และกลวิธีทางภาษา

ผลการศึกษาพบ 2 ประเด็น ดังนี้ 1. อุดมการณ์ความเป็นหญิง จำนวน 8 อุดมการณ์ ดังนี้ 1) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับบทบาททางสังคม 2) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับบทบาทความเป็นแม่ 3) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับบทบาทความเป็นเมีย 4) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับการสร้างความยอมรับ 5) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับความรัก 6) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับความกตัญญู 7) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับการศึกษา 8) อุดมการณ์ความเป็นหญิงกับชนชั้น 2. กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมณาต จำนวน 9 กลวิธี ดังนี้ 1) กลวิธีการใช้ทางศัพท์ ได้แก่ การใช้คำเรียกชื่อและการใช้คำเรียกขาน 2) กลวิธีการใช้ทัศนภาพ 3) กลวิธีการใช้อุปมา 4) กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ 5) กลวิธีการใช้มูลบท 6) กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ 7) กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ 8) กลวิธีการกล่าวเกินจริง และ 9) กลวิธีการอ้างถึง

การนำเสนออุดมการณ์พบว่าการนำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาที่หลากหลายในตัวบทวรรณกรรมซึ่งได้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง และพบการเปลี่ยนแปลงของความคิดตามช่วงเวลาและบริบททางสังคมตามยุคสมัยที่ต่างกัน ทำให้ความคิดของผู้หญิงแตกต่างกันไปทั้งด้าน พฤติกรรมอาชีพ และบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงที่สามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นผู้หญิงที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน และสะท้อนความคิดเห็นหรืออุดมการณ์ที่มีอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้ ดังนั้นกลวิธีทางภาษา จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงที่สื่อผ่านงานวรรณกรรม

คำสำคัญ : อุดมการณ์ความเป็นหญิง, กลวิธีทางภาษา, วรรณกรรมรางวัลชมณาต

TITLE	The Ideology of Femininity and Language Strategies in Literature Chommanard Book Prize		
AUTHOR	Julaporn Kunawattananan		
ADVISORS	Assistant Professor Rachan Nilawanapa , Ph.D.		
DEGREE	Master of Arts	MAJOR	Thai
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2023

ABSTRACT

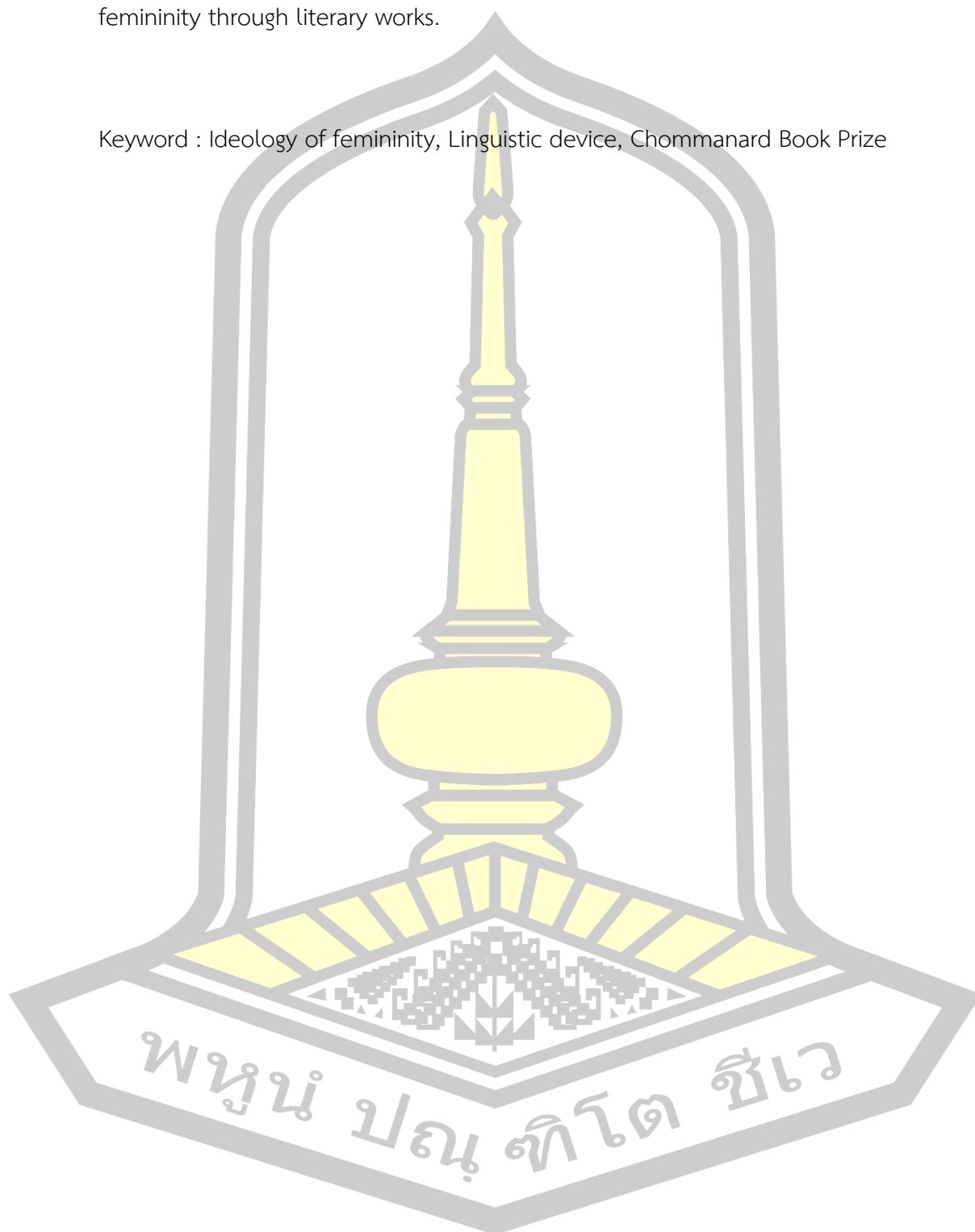
This present qualitative study entitled “The Ideology of Femininity and Language Strategies in Literature Chommanard Book Prize” aims to explore the ideology of femininity and linguistic devices employed in 10 selected novels of Chomanard Book Prize from 2551-2564 B.E. The analysis is based on ideological theory, femininity and linguistics strategies.

The findings are: 1. In terms of femininity, eight ideologies of femininity were found including 1) femininity and social roles, 2) femininity and motherhood, 3) femininity and role of wife, 4) femininity and construction of acceptance, 5) femininity and love, 6) femininity and gratitude, 7) femininity and education, and 8) femininity and social class; 2. In terms of linguistic strategies, nine linguistics devices were found including 1) name and naming, 2) modality, 3) similes, 4) metaphor, 5) presuppositions, 6) rhetorical questions, 7) symbolism, 8) overstatement, and 9) claiming.

The presentation of the ideology was portrayed in various linguistic devices found in literary texts reflecting femininity. It is also found that ideologies have changed over time, as well as, in according to the social contexts of different periods. As a result, women’s ideas toward behavior, occupation, and gender roles have been changed and reflected in shared ideologies of femininity among women. In addition, it also reflects the common opinion or ideology of society as a

whole. Therefore, linguistic devices are significant tools in conveying the ideology of femininity through literary works.

Keyword : Ideology of femininity, Linguistic device, Chommanard Book Prize

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดีเพราะได้รับความกรุณาและช่วยเหลืออย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ทางด้านภาษาศาสตร์แก่ผู้วิจัย อีกทั้งยังได้สละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา แนะนำ ตรวจทาน และแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการวิจัยเพื่อให้เกิดความละเอียดถี่ถ้วนจนเสร็จสิ้นสมบูรณ์ด้วยความเมตตา ศิษย์ รู้สึกทราบในพระคุณของครูอย่างยั้ง ศิษย์ขอกราบขอบพระคุณและจะขอระลึกถึงพระคุณของครูเสมอ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.นิตยา วรรณกิติ์ ประธานกรรมการสอบ ที่คอยให้ กำลังใจ ติดตามถามไถ่ความก้าวหน้าของงานวิจัยตลอดจนให้คำแนะนำที่ดีด้วยความเมตตากรุณาเสมอมา ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ธนะไชย กรรมการสอบ ที่คอยให้กำลังใจ ให้คำแนะนำด้วย ความเมตตากรุณา และขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มารศรี สอทิพย์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาอ่านงานวิจัยและกรุณาชี้แนะแนวทาง ทั้งยังให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อวิทยานิพนธ์สมบูรณ์ ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.ปฐม หงส์สุวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาคภูมิ หรรณา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.ดุจมิตร จิตบรรจง และอาจารย์ ดร.โสภี อุ้นทะยา ที่คอยให้คำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำ ในด้านการเรียนและการเขียนวิทยานิพนธ์ จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชา ภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามทุกท่าน ที่มอบความรู้ทางภาษาและวรรณกรรมให้แก่ผู้วิจัยในระดับปริญญาโท

ขอขอบพระคุณท่านผอ.เสถียร ลำภา ผู้ที่คอยส่งเสริมสนับสนุน ให้โอกาสในการศึกษาต่อ คอย ช่วยเหลือเกื้อกูล ตลอดจนให้กำลังใจในการทำงานและการทำวิจัย ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ชานนท์ ไชยทองดี ให้คำแนะนำปรึกษาและแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ด้วยความจริงใจและเมตตาเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัว ประกอบด้วยคุณแม่ น้องสาว น้องชาย ลูกหลานและญาติทุกคน ซึ่งเป็น บุคคลสำคัญที่คอยสนับสนุนและเป็นกำลังใจในการศึกษาและเป็นพลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ เพื่อน ๆ ร่วมรุ่นภาษาไทยทั้งสายภาษาและวรรณคดี รหัส 62 และ 63 น้องมีว น้องอ้อม น้องน็อต น้องหลิว ครูหนึ่ง น้องเตอร์ น้องลูกปลา ที่คอยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งวิทยานิพนธ์สำเร็จผลลุล่วง ด้วยดี และสุดท้ายที่ขาดไม่ได้เลยก็คือลูก ๆ นักเรียนโรงเรียนบ้านหมากเขียบที่น่ารักทุกคนที่ส่งกำลังใจให้ครูทุก ครั้งเมื่อเดินทางมาศึกษาที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

จุฬารัตน์ คุณาวัฒนันท์

สารบัญ

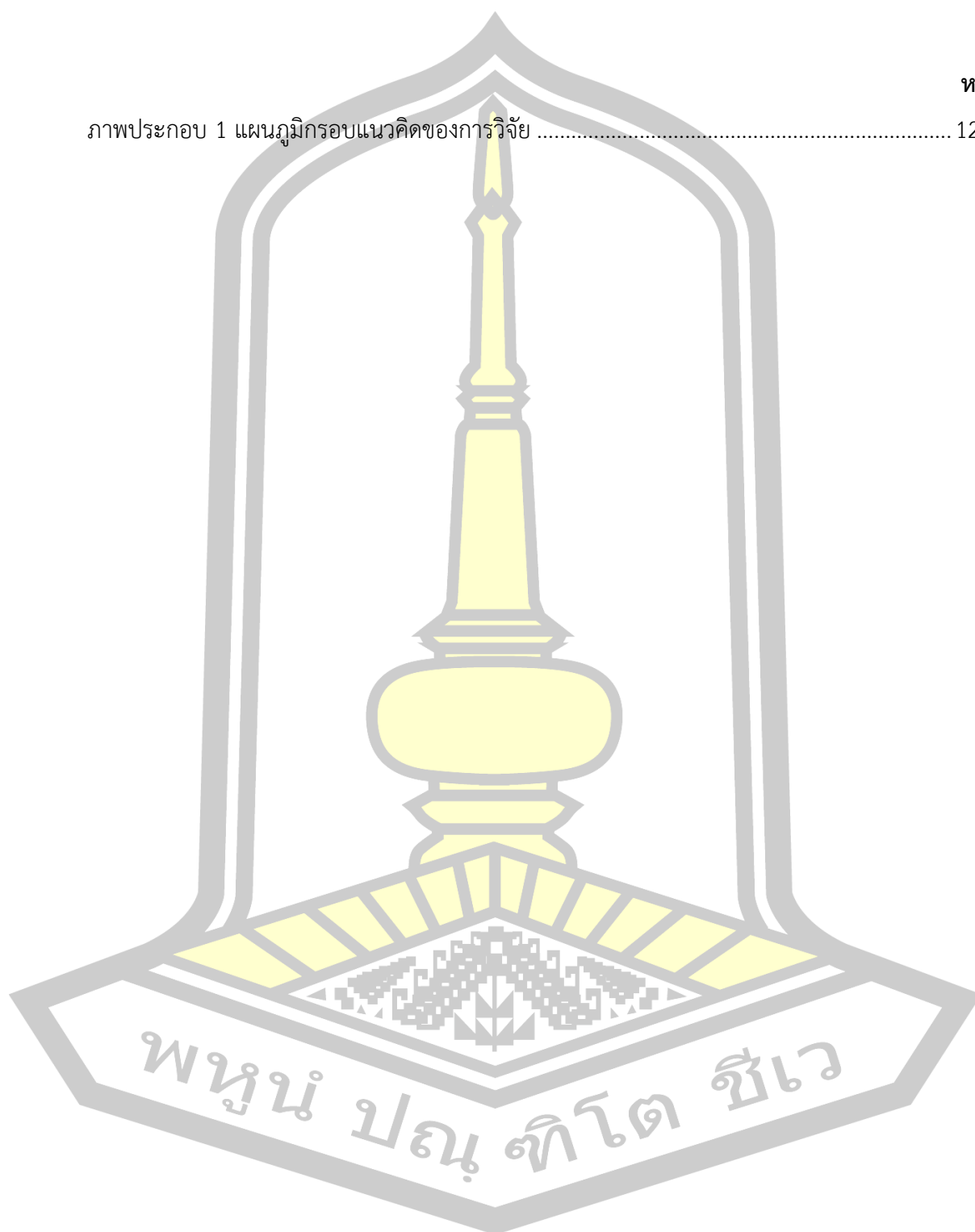
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพประกอบ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 คำถามของการวิจัย	4
1.3 ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
1.4 ความสำคัญของการวิจัย.....	4
1.5 ขอบเขตของการวิจัย	4
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
1.7 กรอบแนวคิดหลักการวิจัย	6
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ	13
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
2.1 ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมรางวัลชมนาด.....	14
2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	15
2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	22
บทที่ 3 อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด	37
3.1 อุดมการณ์ทางสังคม	37
3.2 อุดมการณ์ความเป็นแม่.....	48

3.3 อุดมการณ์ความเป็นเมีย.....	59
3.4 อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ	67
3.5 อุดมการณ์ความรัก.....	74
3.6 อุดมการณ์ความกตัญญู.....	80
3.7 อุดมการณ์การศึกษา.....	84
3.8 อุดมการณ์ชนชั้น.....	86
บทที่ 4 กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด	90
4.1 กลวิธีทางศัพท์ (lexical strategies).....	90
4.2 กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ	114
4.3 กลวิธีการใช้อุปมา	130
4.4 กลวิธีการใช้อุปลักษณ์.....	145
4.5 กลวิธีการใช้มูลบท.....	151
4.6 กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์	157
4.7 กลวิธีการใช้สัญลักษณ์	161
4.8 กลวิธีกล่าวเกินจริง.....	165
4.9 กลวิธีอ้างอิง.....	167
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	172
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	172
5.2 อภิปรายผล.....	177
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	179
บรรณานุกรม.....	180
ภาคผนวก.....	192
ประวัติผู้เขียน.....	198

สารบัญภาพประกอบ

หน้า

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิกรอบแนวคิดของการวิจัย	12
--	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

วรรณกรรมเป็นงานสร้างสรรค์ของบุคคลที่เป็นเสมือนกระจกเงาสท้อนสภาพชีวิตสังคม และคตินิยมของคนทุกยุคทุกสมัย วรรณกรรมจึงเป็นสื่อกลางที่สามารถทำให้เข้าใจคนในสังคมอื่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้วรรณกรรมยังมีอิทธิพลในการสร้างเสริมทัศนคติต่อบุคคลในสังคม ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมได้ (สุภาพ วรโคตร, 2543: 3) นอกจากนั้นวรรณกรรมยังเป็นเครื่องมือที่สื่อให้เห็นถึงอุดมการณ์ของผู้คน ซึ่งอาจจะเป็นอุดมการณ์ทางสังคมหรืออุดมการณ์ทางการเมือง อีกทั้งวรรณกรรมยังสื่อสารให้เห็นถึงกระบวนการทางภาษาที่นำเสนอผ่านอุดมการณ์อันเป็นเรื่องราวที่ถูกเล่าผ่านมุมมองของนักเขียนแต่ละคน ตลอดจนเสนอให้เห็นการยึดถือคุณค่าต่าง ๆ ของคนในสังคม

ปัจจุบันผู้หญิงจำนวนมากออกจากพื้นที่ครัวเรือนมาสู่พื้นที่การทำงานนอกบ้าน และมีการส่งเสริมให้ผู้หญิงเข้าสู่ตำแหน่งหน้าที่และสถานภาพที่เคยสงวนไว้ให้ผู้ชาย เกิดอุดมคติ “ผู้หญิงเก่ง” ได้เข้ามาเบียดบังอุดมคติ “แม่ศรีเรือน” ดั้งเดิมไป เป็นปรากฏการณ์กระแส “ผู้หญิงก้าวหน้า” ปรากฏในสื่อสาธารณะต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เพื่อเน้นย้ำต่อสังคมว่าผู้หญิงมีความสามารถทัดเทียมผู้ชาย ผู้คนเริ่มชินตากับภาพผู้หญิงนักการเมือง นักธุรกิจ นักบริหารระดับสูง นักบิน ตำรวจ ทหาร แพทย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นอาชีพที่ผู้ชายเคยผูกขาดไว้ (นพพร ประชากุล, 2548: 8-16) ดังนั้นจึงพบว่าการนำเสนอภาพของผู้หญิงในสื่อต่าง ๆ ที่เป็นภาพผู้หญิงเก่งและมีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชายทั้งด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านการประกอบอาชีพ

ในบริบทของสังคมไทยผู้หญิงก็ยังมีข้อจำกัดจากวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อที่ปลูกฝังยาวนาน ในขณะเดียวกันก็รับอิทธิพลแนวคิดตะวันตกจากการศึกษาเล่าเรียนและจากสื่อมวลชนมากขึ้น ผู้หญิงเกิดการตระหนักในความสามารถ มีความเชื่อมั่น และการเรียกร้องสิทธิของตน ที่มักจะถูกละเลยหรือเอาเปรียบจากฝ่ายชาย (นิตยา มาศะวิสุทธิ, รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ และธาริต สุขพาณิชย์, 2555: 398) ทำให้ผู้หญิงบางส่วนต้องสับสนในพฤติกรรมของตนกับค่านิยมที่ได้รับการสั่งสอนมาตั้งแต่เด็ก เช่น ค่านิยมเรื่อง “กุลสตรี” และพรหมจรรย์ (อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี, 2533: 165) ดังนั้นจึงพบว่า ผู้หญิงไทยในสังคมปัจจุบันมีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านหน้าที่การงาน ด้านสังคมทัดเทียมกับผู้ชาย แต่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นกุลสตรีอีกด้วย

การศึกษา “อุดมการณ์ความเป็นหญิง” ผ่านบริบททางสังคมไทยจากวรรณกรรมที่นักเขียนหญิงได้ถ่ายทอด อุดมการณ์ความเป็นหญิงในด้านสังคม วัฒนธรรมและประเพณี ด้านการเมือง

ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ และด้านครอบครัว ที่จะสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมีสถานภาพ และบทบาททางสังคมที่สูงขึ้นอย่างไร จึงน่าสนใจว่าผู้หญิงในวรรณกรรมเป็นเช่นไรในมุมมอง ของนักเขียนหญิงและต้องการสะท้อนสิ่งใดผ่านวรรณกรรม

วรรณกรรมไทยในปัจจุบัน มีการจัดประกวดวรรณกรรม เพื่อค้นหาวรรณกรรม และนักเขียนที่มีคุณภาพ เพื่อยกย่องและเผยแพร่ผลงานเหล่านั้น ซึ่งมีการจัดประกวดหลากหลาย รางวัล เช่น รางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์) การประกวด วรรณกรรมรางวัลพานแว่นฟ้า การประกวดรางวัลการประกวดงานเขียนนายอินทร์อะวอร์ด การ ประกวดวรรณกรรมเยาวชนแว่นแก้ว รางวัล 7 Book Awards เป็นต้น ซึ่งแต่ละรายการที่จัดประกวด ต่างก็มีจุดมุ่งหมายและขอบเขตการพิจารณาผลงานที่วรรณกรรมแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามในบรรดา รายการที่จัดการประกวดวรรณกรรมนั้น “วรรณกรรมรางวัลชมนาด (Chommanard Book Prize)” เป็นวรรณกรรมกลุ่มหนึ่งที่มีความน่าสนใจในปัจจุบัน และมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากวรรณกรรม รางวัลอื่น ๆ เนื่องจากเป็นการประกวดวรรณกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้หญิงสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งประเภท นวนิยายและประเภทสารคดี โดยถ่ายทอดเรื่องราวจากจินตนาการและประสบการณ์ตรงของ ผู้เขียนในแง่มุมต่าง ๆ ที่นำเสนอให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านวรรณกรรมส่งเสริมให้นักเขียน ทั้งมืออาชีพ และมือใหม่สร้างสรรค์ผลงานในมุมมองของผู้หญิง

วรรณกรรมรางวัลชมนาด ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2551 โดยเริ่มต้นโครงการได้รับพระกรุณาธิคุณ โปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระยศในขณะนั้น) พระราชทานโล่เกียรตินิยม พระราชทานรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจแก่นักเขียน งานเขียนของนักเขียนหญิง รางวัลชมนาดมีทั้งงานเขียนแนว สารคดี (Non - Fiction) ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของผู้เขียนที่มาจากหลากหลายอาชีพ ผู้เขียนจึงมีกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอความคิดที่หลากหลาย อีกทั้งงาน เขียนนวนิยาย (Fiction - Novel) โดยส่วนใหญ่การประกวดจะเปิดโอกาสให้กับนักเขียนมือใหม่ ที่ ไม่ใช่ นักเขียนมืออาชีพเข้าร่วมประกวด รวมถึงนักเขียนเหล่านั้นต่างมีอาชีพที่หลากหลาย เช่น อาชีพ แพทย์ พนักงานบริษัท แม่บ้าน และโสเภณี เป็นต้น ซึ่งนักเขียนเหล่านี้มีสถานะทางสังคมที่แตกต่าง กันออกไป ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของบทบาทสตรีที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก

จึงนำไปสู่ความสนใจที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาในประเด็นการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิง ของนักเขียนหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ซึ่งประกอบด้วย อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์สร้างครอบครัว อุดมการณ์ความรัก อุดมการณ์ความ กตัญญู อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์ชนชั้น โดยใช้กลวิธีทางภาษาเพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ ความเป็นหญิง ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการใช้ทัศนภาพ กลวิธีการใช้อุปมา กลวิธีการใช้ อุปลักษณ์ กลวิธีการใช้มูลบท กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ กลวิธีการกล่าว เกินจริง และกลวิธีการอ้างถึง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ที่บ้านนายแซ่กว่านนี่เองที่แข่งรู้สึกตัวเองได้บรรลุถึงความ
เป็นแม่ครัวอย่างสมบูรณ์แบบ นับแต่วันแรกที่เขาไปรับงานคุณนายกวน
ได้แสดงที่ทำมันใจและเกรง ๆ ในตัวเธอเป็นอย่างยิ่ง ผลงานหลายปีที่อยู่
บ้านนายแซ่ฉั่นก่อความเชื่อถือให้กับอาชีพแม่ครัวของเธออย่างสูง และ
กลายเป็นภาระที่ยิ่งใหญ่ที่เธอจะทำได้เลย เธอต้องทำงานจนสุดฝีมือ
เพื่อรักษาความไว้วางใจของนายเธอต้องแสดงให้ประจักษ์ว่านายคิดไม่
ผิด ยิ่งกว่านั้นเธอต้องแสดงให้นายรู้สึกว่าการที่คาดไว้นั้นยังต่ำเกินไปด้วยซ้ำ
(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 264)

ตัวบทข้างต้น แข่งเล่าความภูมิใจในงานที่ตนทำ คือการเป็นแม่ครัวที่ได้รับความไว้วางใจ
และการยอมรับจากนายจ้าง งานครัวเป็นงานที่ผู้หญิงทำตามหน้าที่ของตน แต่สำหรับผู้ชายแล้วจะทำ
ด้วยความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพ ดังเช่น พ่อครัวตามภัตตาคารหรือโรงแรมต่าง ๆ
หรือแม้แต่พนักงานอาหารที่มีชื่อเสียง (ชาติรี ลิศิริวิทย์, 2544: 160-163) แต่สำหรับแข่งมันคืออาชีพ
และเป็นภาระที่ยิ่งใหญ่ทำให้เธอต้องทุ่มเทอย่างฝีมือเพื่อให้นายจ้างยอมรับ สะท้อนให้เห็นว่า
ความสำเร็จของอาชีพงานครัวไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง แต่ความสำเร็จของแข่ง
คือความไว้วางใจของนาย และครัวกลายเป็นพื้นที่อันยิ่งใหญ่และสำคัญสำหรับเธอ

เหย้าเห็นว่าฉันเคยอยู่พัทยามาก่อน คงจะผ่านสังเวียนมาเยอะมั่ง
เค้ารู้แต่ว่าฉันขายตัว ที่พัทยา แต่เค้าไม่เคยรู้ว่าฉันขายอย่างไร อยู่
อย่างไรในพัทยา
(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 63)

จากตัวบท สังเวียน หมายถึง (น.) คอกหรือวงล้อมสำหรับชนไก่, ที่ต่อสู้ เช่น สังเวียน
นักมวย ราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) จากตัวบทนี้ได้เปรียบเทียบหญิงสาวที่ผ่านการขาย
บริการทางเพศมาแล้ว เปรียบเสมือนนักมวยที่ผ่านการชกบนเวทีมวยมาแล้วเช่นกัน และอีก
นัยหนึ่งผู้พูดต้องการสื่อให้เห็นว่าอาชีพโสเภณีหรือการขายตัวนอกจากจะให้บริการทางเพศ เพื่อให้ผู้
ซื้อบริการมีความสุขแล้วนั้น อาจแฝงความรุนแรงและความเจ็บปวดอยู่ด้วยเช่นกัน

ด้วยความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธี
ทางภาษา ในวรรณกรรมรางวัลชมนาด โดยศึกษาวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจำนวน 10 เรื่อง
ประกอบด้วยนวนิยาย 3 เรื่อง คือ รอยวสันต์ รอยบาท และหลงเงารัก และสารคดี 7 เรื่อง คือ ฉันทคือ

เอรีกับประสบการณ์ข้ามแดน พุกขามาตา ก่อนสิ้นรุ่งอรุณแห่งฝัน เขาตราหน้าว่าหม่อมมาคน ชังหญิง ความฝันของฉันทนา และโลกคู่ขนาน โดยจะประยุกต์ใช้แนวคิดอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษามาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ การศึกษาดังกล่าวจะสามารถแสดงให้เห็นวิธีการศึกษาที่สัมพันธ์กันระหว่างอุดมการณ์ความเป็นหญิงกับภาษาที่นักเขียนหญิงถ่ายทอดผ่านวรรณกรรม และทำให้เห็นถึงการสื่อสารผ่านวรรณกรรมสำหรับนักเขียนหญิงเพื่อให้ผู้หญิงเป็นผู้บอกเล่าผ่านมุมมองความคิดที่สะท้อนเรื่องราวได้อย่างน่าสนใจ และสามารถนำไปศึกษาทั้งอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาได้ต่อไป

1.2 คำถามของการวิจัย

1.2.1 อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด มีลักษณะอย่างไร

1.2.2 กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด มีลักษณะอย่างไร

1.3 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ระหว่างปี พ.ศ. 2551 - 2564

1.3.2 เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ระหว่างปี พ.ศ.2551 - 2564

1.4 ความสำคัญของการวิจัย

1.4.1 ทำให้เข้าใจอุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด

1.4.2 ทำให้เข้าใจกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด

1.4.3 เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในตัวบทอื่น ๆ ต่อไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลชมนาด จำนวน 10 เรื่อง ดังนี้

ลำดับ ที่	ชื่อวรรณกรรม	ประเภท วรรณกรรม	ผู้แต่ง	รางวัล ครั้งที่	ปี พ.ศ.
1	รอยสัณฑ์	นวนิยาย	ยุวดี ตันสกุลรุ่งเรือง	1	2551
2	ฉันทะเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน	สารคดี	ธันตดา สว่างเดือน	2	2553
3	พฤษภามาตา	สารคดี	ชัยวุฒิ ศรีสุโข	3	2556
4	ก่อนสิ้นรุ่งอรุณแห่งฝัน	สารคดี	สิริยุรพา ไพ ประพันธ์ทวี	3	2556
5	เขตราน้ำว่าหมอกำคน	สารคดี	พญ.สุธานี บุณเบญจเสถียร	4	2558
6	ซังหญิง	สารคดี	ธันตดา สว่างเดือน	5	2559
7	ความฝันของฉันทนา	สารคดี	จันทรา รัศมีทอง	6	2560
8	โลกคู่ขนาน	สารคดี	คณา คชา	7	2561
9	รอยบาศ	นวนิยาย	วิจิตา ดีทีเซอร์	9	2563
10	หลงเงารัก	นวนิยาย	ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง	10	2564

หมายเหตุ รางวัลขนาดครั้งที่ 3 มีรางวัลชนะเลิศ 2 รางวัล และรางวัลขนาดครั้งที่ 8 ไม่มีผลงานใดได้รับรางวัลจึงไม่ได้รับการตีพิมพ์ในการประกวดในปีนั้น

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดอุดมการณ์และกลวิธีทางภาษาในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากวรรณกรรมรางวัลขนาด ครั้งที่ 1 - ครั้งที่ 10 จำนวน 10 เรื่อง ซึ่งจำแนกได้ 2 ประเภท คือ ประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมรางวัลขนาด

1.2 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์

1.3 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหญิง

1.4 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีทางภาษา

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลขนาด โดยจำแนกประเด็นการวิจัยตามกรอบแนวคิด ดังนี้

2.1 วิเคราะห์อุดมการณ์ความเป็นหญิง ในประเด็น ดังนี้

- 2.1.1 อุดมการณ์ทางสังคม
- 2.1.2 อุดมการณ์ความเป็นแม่
- 2.1.3 อุดมการณ์ความเป็นเมีย
- 2.1.4 อุดมการณ์สร้างความยอมรับ
- 2.1.5 อุดมการณ์ความรัก
- 2.1.6 อุดมการณ์ความกตัญญู
- 2.1.7 อุดมการณ์การศึกษา
- 2.1.8 อุดมการณ์ชนชั้น

2.2 วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิง โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามประเด็น ดังนี้

- 2.2.1 กลวิธีทางศัพท์
- 2.2.2 กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ
- 2.2.3 กลวิธีการใช้อุปมา
- 2.2.4 กลวิธีการใช้อุปลักษณ์
- 2.2.5 กลวิธีการใช้มูลบท
- 2.2.6 กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์
- 2.2.7 กลวิธีการใช้สัญลักษณ์
- 2.2.8 กลวิธีการกล่าวเกินจริง
- 2.2.9 กลวิธีการอ้างถึง

3. นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ในรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ

4. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

1.7 กรอบแนวคิดหลักการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดหลักเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษา อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ดังนี้

- 1.7.1 กรอบแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ (Ideology)
- 1.7.2 กรอบแนวคิดความเป็นหญิง (Femininity)
- 1.7.3 กรอบแนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษา (linguistic strategies)

1.7.1 กรอบแนวคิดอุดมการณ์

อุดมการณ์ (ideology) เป็นศัพท์ที่สร้างโดยนักปราชญ์ชาวฝรั่งเศสชื่อ Destutt de Tracy ในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 หมายถึง “the science of ideas” (ศาสตร์ว่าด้วยความคิด) ตามนิยาม “อุดมการณ์” (ideology) หมายถึงสาขาวิชาที่จะทำให้คนตระหนักถึงอคติหรือความลำเอียงต่าง ๆ ที่มีในสังคม ความตระหนักถึงอคติหรือความลำเอียงต่าง ๆ ที่มีในสังคมความตระหนักดังกล่าวจะนำพาสังคมไปสู่ความยุติธรรมและความก้าวหน้า ต่อมาได้นำไปใช้ในนิยามความหมายที่ขยายออกไปซึ่งสามารถรวมกลุ่มได้สองความหมาย (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553)

หากเป็นคำจำกัดความที่ลักษณะเป็นกลาง อุดมการณ์ คือ ชุดของความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ หรือ “a set of ideas” หากเป็นคำจำกัดความเชิงวิพากษ์ อุดมการณ์ คือ ชุดความคิดซึ่งคนในสังคมในยุคหนึ่ง ๆ ยึดถือปฏิบัติ และเป็นสิ่งที่เอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม “a set of ideas through which people fashion themselves and others within specific socio-histories contexts, and through which the prosperity of certain groups is promoted.” (Cavallaro, 2001: 76) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Marx and Engles (1974) อธิบายอุดมการณ์ คือ ชุดความคิดที่สร้าง กำหนดโดยวัฒนธรรมและมีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มและความเสียเปรียบของกลุ่มอื่น

Van Dijk (1998) นิยามว่า อุดมการณ์ คือ ความรู้ ความเชื่อ ความคิด ศีลธรรม ตลอดจนปัจจุบัน (Van Dijk, 1998 อ้างอิงจาก สรณี วงศ์เปี้ยสัจ และคณะ, 2547: 190) อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าแม้ความหมายทั้งสองนั้นแม้จะดูต่างกัน แต่ก็มีส่วนสำคัญร่วมกัน กล่าวคือโดยแก่นแท้แล้วแต่อุดมการณ์คือ “ชุดความคิด” การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดอุดมการณ์ (ideology) ของ ฟาน ไดก์ (van Dijk, 1995 อ้างอิงจาก วิสันต์ สุขวิสุทธิ, 2554) ซึ่งอธิบายไว้ว่า อุดมการณ์หมายถึงระบบความคิดความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม ซึ่งมีผลต่อทัศนคติและการแสดงออกทางสังคมของสมาชิกในสังคมนั้น

นอกจากนี้ แฟร์เคลาฟ (Fairclough, 2003: 218) ได้ให้ความหมายอุดมการณ์ไว้ว่า “อุดมการณ์ คือ การให้ภาพส่วนหนึ่งของโลกที่ช่วยในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ของอำนาจ การครอบงำ และการใช้ประโยชน์ อุดมการณ์อาจแสดงด้วยวิธีการปฏิบัติสัมพันธ์ (ในงานประเภทต่าง ๆ) และแสดงออกผ่านวิถีหรือลักษณะความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) (ในลีลาท่าทางต่าง ๆ) การวิเคราะห์ตัวบท (รวมถึงข้อสันนิษฐาน บางประการในตัวบท) จัดเป็นสิ่งสำคัญของการวิเคราะห์และวิพากษ์อุดมการณ์และปฏิบัติการทางสังคม” (Eagleton 1991, Larrain 1979, Thompson 1984)

อุดมการณ์ (ideology) ยังหมายถึง ระบบความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมมีส่วนร่วมกัน โดยชุดความคิดนั้น ๆ จะสะท้อนจากการใช้ภาษาและเกี่ยวข้องกับการเอื้อประโยชน์หรือสร้างความชอบธรรมให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคม โดยอุดมการณ์และการเอื้อประโยชน์หรือสร้าง

ความชอบธรรมให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งไม่ดีเสมอไป ไม่จำกัดอยู่ในฐานะเครื่องมือของผู้มีอำนาจมากกว่าในสังคม (ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556: 16-17)

จากที่กล่าวมาจากต้นสามารถสรุปได้ว่าอุดมการณ์ หมายถึง ระบบความคิด ความเชื่อ และความพยายามเพื่อสร้างความยอมรับในสังคม ผู้วิจัยจะนำแนวคิดอุดมการณ์มาวิเคราะห์ อุดมการณ์ความเป็นหญิง ได้แก่ อุดมการณ์สร้างความยอมรับ อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์ความกตัญญู อุดมการณ์ความรัก อุดมการณ์การศึกษา อุดมการณ์การเมือง อุดมการณ์ชนชั้น และอุดมการณ์ทางสังคม ต่อไป

1.7.2 กรอบแนวคิดความเป็นหญิง

ซีโมน เดอ โบว์วัวร์ (Simone de Beauvoir, 1952) กล่าวถึง “ความเป็นผู้หญิง” ว่าไม่มีอะไรที่จะเป็นผู้หญิงตามธรรมชาติ มีแต่การนิยามว่าจะให้ผู้หญิงเป็นอะไรเท่านั้น และความเป็นผู้หญิงล้วนเป็นสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้นมา แนวคิดของ เดอ โบว์วัวร์ ปฏิเสธความคิดดั้งเดิมที่มีก๊อแงลักษณะทางกายภาพหรืออวัยวะธรรมชาติว่าเป็นปัจจัยที่กำหนดให้ผู้หญิงจะต้องเป็นอย่างไร และประพฤติตนอย่างไร ในทางตรงกันข้าม มีเพียงสรีระของมนุษย์เพศหญิงเท่านั้นที่เป็นเรื่องธรรมชาติ แต่นิยามของ “ความเป็นผู้หญิง” หรือการที่มนุษย์จะเป็น “ผู้หญิง” จะประพฤติปฏิบัติตนทั้งในแง่การจัดการตนเอง และในแง่การปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่นนั้น เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดโดยสังคมวัฒนธรรม กล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า “ความเป็นผู้หญิง” เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างโดยสังคม

ด้วยเหตุนี้ “ความเป็นผู้หญิง” เป็นสิ่งที่ประกอบสร้างทางสังคมวัฒนธรรม จึงอาจจะมีการรับรู้เกี่ยวกับความหมายของ “ผู้หญิง” และการแสดงบทบาทและพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไป อาทิ ผู้หญิงในสังคมตะวันตกอาจจะมีวิถีปฏิบัติต่างจากผู้หญิงในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิสัมพันธ์กับผู้ชาย ผู้หญิงในสังคมไทยต่างสมัยก็อาจมีวิถีปฏิบัติที่แตกต่างกัน อาทิ ผู้หญิงไทยในอดีตมักจะไม่ได้ออกไปหาความรู้ และมักจะมีบทบาทหลักในพื้นที่ในครัวเรือน แต่ผู้หญิงในสังคมปัจจุบันมีบทบาททั้งในบ้านและนอกบ้าน สามารถเป็นหัวหน้างาน มีบทบาทในวงวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นพื้นที่ของผู้ชาย (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2553: 22)

1.7.3 กรอบแนวคิดกลวิธีทางภาษา

ผู้วิจัยเลือกใช้กลวิธีทางภาษาที่สำคัญ ดังนี้

1. กลวิธีทางภาษา จันทิมา อังคพนิชกิจ (2557: 139-140) ได้อธิบายแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ ที่ควรพิจารณา ตั้งแต่ระดับคำไปจนถึงระดับวาทกรรม ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ตัวบทร่วมกับความคิดเชิงสังคมที่อยู่นอกเหนือตัวบทในที่นี้หมายถึงกลวิธีทางภาษาหลัก ๆ ที่มักจะพบในการวิเคราะห์ข้อความ ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ (Lexicalization) ผู้วิจัยเลือกใช้กลวิธีด้านการใช้คำศัพท์ระดับคำ และระดับวลี ประโยคที่พบ ดังนี้

1.1 การเรียกชื่อ เป็นกลวิธีการใช้คำศัพท์ในการตั้งชื่อเรียกบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันที่จริงก็มีลักษณะเดียวกันกับวิธีการที่ผู้ส่งสารใช้คำศัพท์อ้างถึงหรือกล่าวถึงบุคคล กลุ่มบุคคล หรือ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากจะเรียกว่ากลวิธีการอ้างถึง (referencing) ก็ไม่ต่างกันมากนัก เพียงแต่การเรียกชื่อจะเกี่ยวข้องกับวิถีปฏิบัติทางสังคมเกี่ยวกับการตั้งชื่อเรียกบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่การอ้างถึงเป็นมุมมองที่เกี่ยวกับการใช้ภาษา หรือจะกล่าวให้เฉพาะมากขึ้นก็คือ เป็นมุมมองด้านการเชื่อมโยงความที่เน้นด้านภาษามากกว่าที่จะเน้นไปที่วิถีปฏิบัติทางสังคม การเรียกชื่อเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นมุมมองและความคิด เกี่ยวกับสิ่งที่กล่าวถึงได้เป็นอย่างดีและมักจะเกี่ยวพันกับบริบททางสังคมวัฒนธรรม เราทุกคนต่างก็มีชื่อและได้รับการตั้งชื่อดังแต่แรก และเราก็ใช้ชื่อนั้นๆ ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร และคนอื่นก็แยกเราออกจากคนอื่นได้ เมื่อเราเปลี่ยนชื่อซึ่งคนในสังคมไทยปัจจุบันก็นิยมที่จะเปลี่ยนชื่อกันเมื่อเปลี่ยนชื่อก็เป็นการตั้งชื่อใหม่เช่นกัน ซึ่งแฝงไปด้วยความเชื่อ ความคิดบางอย่างในการตั้งชื่อนั้นด้วย

1.2 การเรียกขาน (system of address) ในการระบุตัวบุคคลนั้น นอกจากชื่อและการเรียกชื่อแล้ว การเรียกขานก็เป็นอีกกลวิธีหนึ่งที่คนเราใช้เพื่อการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกัน คำเรียกขาน (address term) เป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสื่อสารแบบต่อหน้า (face-to-face interactive) ในแต่ละสังคมวัฒนธรรม อาจมีระบบการเรียกขานไม่เหมือนกัน หรือแม้แต่ในบางสถานการณ์ของการสื่อสารก็อาจใช้เรียกขานต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้พูดต้องการแสดงความสัมพันธ์กับผู้พูดในลักษณะใด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเป็นอย่างไร มีความใกล้ชิดสนิทสนม เคารพยกย่องกันมากน้อยเพียงใด (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561: 188)

2. การใช้ทัศนภาพ (Modality) จันทิมา อังคพณิชกิจ (2557 อ้างอิงจาก Simpson, 1993) อธิบายว่า การแสดงทัศนภาพ หมายถึง การที่ผู้ส่งสารแสดงความคิดหรือเจตคติเกี่ยวกับเรื่องราว นั้น ๆ การแสดงทัศนภาพทำได้โดยการใช้คำแสดงทัศนภาพต่าง ๆ ได้แก่ การใช้คำคุณศัพท์และคำวิเศษณ์ เช่น “น่าจะเป็น” “อาจจะเป็น” “ท่าทาง” “แน่นอน” เป็นต้น การใช้คำแสดงทัศนคติที่ต้องการการพิสูจน์ เช่น “เชื่อว่า” “คิดว่า” “สงสัยว่า” “รู้ว่า” เป็นต้น การใช้คำกริยาช่วย (Modal verb) เป็นต้น อย่างไรก็ตามคำที่แสดงทัศนภาพมีความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์กับคำกริยา ซึ่งแสดงความหมายเกี่ยวกับการกระทำในประโยคในฐานะส่วนขยายที่แสดงเจตคติที่เกี่ยวข้องกับความหมายของคำกริยา

3. การใช้อุปมา (simile) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ที่เข้าด้วยกันเพื่อเชื่อมโยงความคิดของผู้อ่าน เห็นภาพได้ดีขึ้น ความเปรียบในลักษณะนี้มักมีคำเชื่อมโยงสองสิ่ง

นำมาเปรียบเทียบกับัน ได้แก่ เหมือน ดุจ ดัง ปาน ประหนึ่ง รวากับ เช่น ประดุจ ฯลฯ (หทัยวรรณไชยกุล, 2544: 13)

4. การใช้อุปลักษณ์ (metaphor) คือ การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกันระหว่างแนวคิด หรือการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่งที่แตกต่างกัน โดยอุปลักษณ์จะประกอบด้วย “สิ่งที่ถูกเปรียบ” (Source Domain) และ “สิ่งที่นำมาเปรียบ” (Target Domain) โดยสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบกับันนั้นมาจากสิ่งที่อยู่ คนละวงความหมายกัน แต่มีคุณลักษณะเด่นที่เชื่อมโยงทั้งสองเข้าด้วยกัน (ณัฐพร พาน โพธิ์ทอง, 2542) การใช้อุปลักษณ์นี้ผู้แนะนำจะนำเอาแบบเปรียบหนึ่งมาเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้แนะนำต้องการนำเสนอหรือเสนอแนะเพื่อให้ผู้ประสบปัญหาจินตนาการตามได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น หรือเห็นถึงข้อดี-ข้อเสียของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากการตีความผ่านสิ่งที่ผู้แนะนำได้นำมาเป็นแบบเปรียบ นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามแนวทางที่ผู้แนะนำให้คำแนะนำไว้ (กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ, 2556: 76) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เรามีมโนทัศน์หรือระบบความคิดเช่นไร เราก็จะใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เช่นนั้นออกไปเช่นกัน นอกจากนี้ อุปลักษณ์ยังเป็นเครื่องมือทางภาษาที่มีพลังในการโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เห็นตามที่คุณผู้ส่งสารนำเสนอได้ และอุปลักษณ์มีคุณสมบัติในการเชื่อมโยงกันระหว่างความคิดกับอารมณ์ความรู้สึกของมนุษย์ทำให้อุปลักษณ์มีพลังในการโน้มน้าวใจอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดและกำหนดมุมมองของผู้รับสารได้อีกด้วย

5. การใช้มูลบท (Presuppositions) คือ ความรู้เบื้องต้นที่ผู้สนทนามีร่วมกัน เป็นสิ่งที่เอื้อต่อการทำความเข้าใจในการสื่อสาร โดยที่ผู้พูดไม่จำเป็นต้องพูดทุกอย่างออกมา มูลบทอาจเกิดขึ้นได้จากการใช้คำศัพท์หรือวลีบางคำที่ทำให้นึกถึงความหมายอื่นนอกเหนือจากความหมายที่ปรากฏอยู่ในถ้อยคำ (กฤษฎาวรรณ หงส์ดารมภ์, 2547: 43)

6. การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical question) คือ คำถามที่ไม่ต้องการจากผู้หาคำตอบ แต่เป็นการถามที่ผู้ผลิตมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้แนะหรือมีความคาดหวังคำตอบจากผู้อ่านข้อความอยู่ในใจแล้ว (รัชนิษฐ์ พงศ์อุดม, 2548) ดังนั้น คำถามเชิงวาทศิลป์ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดและตระหนักถึงสิ่งที่ผู้ผลิตได้ถาม โดยที่ผู้ผลิตได้คาดหวังคำตอบไว้แล้วว่า คำตอบที่ได้จะต้องสอดคล้องและตรงตามความต้องการที่ผู้ผลิตคิดไว้ อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่ผู้ผลิตได้นำเสนอไว้

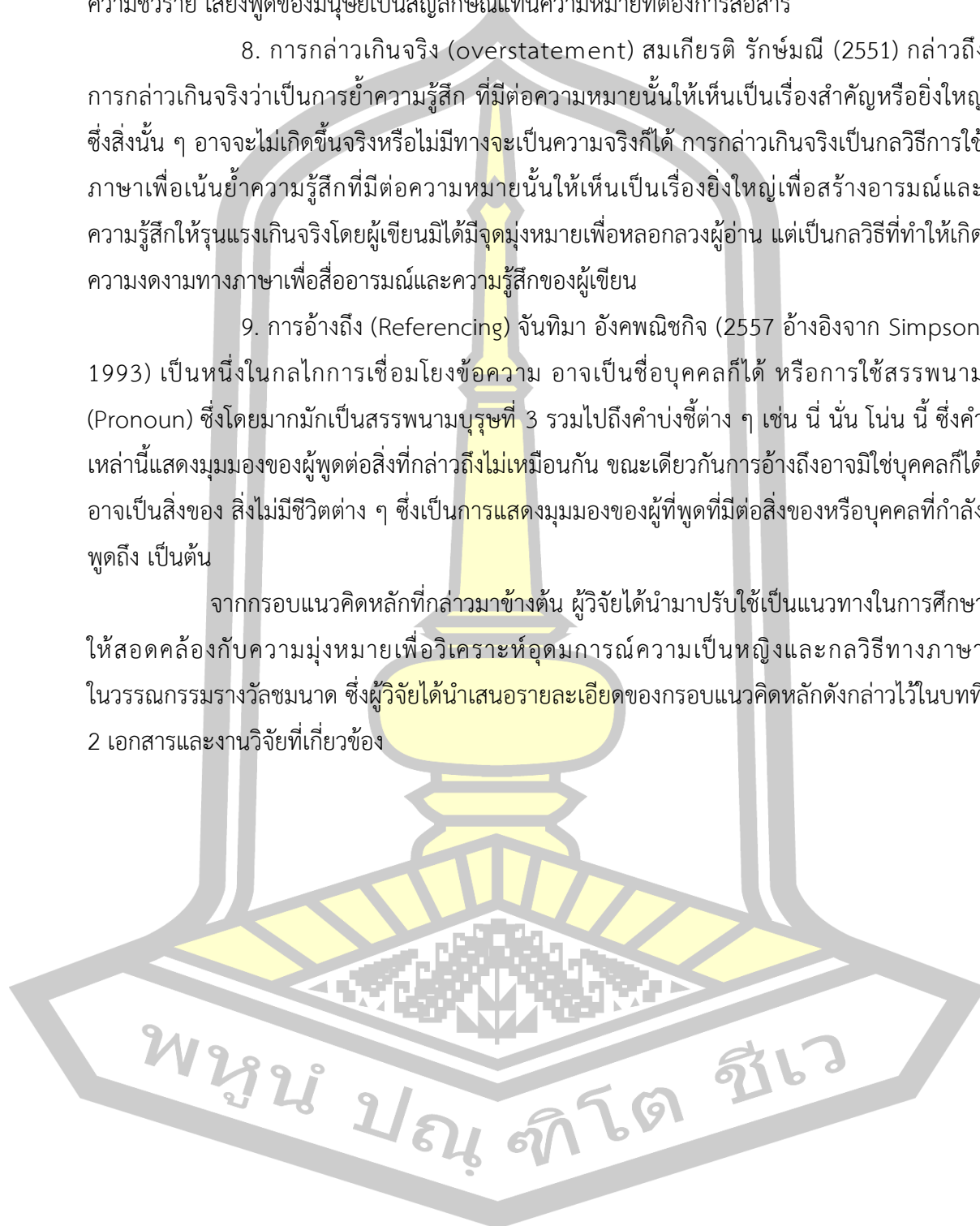
7. การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง ถ้อยคำภาษาที่นักเขียนใช้แทนบางสิ่งบางอย่างซึ่งสิ่งที่ใช้นั้นเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่เข้าใจความหมายดีว่าคืออะไร (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2527) ได้กล่าวถึงสัญลักษณ์ไว้ว่า สัญลักษณ์ คือสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งกำหนดสมมุติให้ความหมายถึงอีกสิ่ง

หนึ่ง เช่น รูปหัวใจเป็นสัญลักษณ์ของความรักหรือสีดำเป็นลักษณะของความเศร้า มลทินหรือความชั่วร้าย เสียงพูดของมนุษย์เป็นสัญลักษณ์แทนความหมายที่ต้องการสื่อสาร

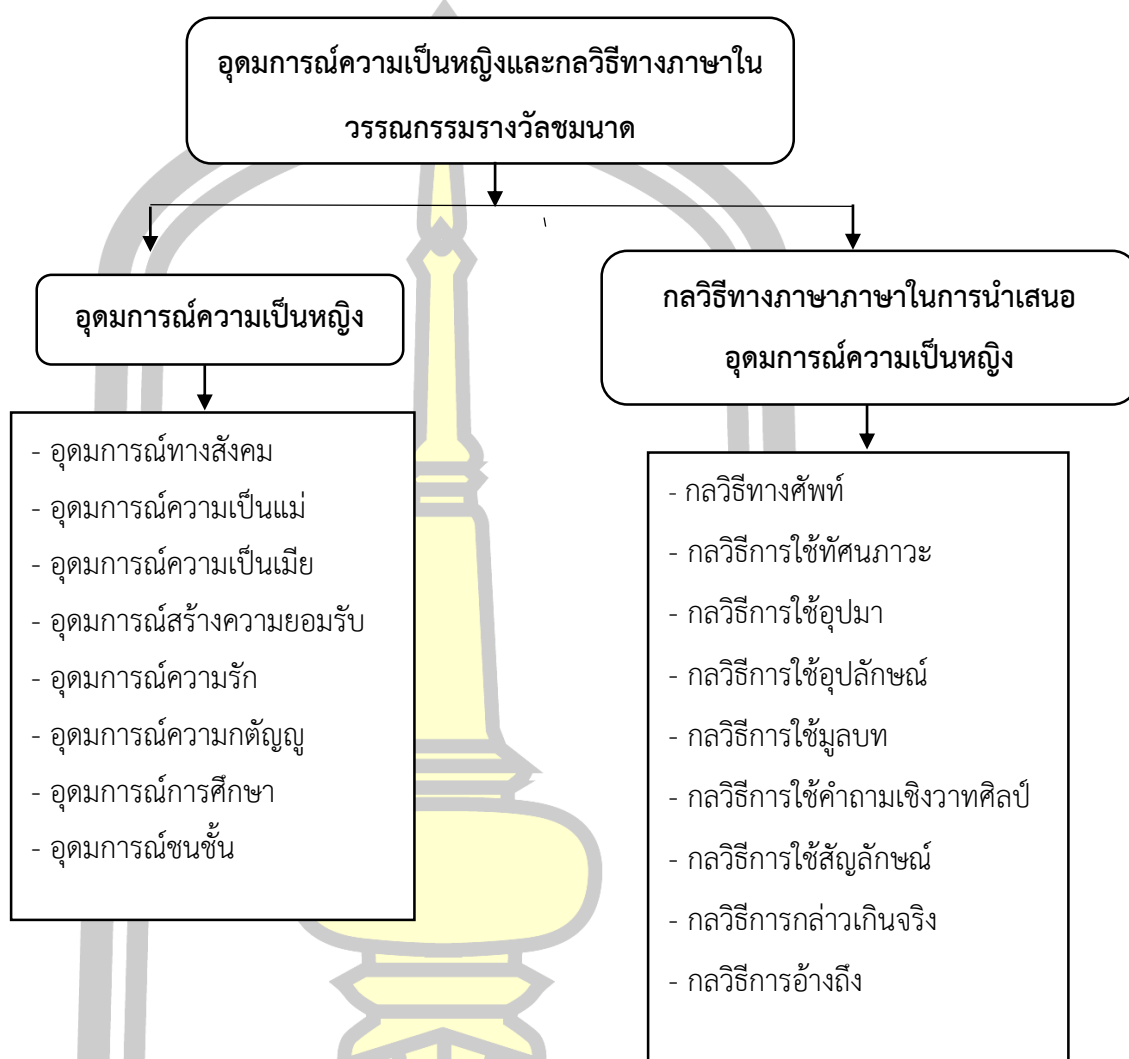
8. การกล่าวเกินจริง (overstatement) สมเกียรติ รักษ์มณี (2551) กล่าวถึงการกล่าวเกินจริงว่าเป็นการย้าความรู้สึก ที่มีต่อความหมายนั้นให้เห็นเป็นเรื่องสำคัญหรือยิ่งใหญ่ ซึ่งสิ่งนั้น ๆ อาจจะไม่เกิดขึ้นจริงหรือไม่มีทางจะเป็นความจริงก็ได้ การกล่าวเกินจริงเป็นกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อเน้นย้ำความรู้สึกที่มีต่อความหมายนั้นให้เห็นเป็นเรื่องยิ่งใหญ่เพื่อสร้างอารมณ์และความรู้สึกให้รุนแรงเกินจริงโดยผู้เขียนมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหลอกลวงผู้อ่าน แต่เป็นกลวิธีที่ทำให้เกิดความงดงามทางภาษาเพื่อสื่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้เขียน

9. การอ้างอิง (Referencing) จันทิมา อังคพนิชกิจ (2557 อ้างอิงจาก Simpson, 1993) เป็นหนึ่งในกลไกการเชื่อมโยงข้อความ อาจเป็นชื่อบุคคลก็ได้ หรือการใช้สรรพนาม (Pronoun) ซึ่งโดยมากมักเป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 รวมไปถึงคำบ่งชี้ต่าง ๆ เช่น นี่ นั้น โน่น นี้ ซึ่งคำเหล่านี้แสดงมุมมองของผู้พูดต่อสิ่งที่กล่าวถึงไม่เหมือนกัน ขณะเดียวกันการอ้างอิงอาจมีชื่อบุคคลก็ได้ อาจเป็นสิ่งที่ของ สิ่งไม่มีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งเป็นการแสดงมุมมองของผู้ที่พูดที่มีต่อสิ่งของหรือบุคคลที่กำลังพูดถึง เป็นต้น

จากกรอบแนวคิดหลักที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมพูนาด ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรายละเอียดของกรอบแนวคิดหลักดังกล่าวไว้ในบทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากกรอบแนวคิดหลักที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำเสนอแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1 แผนภูมิกรอบแนวคิดของการวิจัย

จากแผนภูมิข้างต้น ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดอุดมการณ์มาศึกษาความเป็นหญิงโดยแบ่งประเด็น ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์สร้างความยอมรับ อุดมการณ์ความรัก อุดมการณ์ความกตัญญู อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์ชนชั้น นอกจากนั้นยังได้ศึกษากลวิธีทางภาษา ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ กลวิธีการใช้อุปมา กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ กลวิธีการใช้มุขลบท กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ กลวิธีการกล่าวเกินจริง และกลวิธีการอ้างถึง

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.8.1 อุดมการณ์ความเป็นหญิง หมายถึง การสร้างระบบความคิด ความเชื่อของผู้หญิงที่ประกอบสร้างจากบริบททางสังคม เพื่อสร้างการยอมรับและความเท่าเทียม ซึ่งแสดงออกผ่านบทบาท หน้าที่ และสถานภาพต่าง ๆ ที่ปรากฏในสังคม

1.8.2 กลวิธีทางภาษา หมายถึง กระบวนการใช้ภาษาในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิงที่สื่อสารผ่านเรื่องราวในวรรณกรรม ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลายได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ กลวิธีการใช้อุปมา กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ กลวิธีการใช้มูลบท กลวิธีใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีใช้สัญลักษณ์ กลวิธีกล่าวเกินจริง และกลวิธีอ้างถึง

1.8.3 วรรณกรรมรางวัลขมनाด หมายถึง วรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจากการประกวดรางวัล “ขมनाด” ทั้งประเภทนวนิยายและประเภทสารคดี โดยรางวัลนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้นักเขียนที่เป็นผู้หญิงได้มีโอกาสนำเสนอผลงานทางวรรณกรรมสู่สังคม ซึ่งส่วนมากจะเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวจากจินตนาการและประสบการณ์ตรงของผู้เขียนหญิง ในแง่มุมต่าง ๆ ที่นำเสนอให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิงในสังคมปัจจุบัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ วรรณกรรมรางวัลชมนาด แนวคิดอุดมการณ์ และแนวคิดกลวิธีทางภาษา เพื่อให้เห็นถึงอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษาค้นคว้าออกเป็น 3 กลุ่ม ตามแนวทางการศึกษา โดยลำดับต่อไปนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมรางวัลชมนาด

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์

2.2.2 แนวคิดความเป็นหญิง

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษา

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 งานที่วิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุดมการณ์

2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นหญิง

2.3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีทางภาษา

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาของวรรณกรรมรางวัลชมนาด

รางวัลชมนาด Chommanard Book Prize ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2551 โดยอาทร เตชะธาดา กรรมการผู้จัดการ สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น สุธิตรา จงสถิตย์วัฒนา หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สุมินตรา จันทรเงา และคุณหญิงจำนงศรี หาญเจนลักษณ์ เกิดขึ้นจากแนวคิดที่ต้องการสนับสนุนและส่งเสริมวรรณกรรมประเภทนวนิยายที่แต่งโดยนักเขียนที่เป็นผู้หญิงและเป็นผู้หญิงไทยเท่านั้น เนื่องจากเห็นว่ายังไม่มีรางวัลเฉพาะสำหรับผู้หญิง เพื่อที่จะทำให้อ่านเรื่องราวนิยายที่ผู้หญิงคิดและสื่อสารให้เห็นผ่านวรรณกรรม อีกทั้งเพื่อเปิดโอกาสและให้กำลังใจแก่นักเขียนสตรีไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อส่งเสริมให้มีรางวัลประเภทนวนิยายยอดเยี่ยม ของนักเขียนสตรีไทย เพื่อเปิดเวทีและให้โอกาสสร้างสรรค์วรรณกรรมประเภทนวนิยายชั้นเลิศให้หลากหลายและเพิ่มขึ้นเชิงคุณภาพ และเพื่อเสริมสร้าง เผยแพร่ผลงานเขียนของสตรีไทยเข้าสู่ระดับชาติและระดับนานาชาติ

แรกเริ่มได้กำหนดชื่อรางวัลไว้ 2 ชื่อ คือ รางวัลอุบลวรรณ และรางวัลอุบลรัตน์ ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนชื่อรางวัลเป็นรางวัลขนาดตามมติที่ประชุมหารือกัน โดยเริ่มต้นโครงการได้รับพระกรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระยศในขณะนั้น) พระราชทานโล่เกียรติยศ รางวัลขนาดเปิดรับพิจารณาผลงานครั้งแรก เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2550 ซึ่งในครั้งนั้นยังไม่มีกำหนดรูปแบบของต้นฉบับ จึงสามารถส่งได้ทั้งประเภทนวนิยายและประเภทสารคดี ผลงานที่ได้รางวัลในปีแรก คือ รอยวสันต์ แต่งโดย ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้แตกต่างจากนวนิยายเรื่องอื่น ๆ เนื่องจากไม่มีตัวละครเอกในการดำเนินเรื่อง มีเพียงตัวละครหลัก 4 คนที่ดำเนินเรื่องจนจบ และหลังจากนั้นได้มีการกำหนดเกณฑ์ในการตัดสินใหม่ในปี 2552 โดยต้นฉบับที่ส่งเข้าประกวดต้องเป็นประเภทสารคดี (Non-Fiction) ในครั้งที่ 2 ปี 2554 ผลงานที่ได้รับรางวัล ฉันทิโกเอรีกับประสบการณ์ข้ามแดน แต่งโดยธนิดา สว่างเดือน ซึ่งผู้แต่งไม่ใช่ นักเขียนมืออาชีพหากแต่มีชีวิตที่ต้องเผชิญกับความผันผวน และมีความกล้าหาญในการนำเรื่องราวของตนเองเปิดเผยผ่านวรรณกรรม จากนั้นจึงเปลี่ยนเกณฑ์การส่งผลงานเป็นประเภทสารคดีจนถึงครั้งที่ 7 ในการประกวดรางวัลขนาดครั้งที่ 8 จากนั้นได้เปิดรับผลงานประเภทนวนิยาย (Fiction-Novel) ในครั้งที่ 8 ไม่มีผลงานใดได้รับรางวัล เนื่องไม่ผ่านเกณฑ์การตัดสินรางวัลจากคณะกรรมการ และการประกวดครั้งที่ 9 และครั้งที่ 10 จึงเป็นผลงานประเภทนวนิยาย ด้วยวรรณกรรมประเภทนี้เป็นที่นิยมในกลุ่มนักอ่านทุกรุ่นทุกทุกสมัย

ความเป็นมาของการตั้งชื่อรางวัลขนาด ดอกขมขนาด ซึ่งเป็นชื่อรางวัลและสัญลักษณ์ของรางวัลขนาด คุณหญิงจางศรี หาญเจนลักษณ์ ได้ตั้งชื่อรางวัลโดยใช้ดอกขมขนาด เนื่องจากรางวัลขนาดเป็นรางวัลสำหรับนักเขียนหญิง ดอกขมขนาดเป็นดอกไม้ไทยที่มีลักษณะออกดอกเป็นพวงกลีบดอก 5 กลีบ แต่ละกลีบมีปลายแหลม ตรงกลางมีเกสรตรงกลางคล้ายรูปดาว 5 แฉก ดอกขมขนาดกลิ่นหอมคล้ายกลิ่นหอมของข้าวใหม่ ซึ่งเปรียบเสมือนผู้หญิงที่มีความอ่อนโยน แต่ยังแฝงไว้ด้วยความเข้มแข็ง จึงได้นำดอกขมขนาดมาเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อแทนเรื่องราวของผู้หญิงที่ถ่ายทอดออกมาผ่านวรรณกรรมได้อย่างน่าสนใจ (อาทร เดชะธาดา, 2565: สัมภาษณ์)

2.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาอุดมการณ์

ในการศึกษาเรื่องอุดมการณ์ความเป็นหญิงมีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอุดมการณ์ที่นำมาวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการนำเสนออุดมการณ์ ดังนี้

Destutt de Tracy นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสที่สร้างคำว่า “Ideology” ขึ้นใช้ในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 โดยให้ความหมายไว้ว่า “The science of idea” หรือศาสตร์แห่งความคิด

ซึ่งอุดมการณ์ตามความหมายที่เดสตาท เดอ เทรซี ให้ไว้เปรียบเสมือนวิทยาการหนึ่ง (discipline) ที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ตระหนักและรับรู้ถึงอคติ (prejudices) และความลำเอียง (biases) ที่มีอยู่ (Cavallaro, 2001: 75)

แนวคิดเรื่องอุดมการณ์นั้นถูกนำไปใช้โดยคาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) และเฟรช เดอริช เอ็นเจลส์ (Friederich Engels) ว่าหมายถึง ชุดความคิด (bodies of ideas) ที่สร้าง (designates) และกำหนดขึ้นโดยวัฒนธรรม (culturally determined) เพื่อที่จะมุ่งไปสู่ผลประโยชน์ (to advance the interest) ของกลุ่มคนในสังคมบางกลุ่ม (social group) และก่อให้เกิดความเสียหาย (detriment) แก่คนกลุ่มอื่น (Cavallaro, 2001: 75)

ต่อมาผู้นิยามความหมายของคำว่าอุดมการณ์ไว้อย่างหลากหลายจนทำให้ความหมายนั้นขยายขอบเขตกว้างออกไป ดังนั้นการจัดกลุ่มความหมายของคำว่า “อุดมการณ์” จึงแบ่งได้ 2 กลุ่มความหมาย ดังนี้

1. กลุ่มความหมายที่เป็นกลางให้นิยามอุดมการณ์ไว้ว่า “a set of ideas with no overt political connotations” หมายความว่า ชุดของความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบโดยไม่ปรากฏความหมายในทางการเมือง (Cavallaro, 2001: 76)

2. กลุ่มความหมายที่เป็นเชิงวิพากษ์ให้นิยามอุดมการณ์ไว้ว่า “a set of ideas through which people fashion themselves and others within specific socio historical contexts, and through which the prosperity of certain groups is promoted.” หมายความว่า ชุดของความคิดที่สร้างขึ้นจากคนในสังคมยุคหนึ่ง ๆ ที่ยึดถือปฏิบัติตามกันมาโดยมุ่งให้ประโยชน์แก่กลุ่มคนบางกลุ่ม (Cavallaro, 2001: 76)

Blommaert (2005: 161) ได้กล่าวถึงอุดมการณ์ว่า สามารถแบ่งออกได้ 2 แนวคิด กล่าวคือ แนวคิดแรกซึ่งเป็นแนวคิดแบบพื้นฐานนั้น อุดมการณ์จะหมายถึงชุดของความคิด (set of ideas) ที่เกิดจากการรับรู้และเกิดการยอมรับ เช่น อุดมการณ์ครู อุดมการณ์ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน เป็นต้น และแนวคิดที่สองความหมายของอุดมการณ์นั้นจะเน้นไปที่การสร้างรูปแบบทางสังคม (social formation) วิธีการของอำนาจ (instruments of power) และโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวกับสถาบันหรือองค์กรสำคัญต่าง ๆ (institutional frame) ซึ่งอยู่ภายในชุดของความคิด (set of ideas) ที่ถูกเผยแพร่ออกไป เช่น อุดมการณ์ที่นิยามโดยกลุ่มมาร์กซิสต์ เป็นต้น

สำหรับ Van Dijk (1995, 1998) นั้น ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ตามแนวคิดแบบดั้งเดิม (classical tradition) ไว้ 4 ประการ คือ อุดมการณ์เป็นความเชื่อที่ผิด อุดมการณ์ปกปิดความสัมพันธ์ที่แท้จริงในสังคมและใช้เพื่อหลอกลวงผู้อื่น อุดมการณ์ คือความเชื่อต่าง ๆ ที่ผู้อื่นมี และประการสุดท้ายอุดมการณ์เป็นนิยามความจริงและความเท็จอยู่เบื้องหลังความคิดที่ว่าด้วยธรรมชาติของการรับใช้กลุ่มทางสังคมหรือการเมือง นอกจากนี้ ฟานไดก์ยังนิยามอุดมการณ์ว่าเป็นความรู้

(knowledge) ความคิด (public opinion) ความเชื่อ (belief) ทศนคติ (attitude) ค่านิยม (values) ที่เป็นที่ยอมรับในสังคมและยึดถือปฏิบัติตามกันมาด้วย

ในสังคมไทยนั้น คำว่า “อุดมการณ์” ปรากฏขึ้นใช้ประมาณพุทธศักราช 2513 โดยเริ่มที่ความหมายของมานิต มานิตเจริญ หรือ เปลื้อง ณ นคร ให้ความหมายอุดมการณ์ว่า เป็นสิ่งที่ตั้งใจจะไปให้ถึง ไม่ว่าจะเป็ในแง่ของแผนการหรือจุดมุ่งหมาย (ชนกพร อังศุวิริยะ, 2551)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่า หลักการที่วางระเบียบไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 1422)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การนิยามความหมายของคำว่า “อุดมการณ์” ในมุมมองด้านภาษาการนิยามความหมายจะเป็นไปในแนวเดียวกัน กล่าวคือ ความหมายของอุดมการณ์จะหมายถึง สิ่งที่เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ตั้งไว้และจะต้องปฏิบัติสิ่งเหล่านั้นให้บรรลุผล อย่างไรก็ตาม หากมองความหมายของคำว่า “อุดมการณ์” ในด้านสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์แล้ว ความหมายนั้นจะเน้นไปที่ความคิดทางสังคมและการเมืองโดยเฉพาะ ดังที่สมเกียรติ วันทะนะ (2544: 4 อ้างถึงใน ชนกพร อังศุวิริยะ, 2551) สรุปแนวคิดของอุดมการณ์ว่ามีลักษณะร่วมกันบางประการดังนี้

1. ต้องให้คำอธิบายได้ว่า สภาวะสังคมการเมืองที่ดำรงอยู่นั้นเป็นอย่างไรบ้างนี่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “โลกทัศน์” (world view)
2. ต้องเสนอตัวแบบ (model) ของสังคมที่พึงปรารถนาในอนาคตว่าเป็นเช่นไร นั่นคือต้องให้วิสัยทัศน์ว่าสังคมที่ดีในอนาคตควรเป็นสังคมแบบใด
3. ต้องชี้ได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในรูปแบบใดจึงจะสามารถพาไปสู่สังคมที่พึงปรารถนาได้
4. ในตัวของมันเองอุดมการณ์ไม่ใช่ระบบความคิดที่ปิดตายแน่นอน แต่มีความยืดหยุ่นเคลื่อนไหวได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปในระดับพื้นฐาน อุดมการณ์ทางการเมืองจึงมีความคล้ายคลึงกับปรัชญาการเมืองในแง่ของการแสวงหาและอธิบายกฎเกณฑ์ทั่วไปทางการเมืองซึ่งมีความหลากหลายทางกาลเทศะ

จะเห็นได้ว่า ความหมายของคำว่า “ideology หรือ อุดมการณ์” นั้น มีขอบเขตความหมายที่ขยายกว้างออกไปตามแต่ละสาขาที่สนใจศึกษาและวิเคราะห์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ความหมายที่มีร่วมกันกับคำว่าอุดมการณ์นั้นคือ ชุดของความคิดที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อถ่ายทอดออกมาจนเกิดการยอมรับจากกลุ่มคนในสังคมแล้วส่งผลให้คนเหล่านั้นนำไปปฏิบัติตาม

กาญจนา แก้วเทพ (2544: 306-307) กล่าวถึงหน้าที่ของอุดมการณ์ว่า มีหน้าที่ในการสร้างความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวกัน เช่น ผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้านอยู่ทำงานบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้อุดมการณ์ยังช่วยธำรงรักษาความไม่เท่าเทียมและความแตกต่างที่มีอยู่ในสังคมเอาไว้ ในขณะที่ทำเสมือนว่า

จะลบความแตกต่างออกไป เช่น อุดมการณ์ที่ว่าด้วยเรื่องวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ว่าเป็นความก้าวหน้าของมนุษยชาติ เมื่อใดที่สังคมเกิดการยอมรับประเทศที่มีความเจริญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยกว่าก็จะล้าหลังทันที เป็นต้น และประการสุดท้ายอุดมการณ์ยังมีส่วนในการกำหนดความคิดและดึงดูดความสนใจในเรื่องอื่น ๆ เข้ามาแทนที่ เช่น ความรัก ครอบครัว การบริโภค เป็นต้น

ณัฐพร พานโพธิ์ทอง (2556: 12-16) ได้ให้ความหมาย สอดคล้องกับมุมมองของ Van Dijk อุดมการณ์เป็นระบบความเชื่อที่สมาชิกของกลุ่มในสังคมที่มีร่วมกันและเกี่ยวข้องกับประเด็นผลประโยชน์ของกลุ่มนั้น ๆ ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม การดิ้นรน การต่อต้านหรือการมีอำนาจเหนือกว่า เราจึงไม่มีสิ่งที่เป็นอุดมการณ์ของแต่ละคน ตามมุมมองนี้อุดมการณ์จะกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของเรา โดยความคิดต่าง ๆ จะกลายเป็นอุดมการณ์ได้ก็ต่อเมื่อสถาบันที่มีอำนาจทางสังคม เช่น สื่อ นำความคิดเหล่านั้นเข้าสู่กระบวนการผลิตและสื่ออุดมการณ์ กระบวนการอุดมการณ์จะผ่านวิธีที่วาทกรรมถูกกระจาย/สื่อออกไปโดยสถาบันสื่อ กล่าวคือ ชุดความคิดต่าง ๆ จะถูกยกระดับเป็นอุดมการณ์ไม่ได้ หากไม่ผ่านกระบวนการแปลงความคิดเหล่านั้นให้เป็นรูปธรรมโดยสถาบันที่มีอำนาจทางสังคม

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับภาษานั้น เครสส์ (Kress, 1985: 29-30) ได้กล่าวไว้ว่า อุดมการณ์มีความหมายเกินความจากระบบของความคิดหรือโลกทัศน์ ไปจนถึงความคิดที่แข่งขันกันในจิตใต้สำนึกหรือความคิดของคนที่ครอบงำคนอื่นด้วยชนชั้นปกครอง อุดมการณ์จึงอาจดูเหมือนไม่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางภาษา แต่ก็มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่าทุกทฤษฎีทางภาษาเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคมและวิธีที่ดีในการตรวจสอบโครงสร้างอุดมการณ์ คือ การตรวจสอบภาษาและรูปแบบของภาษาก็ทำให้เห็นอุดมการณ์ที่อยู่ในสังคม ได้เช่นเดียวกัน การเชื่อมโยงระหว่างภาษาและอุดมการณ์จึงมีหลายระดับ เช่น ระดับคำ (Lexical Level) และระดับทางไวยากรณ์-วากยสัมพันธ์ (Grammatical-Syntactic Level) ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ก็ขึ้นอยู่กับประเภทของวาทกรรมด้วย

จากความหมายของอุดมการณ์ ผู้วิจัยนำมาประมวลมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์กับภาษา โดยผู้วิจัยให้ความหมายของอุดมการณ์สำหรับงานวิจัยนี้ คือ การสร้างระบบความคิด ความเชื่อของของคนในสังคมเดียวกัน ดังนั้นอุดมการณ์และภาษาจึงมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะแนวคิดอุดมการณ์ทำให้เห็นว่าอุดมการณ์เกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อของกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน และสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิงที่แฝงอยู่ เพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่มีความสามารถที่ไม่แตกต่างจากเพศชายเพื่อสร้างการยอมรับในสังคมโดยมีอุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์การสร้างครอบครัว อุดมการณ์ความรัก อุดมการณ์ความกตัญญู อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์ชนชั้น

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาความเป็นหญิง

การศึกษาแนวคิดความเป็นหญิง พบว่านักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจนำแนวคิดนี้ไปศึกษาวิเคราะห์ความเป็นผู้หญิงในรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย (2534: 43) แสดงทัศนะว่าผู้หญิงในสังคมตะวันออก คือ ผู้หญิงที่ยอมรับในความเป็นใหญ่ของเพศชายอยู่ลึก ๆ ตลอดเวลา ถึงแม้ทุกวันนี้จะเป็นยุค “ผู้หญิงเก่ง” แต่ความจริงข้อนี้ก็ยัง ไม่เลือนหายไป และคงใช้เวลาอีกนานนักกว่าที่หญิงและชายจะมีความสำนึกในความเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง เพราะการที่ผู้หญิงที่จะยอมเป็นหมายเลขสองนั้น ไม่ได้เกิดจากการที่เธอฝืนใจทำเช่นนั้น จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นธรรมชาติข้อหนึ่งในสังคมบ้านเรา

วันดี น้ำดอกไม้ (2534: 69) กล่าวว่า ผู้หญิงในประเทศที่กำลังพัฒนายังคงสภาพเป็นเพียงประชากรชั้นสองของสังคม มักจะถูกทำร้ายและถูกเอารัดเปรียบได้ง่ายที่สุด แล้วพวกเธอก็ต้องเป็นสมาชิกของครอบครัวอื่น พ่อแม่จึงไม่ค่อยลงทุนกับลูกสาวมากนัก ไม่ว่าจะเป็นด้วยเรื่องการพัฒนาความเจริญเติบโตทางร่างกายหรือสติปัญญา

วันทนี วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมาะประสิทธิ์ (2541: 6-9) กล่าวว่าสังคมไทยยึดถือมาตลอดว่า ชายเป็นผู้นำครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติความแตกต่างด้านสรีระระหว่างหญิงกับชาย เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมกำหนดให้หญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ มีความรับผิดชอบเฉพาะภายในบ้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา ทางด้านการศึกษา การอาชีพ สังคมไทยตั้งแต่สมัยโบราณก็ให้ความสำคัญเรื่องการศึกษา การอาชีพกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง เพราะถือว่าผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาสูง เพราะต้องการประกอบอาชีพ โดยจะเป็นแม่บ้านเพียงอย่างเดียว

ปรานี วงศ์เทศ (2544: 110) กล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงก็คืออะไรคือปัจจัยที่กำหนดบทบาททางสังคมของผู้หญิง จะให้เหตุผลถึงความแตกต่างของฐานะผู้หญิงในสังคมหนึ่งไปยังอีกสังคมหนึ่งได้อย่างไร การอธิบายถึงความแตกต่างของบทบาทผู้หญิงคือความอยู่รอดในสังคมขึ้นอยู่กับปัจจัยการสืบเผ่าพันธุ์ การผลิตเพื่อยังชีพ และป้องกันตัวเองจากข้าศึกศัตรู โดยเฉพาะบทบาทในการเลี้ยงดู การให้กำเนิดเลี้ยงดูของผู้หญิง เชื่อว่ามีส่วนในการจำกัดบทบาทในการมีส่วนร่วมของผู้หญิง

นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต (2546: 79) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงไทยตามกฎหมายตั้งแต่ดั้งเดิมนั้น ถูกมองว่ามีแต่ภาระหน้าที่ ไม่มีสิทธิเหมือนผู้ชาย และมีฐานะทางสังคมที่ด้อยกว่าชายมาก ทั้งนี้เพราะผู้หญิงไม่มีสิทธิหน้าที่ หรือบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจและแต่อย่างใด นอกจากนี้ผู้หญิงยังถูกมองว่าเป็นเพียงวัตถุทางเพศ บำบัดความใคร่และเป็นทาสรับใช้ที่ซื้อสัตย์ในครัวเรือน เนื่องจากถูกกีดกันไม่ได้รับการศึกษา ทำให้ไม่สามารถแสดงความสามารถทางปัญญา เศรษฐกิจและสังคม ลูกหญิงจึงมักได้รับการฝึกอบรมให้เป็นแม่บ้าน และเตรียมตัวเป็นภรรยาที่ดี และเมื่อเป็นภรรยาก็มี

บทบาทเป็นเพียงแม่บ้านแม่เรือน เมื่อมีลูกก็ต้องเลี้ยงดูบุตรเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงไทยจึงมีสภาพเหมือนทรัพย์สินของสามีเท่านั้น

ชนกพร อังศุวิริยะ (2551: 8) ได้ให้ความหมายความเป็นหญิง คือ ความเป็นเพศที่เกิดจากข้อกำหนด กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่สังคมต้องการให้ผู้หญิงเป็น ด้วยการสืบทอด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ มาเป็นกรอบพฤติกรรมของผู้หญิงในสังคม สอดคล้องกับความคิดเพศสภาพที่ทำให้เห็นว่า ผู้หญิงเป็นผู้หญิงได้ด้วยกระบวนการสร้างความเป็นผู้หญิงผ่านทางสังคม วัฒนธรรมของแต่ละชนชาตินั้น ๆ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง จะเห็นได้ว่ามุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพและบทบาทของผู้หญิงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านอาชีพ ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งผู้วิจัยได้นำกรอบแนวคิดความเป็นผู้หญิงมาวิเคราะห์เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะหรือแนวคิดร่วมบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงและสภาพทางสังคมของผู้หญิง ในวรรณกรรมรางวัลขนาดต่อไป

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษากลวิธีทางภาษา

การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาตามกรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ ใช้ทัศนภาวะ การใช้อุปมา การใช้อุปลักษณ์ การใช้มูลบท การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้สัญลักษณ์ การกล่าวเกินจริง และการอ้างถึง ดังที่ปรากฏในงานวิจัยต่าง ๆ มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับข้อมูลที่เลือกศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดความคิดจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งและถ้อยคำเป็นสิ่งสำคัญเบื้องต้นในการใช้ภาษาติดต่อสื่อสารกัน ความหมายของถ้อยคำจึงจำเป็นที่ผู้รับสารต้องทำการถอดรหัส เพื่อจะได้รับรู้และเข้าใจสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อสารและพบภาพสะท้อนต่าง ๆ ในสารที่ส่งสารสอดแทรกไว้ในคำเหล่านั้น เพราะคำหนึ่งคำอาจมีเพียงความหมายเดียว หรืออาจมีความหมายขึ้นอยู่กับการตกลงร่วมกันของผู้สร้างภาษาและผู้ใช้ภาษา รวมทั้งบริบทในการสื่อสารเป็นสำคัญ (นิติพัฒน์ โพธิ์สีทิพันธุ์, 2556: 15)

จันทิมา อังคพนิชกิจ (2557: 23) กล่าวถึงการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในข้อความ สรุปได้ว่า การอธิบายวิธีการใช้ภาษาในข้อความนั้น นอกเหนือจากการพรรณนาว่าปรากฏลักษณะทางภาษาอะไรและใช้อย่างไรแล้ว หากยังปรากฏการตีความและการอธิบายความคิดบางประการที่แฝงอยู่ในการใช้ภาษาช่วยให้เข้าใจการสื่อความหมายในข้อความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการอธิบายลักษณะภาษาในการนำเสนอข้อความเป็นการอธิบายในเชิงการใช้อย่างมีวัตถุประสงค์หรือเรียกว่า “กลวิธีทางภาษา” เป็นกลวิธีที่ปรากฏในการผลิตข้อความเพื่อสื่อสารไปยังผู้รับสาร ซึ่งกลวิธีทางภาษามักปรากฏทั่วไปภายในข้อความ เพราะตัวบทแต่ละตัวบท ได้ผ่านการเลือกใช้ภาษาอันแฝงวัตถุประสงค์หรือเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสารสื่อความไปยังผู้รับสาร ท่ามกลางกิจกรรมการสื่อสารบางประการส่งผลให้ตัวบทหรือข้อความประเภทต่าง ๆ เจือปนไปด้วยกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไป นับเป็น

ระบบการใช้ภาษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป้าหมายการวิเคราะห์ข้อความจึงไม่ใช่การวิเคราะห์เพียงลักษณะภาษาในข้อความเท่านั้น แต่เป็นการวิเคราะห์วิธีคิด และการเปิดเผยความคิดที่แฝงอยู่ในข้อความนั้นด้วย โดยการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษามีแนวทางและวิธีการวิเคราะห์อย่างหลากหลาย เช่น ถ้านั้นโครงสร้างอาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์โครงสร้างประโยค โครงสร้างข้อความ และโครงสร้างตัวบทตามประเภท หากนั้นลักษณะภาษาอาจวิเคราะห์การใช้คำศัพท์ วลี ประโยค หรือลักษณะทางวัจนลีลา (style) วิเคราะห์ด้านเจตนาของข้อความในการสื่อสารตามหลักวัจนปฏิบัติศาสตร์ วิเคราะห์ลักษณะการเรียบเรียงข้อความ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์การจำแนกกลวิธีทางภาษาสามารถเลือกใช้ได้ในการตีความบริบทเป็นเกณฑ์ ได้แก่ การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ต้องอาศัยบริบทแวดล้อมจากภายนอกตัวบทมากจนเกินไป อาจเริ่มต้นจากการวิเคราะห์การใช้คำศัพท์ วลี โครงสร้างประโยค หรือโครงสร้างข้อความ ส่วนกลวิธีทางภาษาที่ต้องอาศัยการตีความบริบทจากภายนอกตัวบท ประกอบด้วย การตีความบริบททางสถานการณ์กับการตีความบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การวิเคราะห์กลวิธีด้านวัจนปฏิบัติศาสตร์ที่ต้องอาศัยหลักการทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ โดยการตีความถ้อยคำเป็นสำคัญ และการวิเคราะห์กลวิธีด้านข้อความหรือวาทกรรมมักอาศัยทั้งการวิเคราะห์ภายในข้อความร่วมกับการตีความนอกตัวบท ตลอดจนอาศัยความรู้ทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย

ต่อมา จันทิมา อังคพณิชกิจ (2561: 180-181) ได้ให้ความหมายกลวิธีทางภาษา (linguistic strategies) หมายถึง ลักษณะภาษาที่ใช้นำเสนอข้อความ ซึ่งเป็นภาษาที่ถูกเลือกเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างในการสื่อสาร กลวิธีทางภาษาที่ใช้ในสถานการณ์การสื่อสารที่แตกต่างกันย่อมมีความแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์และเจตนาของผู้ส่งสาร สื่อไปยังผู้รับสาร ท่ามกลางกิจกรรมการสื่อสารบางประการ ตัวบทหรือข้อความประเภทต่าง ๆ ก็มักจะเจือปนด้วยกลวิธีทางภาษาที่แตกต่างกันไปด้วย

ภาษาที่ปรากฏในตัวบทนอกจากจะทำหน้าที่สื่อความคิด และสื่อแทนปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล แล้ว ฟานต์ไค์ยังกล่าวไว้ว่าภาษาที่คนเราเลือกใช้สื่อสารในตัวบทยังมีเจตนา และอำนาจในเชิงความคิดบางอย่างแฝงอยู่ การอธิบายลักษณะภาษาที่ใช้นำเสนอข้อความจึงเป็นการอธิบายในเชิงการใช้ภาษาที่มีวัตถุประสงค์บางอย่างแฝงอยู่หรือที่เรียกว่า กลวิธี (strategies)

กลวิธีที่ปรากฏในการผลิตข้อความเพื่อสื่อไปยังผู้รับสาร คือ กลวิธีทางภาษา (linguistic strategies) ซึ่งเป็นกลวิธีผลิตตัวบททั้งตัวบทที่มีรูปถ้อยคำหรือวัจนภาษา (verbal text) และตัวบทที่ไม่มีรูปถ้อยคำหรือวัจนภาษา (nonverbal text) ตัวบทแต่ละตัวบทผ่านการเลือกใช้ภาษาที่แฝงวัตถุประสงค์หรือมีเจตนามุ่งหมายของผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ตัวบทหรือข้อความมักพบกลวิธีทางภาษาที่ต่างกันไป ถ้าวเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่เน้นลักษณะภาษาก็อาจวิเคราะห์การใช้คำศัพท์ วลี ประโยค ลักษณะทางวัจนลีลา (style) วิเคราะห์ด้านเจตนาของข้อความในการสื่อสารตามหลัก

วัจนปฏิบัติศาสตร์ เช่น วิเคราะห์วัจนกรรม (speech act) หลักความสุภาพ ฯลฯ วิเคราะห์ลักษณะการเรียบเรียงข้อความ เช่น การเชื่อมโยง การเกาะเกี่ยวความ เป็นต้น (จันทิมา อังคพณชกิจ, 2561: 180-181)

จากแนวคิดกลวิธีทางภาษาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้ในการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่เน้นลักษณะภาษา โดยวิเคราะห์การใช้คำ วลี ประโยค ดังนั้นถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในตัวบทของวรรณกรรมรางวัลชมนาด จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดนี้มาพิจารณาถ้อยคำต่าง ๆ ผ่านกลวิธีทางภาษาจะสะท้อนภาษาผ่านวรรณกรรมของนักเขียนหญิงรางวัลชมนาด เพื่อให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคมที่เกาะเกี่ยวอยู่ในข้อความต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลชมนาด

จะเห็นได้ว่า ภาษากับอุดมการณ์มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีวาทกรรมเป็นเครื่องมือในการผลิตซ้ำอุดมการณ์ต่าง ๆ ของกลุ่มให้คงอยู่ต่อไป (van Dijk 1997: 7) การศึกษาอุดมการณ์ จะช่วยให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนวิถีปฏิบัติในสังคมได้ชัดเจนลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น (ชนกพร พัวพัฒนกุล 2548: 9) ดังนั้น อุดมการณ์ วาทกรรม และภาษาจึงมีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือที่การสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่แฝงอยู่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเอากลวิธีทางภาษามาศึกษาเชื่อมโยงกับอุดมการณ์ เพื่อจะให้เห็นวิธีการนำเสนอความคิดของนักเขียนหญิงที่สื่อสารผ่านภาษาให้เห็นอุดมการณ์ได้น่าสนใจ

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุดมการณ์

การศึกษาเกี่ยวกับอุดมการณ์ มีผู้สนใจและศึกษาอย่างหลากหลาย สามารถนำอุดมการณ์มาศึกษาทั้งในวรรณกรรมและในสื่อต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดอุดมการณ์ซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย โดยแบ่งกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุดมการณ์ในวรรณกรรม

งานวิจัยที่นำมาศึกษาเกี่ยวกับอุดมการณ์ในวรรณกรรม ได้แก่ผลงานของสุพรรณา ภักตรนิกร (2557) วัฒนาพร นนลือชา (2557) และนปภัช มานินพันธ์ (2561) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สุพรรณา ภักตรนิกร (2557) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสร้างอุดมการณ์รักชาติไทยด้วยกลวิธีทางภาษาในนวนิยายแนวอิงประวัติศาสตร์ของวิมล ศิริไพบูลย์ มี ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายแนวอิงประวัติศาสตร์ของวิมล ศิริไพบูลย์ มีการผลิตสร้างอุดมการณ์รักชาติไทย โดยการใช้คำและการผูกประโยคแบบต่าง ๆ และกลวิธีทางวรรณศิลป์ ซึ่งปรากฏข้อความบรรยาย หรือบทสนทนาของตัวละคร อุดมการณ์รักชาติไทยในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ของวิมล ศิริไพบูลย์ ประกอบไปด้วย

การยกย่องความเป็นไทยด้วยการแสดงให้เห็นถึง “คุณค่าความเป็นไทย” และยังทำให้ไทยมีสถานะเป็นผู้ถูกระทำที่น่าเห็นใจ โดยมีประเทศคู่สงครามมีสถานะเป็นผู้กระทำที่โหดร้ายกลายเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล อุดมการณ์รักชาตินี้สอดคล้องกับอุดมการณ์กระแสหลักในสังคมไทย จึงทำให้นวนิยายแนวอิงประวัติศาสตร์ของวิมล ศิริไพบูลย์ เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย

ในปีเดียวกัน วัฒนาพร นนลือชา (2557) ศึกษาเรื่อง อุดมการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ในละครแนวผี ผลการศึกษาพบอุดมการณ์ 6 ประเภท ได้แก่ อุดมการณ์ศักดิ์นา อุดมการณ์ ทุนนิยม อุดมการณ์เรื่องคุณค่าแต่ละเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อุดมการณ์ชาตินิยม อุดมการณ์เกี่ยวกับความรุนแรง อุดมการณ์แห่งไสยศาสตร์ นอกจากนี้ยังพบอุดมการณ์อื่น ๆ เพิ่มอีก 3 ประเภท ได้แก่ อุดมการณ์แห่งพุทธศาสนา อุดมการณ์วิทยาศาสตร์ และอุดมการณ์เรื่องความรัก นอกจากนี้ละครโทรทัศน์แนวผีมุ่งเน้น การนำเสนออุดมการณ์พุทธศาสนาผ่านความเชื่อและคำสอนของพุทธศาสนาเรื่องบุญและบาป เนื้อคู่ เจ้ากรรมนายเวร ชาตภาพภูแห่งกรรม การให้อภัย การนั่งสมาธิ โดยเน้นเรื่องกฎแห่งกรรมและการให้อภัยเป็นหลัก เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกเกรงกลัวต่อบาปที่จะติดต่อกับและส่งผลกระทบต่อชะตาชีวิตของตัวละครในทุกชาตภาพ

นปภัช มานินพันธ์ (2561) ศึกษาเรื่อง อุดมการณ์ในวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์ เรื่อง สองฝั่งคลองของ ว.วินิจฉัยกุล โดยใช้แนวคิดประวัติศาสตร์นิยมแบบใหม่ และแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ ผลการศึกษาพบว่า ตัวบทวรรณกรรมเรื่องสองฝั่งคลองสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของอุดมการณ์ 2 แบบที่แพร่กระจายอยู่ในสังคม ณ ช่วงเวลาที่ตัวบทวรรณกรรมเรื่องนี้ได้รับการประพันธ์ ได้แก่ อุดมการณ์ชนชั้นกลาง และอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม การปรากฏอยู่ร่วมกันของอุดมการณ์ทั้ง 2 แบบ ของวรรณกรรมเรื่อง สองฝั่งคลอง นอกจากจะสะท้อนให้เห็นธรรมชาติของวรรณกรรมที่ไม่ได้มีความเป็นเอกภาพ แต่เป็นที่ที่เปิดโอกาสแนวคิดที่มีความแตกต่างหลากหลายสามารถขับเคลื่อนได้อย่างไม่สิ้นสุด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอุดมการณ์ในสื่อ

งานวิจัยที่นำมาศึกษาเกี่ยวกับอุดมการณ์ในสื่อ โดยผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาในสื่อนิตยสาร วารสาร สื่อโฆษณา โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ได้แก่ผลงานของ เขียน นิรันดร์นุต (2546) พิมพ์พรสุนทรวิริยกุล (2551) สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี (2552) วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553) คชาธิป พาณิชตระกูล (2557) วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2559) พิมพ์ดี รุ่งเรืองยิ่ง (2560) สุทธิลักษณ์ สวรรยาวิสุทธิ์ (2562) และกัญญารัตน์ ทรงวรวิทย์ (2563) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เขียน นิรันดร์นุต (2546) ศึกษาเรื่อง การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิงผลการศึกษาพบว่าการนำเสนอภาพลักษณ์หรืออัตลักษณ์ความเป็นผู้หญิงในนิตยสารทั้งสามชื่อฉบับเป็นการนำเสนอที่เต็มไปด้วยอคติทางเพศ ซึ่งเป็นผลผลิตจากอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ซึ่งส่งผลต่อการให้คุณค่าและความหมายผู้หญิงและความเป็นหญิงในแง่ลบ และจากการแบ่ง

กรอบการศึกษาออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านชีวิตส่วนตัวและการครองเรือน ด้านความสัมพันธ์ทางเพศ ด้านความงาม โดยกรอบทั้ง 4 ด้านที่ผู้เขียนศึกษาได้เผยให้เห็นถึงการถูกกดขี่และการตกเป็นรองของผู้หญิง ผ่านการประทะประสานของวาทกรรมต่าง ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นภายใต้วิธีคิดของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ นอกจากนั้นยังพบว่าปฏิบัติการของอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่เต็มไปด้วยความซับซ้อน โดยเฉพาะการกระทำให้นิตยสารผู้หญิงที่น่าจะเป็นสื่อที่ผลิตขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของผู้หญิงกลับกลายเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การปกป้องรักษาและธำรงไว้ซึ่งอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

พิมพร สุนทรวิริยกุล (2551) ศึกษาเรื่อง การประกอบสร้างอุดมการณ์ในละครโทรทัศน์ไทยในช่วงวิกฤตทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า อุดมการณ์หลัก ๆ ที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทย มีดังนี้ อุดมการณ์ทางการเมือง อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจ อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นการต่อสู้กันระหว่างอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับทุนนิยมกับเศรษฐกิจพอเพียง และแสดงให้เห็นว่าอุดมการณ์ที่ถูกนำมาใช้เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง คือ อุดมการณ์ชนชั้น อุดมการณ์ทุนนิยม และอุดมการณ์ที่อยู่ในลักษณะเดียวกัน โดยมีอุดมการณ์ความรักมาแก้ไขปัญหทุกอย่าง แม้อุดมการณ์เหล่านี้จะต่อสู้กันอย่างชัดเจน แต่ทั้งหมดอยู่ภายใต้กรอบเดียวกัน คือ อุดมการณ์จิตนิยมที่ควบคุมการกระทำของตัวละครจนเกิดเป็นอุดมการณ์ต่าง ๆ ขึ้น

สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี (2552) ศึกษาเรื่อง การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาในนิตยสารสำหรับครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมมีการนำเสนอ 2 รูปแบบ คือ โฆษณาสื่อความทางธุรกิจโดยตรงกับบทความเชิงโฆษณา กลวิธีทางภาษามี 2 กลวิธี คือ 1) กลวิธีทางวจนภาษา เช่น การกล่าวอ้าง การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ 2) กลวิธีอวัจนภาษา เช่น การใช้ความหมายของภาพ การใช้ตัวอักษรและสี กลวิธีเหล่านี้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับแม่ ได้แก่ แม่คือผู้ที่เหมาะสมกับหน้าที่ดูแลลูกมากที่สุด แม่ต้องเลี้ยงลูกอย่างดีที่สุด แม่ต้องเฝ้าหาความรู้ แม่ต้องเก่งรอบด้าน และแม่ต้องสวยและอ่อนเยาว์อยู่เสมอ ความคิดเหล่านี้เชื่อมโยงกับการโฆษณาสินค้าว่า การเลือกใช้สินค้าสามารถเติมเต็มบทบาทแม่ได้อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2553) ได้ศึกษา อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย ผลการศึกษาพบว่า วาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชาย มีรูปแบบการนำเสนอ 2 รูปแบบ ได้แก่ โฆษณาที่สื่อความทางธุรกิจโดยตรงและบทความเชิงโฆษณา (Advertorial) กลวิธีทางภาษาที่วาทกรรมโฆษณาใช้เพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นชายมี 2 กลวิธี คือ 1) กลวิธีทางวจนภาษา ได้แก่ การเลือกใช้คำหรือกลุ่มคำ การอ้างถึง การใช้อุปลักษณ์ การใช้มุขลบท การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การกล่าวเกินจริง การใช้สหพ และการยืนยันคำสัมภาษณ์ของดารารหรือผู้มีชื่อเสียง 2) กลวิธีทางอวัจนภาษา ได้แก่ การใช้ภาพและสีประกอบการโฆษณา กลวิธีทางภาษาดังกล่าวมีบทบาทในการประกอบสร้างอุดมการณ์ว่า ผู้ชายต้อง

มีรูปลักษณะที่ดีอย่างไม่มีที่ติ ผู้ชายต้องเป็นสุภาพบุรุษ และเรื่องเพศเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตผู้ชาย ทั้งนี้ วาทกรรมโฆษณานำเสนอว่า สินค้าและบริการเป็นตัวช่วยที่ดีที่จะทำให้ผู้ชายเป็นผู้ชายที่สมบูรณ์แบบ

คชาธิป พาณิชตระกูล (2557) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างอุดมการณ์ว่าด้วย ชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนออุดมการณ์ชายรักชาย แบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคืออุดมการณ์ที่ตอกย้ำวาทกรรมกระแสหลัก 3 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ชายรักชายยังไม่ได้รับการยอมรับในสังคม 2) ชายรักชายมีการแสดงออกที่แตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม 3) ชายรักชายจะหมกมุ่นอยู่กับเรื่องความรักและเรื่องเพศ ส่วนอุดมการณ์ที่สองเป็นอุดมการณ์ที่แตกต่างจากอุดมการณ์กระแสหลัก 2 ชุดความคิด ได้แก่ 1) ชายรักชายที่ทำงานต่าง ๆ ได้เหมือนบุคคลทั่วไป 2) ชายรักชายประสบความสำเร็จ ได้ด้วยความสามารถของตนเอง ชุดความคิดดังกล่าว สะท้อนอุดมการณ์ที่สำคัญ คือ “อุดมการณ์ชายจริงหญิงแท้”

วิสันต์ สุขวิสิทธิ์ (2559) ศึกษาเรื่อง ผู้หญิงในโลกผู้ชาย : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ความเป็นหญิง ในนิตยสารสำหรับผู้ชายตามแนววาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่า ชุดความคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสำหรับผู้ชายเหล่านั้นนั้นสื่อไปยังผู้อ่านประกอบด้วยชุดความคิด 3 ประการ ได้แก่ 1) เพศหญิงแตกต่างจากเพศชาย 2) ลักษณะของเพศหญิงที่สื่อให้เพศชายรับรู้อันประกอบด้วยความคิดย่อย 2 ประการ คือ ผู้หญิงตามลักษณะต้นแบบและผู้หญิงที่ต่างไปจากลักษณะต้นแบบ และ 3) ความเหลื่อมล้ำระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย นิตยสารสำหรับผู้ชายยังคงตอกย้ำชุดความคิดตามอุดมการณ์ปิตาธิปไตยหรือชายเป็นใหญ่ไปสู่สังคม ด้วยเหตุนี้การสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างสองเพศนั้น ส่วนหนึ่งจึงต้องเริ่มต้นจากการสร้างความคิดให้ผู้ชายตระหนักถึงความเท่าเทียมกันผ่านทางวาทกรรมที่สร้างขึ้นสำหรับผู้ชายนั่นเอง

พิมพ์วิ รุ่งเรืองยิ่ง (2560) ได้ศึกษา วาทกรรมและอุดมการณ์หญิงรักหญิง ในนิตยสารแอตทอมแอ็ค ผลการศึกษาพบว่า อุดมการณ์หญิงรักหญิงในวาทกรรมทั้งหมด 6 อุดมการณ์ คือ 1) อุดมการณ์สร้างการยอมรับ 2) อุดมการณ์ปิตาธิปไตย 3) อุดมการณ์สร้างพื้นที่ 4) อุดมการณ์สิทธิความเท่าเทียม 5) อุดมการณ์เชิงความรัก 6) อุดมการณ์คนดีของสังคม โดยทั้ง 6 อุดมการณ์ ถูกนำเสนอผ่านวาทกรรมหญิงรักหญิงซึ่งผู้ใช้ภาษาไม่เพียงแต่ใช้ประโยคใดประโยคหนึ่งในการสนทนาหรือเล่าเรื่องเท่านั้นแต่ภาษาได้สะท้อนธรรมเนียมปฏิบัติ บรรทัดฐาน ค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมนำไปสู่ประเด็นเรื่องอุดมการณ์ และความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม สะท้อนให้เห็นอำนาจของภาษาที่แฝงมาในนิตยสารแอตทอมแอ็ค เป็นตัวแทนของกลุ่มหญิงรักหญิง ในการประกอบสร้างความจริงของกลุ่มตนเองขึ้น เพื่อสร้างอำนาจและพื้นที่ในการต่อรองทางเพศขึ้นมาใหม่ในสังคมที่มีความเป็นเพศมากกว่าแค่เพศชายเพศหญิง อีกนัยหนึ่งสะท้อนให้เห็นการขัดแย้งต่ออุดมการณ์ทางกระแส

หลัก ซึ่งเดิมกลุ่มหญิงรักหญิงเป็นกลุ่มที่ไม่มีสิทธิในเรื่องการเสนอความคิดเห็นในสังคม และทำให้มีนิตยสารแอตทอมแอ็กซิงสร้างพื้นที่ในการทำความเข้าใจประเด็นเพศทางเลือกมากขึ้น

สุทธิลักษณ์ สวรรยาวิสุทธิ (2562) ได้ศึกษา ปฏิบัติการทางภาษากับการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในนิตยสารลาวสมัยใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมแบ่งเป็น 3 ประเด็น คือ 1) อุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในนิตยสารลาวสมัยใหม่ 2) อุดมการณ์ทางการเมืองในนิตยสารลาวสมัยใหม่ และ 3) อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจในนิตยสารลาวสมัยใหม่ การวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของนิตยสารในการต่อยอดผลิตซ้ำอุดมการณ์ทางสังคมจากนิตยสารเป็นสื่อมวลชนแขนงหนึ่ง และเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทในการควบคุมความคิดของสมาชิกในสังคมได้ครอบคลุมและเข้าถึงทุกเพศทุกวัย อาจกล่าวได้ว่าการที่อุดมการณ์ยังคงอยู่ในฐานะรูปแบบของความเชื่อหรือทัศนคติหนึ่งทางสังคมนั้น เนื่องจากถูกประกอบสร้างภายใต้อำนาจของสื่อมวลชนที่ส่งผลให้ผู้บริโภคสื่อ ซึ่งก็เป็นสมาชิกในสังคมเชื่อในสิ่งที่นำเสนอโดยไม่มีข้อโต้แย้ง

กัญญารัตน์ ทรงวรวิทย์ (2563) ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างกับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาเคเสถียร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อมที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาเคเสถียร ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในบทความที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ของมูลนิธิสืบนาเคเสถียร มี 5 กลวิธี ได้แก่ การใช้คำแสดง ทัศนภาวะ การใช้อุปลักษณ์ การใช้สหพ การใช้บทประพันธ์ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงชุดความคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญและเป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม ที่ต้องช่วยกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยตัวบทได้มีการผลิตซ้ำและต่อยอดให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ รวมถึงโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเกิดจิตสำนึก ในการวางแผนทรัพยากรธรรมชาติ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นอุดมการณ์ทางเพศ อุดมการณ์การเมือง อุดมการณ์สังคม อุดมการณ์ศาสนา ซึ่งยังไม่ปรากฏการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงจากวรรณกรรม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ที่แต่งโดยนักเขียนหญิงโดยจะให้เห็นว่าการวิเคราะห์อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่ถูกแฝงอยู่ในตัวบทวรรณกรรม ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์สร้างความยอมรับอุดมการณ์ความรักอุดมการณ์ความกตัญญู อุดมการณ์การศึกษาและอุดมการณ์ชนชั้นถือเป็นการประยุกต์ใช้แนวคิดอุดมการณ์ เพื่อทำให้เห็นถึงการนำเสนอความเป็นหญิงของนักเขียนหญิงได้อย่างน่าสนใจ

2.3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นหญิง

การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นหญิง มีผู้สนใจและศึกษาอย่างหลากหลาย สามารถศึกษาทั้งในวรรณกรรมและในสื่อต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดความเป็นหญิงซึ่งเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย โดยแบ่งกลุ่มงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

2.3.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นหญิงในวรรณกรรม

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นหญิง พบว่ามีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความสนใจนำแนวคิดนี้ไปศึกษาวิเคราะห์ความเป็นหญิงอย่างกว้างขวาง ได้แก่ เสนาะ เจริญพร (2546) ดวงทิพย์ คุ่มมณี (2546) ปิ่นหล้า ศิลาบุตร (2551) กนกวรรณ คันสินธ์ (2552) อาทิตยา จารุจินดา (2555) เสาวคนธ์ วงศ์ศุภชัยนิมิต (2559) ผักแว่น จันทร์อินทร์ และอุษา พัดเกตุ (2561) และพรสวรรค์ เฉลิมยานนท์ และจอมขวัญ สุทธิพันธ์ (2561) ดังนี้

เสนาะ เจริญพร (2546) ได้ศึกษา ศึกษาภาพเสนอผู้หญิงในวรรณกรรมไทย ช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับประเด็นทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายในช่วงต้นทศวรรษที่ 2530 ได้เสนอภาพของผู้หญิงในวรรณกรรมในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ หน้าที่การงาน วงการนักเลง พื้นที่การเมือง ชาติพันธุ์ ร่างกาย และเพศวิถี ทั้งหมดนี้ทำให้เห็นภาพการนำเสนอบทบาทของผู้หญิงที่มีลักษณะขัดแย้งระหว่างความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่หัวก้าวหน้า กับความเป็นกุลสตรีและความเป็นภรรยาและมารดาที่ดี ซึ่งน้ำหนักรับบทบาทของผู้หญิงที่พบจะโอนเอียงมาทางด้านการเป็นกุลสตรี เป็นภรรยาและเป็นมารดาที่ดีมากกว่าความเป็นผู้หญิงก้าวหน้าทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติหน้าที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองทาง อันเป็นการกล่อมเกลากะบอบปิตาธิปไตยในสังคมไทย

ดวงทิพย์ คุ่มมณี (2546) ได้ศึกษา สถานภาพและบทบาทตัวละครหญิงในนวนิยาย: กรณีศึกษานวนิยายของกึ่งฉัตร ปี พ.ศ.2535-2544 ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพและบทบาทของตัวละคร ในนวนิยายทั้งในครอบครัวและสังคม สะท้อนภาพชีวิตของผู้หญิงในสังคมปัจจุบัน มีทั้งความสอดคล้องกับแนวคิดสตรีนิยมในปัจจุบัน ส่วนปัญหาที่ตัวละครหญิงยังต้องประสบปัญหาเรื่องการถูกล่วงละเมิดทางเพศ และความคาดหวัง จากสังคมเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิง โดยเฉพาะคุณลักษณะของผู้หญิงร่วมสมัย และการศึกษาทัศนคติของผู้เขียนเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทของผู้หญิงในปัจจุบันพบว่า ผู้หญิงควรมีความเป็นผู้หญิงร่วมสมัย ไม่ว่าจะมีความรู้ความสามารถและพึ่งพาตนเองได้อย่างไร ก็ควรคงความเป็นหญิงไทยไว้ แลพหากฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต้องการที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

ปิ่นหล้า ศิลาบุตร (2551) ได้ศึกษา เรื่อง สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิง ในนวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครหญิงมีสถานภาพและบทบาท 2 ด้าน คือ ด้านแรกสถานภาพและบทบาทในครอบครัว ได้แก่ สถานภาพของลูกสาว ภรรยา แม่ และญาติผู้ใหญ่ ผู้เขียนแสดงให้เห็นว่าตัวละครมีบทบาทตามสถานภาพแตกต่างกัน การแสดงบทบาทขัดแย้ง

กับสถานภาพส่งผลให้ตัวละครไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต และด้านที่สองสถานภาพและบทบาททางสังคม ได้แก่ ด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ การศึกษาของตัวละครหญิงทำให้ตัวละครหญิงมีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในสังคมและสร้างความภาคภูมิใจให้ครอบครัว การศึกษาสูงยังทำให้ผู้หญิงมีความมั่นใจในตนเองและมีความคิดที่กว้างไกล ยกย่องสถานภาพของผู้หญิงในสังคมให้ดีขึ้นด้วย ด้านการประกอบอาชีพผู้หญิงมีหน้าที่การงานเป็นที่ยอมรับของสังคม มีสิทธิ์เลือกประกอบอาชีพตามใจรัก และประสบความสำเร็จในอาชีพของตนเอง

กนกวรรณ คันสินธ์ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยายของกึ่งฉัตร ระหว่าง พ.ศ.2545-2550 ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครฝ่ายหญิงทั้ง 7 เรื่อง มีบุคลิกภาพภายนอกที่สอดคล้องกันโดยภาพรวม คือ บุคลิกภายนอกด้านลักษณะทางกาย ส่วนใหญ่มีความงดงามตามแบบหญิงไทย มีตัวละครบางคนที่มีรูปร่างลักษณะความงามแบบสมัยใหม่ คือ มีรูปร่างสูง และมีผิวคล้ำ ซึ่งไม่ใช่ความงามตามค่านิยมของหญิงไทย ด้านอากัปภิกิริยาของตัวละครเอกฝ่ายหญิงเหล่านี้ เริ่มมีภาพลักษณ์ของสตรีสมัยใหม่ คือ ตัวละครเอกหญิงทั้งหมดมีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาด มีเหตุผล และปรากฏตัวละครในภาพลักษณ์ที่เป็นตัวละครแบบฉบับ ส่วนบุคลิกภาพภายในด้านอุปนิสัยที่แตกต่างกันออกไป คือ เอาจริงเอาจัง มีทัศนคติไม่ดีต่อเพศชาย บุคลิกภาพภายในของตัวละครเอกฝ่ายหญิงส่วนใหญ่จึงยังคงเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงไทยที่เป็นแบบฉบับเดียวกัน

อาทิตยา จารุจินดา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การสร้างภาพความเป็นหญิงในนวนิยายไทย สมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ผลการศึกษาพบว่า ความเป็นหญิงกับการสร้างชาติถูกนำไปเชื่อมโยงเข้าไว้ด้วยกัน “สตรีมีความสำคัญในฐานะผู้ร่วมสร้างชาติ” เป็นวาทกรรมหลักเกี่ยวกับสตรีที่ถูกสร้างขึ้น ในวาทกรรมความเป็นหญิงได้ถูกนำไปเชื่อมโยงกับเพศสภาพ ความเป็นอารยะ ครอบครัวยุคใหม่ และความเป็นพลเมืองของชาติ ส่วนภาพความเป็นหญิงที่ปรากฏในนวนิยาย เป็นการเลือกนำเสนอคุณลักษณะต่าง ๆ มาประกอบสร้างขึ้นเป็นผู้หญิงที่ต้องการนำเสนอ โดยพบว่าผู้หญิงในนวนิยายยังคงถูกนำไปยึดโยงกับค่านิยม ขนบประเพณี ความเป็นกุลสตรีแบบเดิม แต่ในขณะเดียวกันก็มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติบางประการ โดยนำค่านิยมเก่ากับค่านิยมใหม่มาผสมผสานเข้าไว้ด้วยกัน ความเป็นหญิงในนวนิยาย พบว่ามีความสัมพันธ์กับความอ่อนหวานและความเข้มแข็งทางจิตใจในสังคมผู้หญิงเป็นผู้ถูกระงับมากกว่าชาย ในครอบครัวหญิงอยู่ในสถานะผู้ตามและฟังฟัง แต่หากผู้หญิงมีการศึกษา มีการงานอาชีพ จะทำให้หญิงมีอิสระในการดำเนินชีวิตตนเองมากขึ้น ในขณะเดียวกัน นวนิยายจำนวนมากได้แสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงตระหนักในสถานะที่เป็นรองของตน แต่อย่างไรก็ตามในนวนิยายบางเรื่องได้มีการแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มที่หญิงจะมีการปรับเปลี่ยนสถานะของตนให้ดีขึ้น ผู้หญิงส่วนหนึ่งมีความภูมิใจในตนเองและไม่ยอมที่จะเป็นผู้ด้อยอำนาจหรือผู้ถูกระงับอีกต่อไป

เสาวคนธ์ วงศ์ศุภชัยนิมิต (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในนวนิยายของณารา ผลการศึกษาพบว่า ด้านสถานภาพและบทบาทในครอบครัว ได้แก่ สถานภาพและบทบาทภรรยา พบภรรยาโดยนิตินัย และภรรยาโดยพฤตินัยก่อนการสมรส มีบทบาทดูแลและให้เกียรติสามี ดูแลค่าใช้จ่ายในบ้าน วางแผนครอบครัว เลี้ยงดูลูกและทำงานไปด้วย สถานภาพและบทบาทลูกสาวเป็นลูกสาวสมัยใหม่กล้าคิดกล้าตัดสินใจ เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้สืบทอดกิจการ กตัญญูเคารพพ่อแม่ สถานภาพและบทบาทแม่ เป็นแม่สมัยใหม่เลี้ยงลูกแบบตะวันตก สนับสนุนลูก และพบบทบาทแม่เลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น ด้านสถานภาพบทบาทในสังคม พบว่าตัวละครหญิงส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก จบการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ และการศึกษาเฉพาะทาง ใช้ภาษาอังกฤษได้ในระดับดี ประกอบอาชีพที่ใช้ความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงาน ได้แก่ เลขานุการ ผู้บริหาร นักประชาสัมพันธ์ นักจิตวิทยา อาจารย์มหาวิทยาลัย นางแบบ พยาบาล บรรณาธิการ แพทย์ทางอายุรกรรม ทางประสาท สถาปนิก และตำรวจ นอกจากนี้มักเดินทางไปต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงบทบาททางสังคมของผู้หญิงที่มีมากขึ้น

ผักแว่น จันทรอินทร์ และอุษา พัดเกตุ (2561) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์การนำเสนอบทบาทสตรี จากนวนิยาย เรื่อง เล่นซ่อนหาย โดยวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรี 5 ด้าน คือ ด้านครอบครัว ด้านสังคม ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการเมือง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทสตรีที่พบมากที่สุด คือ บทบาทสตรีด้านครอบครัว ที่สะท้อนว่าแม่ผู้หญิงยุคใหม่จะมีบทบาทนอกบ้านมากขึ้น แต่สังคมและสมาชิกในครอบครัวก็ยังคาดหวังให้ผู้หญิงทำหน้าที่แม่ ภรรยา และลูกที่ดี ในลักษณะเดิมเหมือนกับความคิดที่มีต่อผู้หญิงยุคเดิม ๆ บทบาทสตรีที่พบน้อยที่สุด คือ บทบาทด้านการเมือง ซึ่งพบเพียงบทบาทในเรื่องกฎหมายที่ประชาชนทุกคนควรรู้เท่านั้น และเกี่ยวข้องกับชีวิตครอบครัวเป็นสำคัญ เช่น สัญญาก่อนแต่งงาน สิทธิเลี้ยงดูบุตร ซึ่งผู้หญิงไม่ได้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เพราะการเมืองยังให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

พรสวรรค์ เฉลิมยานนท์ และจอมขวัญ สุทธินนท์ (2561) ศึกษาเรื่อง ความเป็นหญิงในนวนิยายเรื่องนารีนครา ผลการศึกษาพบว่า ผู้ประพันธ์นำเสนอความเป็นหญิงของตัวละครเอก โดยนำคุณลักษณะต่าง ๆ มาประกอบสร้างขึ้น แล้วนำเสนอความเป็นหญิงในบทบาทต่าง ๆ ทั้งบทบาทความเป็นมารดาที่เป็นผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดู และบทบาทของภรรยา นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของสตรีที่มีการเปลี่ยนแปลงสถานะของตนเองให้มีความเสมอภาคกับผู้ชาย ยกย่องสตรีในฐานะเพื่อนคู่คิดของสามี ความเสมอภาคนี้สะท้อนจากอาชีพของตัวละครเอกที่มีส่วนช่วยในการหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งความเป็นหญิงในด้านอาชีพนี้ เกิดจากการได้รับการศึกษาที่ดี ทำให้สตรีสามารถพึ่งพาตนเอง และมีอิสระในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ความเป็นหญิงยังถูกเชื่อมโยงกับค่านิยม

ชนบประเพณีสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมแบบเก่าและค่านิยมแบบใหม่ในสังคมเข้าด้วยกัน จนกลายเป็น ภาพความเป็นหญิงที่มีทั้งความอ่อนโยนและเข้มแข็งทางจิตใจ

2.3.2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความเป็นหญิงในสื่อ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับความเป็นหญิงในสื่อ พบว่ามีนักวิชาการให้ความสนใจ ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดนี้ ได้แก่ ผลงานวิจัยของ วิจิศา ไชยสินธุ์ (2547) และชนกพร อังศุวิริยะ (2551) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วิจิศา ไชยสินธุ์ (2547) ได้ศึกษา อัตลักษณ์ “ผู้หญิง” ในนิตยสารสตรีช่วงปี พ.ศ.2540 – 2545 โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือ นิตยสารดิฉัน แพรว ผู้หญิง 24 ผู้หญิงวันนี้ ขวัญเรือนและหญิงไทย พบว่า นิตยสารทั้ง 6 ฉบับให้ความหมายผู้หญิงเก่งว่า มีความรู้ความสามารถในอาชีพของตนได้รับการยอมรับจากสังคมระดับสูง มีวิสัยทัศน์ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและสังคม มีความเป็นผู้นำโดดเด่นและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูง นิตยสารผู้หญิงทำงานให้ความหมายผู้หญิงเก่ง คือ มีความสามารถสูง แกร่ง เป็นนักสู้ มีฐานะดี มีชื่อเสียงและการศึกษาสูง ส่วนนิตยสารผู้หญิงทำงานและครอบครัวให้ความหมายผู้หญิงเก่งคือ มีความสามารถสูงทั้งบทบาทการทำงานและครอบครัวมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม สำหรับอัตลักษณ์ผู้หญิงเก่ง มี 3 ประการ คือ ด้านการทำงาน ได้แก่ มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถด้านการทำงาน ด้านการสร้าง ตัวตนสู่ความสำเร็จ ได้แก่ เรียนรู้ประสบการณ์ทั้งจากบุคคล ครอบครัวและการทำงาน ด้านการแต่งกาย ได้แก่ เลือกเครื่องแต่งกายเสริมบุคลิกภาพแสดงตัวตนชัดเจน เหมาะแก่วัยและกาลเทศะ การประกอบสร้างอัตลักษณ์ ผู้หญิงเก่งมีการใช้ภาษา 6 ลักษณะ คือ การใช้คำแทนตัวผู้หญิง การใช้ อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ และเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม และนิตยสารแต่ละฉบับมีกระบวนการ คัดเลือกผู้หญิงเก่ง นโยบายการนำเสนอที่คนและผู้ผลิตและกระบวนการนำเสนอคล้ายคลึงกัน และ วัฒนธรรมเพศสภาพ ทั้งบทบาทในครอบครัวและสังคมกับวัฒนธรรมบริโภคผ่านสื่อโฆษณา มีส่วนในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ “ผู้หญิงเก่ง” ได้ทั้งสิ้น

ชนกพร อังศุวิริยะ (2551) ศึกษาเรื่อง ความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539) : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ ผลการศึกษาพบว่า ใช้กลวิธีทางภาษา 9 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้ทัศนภาวะ การอ้างอิง การใช้คำถามวาทศิลป์ การใช้สำนวน การใช้อุปลักษณ์ การใช้ถ้อยคำนัยแฝง การใช้มุขและการเล่นคำ การใช้สัทพจน์ ซึ่งสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิง 3 ความคิด 1) ความงาม แบ่งเป็นความงามของร่างกายและการตกแต่งร่างกาย 2) พฤติกรรม แบ่งพฤติกรรมระหว่างเพศและพฤติกรรมการแสดงออกและอารมณ์ความรู้สึก 3) การแบ่งหน้าที่ แบ่งเป็นการทำหน้าที่ในบ้าน และการทำหน้าที่นอกบ้าน ทั้ง 3 ความคิดสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงจะต้องงามและจัดการให้ตัวเองงามได้ มีพฤติกรรมที่ตกเป็นรองผู้ชาย และยังมีหน้าที่ เป็นแม่และเมีย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านิตยสารยังสร้างความเป็นผู้หญิงเพื่อรับใช้ผู้ชายสะท้อน

การครอบงำความคิดของอุดมการณ์ปีศาจไทย ขณะที่บางความคิดสะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงสามารถหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง และมีบทบาทในการทำงานหรือทางสังคมเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นหญิง ทำให้พบว่า โดยส่วนใหญ่ มุ่งเน้นอธิบายเกี่ยวกับเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง ได้แก่ บทบาทด้านครอบครัว บทบาทและหน้าที่แม่ บทบาทและหน้าที่เมีย บทบาทและหน้าที่ลูก บทบาทด้านการศึกษา บทบาทด้านการประกอบอาชีพ บทบาทด้านสังคม และบทบาทด้านการเมือง เพื่อสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิง ซึ่งงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดความเป็นหญิงมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาวรรณกรรมประเภท นวนิยายและสารคดี ในรางวัลชมนาต เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงกระบวนการทางภาษากับวรรณกรรม จึงนำไปสู่การศึกษาอุดมการณ์ความหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาต ได้แก่ บทบาทหน้าที่ของผู้หญิง และสถานภาพทางสังคมของผู้หญิง

2.3.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีทางภาษา

การศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษา ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มการศึกษาที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมและในสื่อต่าง ๆ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากลวิธีทางภาษาในวรรณกรรม

การศึกษางานวิจัยกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรม พบว่ามีนักวิชาการให้ความสนใจเกี่ยวกับแนวคิดนี้หลายท่าน ได้แก่ ผลงานการวิจัยของ คณิงชัย วิริยะสุนทร (2557) กุณทีนิ โคตรพัฒน์ (2560) วราพร สารกุล (2563) และปิยธิดา นามโคตร (2563) ดังต่อไปนี้

คณิงชัย วิริยะสุนทร (2557) ศึกษาเรื่อง กลวิธีทางภาษาและบทสะท้อนวิคิดท้องถิ่นในสำนวนอีสาน ผลการศึกษาพบว่า ประเภทของสำนวนอีสาน ซึ่งจัดแบ่งตามแหล่งที่มาของสำนวน มีที่มา 11 ประเภท คือ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องนิทาน สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องอวัยวะ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องพฤติกรรม สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องสัตว์ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องศาสนา สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องอาชีพ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องสิ่งของ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องอาหาร สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องต้นไม้ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องธรรมชาติ สำนวนอีสานที่มาจากเรื่องสภาพสังคม ส่วนเรื่องลักษณะโครงสร้างภาษา จำแนกได้ 4 ประเภท คือ 1) โครงสร้างสำนวนอีสานที่เป็นคำเดียว 2) โครงสร้างสำนวนอีสานที่เป็นคำประกอบ 3) โครงสร้างสำนวนอีสานที่เป็นหน่วยวลี 4) โครงสร้างสำนวนอีสานที่เป็นหน่วยประโยค โวหารภาพพจน์ และอุปลักษณ์ข้างต้น สามารถสะท้อนถึงมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาอีสานซึ่งไม่ได้จำกัดเพียงแค่เรื่องภาษาหรือเกี่ยวข้องกับคำเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความคิด สามารถสังเกตได้จากภาษาที่เราใช้ในชีวิตประจำวัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของผู้ใช้ภาษาจะอยู่ในรูปของการเปรียบเทียบระบบความคิด มโนทัศน์ และการมองโลกของมนุษย์นั้นสะท้อนได้จากการใช้

โวหารภาพพจน์ ซึ่งมนุษย์นั้นจะใช้ภาษาที่เป็นการเปรียบเทียบกับอย่างเป็นไปโดยอัตโนมัติ และไม่รู้สีก้าวกำลังใช้ภาษาที่เป็นโวหารภาพพจน์ ทั้งหมดนี้สะท้อนความคิดของคนในกลุ่มนั้น ๆ

กุนที โคตรพัฒน์ (2560) ได้ศึกษา กลวิธีทางภาษาและความหมายทางสังคมใน เพลงลูกทุ่งอีสาน แนวสองแ่งสองงาม ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาในเพลงลูกทุ่งอีสาน แนวสองแ่งสองงาม แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) การใช้คำ มีทั้งสิ้น 3 ประเภท คือ การใช้คำนาม การใช้คำกริยา และการใช้คำวิเศษณ์ 2) การใช้ข้อความ มีทั้งข้อความที่เป็นวลี สำนวน และประโยค โดยมีกลวิธีการสื่อความหมายโดยนัย การใช้สัญลักษณ์และวิธีอุปลักษณ์ 3) การสื่อความหมายผ่าน ใจความสำคัญ พบว่า มีการสื่อความหมายผ่านใจความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องทางเพศของเพศหญิงและ เพศชาย และ 4) การใช้อุปลักษณ์ พบว่า มีการใช้อุปลักษณ์อยู่ 3 ประเภท คือ อุปลักษณ์เกี่ยวกับ อวัยวะเพศชาย อุปลักษณ์เกี่ยวกับอวัยวะเพศหญิง และอุปลักษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมทางอวัยวะเพศ

วราพร สารกุล (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ ของ ตูตจากโตอาร์ตูตชีส์ เดอะซีรีส์ ผลการศึกษาพบว่า กลวิธีทางภาษาที่พบคือ กลวิธีทางศัพท์มี ทั้งหมด 4 กลวิธี คือ การใช้ชื่อและการเรียกชื่อ การเรียกขาน การใช้คำกริยา และการใช้สำนวน เปรียบเทียบ กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ มีทั้งสิ้น 6 กลวิธี คือ การใช้อุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ มโนอุป ลักษณ์เกี่ยวกับบุรุษลักษณ์ภายนอก มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับการต่อสู้ มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับหลักการใช ีวิตมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับการเรียกชื่อแทนอวัยวะเพศชาย และมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับความต้องการ ทางเพศ

ปิยธิดา นามโคตร (2563) ได้ศึกษาเรื่อง กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความ เป็นพลเมือง: ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้หนังสือเรียนจะมี ลักษณะเป็นเอกสารที่มีเนื้อหาทางวิชาการแล้ว แต่แท้จริงแล้วกลับมีบทบาทในการถ่ายทอด อุดมการณ์บางประการไปสู่สังคม กลวิธีที่สื่ออุดมการณ์ที่ปรากฏในหนังสือเรียนหน้าที่พลเมือง มีดังนี้ 1.กลวิธีทางอวัจนภาษา ได้แก่ 1) การใช้ศัพท์แสดงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 2) การใช้คำกริยาที่เด็ก กระทำกริยา 3) การใช้คำกริยาที่บุคคลอื่นกระทำกริยา 4) คำเรียกขาน 5) การอ้างถึงส่วนใหญ่ 6) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ 7) การแสดงเหตุ-ผล 8) การใช้เสียงที่หลากหลาย และ 9) การกำหนด กรอบการตีความคิด 2.กลวิธีทางอวัจนภาษา พบว่า มีการใช้รูปภาพอธิบายหน้าที่และความ รับผิดชอบของนักเรียน เพื่อสื่อความคิดในการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองที่พึงปรารถนาของสังคม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา กลวิธีทางภาษาในสื่อ

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษาในสื่อ พบว่า มีนักวิชาการ หลายท่านให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดนี้เป็นจำนวนมาก โดยได้ศึกษาในสื่อที่หลากหลาย อาทิ

สื่อโทรทัศน์ สื่อสังคมออนไลน์ สื่อโฆษณา นิตยสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ออนไลน์ ได้แก่ ผลงานการวิจัยของ จันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2549) อีระ บุชบกแก้ว (2553) ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) ศิริพร ดอนเตาเหล็ก (2557) สุทธิลักษณ์ สวรรยาวิสุทธิ์ (2562) อรวิ บุญนา (2562) เพียรอักษร นามโสภา (2562) ณฐ อังศุวิริยะ (2562) และนภาพรจันทร์ สุขอ้วน (2563) ดังต่อไปนี้

จันทิมา เอี่ยมมานนท์ (2549) ศึกษา การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรมและอัตลักษณ์ของ ผู้ติดเชื้อ/ ผู้ป่วยเอดส์ : การศึกษาเชิงปฏิบัติวิเคราะห์ ผลการศึกษา พบกลวิธีทางภาษาที่ใช้นำเสนอผู้ป่วยเชื้อเอดส์ในวาทกรรมสาธารณะ และวาทกรรมภายในชุมชน พบว่ากลวิธีทางภาษาในวาทกรรมสาธารณะมี 3 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ กลวิธีทางวัจนปฏิบัติ ศาสตร์ และวาทกรรม และกลวิธีทางวาทศิลป์ ที่ใช้สื่อความหมายด้านลบและความหมายด้านบวก ของผู้มีเชื้อเอดส์ ส่วนกลวิธีทางภาษาในวาทกรรมภายในชุมชนพบ 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีทางศัพท์ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม การศึกษาทางชาติพันธุ์วรรณาทำให้เห็นว่า ผู้มีเชื้อเอดส์สองชุมชนนำเสนอตนเองต่างกันตามวาทกรรมและวิถีปฏิบัติภายในชุมชนที่แตกต่างกัน

อีระ บุชบกแก้ว (2553) ศึกษา กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของ ตนเองโดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์” ผลการศึกษา พบว่า กลวิธีทางภาษาที่กลุ่ม “เกย์ออนไลน์” ใช้สื่อ อัตลักษณ์ของตนเองที่สำคัญมี 8 กลวิธี ได้แก่ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การปฏิเสธมูลบท การใช้นามวลี สื่อมูลบท การใช้อุปลักษณ์ การใช้รูปประโยคกรรม การกล่าวอ้าง และการใช้คำถาม วาทศิลป์ กลวิธีทางภาษาใช้เพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของเกย์ต่อสาธารณชน 8 ประเด็น ได้แก่ 1) “เกย์ เป็นคนปกติทั่วไป” 2) “เกย์ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมของเพศชาย” 3) “เกย์ไม่ได้หมกมุ่นเรื่องเพศ” 4) “เกย์ไม่ได้เป็นผู้ป่วยโรค หรืออาการทางจิต แต่เป็นความรู้สึกหรือตัวตนที่แท้จริงที่เกิดขึ้นตาม ธรรมชาติ” 5) “เกย์เป็นกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความกลัวและเกย์ผู้ยอมรับและเปิดเผยตนเองเป็นผู้ที่มีความ กล้า” 6) “เกย์เป็นผู้โหยหาความรัก” 7) “เกย์เป็นคนที่อบอุ่นมีน้ำใจต่อผู้อื่น โดยเฉพาะต่อเกย์ ด้วยกัน” 8) “เกย์ คือ “ของปลอม” เกย์เป็นคนที่มีความผิดและเกย์หมกมุ่นเรื่องเพศ”

ชนกพร พัวพัฒนกุล (2556) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับ อุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา : การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ ผลการศึกษาพบ กลวิธีทางภาษาที่ใช้สื่ออุดมการณ์ทั้งสิ้น 14 กลวิธี แบ่งเป็น กลวิธีการแสดงความเชื่อที่มีอยู่ก่อน เช่น การใช้มูลบท การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้คำ ที่มีภพปรากฏร่วมกัน กลวิธีการชี้แนะ เช่น การใช้คำแสดง ทิศนภาวะ และกลวิธีเสริมการชี้แนะ เช่น การใช้ประโยคแสดงความสัมพันธ์แบบเหตุ-ผลและ ความสัมพันธ์แบบเงื่อนไข อุดมการณ์ที่มีการถ่ายทอดวาทกรรม การพยากรณ์ดวงชะตาและปรากฏ ข้างอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ อุดมการณ์ชะตานิยม อุดมการณ์ความสุข อุดมการณ์สมาชิกที่พึงประสงค์ และอุดมการณ์ชนชั้น ผลการศึกษาวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมพบว่าคำพยากรณ์ดวงชะตาเป็นการสื่อสาร

ที่ผู้รับการพยากรณ์เป็นผู้ยอมรับอำนาจของโชคชะตาและมีแนวโน้มที่จะเชื่อคำพยากรณ์ของหมอดู ชุมความคิดต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดผ่านคำพยากรณ์จึงมีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้อ่านได้

ศิริพร ดอนเตาเหล็ก (2557) ศึกษาเรื่อง กลวิธีทางภาษาในการบรรยายธรรมชาติของอาจารย์บุญเสริม ธรรมปาโล ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษา 8 กลวิธี ในการบรรยายธรรมชาติ ได้แก่ 1) การเลียนเสียง 2) การยกตัวอย่าง 3) การเล่นภาษา การเล่นคำ และการใช้สำนวน 4) การอ้างอิง 5) การตำหนิ 6) การอุปมา และการอุปลักษณ์ 7) การกล่าวให้ความหวัง และ 8) การกล่าวให้กลัว กลวิธีดังกล่าวช่วยให้การบรรยายธรรมชาติทั้งสาระและความสนุกสนาน ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้ฟังและสร้างอารมณ์ขึ้น

สุทธิลักษณ์ สวรรยาวิสุทธิ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ปฏิบัติการทางภาษากับการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมในนิตยสารลาวสมัยใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ปฏิบัติการทางภาษาและวาทกรรมในนิตยสารลาวสมัยใหม่ นำเสนอรูปแบบของภาษาหรือถ้อยคำต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในเนื้อหาสมัยใหม่เพื่อสื่อความหมายและประกอบสร้างความคิดความเชื่อในวาทกรรม โดยผู้ส่งสารนั้นอาจเลือกใช้กลวิธีทางภาษาผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งในนิตยสารลาวสมัยใหม่ พบว่า กลวิธีทางภาษาที่ผู้ส่งสารเลือกใช้ในการสื่อความคิดความเชื่อในวาทกรรมที่ปรากฏได้ 3 ลักษณะ คือ 1) การเลือกใช้คำศัพท์ 2) กลวิธีทางวาทศิลป์ และ 3) การใช้วัจนกรรม

อรวิ บุณนาค (2562) ได้ศึกษาเรื่อง กลวิธีทางภาษาในการก่อสร้างภาพลักษณ์องค์กรธุรกิจภาวะวิกฤตผ่านเฟซบุ๊กองค์กร ผลการศึกษาพบว่า องค์กรใช้กลวิธีทางภาษาในการสื่อสารภาวะวิกฤตจำนวนทั้งสิ้น 10 กลวิธี เช่น การใช้คำเรียกแสดงการยกย่องลูกค้า การใช้คำแสดงความไม่เจตนา การกลบเกลื่อน การปฏิเสธ รวมถึงการใช้วัจนกรรมต่าง ๆ ทั้งวัจนกรรมอธิบาย สัญญาขอโทษ ประกาศขอโทษ ฯลฯ ในขณะที่ผู้บริโภคใช้กลวิธีทางภาษาจำนวน 21 กลวิธี เช่น การใช้คำแสดงภาพหรือพฤติกรรมด้านลบ การกล่าวถ้อยคำนัยแฝง การแสดงความเห็นแย้ง การใช้อุปลักษณ์เชิงภาพพจน์ การดัดแปลงคำขวัญ การใช้วัจนกรรมตำหนิ บริภาษ สาปแช่ง ชูประกาศิต ความสัมพันธ์ กลวิธีทางภาษาส่วนใหญ่ที่องค์กรใช้มีความสัมพันธ์กับหน้าที่ในการสื่อสารในภาวะวิกฤตด้านการเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือของถ้อยคำ การสร้างความประทับใจหรือทำให้สาธารณชนรู้สึกดี และการลบเลือนประเด็นภาวะวิกฤตมากที่สุด ในขณะที่กลวิธีทางภาษาส่วนใหญ่ที่ผู้บริโภคเลือกใช้นั้นจะสัมพันธ์กับหน้าที่ในการสื่อสารในภาวะวิกฤตด้านการแสดงความรู้สึกด้านลบต่อองค์กรหรือประเมินองค์กรในด้านลบมากที่สุด

เพียรอักษร นามโสภา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ความเป็นครอบครัวในเฟซบุ๊กแฟนเพจ “Little Monster” ผลการศึกษาพบการใช้กลวิธีทางภาษา 2 กลวิธี คือ 1) กลวิธีทางวัจนภาษา จำนวน 10 กลวิธี ประกอบด้วย การกล่าวอ้างการเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ การใช้มูลบท การแทรกข้อมูลทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และ

เทคโนโลยี การแทรกเรื่องเล่าประสบการณ์ส่วนบุคคล การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้จันลีลาแบบเป็นกันเอง การกล่าวเกินจริง และการเปรียบเทียบกลวิธีทางอวัจนภาษา 2) กลวิธีทางอวัจนภาษา ได้แก่ การใช้ภาพการ์ตูน และการใช้ภาพถ่าย

ณฐ อังศุวิริยะ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง กลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในโฆษณาการเงินประเด็นการออมและการเป็นหนี้ผ่านวาทกรรมโฆษณาทางโทรทัศน์ไทย ผลการศึกษาพบว่า มีกลวิธี ที่สำคัญ 7 กลวิธี ได้แก่ การใช้มูลบท การใช้ทัศนภาวะ ความหมายซบ่งเป็นนัย การใช้คำ การเลือกใช้คำศัพท์ การใช้อุปลักษณ์ และการใช้คำเพิ่มและลดน้ำหนัก ทุกกลวิธีต่างนำเสนออุดมการณ์ในเรื่องที่สื่อถึงสถาบันการเงินเป็นสำคัญ ได้แก่ สถาบันเงินกู้คือผู้ให้ สถาบันเงินกู้คือผู้มีอำนาจเหนือและสถาบันเงินกู้คือที่พึ่ง

นภาพรจันทร์ สุขอ้วน (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ความเป็นมนุษย์เงินเดือนในแฟนเพจเฟซบุ๊ก Group มนุษย์เงินเดือน ผลการศึกษาพบ กลวิธีทางภาษา ดังนี้ 1) การใช้ถ้อยคำ อุปลักษณ์ 2) การใช้มูลบท 3) การกล่าวอ้าง 4) การใช้คำแสดงการประเมินค่า 5) การใช้คำแสดงทัศนภาวะ 6) การใช้ประโยคแสดงเหตุผล 7) การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ และ 8) การเลือกใช้คำศัพท์ และกลวิธีทางอวัจนภาษา ดังนี้ 1) การใช้ความหมายของภาพ 2) การใช้ขนาดตัวอักษร 3) การใช้สี ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า แฟนเพจมีวิธีการใช้กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายทั้งในระดับการเลือกใช้คำศัพท์ การเรียบเรียงประโยค การสื่อความหมาย รวมถึงกลวิธีทางปริเฉท กลวิธีดังกล่าวเป็นกลไกในการสื่อความหมายว่า มนุษย์เงินเดือนคือผู้ทุ่มเททั้งแรงกายแรงใจในการทำงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถ วาทกรรมได้สร้างความคิดของคนในสังคมว่าการเป็นมนุษย์เงินเดือนไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะต้องรับมือกับอุปสรรคในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน เจ้านาย หรือลูกค้า ซึ่งมีความกดดันสูงและเผชิญกับการแบ่งชนชั้น โดยมี “เงิน” เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญมากที่สุดในชีวิตคนกลุ่มที่เรียกตนเองว่า “มนุษย์เงินเดือน”

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับกลวิธีทางภาษา ทำให้พบว่า โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการวิเคราะห์ กลวิธีทางภาษาจากสื่อ ทั้งสื่อออนไลน์และสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น สื่อโฆษณา นิตยสาร หนังสือเรียนและวรรณกรรมเพลง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษากลวิธีทางภาษาจากวรรณกรรมถือเป็นงานที่น่าสนใจที่จะทำให้เกิดการนำเสนออุดมการณ์ต่าง ๆ ผ่านกลวิธีทางภาษา โดยผู้วิจัยจะนำประเด็นการวิเคราะห์กลวิธีทางภาษามาวิเคราะห์วรรณกรรมที่แต่งโดยนักเขียนหญิงเพื่อจะให้เห็นถึงวิธีการสื่อสารที่ถูกถ่ายทอด ให้เห็นภาพชีวิตของผู้หญิงได้อย่างน่าสนใจ อีกทั้งยังทำให้เห็นวิธีการในการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิงจากการใช้ภาษา กลวิธีทางศัพท์ ได้แก่ การใช้คำเรียกชื่อ การใช้คำเรียกขาน กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ กลวิธีการใช้อุปมา กลวิธีการใช้อุปมา กลวิธีการใช้

อุปลักษณะการใช้มูลบท กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทีศิลป์ กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ กลวิธีการกล่าวเกินจริง และกลวิธีการอ้างถึง ต่อไป

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น ทำให้ผู้วิจัย พบว่า การศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมที่ปรากฏนั้น งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งเน้นกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมทั่วไป ไม่ได้เฉพาะเจาะจงนักเขียนชายหรือนักเขียนหญิง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ซึ่งวรรณกรรมรางวัลชมนาดนี้ผู้เขียนล้วนเป็นผู้หญิงเท่านั้น ซึ่งอุดมการณ์และภาษาถือว่ามีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เห็นว่าอุดมการณ์เกี่ยวข้องกับความคิด ความเชื่อของกลุ่มคนในสังคมเดียวกัน การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาจึงเป็นเครื่องมือในการสะท้อนอุดมการณ์ต่าง ๆ ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมรางวัลชมนาดด้วย

บทที่ 3

อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด

อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาดในบทนี้ ศึกษาจากวรรณกรรมรางวัลชมนาดครั้งที่ 1-10 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2564 เพื่อศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาดในบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบทที่นำมาศึกษาจากวรรณกรรมรางวัลชมนาดครั้งที่ 1 – 10 ระหว่างปี พ.ศ.2551 – 2564 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง เพื่อศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ว่านำเสนอในประเด็นใด ผลการนำเสนออุดมการณ์ความเป็นหญิงพบว่ามี 8 ประเด็น ดังต่อไปนี้

- 3.1 อุดมการณ์ทางสังคม
- 3.2 อุดมการณ์ความเป็นแม่
- 3.3 อุดมการณ์ความเป็นเมีย
- 3.4 อุดมการณ์สร้างความยอมรับ
- 3.5 อุดมการณ์ความรัก
- 3.6 อุดมการณ์ความกตัญญู
- 3.7 อุดมการณ์การศึกษา
- 3.8 อุดมการณ์ชนชั้น

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาในวรรณกรรมรางวัลชมนาดมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 อุดมการณ์ทางสังคม

สังคมกำหนดและคาดหวังต่อหญิงชายแตกต่างกัน ทำให้ผู้หญิงและผู้ชายถูกกำหนดอยู่ในสถานะทางสังคมที่แตกต่างกัน เช่น สังคมเชื่อว่าผู้ชายมีความเป็นเหตุเป็นผล จึงกำหนดให้มีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ เช่น ทำงานนอกบ้าน ผู้นำชุมชน นักการเมือง ในขณะที่ผู้หญิงถูกมองว่าเป็นผู้ที่อ่อนแอและมีอารมณ์อ่อนไหว จึงถูกกำหนดบทบาทอยู่ในพื้นที่ส่วนตัว เช่น การเป็นผู้ให้การดูแลสมาชิกครอบครัวในบ้าน (พีรดา ภูมิสวัสดิ์, 2563: 8)

จากการวิเคราะห์ในวรรณกรรมรางวัลชมนาด พบอุดมการณ์ทางสังคม ได้แก่ ผู้หญิงกับการเลือกคู่ครอง ผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย และผู้หญิงเก่ง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1.1 ผู้หญิงกับการเลือกคู่ครอง

ผู้หญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ถูกนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมกับการเลือกคู่ครองของผู้หญิง ผ่านบริบททางสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เป็นสาวแล้วก็มีลูกได้ เจ้าต้องระวังตัวให้ดี ผู้ชายนั้นเหมือนสัตว์
หากเราไม่กลัวจะต้องนำตาเช็ดหัวเข่าไม่มีใครที่ไหนจะแต่งงานกับเจ้าอีก
รู้ไหม

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 29)

ตัวบทข้างต้น กล่าวถึงครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งที่แม่สั่งสอนเมื่อลูกสาวเริ่มมีประจำเดือน ให้ลูกระมัดระวังตัวและรักษากวสวงตัวกับเพศตรงข้าม และผู้ชายเปรียบเสมือนสัตว์ แสดงให้เห็นว่าสังคมชาวจีนให้ความสำคัญกับเรื่องการรักษาพรหมจรรย์ ผู้หญิงต้องรักษากวสวงตัว หากหญิงสาวคนใดพลาดพลั้งเสียตัวหรือมีลูก เป็นเรื่องที่ยากต่อการยอมรับที่ผู้ชายจะยอมรับหรือแต่งงานด้วย สะท้อนถึงสังคมชายเป็นใหญ่ ที่ผู้คนในสังคมให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ผู้หญิงต้องดูแลตนเองและต้องรักษาพรหมจรรย์ไว้สำหรับผู้ชายที่จะแต่งงานด้วย และยังสะท้อนให้เห็นถึงยุคสมัยของวรรณกรรม ที่กล่าวถึง เพราะในปัจจุบันสังคมได้เปิดกว้างในเรื่องชีวิตคู่ การแต่งงานและพรหมจรรย์มากขึ้น

ฉันได้เสียกับฮวดเพียงครั้งเดียว และที่เดียวเท่านั้น พอรุ่งขึ้น
อีกวันเราก็พากันกลับบ้าน ฮวดกลับบ้านแล้ว ส่วนฉันกลับบ้านที่ กทม.
หน้าซำมาถึงบ้านก็โดนพี่ชายตี เพราะไปค้ำที่อื่นมา เป็นลูกผู้หญิงทำไม
ไม่ยอมกลับบ้าน ตลอดเวลาที่ชายมักจะคิดว่าฉันอาจเสียตัวมานานแล้ว
แต่จับไม่ได้ ซึ่งจริง ๆ แล้วฉันไม่เคยไปเสียตัวให้กับใครที่ไหนมาก่อนเลย
ฉันยังไม่รู้เรื่องเพศสัมพันธ์ด้วยซ้ำไป หลังจากนั้นฉันก็ติดต่อฮวดมาโดย
ตลอด โดยการเขียน จม.คุยกัน และให้ส่งไปที่บ้านเพื่อนของฉันคือก๊วง
เมื่อก่อนยังไม่มีโทรศัพท์มือถือ จึงได้แต่ติดต่อกันทาง จม.

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 34)

นักเขียนได้เล่าถึงช่วงเวลาที่เธอกำลังเรียนชั้น ม.3 ได้แอบนัดพบ นอนค้างและได้เสียกับเพื่อนชายที่ต่างจังหวัด เมื่อเธอกลับถึงบ้านที่กรุงเทพฯ พี่ชายลงโทษน้องสาวด้วยการตี จากตัวบทนี้ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยที่ต้องรักษากวสวงตัว ไม่ไปค้ำแรมที่อื่น โดยเฉพาะ

นักเขียนที่ยังเป็นเด็กอยู่ในวัยเรียน ซึ่งในยุคสมัยนั้นการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนถือเป็นเรื่องที่เสื่อมเสียแก่ตนเองและครอบครัว การมีความรักในวัยเรียนในสังคมของตัวละครยังไม่เป็นที่ยอมรับ เห็นได้จากการที่ตัวละครเขียนจดหมายเพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อนชายโดยใช้ที่อยู่ของเพื่อนในการรับจดหมาย แสดงให้เห็นว่าการที่ทั้งสองคบกันนั้นครอบครัวยังไม่ยอมรับ ซึ่งในสมัยที่ผู้เล่าเป็นวัยรุ่น สังคมผู้หญิงยังต้องรักษานวล สงวนตัว การคบเพื่อนต่างเพศยังคงต้องอยู่ในความดูแลของผู้ปกครองและการที่ลูกสาวหรือน้องสาวมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรถือเป็นเรื่องเสื่อมเสีย และคนในสังคมดิณินทา

พวกผู้ใหญ่ต่างเป็นแม่สื่อแม่ชักหวังให้ทั้งคู่แต่งงานกัน แม่เอาแต่
วิ่งหนีด้วยความเขินอาย เพราะไม่ต้องการแต่งงาน แต่สุดท้ายก็ด้านทาน
แรงยุแหย่บังคับของตาและญาติ ๆ ไม่ไหว จึงจำใจต้องเข้าพิธีวิวาห์
(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 19)

ตัวบทข้างต้น แสดงให้เห็นการแต่งงานในอดีตที่ผู้ใหญ่เป็นผู้จัดหาคู่ให้ ผู้หญิงแม้จะต้องการหรือเต็มใจแต่งงานหรือไม่ แต่ต้องจำยอมเพราะการยุแหย่แกล้งบังคับ สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิและเสรีภาพในการเลือกคู่ครองของผู้หญิงที่ถูกจำกัด อาจเป็นเพราะสภาพสังคมในชนบทที่ผู้หญิงต้องทำงานในบ้านไม่มีโอกาสได้คบหากับผู้ชายทั่วไป การที่จะมีคู่ครองต้องมีแม่สื่อแม่ชักนำพาและอยู่ในสายตาผู้ใหญ่

แล้ววันหนึ่งพี่สาวก็กลับมาพร้อมกับสามีใหม่อายุแก่กว่าหลายปี
นัยว่าเป็นลูกครึ่งชาว ครีลังกา-สเปน ทำธุรกิจเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์
ที่บ้านจัดงานเลี้ยงต้อนรับอย่างอีกทีก็ครึกโครม วันนั้นพ่อได้ไปว่าจ้าง
คณะหมอลำซึ่งที่มีชื่อเสียงมาให้ความบันเทิงแก่ชาวบ้าน ทั้งที่ไม่มีเงินติด
ตัวสักบาทเพื่อฉลองที่ได้ลูกเขยฝรั่ง
(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 114)

พี่สาวกลับบ้านที่ต่างจังหวัดทางภาคอีสาน ซึ่งมาพร้อมกับสามีชาวต่างชา พ่อมแม่พี่น้องทางบ้านจัดงานเลี้ยงต้อนรับ โดยมีหมหรสพให้บันเทิงแก่พี่น้องในชุมชน ทั้งที่ไม่มีเงิน การให้การต้อนรับลูกเขยชาวต่างชาติเป็นอย่างดีนั้นสะท้อนถึงความถึงคิด ความเชื่อและค่านิยมที่ว่า การแต่งงานกับชาวต่างชาติโดยเฉพาะตะวันตกนั้นเป็นช่องทางสู่การมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีมี

ความสามารถในการจุนเจือครอบครัว มีบ้าน มีรถ มีที่ดินเพิ่มขึ้น มีตลอดจนมีเครื่องอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันอีกทั้งยังได้รับการยกย่องในชุมชนและในสังคมนั้น ๆ ด้วย

เป็นผู้หญิงที่ต้องการมีสามีที่ดี ร่ำรวย ลูกสาวบ้านไหนใคร
ได้สินสอดเท่าไรก็นำมาพูดอวดแข่งกัน หากมีลูกหลานก็จะปลูกฝังให้รับ
อาชีพข้าราชการ เพราะมีความมั่นคงกว่าอาชีพอื่น

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 114)

นักเขียนได้บอกเล่าถึงสังคมชนบทในภาคอีสานที่เธออาศัยอยู่ ในอดีตนั้นผู้หญิงต้องมีสามี
ที่มีฐานะร่ำรวย และให้ความสำคัญกับราคาค่าสินสอดเพื่อนำมาอวดกันนั้น สะท้อนถึงวิถีชีวิต
ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนนั้น การที่ลูกสาวแต่งงานและได้ค่าสินสอดจำนวนมากนั้นถือเป็นหน้า
เป็นตาของครอบครัว นอกจากสินสอดแล้ว การที่ลูกหรือคนในครอบครัวมีอาชีพรับราชการยังถือเป็น
เกียรติศักดิ์ศรีและความมั่นคงของครอบครัวด้วย

สำหรับผู้หญิงอีสานนั้นเชื่อว่าจะอ่อนแอ เมื่อถึงคราวที่ครอบครัว
ประสบปัญหา เข้าตาจน พวกหล่อนจะต่อสู้ดิ้นรนจนถึงที่สุด แม้จะเป็น
หนทางที่ยากลำบากแสนเข็ญ แต่ก็ไม่เคยหวั่น บางคนเร่ร่อนไปทั่วเพื่อ
ทำงานกรรมกรก่อสร้าง บ้างก็เป็นคนรับใช้ทั่วไปในเมืองใหญ่ ผู้หญิงบาง
รายสิ้นเนื้อประดาตัว แถมผู้นำครอบครัวยังติดเหล้าอมแงม ฝืนทน
เข้าถึง และเจ้าชู้เที่ยวแจกความรักไปทั่ว เมื่อหมดหวังจนหนทาง ผู้หญิง
หลายคนจึงมุ่งหน้าเข้าสู่เมืองใหญ่และเมืองท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อหวัง
ไปพบกับเทพบุตรขี่ม้าขาวชาวต่างชาติ มาช่วยกอบกู้ชีวิตใหม่ เพราะข่าว
ร่ำลือว่าชาวต่างชาติส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ ดูแลเอาใจใส่ครอบครัวได้ดี
ดีกว่าชายไทย (บางคน) ที่ชอบใช้กำปั้นและหน้าแข้งดูแลลูกเมียไม่เว้นแต่
ละวัน ความขมขื่นที่ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ได้รับ เมื่อถึงที่สุดจึงไม่ใช่สิ่งผิด
บาปที่พวกหล่อน จะลุกขึ้นดิ้นรนต่อสู้ หากมีช่องทางที่ดีกว่า ก็พร้อม
จะโยนบิณสู้อิสราภาพ และโลกใหม่ที่เท่าเทียม

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 116)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนบอกเล่าถึงผู้หญิงชาวอีสานที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ เหตุผลที่ทำให้
หญิงสาวเหล่านี้ตัดสินใจแต่งงานหรือมีสามีเป็นชาวต่างชาติ คือ ความยากจน ความล้มเหลว
ในชีวิต การแต่งงานกับสามีชาวไทย เพราะผู้ชายในสังคมนั้นติดเหล้า ติดการพนัน และมีนิสัยเจ้าชู้

ซึ่งต่างจากชาวต่างชาติมีความรับผิดชอบสูงและให้เกียรติผู้หญิงมากกว่าผู้ชายไทย ทั้งนี้ยังเชื่อว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น

เส้นทางการเผชิญโชคของแต่ละคนอาจจะแตกต่างวิธี แต่ไม่ว่าจะเป็นเส้นทางไหน หรือวิธีใดที่ทุกคนเลือก ต่างก็ถูกทดสอบอย่างหนัก บางคนโชคร้าย บางรายโชคดีที่ได้พบชายต่างชาติที่จริงใจด้วยพอแต่งงานก็เดินทางไปทำงานยังประเทศของสามี เมื่อทำงานได้เงินก็ส่งเงินให้ทางบ้านใช้ บางคนสร้างบ้านหลังใหม่สวยหรูสไตล์ตะวันตก เก็บเงินมาซื้อที่นา และผ่อนรถยนต์ ผู้คนต่างสรรเสริญเยินยอพ่อแม่ก็พลอยมีเกียรติเป็นต้นแบบหน้าตาในวงสังคม ทำให้หญิงสาวรายอื่น ๆ ในหมู่บ้านต้องการเลียนแบบบ้าง บางหมู่บ้านในภาคอีสาน เรียกว่าแทบทุกครัวเรือน เต็มไปด้วยลูกเขยชาวต่างชาติ แต่ไม่มีใครเคยเล่าถึงความล้มเหลวภายหลังการแต่งงาน และตอนไปอยู่อาศัยในต่างแดน ลำบากแสนเข็ญเพียงใดให้ใคร ๆ ฟัง เพราะมีเหตุผลหลายประการ อาจเพราะกลัวเสียศักดิ์ศรี หรือมีความกังวลว่าทางบ้านจะเป็นห่วง ภาพลักษณ์ที่เห็นจึงสวยงาม ยั่ววนใจหญิงสาวในสังคมชนบทภาคอีสานของไทยเรื่อยมา

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 116)

ตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงสังคมในสังคมชนบทไทย โดยเฉพาะสังคมชนบทอีสาน ที่นักเขียนอาศัยอยู่ ที่ค่านิยมของหญิงสาวที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ โดยเฉพาะประเทศในแถบยุโรป จะได้รับการยกย่องจากคนในสังคมเพราะเชื่อว่าสามีชาวต่างชาติจะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่การที่หญิงสาวแต่งงานกับชาวต่างชาตินั้นถือเป็นการเสี่ยงโชคเช่นกัน เพราะหากโชคดีพวกเธอจะได้เดินทางไปอยู่ต่างประเทศกับสามี ทำงานและส่งเงินกลับให้ทางบ้านเพื่อสร้างบ้าน ซื้อที่นา และผ่อนรถยนต์ ครอบครัวได้รับการยกย่องให้เกียรติในสังคม จึงเป็นค่านิยมหนึ่งที่ของหญิงสาวในสังคมอีสาน

ยุคนั้นผู้หญิงจะดูบ๊อบบอกว่าสมัยนี้มาก ประมาณว่าสิ่งสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใดของพวกหล่อนคือการหาสามีดี ๆ รวย ๆ ซึ่งต้องแสดงออกบ้างหน้าว่าไม่ละโมภจนเกินไปนัก ชอบเขา (หล่อ และเงินของเขา) แต่ก็เหนียวอาย ทำเป็นไม่ต้องการ เจอกันภายใต้สายตาของพ่อแม่และน่าจะรักษาพรหมจรรย์กันเต็มที่

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 46)

นักเขียนกล่าวถึงสังคมที่ผู้หญิงในอดีตที่มักมีค่านิยมในการหาสามีที่ดี ต้องมีฐานะร่ำรวย แต่ไม่กล้าแสดงออกว่าต้องการมากเกินไป ต้องเหนียวอาย รักนวลสงวนตัว และการคบหากันต้องอยู่ภายใต้สายสายตาของผู้ใหญ่ ลักษณะที่กล่าวมานั้นเป็นค่านิยมผู้หญิงที่ต้องการความมั่นคงในชีวิต โดยการมีสามีที่ดี และมีฐานะร่ำรวย การคบหากันนั้นต้องอยู่ภายใต้สายตาของผู้ใหญ่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นค่านิยมของผู้หญิงและค่านิยมในสังคมของยุคสมัยนั้นที่ผู้หญิงต้องพึ่งพิงผู้ชาย

พริ้นซ์มาส่งฉันที่สนามบิน เราจับมือกันอยู่นานก่อนที่ฉันจะถูก
เรียกให้ขึ้นไปบนเครื่องบิน รอยจูบของเขายังอบอุ่นจนถึงสนามบินอีกฟากฝั่ง
ของโลก ฉันไม่ภาวนาให้ชีวิตรักทั้งสองด้านของตัวเองจบลงในวันนี้
เข้าใจดีว่าจุดสิ้นสุดต้องมาถึงไม่ช้าก็เร็ว แต่ฉันยังมีความสุข และโอเคดี
กับการมีผู้ชายสองคนในชีวิต

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 169)

เกรซนางแบบสาวที่ใช้ชีวิตในต่างประเทศ ด้วยอาชีพของเธอทำให้ต้องเดินทางและพักอาศัยในต่างเมืองอยู่เสมอ ทำให้เธอต้องไม่ได้อยู่กับชายคนรักที่เธอวางแผนจะแต่งงานกัน ในขณะเดียวกันเธอยังได้มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งซึ่งข้างถ่ายภาพเพื่อนร่วมงาน โดยที่ชายคนรักของเธอไม่ทราบเรื่องราวของเธอเลย แม้ว่าเกรซจะรู้ดีว่าความสัมพันธ์ในแบบที่เธอกำลังกระทำอยู่นั้นในไม่ช้าต้องมีวันสิ้นสุด แต่เธอเองยังมีความสุขและพอใจกับความสัมพันธ์ระหว่างคนชายรักกับชู้รัก แสดงให้เห็นว่า เกรซมีความเป็นผู้หญิงหัวสมัยใหม่ที่มีความเท่าเทียมกับผู้ชายและมีรสนิยมทางด้านการใช้ชีวิตร่วมกันแบบชาย 2 หญิง 1 เป็นเรื่องปกติ และมีความสุขในความสัมพันธ์แบบที่เธอกำลังปฏิบัติอยู่ โดยไม่ได้สนใจใคร อาจด้วยบริบททางพื้นที่ที่เธออยู่ในต่างประเทศที่เธออาศัยอยู่ จึงทำให้ผู้หญิงมีอิสรภาพทางความคิด การกระทำ และมีความเท่าเทียมระหว่างผู้ชายและผู้หญิง

3.1.2 ผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย

วรรณกรรมรางวัลชมนาดได้นำเสนอเรื่องราวผู้หญิงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ผู้หญิงอยู่สถานะเป็นรองผู้ชาย สังคมให้ความสำคัญ เคารพยกย่อง และให้เกียรติผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

น้องชายสองคนของเขงไม่ได้สนใจความเป็นไปในห้องทึม ๆ เลย
สองคนนั้นยังคงเล่นเสียงดังและหัวเราะเอิ๊กอ๊ากสนุกกับการเขี่ยข้าวต้ม
ในชามจนเลอะเทอะเต็มพื้น หากเป็นเธอและน้องสาวทำแบบนี้ต้องถูกตี

แน่นอน ด้วยว่าของกินนั้นเป็นของมีค่าเกินกว่าจะเอามาเล่นทิ้งขว้าง บ่อยครั้งที่เขารู้สึกว่าเกิดเป็นผู้ชายช่างดีเหลือเกิน กินอิ่มนอนหลับและเป็นดังเทวดาในบ้าน หากอาหารเหลือแบ่งกันน้อยและกินไม่อิ่ม แม่ต้องสละส่วนของเธอให้พ่อและน้องชาย พอถึงยามอากาศหนาวมาเยือนช่วงราวปลายปี แม่จะต้มน้ำร้อนขึ้นหม้อหนึ่งเพื่อเทลงปนกับน้ำเย็นในกะละมังไม้อันใหญ่ ให้น้องชายทั้งสองคนได้ลงไปล้างเนื้อล้างตัวก่อน จากนั้นจึงเป็นที่ของพวกเด็กผู้หญิง ซึ่งมักจะรีบมายืนรวมอาบพร้อมกันโดยเร็วเพราะน้ำเริ่มเย็นชืดแล้ว แม้เขารู้สึกว่าเรื่องนี้จะถูกมองแต่ไม่เคยมีคำถาม จนในวันหนึ่งที่แก๊งผู้เป็นน้องสาวเอ่ยขึ้นว่า

“ทำไมเราต้องให้สองคนนั้นอาบน้ำก่อน” ทั้งแม่และย่ารีบออกมาอธิบายว่า ก็น้องเป็นผู้ชาย

(ยุวดี ตันสกุลรุ่งเรือง, 2550: 24)

แข่งเด็กหญิงในครอบครัวชาวจีนชนบทที่ครอบครัวมีฐานะยากจน เธอมีน้องสาว 1 คน และน้องชาย 2 คน แข่งและน้องสาวซึ่งเป็นลูกสาวของบ้านต้องช่วยพ่อแม่ทำงานทุกอย่าง ซึ่งต่างจากน้องชายไม่ได้ช่วยทำอะไรเลย ทำให้แข่งเกิดความน้อยใจและรู้สึกว่าการเกิดเป็นผู้ชายดีกว่าผู้หญิง เพราะได้กินอิ่มนอนหลับ ผู้หญิงต้องเสียสละให้ผู้ชายก่อนเสมอทั้งเรื่องอาหารการกิน แม้กระทั่งการอาบน้ำอุ่นเนื่องจากสภาพอากาศในเมืองจีนที่เธออาศัยอยู่หนาวเย็น เธอต้องเสียสละให้น้องชายอาบก่อน โดยที่แม่และย่าให้เหตุผลว่าน้องเป็นผู้ชายนั้น สะท้อนให้เห็นถึงสังคมชาวจีนในเมืองจีนเป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้อำนาจผู้ชาย ผู้ชายจะมีสิทธิเหนือผู้หญิงในเรื่องต่าง ๆ ทั้งในครอบครัวและสังคมมากกว่าผู้หญิง

ย่าก็รักพ่อมากจนถึงกับสละอาหารดี ๆ ที่ได้รับมาจากเพื่อนบ้านในฐานะผู้อาวุโสให้พ่อและหลานชายกินแทน แข่งเริ่มฉงนว่าในเมื่อผู้หญิงต้องลำบากขนาดนี้แล้ว ทำไมผู้หญิงจึงยังอยากมีผัวอีกเล่า

(ยุวดี ตันสกุลรุ่งเรือง, 2550: 26)

ตัวบทข้างต้น เด็กหญิงสาวชาวจีนกวางตุ้งในชนบทของจีน มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ได้กล่าวถึงย่าที่มีอายุมากแล้วแต่ด้วยความรักที่มีลูกชายและหลานชายย้ายอมเสียสละอาหารดี ๆ ให้กับลูกชายและหลานชาย ทำให้แข่งซึ่งเป็นหลานสาวเกิดคำถามถึงความเป็นผู้หญิงที่ต้องลำบากเสียสละให้กับผู้ชายเสมอ แล้วทำไมผู้หญิงจึงยังอยากมีสามี สะท้อนให้เห็นสังคมชาวจีนที่แข่งอาศัยอยู่

เป็นสังคมที่ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงต้องภายใต้อำนาจปิตาธิปไตย แม่ยกย่องให้ความสำคัญลูกชายมากกว่าลูกสาว เมียต้องปรนนิบัติและให้เกียรติสามี ผู้หญิงต้องสละอาหารให้แก่ผู้ชาย และผู้ชายมีอำนาจควบคุมผู้หญิง

ผู้หญิงเก่งเท่าเก่งแต่ไม่มีผิวมันก็ไร้ประโยชน์ แก่แล้วจะไม่มี
ความสุข ต้นไม้ต้องมีรากฝอยรากแก้ว ผู้หญิงต้องมีผิวมีลูก ถึงจะนับว่า
ปลอดภัยและมั่นคง

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 54)

ตัวบทข้างต้น จะเห็นได้ว่าความเป็นผู้หญิงในสังคมของชาวจีนกว้างต้ง ถึงแม้ผู้หญิงจะเก่งแค่ไหน หากไม่มีสามีก็ไม่มีประโยชน์ เมื่อถึงวัยแก่เฒ่าก็จะไม่มีความสุข ผู้หญิงต้องมีครอบครัว และต้องมีลูกจึงจะถือว่าเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงในสังคมดังกล่าวอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ที่ให้ความสำคัญกับผู้ชาย ผู้หญิงยังคงต้องอาศัยและพึ่งพิงผู้ชาย ด้วยความเชื่อว่าการมีสามีจะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุขและเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์

โลกของผู้หญิงดู ๆ ไปลึกลับซับซ้อนกว่าโลกของผู้ชายเสียอีก เพราะเก่งเห็นว่าทุกอย่างที่เป็นของผู้ชายนั้นเปิดเผยโอ้อวดไปหมด บนราวไม้ไผ่ตากผ้ามีกางเกงผู้ชายตากอยู่โดดเด่นทั้งตัวนอกและตัวใน เวลาอากาศร้อนผู้ชายเดินถอดเสื้อไปมา เวลานอนก็เพียงล้มตัวลงตรงไหนก็ได้ แต่ทุกอย่างของผู้หญิงยุ่งยากมากกว่า และวันนี้เก่งได้พบโลกใหม่ของผู้หญิงที่อยู่ใต้เตียง เป็นโลกที่ลึกลับและซ่อนเร้นเหมือนความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการของผู้หญิง ที่ถูกจัดวางให้เสมอกับประดาของที่ต้องเก็บซ่อนไว้ใต้เตียง เก่งเชื่อว่านี่คือเงื่อนไขที่ทำให้ผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย เพราะผู้หญิงมีโลกใต้เตียงนี้เอง

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 115)

เก่งเด็กหญิงชาวจีน เล่าถึงโลกใต้เตียงในความทรงจำ โดยแม่และพี่สาวเป็นผู้บอกเล่า ในวันแรกของการมีประจำเดือน อันเป็นเครื่องหมายที่บอกถึงการเปลี่ยนแปลงจากเด็กหญิงเป็นหญิงสาว ซึ่งใต้เตียงเป็นพื้นที่สำคัญของผู้หญิงที่ถ่ายทอดความรู้ และแบ่งปันประสบการณ์ความเป็นผู้หญิง ผู้หญิงชาวจีนเมื่อมีประจำเดือนจะต้องเรียนรู้สถานที่สำหรับตากผ้าซับประจำเดือนในที่ลับตา

เด็กหญิงจึงมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ซึ่งต่างจากผู้ชาย ซึ่งทำให้เห็นว่าสังคมชาวจีนในอดีตการดำเนินชีวิตประจำวันที่แบ่งพื้นที่ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงได้ชัดเจน ผู้ชายสามารถทำทุกอย่างได้อย่างเปิดเผย ส่วนผู้หญิงไม่สามารถทำได้อย่างผู้ชาย จากที่กล่าวมาจึงสะท้อนให้เห็นถึงสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิงในทุกเรื่อง

น้องจะเถียงพี่ เมียจะเถียงผัว และผู้หญิงจะก้าวล่วงงานผู้ชาย
ซึ่งเรื่องนี้เป็นไปได้เลยสำหรับคนอย่างเซ่ง
(ยวดี ตันสกุลรุ่งเรือง, 2550: 241)

จากตัวบทข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวสังคมชาวจีนภายใต้ระบอบปิตาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส กล่าวคือ น้องต้องเคารพพี่ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ในสังคมชาวจีนดังกล่าวเป็นสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือผู้หญิง ผู้ชายมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว เมียต้องอยู่ภายใต้อำนาจของผัว เชื้อฟังกัว มีหน้าดูแลและปรนนิบัติผัว ไม่มีสิทธิ์โต้แย้ง โตเถียง และไม่มีสิทธิ์ก้าวล่วงในหน้าที่การงานของผู้ชาย

3.1.3 ผู้หญิงเก่ง

ผู้หญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาดได้นำเสนอ ความเป็นผู้หญิงเก่ง ความเป็นผู้นำ มีความสามารถในด้านต่าง ๆ เทาเทียมกับผู้ชาย ทั้งด้านหน้าที่การงาน และการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หญิงคนนั้นรูปร่างผอมและสูงเมื่อเทียบกับหญิงคนจีน
โดยทั่วไป ใบหน้ารีเหลี่ยมโหนกแก้มสูงหน้าผากกว้างเพราะหวีผมเปิดหน้า
จางตั้งเปรี๊ยะ ไว้เปียยาวกลางหลังและบนศีรษะมีเนื้องอกโผล่ออกมาให้
เห็นเล็กน้อย แม้จะไม่ชัดเจนเพราะเจ้าตัวหวีผมมาปิดคลุมเอาไว้ แต่
ก่อนหน้านั้นโดดเด่นในสายตาของเด็กทั้งสี่คนจนดูราวกับว่าลอยแยกตัว
มาแต่ไกลทีเดียว เมื่อเข้ามาใกล้จึงค่อยเห็นชัดว่าผิวนางมีสี
เหลืองแก่เหมือนกระดาษซับน้ำมันจากขนมจีนตุ๋นที่ทำมาจากแป้งมันเทศ
ทอด ผมเปียยาวเส้นเดียวแสดงชัดว่าหญิงคนนี้ยังโสด และลักษณะที่มัด
ผมไว้จางตั้งเปรี๊ยะอย่างคนเจ้าระเบียบ ประกอบกับริมฝีปากเม้มแน่น
ทำให้แง่รู้สึกว่านางคงเป็นพวกปิดห่อหุ้ม อีกคนหนึ่งแน่ ๆ เพราะเซ่ง

เคยได้ยินผู้ใหญ่คุยกันว่าในชุมชนกวางตุ้ง มีผู้หญิงจีนจำนวนไม่น้อย
ที่เก่งกล้าสามารถ มีความเชื่อมั่นในตัวเองจนประกาศตัวว่าไม่ต้องอิง
ผู้ชายและไม่ต้องการแต่งงาน พวกเธอจำนวนมากจึงหนีการแต่งงาน
แบบคลุมถุงชน แล้วเดินทางออกนอกประเทศจีนเพื่อไปทำงานเลี้ยง
ตัวเองทั้งในเอเชียและทวีปอเมริกาเหนือฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก
(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 69)

จากตัวบท ข่งเต็กหญิงชาวจีนที่เดินทางข้ามน้ำข้ามทะเลจากเมืองจีนเพื่อหนีความยากจน
มาหางานทำในประเทศไทย เมื่อเดินทางมาถึงมีนายหน้ามารับ ซึ่งเด็ก ๆ เหล่านั้นเรียกว่าอาถาย
คือผู้หญิงที่หนีการแต่งงานแบบคลุมถุงชนมาจากประเทศจีนและมาสู่ชีวิตลำพังในสยาม (นัทรนัย
ประสานนาม, 2553: 159) เด็กหญิงบอกเล่าถึงบุคลิกลักษณะของหญิงสาวชาวจีนที่ยังไม่แต่งงาน
ถ้าผมเปียยาวเส้นเดียว ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวจีน และลักษณะมัดผมรวบตึงแสดงให้เห็นถึง
ความเป็นผู้หญิงเจ้าระเบียบ หญิงสาวเหล่านี้มีความเก่งกล้าสามารถ ตัดสินใจหนีการแต่งงาน
แบบคลุมถุงชน และหนีจากบ้านเกิดเมืองนอนเพื่อหางานทำเลี้ยงชีพในต่างประเทศ จากการกระทำ
ของหญิงสาวเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมและสังคมของชาวจีนในสมัยนั้น และหญิงสาว
เหล่านั้นต้องเข้มแข็งและมีความเชื่อมั่นและสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องแต่งงานและพึ่งผู้ชาย
นอกจากนี้เด็กหญิงทั้งสี่คนยังถูกพ่อแม่ส่งให้มาทำงานในต่างประเทศ เพื่อหาเงินจุนเจือครอบครัว
ที่เมืองจีน สะท้อนให้เห็นถึงสังคมของครอบครัวชาวจีนที่นิยมส่งลูกสาวให้มาทำงานยังต่างประเทศ
ส่วนลูกชายส่วนใหญ่จะอยู่กับครอบครัวที่ประเทศจีนดูแลครอบครัวและสืบทอดกิจการของครอบครัว
ที่ประเทศบ้านเกิดของตน

คิด ๆ ดูแล้วโลกเหมือนกับว่าในโลกมืดหลังกำแพงแห่งนี้ ผู้ที่
ยิ่งใหญ่ที่สุดในนี้คือผู้ที่ต้อยต่ำที่สุดตอนอยู่นอกคุก โดยไม่ต้องอาศัย
การศึกษาหรือความรู้ความสามารถใด ๆ แค่อาศัยความใจกล้าใจถึงและ
เอาตัวให้รอดไปวัน ๆ
(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 71)

จากตัวบท กล่าวถึงทัศนสถานหญิงที่นักเขียนเรียกว่าโลกหลังกำแพงที่เธอต้องใช้ชีวิตอยู่
ภายในนั้น ที่นักโทษหญิงบางคนตั้งตนเป็นหัวหน้าและวางตัวเป็นผู้ยิ่งใหญ่ในคุก แต่ความเป็นจริง
แล้วในสังคมภายนอกเรือนจำนั้นกลับเป็นผู้ที่ต้อยต่ำที่สุด ภายในทัศนสถานหญิงแห่งนี้จึงเป็นเหมือน

อีกโลกหนึ่งของโทษหญิง ซึ่งพวกเธอทั้งหลายที่เข้ามาอยู่ภายในโลกหลังกำแพงต่างต้องโทษในคดีที่ต่างกันภูมิหลังของแต่ละคนก็ต่างกัน การเอาตัวรอดในสถานที่แห่งนี้จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยการศึกษาหรือความรู้ความสามารถใด ๆ อาศัยเพียงความใจกล้าและการเอาตัวรอดในแต่ละวัน จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ในทัณฑสถานหญิงที่พวกเธอต้องใช้ความสามารถเพื่อความอยู่รอด

คุณสุทธาวดีใช้เวลาสามสิบปีก่อร่างสร้างตัวจนกลายเป็นนักธุรกิจแถวหน้า นำตระกูลของสามีติดห้าสิบอันดับแรกของมหาเศรษฐีไทย (วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 18)

จากตัวบท แสดงให้เห็นว่าสุทธาวดีเป็นผู้หญิงเก่ง มีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชายในด้านหน้าที่การงานที่ประสบความสำเร็จในด้านธุรกิจจนได้รับการยอมรับ สะท้อนให้เห็นถึงสังคมที่มีความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ทั้งด้านหน้าที่การงาน และเธอเป็นผู้หญิงเก่ง มีความเป็นผู้นำ และประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงในระดับแนวหน้าของประเทศ

หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งตั้งฉายาให้เธอเป็นช้างเท้าหน้านำทัพ บ้างเรียกเธอเป็นเจ้าแม่हतตลาด นับจากจำนวนตลาดที่เธอทำมาจนรุ่งเรือง รายการโทรทัศน์พากันติดต่อเข้ามาขอสัมภาษณ์ผ่านเลขาฯ แต่เธอไม่ค่อยอยากออกสื่อ ไม่ชอบให้ใครเห็นหน้าค่าตา จนเมื่อปีที่แล้วเธอกับบุรินทร์จับมือกันร่วมกันทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เขาแนะนำเธอต้องให้สัมภาษณ์ออกข่าวเสียบ้างออกข่าวเสียบ้าง เพราะกิจการที่มีผู้หญิงเป็นผู้นำมักได้รับความสนใจในวงสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเธอเป็นแม่ม่ายรูปสวยรวยทรัพย์ (วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 161)

ตัวบทข้างต้น แสดงให้เห็นถึงบริบททางสังคมยุคใหม่ ที่มีความเสมอภาคและความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิง ดังตัวบทที่นำเสนอตัวละครซึ่งเป็นนักธุรกิจหญิงที่ประสบความสำเร็จในด้านหน้าที่การงาน มีชื่อเสียงในแวดวงสังคมและสื่อสารมวลชน สะท้อนความเป็นผู้หญิงเก่ง ที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจปิตาธิปไตย ตามชนบทเดิมที่ผู้หญิงต้องเป็นช้างเท้าหลัง เป็นแม่บ้านที่ต้องดูแลปรนนิบัติสามี และเธอยังเป็นหญิงม่ายที่ประสบความสำเร็จในด้านธุรกิจการงาน และได้รับการยอมรับจากผู้คนในสังคม

วรรณกรรมรางวัลชมนาดได้นำเสนออุดมการณ์ทางสังคมของผู้หญิงในวรรณกรรม ได้แก่

1. ผู้หญิงกับการเลือกคู่ครอง การเลือกคู่ครองต้องมีความเหมาะสมด้านสถานภาพและค่านิยมของสังคมนั้นๆ ได้แก่ ผู้หญิงต้องเลือกสามีที่มีฐานะร่ำรวย หน้าที่การงานที่มั่นคง สถานภาพทางสังคมดี และการมีคู่ครองชาวต่างชาติ เพราะเชื่อว่าสามีชาวต่างชาติจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้ชายชาวต่างชาติมีความรับผิดชอบสูง ให้เกียรติผู้หญิงมากกว่าผู้ชายไทย อย่างไรก็ตามการใจสนใจเลือกคู่ครองของผู้หญิงนั้นยังคงอยู่ภายใต้ผู้นำครอบครัวและบุคคลในสังคมแวดล้อมนั้นๆ 2. ผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย โดยมีผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจควบคุมผู้หญิง ผู้หญิงต้องฟังฟังผู้ชาย ผู้หญิงมีหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้ เชื้อฟุ้ง ให้เกียรติและยกย่องผู้ชายในทุกเรื่อง 3. ผู้หญิงเก่งมีภาวะความเป็นผู้นำ ประสบความสำเร็จในด้านอาชีพและการทำธุรกิจ ซึ่งพบว่าผู้หญิงที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรมนั้นเป็นผู้หญิงม่าย และหญิงสาวที่ไม่ได้แต่งงาน เธอเหล่านี้ไม่ได้พึ่งพาผู้ชาย หากแต่ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง จนได้รับการยอมรับและให้เกียรติ ยกย่องจากคนในสังคมนั้น ๆ

3.2 อุดมการณ์ความเป็นแม่

อุดมการณ์ความเป็นแม่ ได้รับการนำเสนอในความเป็นผู้หญิงและความเป็นแม่ถูกมองกันอย่างแยกไม่ออก เพราะเมื่อกล่าวถึงความเป็นแม่เรามักนึกถึงผู้หญิงที่ใจดี มีความเอื้ออาทรและมีความรักให้กับบุตรอย่างไม่มีเงื่อนไข (สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี, 2552: 19)

จากการวิเคราะห์อุดมการณ์ความเป็นแม่ในวรรณกรรมรางวัลชมนาด พบความเป็นแม่ ได้แก่ ความเป็นแม่ด้านบวก และความเป็นแม่ด้านลบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หนูรู้แล้วว่าหนูเป็นมะเร็งลำไส้ใหญ่ส่วนทวารหนัก หมอเนตรบอกว่า เป็นมากต้องผ่าตัดรักษา ต้องให้ยาเคมีบำบัดต่อ แต่หากทำเช่นนั้นหนูอาจไม่ได้ลูก หนูรู้หนูเป็นมาก หนูขอเวลาให้ลูกโตก่อน จึงจะรักษา หมอเนตรจึงผ่าตัดหน้าท้องให้ชั่วคราวก่อน แม่ดันไม่บอกเสียงแหบแห้ง ขาดห้วง แบบไม่มีแรง น้ำตาลคลอ बै แต่ปากคลี่ยิ้ม มือลูบหน้าท้องส่วนที่ตั้งครรภ์ หมอเนตรที่เธอพูดถึงเป็นหมอศัลยกรรมผู้ดูแล

“หมอตุลิจ ลูกดีดินดีมากเลย” เธอชี้ให้ฉันดูลูกในท้องที่ดิ้นไปมา จนเห็นท้องโย้ไปมา ฉันไม่รู้จะพูดอะไรดี ได้แต่เอามือแตะแขนของเธออย่างให้เป็นกำลังใจ เมื่อเจอสามีและแม่สามี คนทั้งสองหน้าตาเครียดมาก แม่สามีคุยกับฉันว่า ‘ดันไผ่เขาคือ พุดอย่างไรรู้ไม่ยอมรักษา ไม่ยอมผ่าตัด ไม่ยอมให้เคมีรักษามะเร็ง เขาขอเลือกลูก หมอบอกว่าหากรอช้า

ไม่รีบผ่าตัดตอนนี้ เขายืนยันว่าให้ลูกเขารอดก่อน เรื่องอื่น ๆ ค่อย
ว่ากัน”

(ชัยวุฒิ ศรีสุโข, 2556: 21)

นักเขียนได้เล่าถึงแม่คนหนึ่งที่ตั้งครรภ์และหมอได้ตรวจพบมะเร็งลำไส้ แต่แม่ไม่ยอมรับ
รักษามะเร็งโดยให้เหตุผลว่า หากรักษาด้วยเคมีบำบัดลูกอาจจะเสียชีวิต แม่จึงเลือกที่จะให้ลูกมีชีวิต
อยู่ต่อไป การกระทำดังกล่าว สะท้อนให้เห็นความเป็นแม่ที่นอกจากมีหน้าที่ในการให้กำเนิดลูก
เลี้ยงดูลูก แม่ยังยอมสละชีวิตของตนเพื่อให้ลูกได้มีชีวิตรอด

ภาพของแม่ต้นไผ่ที่นอนโคม่าบนเตียงไอซียู กับทารกตัวจิ๋ว
ที่ชะมักเข้มนดูคนแม่ โดยมีพยาบาลคอยอุ้มประคอง ใครเห็นก็อดกลั้น
น้ำตาไม่ได้ ไม่น่าเชื่อก็ต้องเชื่อว่า แม่ต้นไผ่ได้ทำหน้าที่ของแม่ในการเลี้ยง
ดูให้มลูกนาน 10 วันจึงได้จากโลกนี้ไปอย่างสงบ ใบหน้าที่ไร้วิญญาณ
ของแม่ต้นไผ่ดูเยือกเย็นสงบนิ่ง ไม่ทุกข์ไม่ทรมานทรมาย ฉันทับถือหัวใจ
ของคนเป็นแม่อย่างแม่ต้นไผ่ เธออัศจรรย์เหลือเกิน ที่ได้ทำหน้าที่ของแม่
อย่างสมบูรณ์จนถึงลมหายใจเฮือกสุดท้ายของชีวิต

(ชัยวุฒิ ศรีสุโข, 2556: 25)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนซึ่งมีอาชีพสุตินารีแพทย์ ได้เล่าถึงแม่ที่ตั้งครรภ์และป่วยด้วย
โรคมะเร็งระยะสุดท้าย เมื่อคลอดลูกและเลี้ยงดูให้มลูกขณะอยู่ที่โรงพยาบาลได้เพียง 10 วัน แม่ได้
สิ้นลมหายใจอย่างสงบ แสดงให้เห็นความเป็นแม่นอกจากเป็นผู้ให้กำเนิดชีวิตลูกแล้ว แม่ยังทำหน้าที่
ของแม่ด้วยการให้ความรักผ่านการให้มลูกแม้ว่าจะไม่สามารถอุ้มหรือดูแลได้ จนถึงวาระสุดท้าย
ของชีวิต

ฉันไม่เคยรู้เลย อยู่ดี ๆ ก็มีว่าที่ลูกเขยเข้ามาในบ้าน มารู้อันนี้
แทบช็อก แต่ทำใจได้อะไรมันจะเกิดมันก็เกิด เรารักลูก ลูกเรารักใคร
เราก็ตองรักคนนั้นนะ

(ชัยวุฒิ ศรีสุโข, 2556: 30)

นักเขียนเล่าถึงแม่ของเด็กหญิงเบญจพร วัย 14 ปี ที่แอบลักลอบได้เสียกับชายหนุ่มวัย 24 ปี และเด็กหญิงกำลังตั้งครรภ์ได้ 5-6 เดือน เมื่อแม่รู้เรื่องการตั้งครรภ์ของลูกสาวเธอแทบหมดสติ แต่แม่ยังสามารถควบคุมอารมณ์ ควบคุมสติได้ และยังให้กำลังใจ ให้อภัยลูกสาว โดยให้เหตุผลว่า ลูกรักใคร่แม่ก็ต้องรักคนนั้นด้วย แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นแม่ที่รักลูก พร้อมให้อภัยถึงแม้ว่าลูกจะทำให้สิ่งที่ผิดพลาด เมื่อลูกรักใคร่แม่ก็รักด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงความรักของแม่ที่ต่อลูกโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ

เรื่องทำแท้งอย่าไปทำเลย มันบาปกรรมทั้งนั้น ฉันขอร้องล่ะ ทุกปีในเดือนธันวาคม ฉันบวชชีพรหมณ์ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่ของฉันและพ่อแม่ของพ่อที่ล่วงลับไปแล้ว หากทำแท้ง บุญที่ฉันทำต่อ ๆ กันหลายปี มีหายไปไหนหมดหรือ [...] อายลิ ใครจะไม่อาย อายหลายทบอาย เพราะประกาศบอกชาวบ้านไปแล้วว่าลูกสาวกำลังจะแต่งงาน รอเจ้าบ่าวที่ไปบวชสักก่อน อายที่ลูกสาวต้องไม่มีพ่อ แต่อายอย่างไรฉันก็ยอมอาย โดนนินทาอย่างไรก็ช่างมันเพราะยอมอายก็ดีกว่ายอมทำบาป (ชัยวลี ศรีสุโข, 2556: 37)

สุตินารีแพทย์บอกเล่าเรื่องราวของแม่ที่ลูกสาวท้องโดยไม่มีพ่อ ซึ่งในสังคมไทยในอดีต โดยเฉพาะสังคมชนบท การตั้งครรภ์ก่อนแต่งงานหรือการท้องโดยไม่มีพ่อถือเป็นเรื่องน่าอาย แต่ถึงอย่างไรแม่ไม่ยอมให้ลูกสาวทำแท้ง เพราะการทำแท้งเป็นการทำบาป แม่ยอมที่จะอายผู้คนรอบข้าง และแม่จะไม่ยอมทำบาป แสดงให้เห็นว่า แม่เป็นผู้ที่มีความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ มีจิตใจงดงาม เป็นคนดีมีศีลธรรม

ฟังเสียงลูกร้องคราง แม่กระฉินใจแทบขาด แหงนมองนาฬิกาที่ติดข้างเสา เห็นเป็นเวลาหนึ่งทุ่ม นี่เธอกับลูกมาอยู่โรงพยาบาลได้สองชั่วโมงแล้วหรือ

(ชัยวลี ศรีสุโข, 2556: 50)

จากตัวบท สะท้อนให้เห็นแม่กระฉินใจความเป็นแม่ที่รัก ห่วงใยลูก แม่ดูแลลูกทั้งยามปกติและในยามเจ็บไข้ เมื่อลูกเจ็บป่วยร้องครวญครางด้วยความเจ็บป่วย หัวใจของแม่ก็แทบขาดเช่นกัน

บางทีฉันก็นึกสงสารลูก หากลูกเป็นลูกคนมีความรู้มีการศึกษา
ไม่ได้โง่และจนอย่างฉัน ลูกคงสบายกว่านี้ ลูกคงได้ดีกว่านี้

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 62)

นักเขียนเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวมีอาชีพทำงานเป็นแม่บ้านที่บ้านหลังหนึ่ง แม่เรียนจบ ป.6
ไม่มีความรู้อะไร อ่านหนังสือไม่ค่อยออก เขียนหนังสือไม่ค่อยได้ แต่มีลูกสาวที่เรียนเก่งและกำลังเรียน
แพทย์ที่มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง รายได้ที่แม่มีทั้งหมดส่งลูกเรียนแต่ยังไม่เพียงพอจึงต้องกู้ยืมเงิน
เรียนด้วย เพื่อช่วยเหลือแม่อีกทางหนึ่ง ทำให้สงสารลูกและน้อยใจในสถานะความเป็นอยู่ของตน
จากความสำเร็จที่ลูกได้รับสะท้อนให้เห็นว่าแม่เป็นผู้หญิงที่เก่งและแกร่ง ให้การอบรมเลี้ยงดูลูก
เป็นอย่างดี ลูกจึงประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา

การมีลูกที่ดี เป็นสิ่งอัศจรรย์ของชีวิต แต่จะเกิดอัศจรรย์เช่นนี้
คนเป็นแม่ต้องเป็นลูกที่ดีมาก่อนเช่นเดียวกัน

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 67)

จากตัวบท แสดงให้เห็นว่าการมีลูกที่ดีนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์ของชีวิต แต่การที่ลูก
จะเป็นลูกที่ดีได้นั้นผู้ที่เป็นแม่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและต้องลูกที่ดีของแม่มาก่อนเช่นเดียวกัน สะท้อน
ให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นแม่ และการเป็นแม่ที่ดีคือการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกเช่นกัน

ผลการตรวจพบว่า เด็กทารกในครรภ์มีความผิดปกติอย่างมาก
นั่นคือ เด็กมีแขนขาโก่งงอ หน้าตาบิดเบี้ยว มีถุงน้ำเหลืองขนาดใหญ่
อยู่ที่ต้นคอ ลักษณะของเด็กที่มองเห็นโดยเครื่องอัลตราซาวนด์ ตาม
ความรู้สึกที่มี ฉันคิดว่า ทารกคนนี้จะมีความผิดปกติอย่างรุนแรงจากโรค
ทางพันธุกรรม และเมื่อคลอดออกมาไม่น่ารอดชีวิต

เมื่อฉันอธิบายว่า น่าจะเป็นความผิดปกติทางพันธุกรรมคือ เมื่อไข่
ของแม่ผสมกับน้ำเชื้อของพ่อ หน่วยพันธุกรรมเกิดผิดปกติไปทำให้เด็ก
ทารกคนนี้มีสภาพการทางร่างกายอย่างรุนแรงซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถ
รอดชีวิตเมื่อเกิดมา ได้แก่ [...] ฉันอธิบายสิ่งที่น่าจะเป็นกับเด็กทารกใน

ครรรค์ ได้แก่ ปัญญาอ่อน ใบหน้าผิดปกติ ปากแหว่งเพดานโหว่ แขนขา
ผิดปกติ อาจมีหัวใจ ลำไส้ ไต ผิดปกติ ฯลฯ

แม้แม่เล่าไยตั้งใจฟังว่าเด็กจะผิดปกติอย่างไร แต่คำตอบของแม่
ลำไยคือ “หมอ ลูกเขาเกิดมาแล้ว พิจารณารองานฉันก็รัก เขาพิจารณาอย่างไร
ฉันก็จะเลี้ยง

(ชัยวาลี ศรีสุโข, 2556: 79)

ตัวบทข้างต้น แม่ผู้ตั้งครรรค์ที่มีภาวะผิดปกติ โดยหมอได้อธิบายภาวะการผิดปกติของเด็ก
ในครรรค์ แต่แม้อย่างยืนยันทันทีเลี้ยงดูถึงแม้ลูกจะเกิดมาพิการก็ตาม แสดงว่าให้เห็นถึงความรักของแม่
ที่ไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ถึงแม้ว่าลูกที่เกิดมาจะมีสภาพร่างกายปกติหรือพิการแม้อย่างคงพร้อมที่จะเลี้ยงดู
และมอบความรักให้กับลูกเสมอ

ฉันชีพภาพในจอให้เด็กหญิงดูว่า “เพียงตา ตอนนี้อยู่ท้องแล้ว
ที่เห็นนี้เป็นตัวเด็ก หนูท้องประมาณ 2 เดือน อาการที่หนูเป็น คือ เพลีย
คลื่นไส้อาเจียน กินอะไรไม่ได้คือ หนูแพ้ท้อง” เพียงตาไม่ได้ไม่มีความคิด
ความคิดเธอไม่ได้เด็กเหมือนหน้าตา เธอบอกฉันว่า “หมอ หนูถูก
พ่อเลี้ยงข่มขืน” เธอเจียบครูหนึ่ง จึงบอกว่า ‘หนูไม่ยอมท้อง หนูอยาก
เรียนหนังสือให้สูง ๆ’

“หนูถูกพ่อเลี้ยงข่มขืนมานานเท่าไรแล้ว”

“นาน นานเป็นปีแล้ว”

“แม่หนูไม่รู้หรือ”

“หมอ หนูบอกแม่ว่าหนูเจ็บ แม่บอกให้หนูยอมพ่อเลี้ยง แม่ให้หนู
ทนเอา บางครั้งหนูไม่ยอม แม่ตีหนู แม่จับหนูให้พ่อเลี้ยง”

(ชัยวาลี ศรีสุโข, 2556: 81)

จากตัวบทข้างต้น เด็กหญิงเพียงตาเป็นเด็กนักเรียนอายุ 13 ปี ร่างกายแคระแกร็น ดูเล็ก
กว่าอายุ มาพบหมอด้วยอาการอ่อนเพลีย และอาเจียน เมื่อหมอดูตรวจร่างกายพบว่าเด็กหญิงกำลัง
ตั้งครรรค์ได้ 2 เดือน และเด็กหญิงได้เล่าให้หมอฟังถึงเรื่องราวที่ถูกพ่อเลี้ยงที่มีอาชีพขบสามล้อข่มขืน
เป็นเวลานาน โดยที่แม่ของเด็กหญิงรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ผู้เป็นแม่ยังบังคับให้ลูกสาว
ยอมถึงแม้ว่าลูกจะบอกเล่าถึงความเจ็บปวดเพราะไม่ยอมให้สามีใหม่ทิ้งตนไป แสดงให้เห็นถึง

ความเป็นแม่ที่เห็นแก่ตัว กระทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย ผิดจริยธรรม เห็นคุณค่าของสามีมากกว่าลูกของตนเอง ทำทุกอย่างเพื่อไม่ให้สามีใหม่ทิ้งตนไป สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นแม่ที่ไม่สามารถปกป้องลูกของตนเองจากภัยคุกคามจากคนในครอบครัว และยังยึดติดความเป็นผู้หญิงที่ไม่กล้าต่อต้านกับผู้ชาย และอีกนัยหนึ่งคือเป็นแม่ที่ใช้ลูกสาวเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับสามีใหม่เพื่อให้ผู้ชายที่ตนรักอยู่กับตนเองต่อไป โดยมีค่านึงถึงความถูกต้องชอบธรรมและจิตใจของลูก

สามีแม่พุดราบอกว่าเด็กพิการอย่าเอาไว้เลย ทำแท้งไปเถอะ
แม่พุดราส่ายหน้า น้ำตาคลอเต็มตา เมื่อบอกฉันว่า ขอเวลาฉันคิด
เถอะนะหมอ

แม่พุดราหายหน้าไปหนึ่งเดือน เมื่อมาพบฉันเธอบอกเป็นเด็กขาด
ว่า หมอ ไม่ว่าลูกจะพิการอย่างไร ฉันจะยินดีเลี้ยง ฉันจะไม่ทำแท้ง
เขาออกเป็นเด็กขาด ขอให้หมอดูแลฉันอย่างดี เสียเงินเท่าไรฉันไม่ว่า

(ชัยวลิ ศรีสุโข, 2556: 91)

ตัวบทข้างต้น กล่าวถึงแม่ผู้มีภาวะลูกในครรภ์พิการ ถึงแม้ว่าสามีต้องการให้เธอทำแท้ง แต่แม่ยังคงยืนยันจะตั้งครรภ์ต่อไป โดยเธอให้เหตุผลว่าถึงลูกที่เกิดมาจะมีความพิการอย่างไรก็ยังคงเลี้ยงดูต่อไป การกระทำดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่า แม่พุดราเป็นผู้หญิงที่ต่อต้านระบอบปิตาธิปไตยที่ผู้ชาย มีอำนาจในการควบคุมสมาชิกในครอบครัว การปฏิเสธการทำแท้งสะท้อนความเป็นแม่ที่กล้าหาญ และรักความถูกต้อง มีคุณธรรม มีความรักต่อลูก แม้ว่าลูกที่จะเกิดมามีร่างกายพิการก็ตาม

แม่คนไหนที่สบายใจ ดีใจ สุขใจที่เห็นลูกทำแท้งเถื่อน แต่ฉัน
มีทางออกทางไหนอีกหมอ ฉันพาลูกไปหาหมอสุติฯ ที่โรงพยาบาลหมอ
สุติฯ บอกไม่ทำแท้งให้ เพราะผิดกฎหมาย ลูกบอกเพื่อนของลูก ที่เคย
ท้องก็ไปทำแท้งที่นี่ คนที่เคยทำแท้งก็สบายดี ฉันจึงให้ลูกไปทำอนาคต
ของลูกนะหมอ บาปอย่างไร ฉันขอรับไว้หมด ขอให้ลูกพ้นอุปสรรคตรงนี้
ไปได้ก็พอ

(ชัยวลิ ศรีสุโข, 2556: 107)

นักเขียนได้เล่าถึงแม่คนหนึ่งที่ได้ชี้แจงเหตุผลกับสูตินารีแพทย์ที่รักษา ถึงสาเหตุที่พาลูกสาวไปทำแท้งเถื่อน ถึงแม้ว่าจะเป็นกรกระทำที่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรม แต่เพื่ออนาคตของลูกสาว

แม่จึงตัดสินใจทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สะท้อนถึงความเป็นแม่ที่ทำทุกอย่างได้เพื่อลูก ถึงแม้ว่าสิ่งที่ทำนั้น จะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม

ลูกฉันมันเนรคุณ ลูกตั้ง 4 คน หมอรู้ไหมฉันเลี้ยงลูกลำบาก แค่นั้น แม่คนเดียวเลี้ยงลูก 4 คน ฉันต้องไปทำงานหาเงิน ลำบากไม่เห็น เดือนเห็นตะวันเป็นสิบ ๆ ปี [...] อยู่บ้านเจ้านายมีกำแพงบ้าม ไม่มี หน้าต่าง ออกนอกบ้านก็ใส่ผ้าคลุมหน้าโพล่แต่ลูกตา ตอนฉันดี ๆ ไม่ป่วยใช้ ฉันหาเงินให้ลูกคนละล้าน ให้ที่นาอีกคนละ 25 ไร่ พอฉันป่วย ลูก 4 คน ไม่เคยสนใจ ไม่เคยใส่ใจแม่เลย

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 164)

แม่คนหนึ่งเล่าถึงความรักที่มีต่อลูกทั้ง 4 คน แม่ยอมลำบากไปทำงานต่างประเทศ เป็นเวลานาน แบ่งเงินและที่นาให้ลูกทั้ง 4 คน เพื่อให้ลูกได้อยู่อย่างสบายไม่ลำบาก เมื่อถึงคราวที่แม่ ไม่สบาย หมอตรวจพบว่าแม่เป็นมะเร็ง ต้องต่อสู้กับโรคร้ายและต้องการกำลังใจ แต่ลูก ๆ ทั้ง 4 กลับไม่มีใครใส่ใจมาดูแลแม่เลย จากคำกล่าวของแม่แสดงให้เห็นว่า แม่มีความน้อยอกน้อยใจ กับการกระทำของลูกที่ไม่มาดูแลเอาใจใส่แม่ ในยามที่แม่เจ็บป่วย สิ่งแม่ต้องการคือกำลังใจ จากลูก ๆ

แม่นุ่นเล่าเรื่องที่พ่อ (ของลูกชาย) กระทำต่อเธอให้ลูกชายฟัง บอกลูกชายว่าเธอจะฆ่าตัวตาย แม่นุ่นถามลูกว่า จะอยู่กับพ่อหรือไปอยู่กับเธอ เรื่องราวที่เล่านี้โหดร้ายมาก เพราะลูกชายแม่นุ่นยืนยันว่าจะขอ อยู่กับแม่ไม่ว่าจะเป็นโลกนี้หรือโลกไหน ไม่ว่าจะป็นสวรรค์หรือนรก วันที่ตัดสินใจมาถึง แม่นุ่นให้ลูกชายกินยานอนหลับ แล้วเอาเชือกแขวน คอลูก ต่อจากนั้นแม่นุ่นก็แขวนคอตนเอง ฉันไม่อยากบรรยายการกระทำ ของแม่นุ่นให้ละเอียดเพราะมันช่างเป็นความรู้สึกเจ็บปวดเหลือเกิน สำหรับคนที่ป็นแม่ที่เอาเชือกรัดคอลูก รอจนลูกขาดใจตายแล้วจึงฆ่า ตนเอง

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 180)

จากตัวบท แม่นุ่นอ้างถึงการกระทำของตนทำไปเพราะความรักและความเป็นห่วงลูกชาย ไม่อยากให้ลูกชายต้องเผชิญโลกตามลำพังหากแม่ไม่อยู่บนโลกนี้แล้ว แม่จึงตัดสินใจทำในสิ่ง

ไม่ถูกต้อง สะท้อนให้เห็นว่าเธอเป็นเธอแม่ที่เห็นแก่ตัว นอกจากไม่รักตนเองแล้วยังไม่รักลูกทำลายชีวิตของลูก ซึ่งลูกไม่เกี่ยวข้องกับกับเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างพ่อกับแม่ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าแม่นุ่นยึดความคิดของตนเป็นใหญ่ ไม่คำนึงถึงชีวิตของลูกและความถูกต้อง

แม่ต้นไทรทุกข์ใจ กินไม่ได้นอนไม่หลับ กลางวันตามหาลูก กลางคืนเฝ้าแต่ภาวนาขอให้ลูกสาวกลับมา คนเป็นแม่หน้าตาอิดโรย ชูบผอมทันทาเห็น ตั้งแต่ลูกสาวหายไป แก่ไม่มีกะจิตกะใจขายส้มโอ พุดอะไรกับใครก็มีน้ำตาคลอเบ้า ทั้งไหว้พระ ทั้งบนบานศาลกล่าวให้ได้ลูกกลับมา ก็ยังมีดบาด้าน ใจขึ้นหน้อย เพราะแม่ต้นไทรไปถามเจ้าเข้าทรง เขาบอกว่า เด็กหญิงน้ำนิลยังไม่ตาย อยู่ไม่ไกล เดี่ยวจะได้กลับ แต่ก็ไม่มีวิธีแหวเลยว่าจะกลับมาอย่างไร [...] แม่ต้นไทรตามหาลูกทุกวัน เพื่อนบ้านโทรศัพท์มาบอกว่าเห็นเด็กหญิงหน้าตาเหมือนลูกสาวเธอที่ไหน เธอก็ไปที่นั่น ไปถึงที่ไรก็ไม่ใช่เด็กหญิงน้ำนิล แม่ต้นไทรน้ำตาหลังไหลทั้งวันทั้งคืนเมื่อคิดถึงลูกสาว กลัวที่สุดกลัวว่าลูกสาวจะถูกทารุณกรรมอย่าง

(ชัยวลี ศรีสุโข, 2556 หน้า 201-202)

นักเขียนได้เล่าถึงแม่ที่รักและเป็นห่วงลูก เมื่อลูกไม่กลับบ้าน แม่ทุกข์กายและทุกข์ใจ แม่ทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกปลอดภัย ด้วยวิธีการออกตามหาด้วยวิธีการต่าง ๆ การพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์และไสยศาสตร์ ที่เป็นที่พึ่งทางใจ ทำทุกอย่างเพื่อให้ลูกปลอดภัย แม่กินไม่ได้นอนไม่หลับ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความรักแท้ของแม่ ความห่วงใยที่มีต่อลูก

“ฉันป่วยเป็นโรคกรวยไตอักเสบ ต้องนอนรอดูอาการที่โรงพยาบาลประมาณสี่ห้าวัน แม่จึงต้องนอนเฝ้าใช้ กลางคืนนอนไม่เต็มอิ่ม ต้องคอยตรวจดูถุงน้ำเกลือและพุงฉันไปเข้าห้องน้ำ แต่กระนั้นก็ไม่เคยบ่น กลับสอนใจด้วยคติธรรมต่างๆ นานา

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 38)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนบอกเล่าถึงแม่ของที่คอยดูแลเธอในยามที่เจ็บป่วยและนอนรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นเวลาหลายวัน แต่แม่ไม่เคยบ่น กลับปลอบใจและสอนคติธรรมให้กำลังใจ แสดง

ให้เห็นว่าแม่ที่คอยดูแลเอาใจใส่ลูก ซึ่งถือเป็นวิถีปฏิบัติของผู้หญิงที่เป็นแม่ เพื่อให้ลูกรู้สึกอบอุ่นใจทั้งกายและใจแก่ลูก

แม่เป็นคนดีไม่มีที่ติ มองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดาโลก
ตลอดชีวิตแทบจะเรียกได้ว่าไม่เคยขัดแย้งกับบอขายมุข แม้จะเป็นเพียง
ผู้หญิงชาวบ้านธรรมดา แต่กลับมีจิตใจงดงาม กว้างขวางไม่ต่างจาก
มหาสมุทร ที่สำคัญแม่รู้วิธีโน้มนำสวรรค์มาสู่จิตวิญญาณได้อย่าง
ไม่ยากเย็น

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 223)

นักเขียนกล่าวแม่ของตนซึ่งเป็นคนดี ไม่ข้องเกี่ยวกับบอขายมุข แม้เป็นเพียงหญิงชาวบ้าน
ธรรมดา แต่แม่มีจิตใจที่งดงาม ใจกว้าง ไม่ข้องเกี่ยวกับบอขายมุข สะท้อนให้เห็นว่าเป็นแม่ผู้ประเสริฐ
ของลูก อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้แก่ลูก

แม่เกิดมาทำหน้าที่เหมือนเรือบริการฟรี รับส่งพวกเราไปยังอีก
ฟากฝั่งที่สบาย แต่ตนเองกลับเหนื่อยยากเพียงลำพัง ตอนที่เรายุ่งเสีย
เรือบริการฟรีลำนี้ไป เป็นครั้งแรกที่ทุกคนในครอบครัวตระหนักว่าไม่เคย
ดูแลเรือของตนอย่างเอาใจใส่ แม้จะร้องไห้คร่ำครวญจนน้ำตา
เป็นสายเลือด แต่เรือลำนี้ได้พังทลายและแหลกสลายเกินกว่าจะ
ซ่อมแซมให้กลับมาเหมือนเดิมได้อีกแล้ว

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 256)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนกล่าวเชิดชูคุณค่าของความเป็นแม่ เมื่อครอบครัวต้องสูญเสียแม่
จึงคิดว่าคนในครอบครัวไม่ได้ดูแลเอาใจใส่ในขณะที่แม่มีชีวิตอยู่ ถึงแม้ว่าเธอจะร้องไห้คร่ำครวญ
จนน้ำตาเป็นสายเลือดก็ไม่สามารถทำให้แม่กลับคืนมาได้ดังเดิม ตลอดระยะเวลาที่แม่มีชีวิตอยู่
แม่คือผู้ให้ ผู้เสียสละ เปรียบเสมือนเรือจ้างรับส่งคนในครอบครัวให้ถึงฝั่ง ให้ครอบครัวมีความสุข
สบายโดยไม่หวังสิ่งใด ๆ สะท้อนให้เห็นความเป็นแม่เป็นผู้ให้ ผู้เสียสละให้ลูก
และครอบครัว

ดิฉันยังสอนให้ลูกรักดี ย้ำเตือนลูกให้รู้ว่าสิ่งที่ตนทำนั้น ไม่เพียงแต่
เพื่อประโยชน์ส่วนตน มันยังส่งผลให้อีกสองคนที่เผชิญชะตากรรม
เดียวกันจะได้ไม่ทุกข์กว่าเดิม

(พญ.สุดานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 179)

นักเขียนเป็นสวดินารีแพทย์ที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์อันเลวร้าย ถูกญาติของคนไข้ฟ้องร้อง
จนเป็นคดีความ ทำให้ลูก ๆ ทั้งสองคนได้รับผลกระทบทั้งทางด้านสังคมและด้านจิตใจ ถึงแม้ว่า
เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจะทำให้เธอเครียดและกังวลเป็นอย่างมาก แต่ในฐานะของความเป็นแม่เธอยังสอน
ให้ลูกทั้งสองรักความถูกต้อง มองโลกในแง่ดี และสอนให้ลูกมีภูมิคุ้มกันเมื่อต้องเผชิญเรื่องราวหรือ
เหตุการณ์แบบเดียวกันที่เกิดขึ้นกับแม่เพื่อจะได้ไม่ปรับตัวและแก้ไขไม่ให้เกิดความทุกข์

ฉันเห็นสภาพแม่ของเอ๋กำลังยืนเกาะลูกกรงร้องไห้สะอึกสะอื้น
ซึ่งยังอยู่ในชุดยูนิฟอร์มพนักงานทำความสะอาด ฉันเดาว่าเธอคงไม่มี
ปัญญาลูกหลักทรัพย์ตั้งมากมายหลายแสนมาประกันตัวลูกสาวได้
แน่นอน ส่วนเอ๋ได้แต่ร้องไห้ปานจะขาดใจ เมื่อผู้เป็นแม่บอกตามตรงว่า
จนปัญญาจริง ๆ ไม่รู้จะไปหาเงินจำนวนนี้มาจากไหน จากนั้นน้ำตา
ของแม่ก็ไหลพรากหนักกว่าเดิมที่ต้องมาเห็นความทุกข์ของลูกสาว หัว
อกของคนเป็นแม่คงจะทุกข์ทรมานมากสินะที่รู้ว่าลูกติดยานรก และยัง
ต้องมาติดอยู่ในขุมมรกตทั้งเป็น

(ธนิดดา สว่างเดือน, 2559: 31)

นักเขียนได้แสดงความรู้สึกเมื่อเห็นแม่คนหนึ่งมาเยี่ยมลูกสาวที่ต้องโทษในเรือนด้วยข้อหา
ยาเสพติด แม่ต้องคอยมาดูแลช่วยเหลือเยี่ยมลูกสาวในเรือนจำ แม่ไม่มีเงินหรือหลักทรัพย์ที่จะนำมา
ประกันตัวลูก แต่ความเป็นแม่ยังห่วงใยลูกเสมอ แม้ว่าลูกจะต้องโทษในเรือนจำ และผู้คนในสังคม
จะมองผู้ต้องขังเป็นคนไม่ดี แต่สำหรับแม่ยังรักลูกเมื่อลูกมีความทุกข์แม่ก็ทุกข์ด้วยเช่นกัน แสดง
ให้เห็นความรักและหน้าที่ของแม่ที่มีต่อลูก แม่ลูกจะกระทำความผิดแม่พร้อมที่จะให้อภัย ช่วยเหลือ
และยื่นเคียงข้างลูกเสมอ

พันธุ์พงศ์เคยเล่าเรื่องสมัยเด็กให้ฟัง สุทธาวดี แม่ของเขาทุ่มเท
กับธุรกิจครอบครัว วัน ๆ หายใจเข้าออกเป็นเงิน ทั้งลูกไว้ให้แม่สามี
เลี้ยงพันธุ์พงศ์จึงสนิทกับย่า แต่พอโตมาก็ถูกส่งเข้าโรงเรียนประจำตั้งแต่

ประณม ย่าร้องไห้แทบเป็นสายเลือด อ้อนวอนว่าอย่าพรากหลานไป
จากอก แต่คุณสุธาวดีคิดเพียงแต่จะเอาชนะ ข้าปู้ยังให้ท้ายลูกสะใภ้
สุดท้ายพันธุ์พงศ์ต้องจากย่าไปอยู่โรงเรียนประจำต่างจังหวัด ข้าร้าย
ย่าเจ็บป่วยกะทันหัน ตายไปโดยไม่มีโอกาสสั่งเสีย หัวใจของพงศ์พันธุ์
จึงมีบาดแผลที่ไม่มีวันหาย

สุธาวดีส่งพงศ์พันธุ์ไปเรียนเมืองนอกหลังจบมัธยม บังคับให้
เรียนการค้า แต่พงศ์พันธุ์แอบ ไปเรียนปรัชญา พอสุธาวดีรู้ก็เลิกส่งเสีย
ตัดการติดต่อกับลูกชายทุกวิถีทาง พงศ์พันธุ์กระเลื่อกระสนหางานทำ
ส่งตัวเอง เลือดตาแทบกระเด็นกว่าจะเรียนจบ หลังกลับมาเมืองไทย
คุณสุธาวดีบังคับให้เขา ไปช่วยงานที่บริษัท พันธุ์พงศ์ทนทำได้ไม่นาน
เขามีความฝันของตัวเองมาตั้งแต่เด็กอยากทำงานเพื่อสังคมโดยไม่ต้อง
คำนึงถึงเงินทอง เขาจึงหนีไปสมัครเป็นครูอาสา ตระเวนสอนหนังสือตาม
หมู่บ้านชายขอบ

(วิฑิตา ดีทีเซอร์, 2563: 17)

พงศ์พันธุ์เล่าถึงชีวิตในวัยเด็กเกี่ยวกับแม่ของตน เธอเป็นผู้หญิงเก่ง มีความเป็นผู้นำสูง
ต้องการเป็นผู้ควบคุมอำนาจในบ้าน ซึ่งสะท้อนความเป็นแม่ที่เก่ง มีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชาย
ทั้งด้านทำงานนอกบ้าน การทำธุรกิจ แต่ในฐานะแม่เธอไม่ใช่แม่ที่สมบูรณ์แบบ แต่เป็นแม่ที่เผด็จการ
และเป็นผู้ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จภายในบ้าน

แม่คาบบุหรืคาปาก ขยับตัวเข้าใกล้โบทัน ยกเท้าถีบเธออย่าง
แรง! เสียงคนเดินขึ้นบันไดจากชั้นล่าง แสงไฟสาดวาบ จังหวะ
เดียวกันกับที่โบทันล้มหงายท้ายทอยกระแทกพื้น แม่ตัวหอมแต่เท้าหนัก
เอาการ โบทันเป็นเด็กหญิงขาดอาหารน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ โดนถีบ
ที่เดียวถึงกับล้มทั้งยืน [...]เสียงอาแปะเจ้าของตึกร้องถาม “พวกสื่อทำ
อะไรกัน อาโบทันเป็นอะไร” อาแปะส่องไฟ โบทันลุกขึ้นนั่ง น้ำตาคลอ
เต็มตาด้วยความเจ็บปวด

“ไม่มีอะไรหรอกอาแปะ” น้ำพรทำลายความเจ็บเป็นครั้งแรก
“เด็กมันไม่ยอมนอน แม่มันเลยฟาดไปเบา ๆ ทีนี้ รักวัวให้ผูก รักลูก
ให้ตี”

“ฟาดเบา ๆ อะไรวะ” อาแปะส่ายหัว “อ๊ะจะได้ยินเสียงโครมเลย”
 โบทันปาดน้ำตาก่อนคลำท้ายทอย ในทรวงอกยังเจ็บจุก ลูกขึ้นเดินอ้อม
 หลังแม่มาหาอาแปะ ก้าวข้ามธรณีประตูออกมายืนข้างนอก

“ลือเป็นอะไร” อาแปะถามอย่างปราณี โบทันเงยหน้า บอกอา
 แปะอย่างตัดลิ้นใจแล้ว “น้ำรุตแอบดูหนูทางร่องประตู แล้วยังป็น
 หน้าต่างแอบดูหนูในห้องน้ำด้วย”

“อีเด็กคนนี้บ้าเป็นบ้าหรือไง เทียวมาไล่ความชาวบ้าน ต่อแหล
 ตั้งแต่ตัวแค่นี้” แววดาเอ็นดูปลาสนาการ สีนําราวกับจะกินเลือดกิน
 เนื้อ กลิ่นบูเคิ้มในสั้มต่ายังติดอยู่บนปลายนิ้ว โบทันพยายามดิ้นให้หลุด
 แต่โดนน้ำพรคนสวยตะกุกกรงเล็บมารไล่หัวไล่

“ลือปล่อยเด็กก่อนนะอาพร” อาแปะเข้ามาช่วย “มันตัวนิดเดียว
 จะไปโกหกได้ยังไง แล้วอ๊ะจะได้ยินคนมาฟ้องหลายครั้งแล้ว ห้องข้างในสุด
 เขาก็มาบอกเหมือนกันว่าลือออกไปดูเขา พอเปิดประตูออกมาก็ทำ
 เป็นเดินรับลม จับไม่ได้ไล่ไม่ทัน”

น้ำพรกริรร้องไล่หน้าอาแปะ โบทันถอยหนีจากหล่นมาได้
 เห็นแม่ยังคงดูบุตร หรีตามองเธออย่างไม่แยแส เหมือนกำลังนั่งดูละคร
 ที่ไม่เกี่ยวกับตัว

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 50)

จากตัวบท โบทันถูกแม่ทำร้ายร่างกายโดยใช้เท้าถีบทั้งที่เธอมีร่างกายที่เล็กเพราะขาด
 สารอาหาร นอกจากแม่จะทำร้ายร่างกายเธอยังปล่อยน้ำพรซึ่งเป็นบุคคลอื่นมิใช่ญาติของเธอ
 ต่ำทอด้วยถ้อยคำหยาบคายไม่เหมาะสม โดยที่แม่ไม่ห้ามหรือช่วยเหลือลูกแต่อย่างใด จากการกระทำ
 ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแม่ของของโบทันเป็นแม่ที่ไม่รักลูก ไม่ได้เลี้ยงดูลูกเหมือนแม่ทั่วไปที่ต้องดูแล
 ลูกอย่างเอาใจใส่ นอกจากการร้ายร่างกายลูกแล้ว แม่ยังทำร้ายจิตใจและไม่ปกป้องลูกยอมให้บุคคล
 อื่นกระทำต่อลูกอย่างไม่สนใจใยดี แม่ของเธอจึงเป็นแม่ที่ไม่คุณสมบัติความของความเป็นแม่

อุดมการณ์ความเป็นแม่ในวรรณกรรมรางวัลชมนาด พบว่า ความเป็นแม่ทั้งด้านบวก
 และด้านลบ ได้แก่ 1. ความเป็นแม่ด้านบวก คือ การเป็นแม่ที่ดี ดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก
 ความเอื้ออาทร และความรักของแม่ที่มีต่อบุตร โดยไม่เงื่อนไข และ 2. ความเป็นแม่ด้านลบ คือ
 แม่ที่บกพร่องในหน้าที่ความเป็นแม่ แม่ที่ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร และแม่ในสังคมปัจจุบันที่
 ต้องทำงานนอกบ้านจึงทำให้ไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเต็มที่ จึงทำให้หน้าที่ความเป็นแม่
 ไม่สมบูรณ์เทียบพร้อมเทียบเท่ากับแม่ในสังคมอดีต

3.3 อุดมการณ์ความเป็นเมีย

ความเป็นเมียในสังคมไทยที่ถูกปลูกฝังมาแต่โบราณ เมียต้องมีความเพียบพร้อมทั้งในบทบาทของเมียและแม่ ต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ดูแลงานบ้าน ทำอาหาร ดูแลสามีและลูก ต้องเสียสละชีวิตส่วนตัวเพื่อครอบครัว โดยเฉพาะต้องคอยปรนนิบัติรับใช้สามี (ศิริสา ชลายนานนท์, 2564: 301) จากการศึกษา พบว่าผู้หญิงที่อยู่ในสถานะภรรยาหรือเมียมีคุณลักษณะความเป็นเมียในรูปแบบที่หลากหลาย

จากการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นเมีย พบความเป็นเมียใน 2 ประเด็น เมียที่อยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย และเมียที่มีภาวะความเป็นผู้นำ ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

ฉันเลยขายกิจการให้มันดีกว่า งานตอนนั้นต้องตื่นแต่เช้ามาทำ
กุนเชียง ทำหมูทำแป๊ะตรึมวัน ไหนต้องเปิดร้านขายของ ผู้หญิงคนเดียว
อยู่กับลูกน้องผู้ชายคนจะนิทาเอาตาย แล้วฉันอายุยังน้อยทำงานกับ
ผู้ชายแบบนั้นน่าเกลียดที่สุด ฉันทำไม่ได้หรอก ถึงอดตายก็ไม่ให้
เสียชื่อตัว

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 199)

จากตัวบท กล่าวถึงหญิงม่ายที่สามีเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งในขณะที่เธอยังสาวอยู่ เธอจึงขายกิจการของครอบครัวให้กับลูกน้องเดิม โดยให้เหตุผลว่าเธอไม่ต้องการถูกติฉินนินทาหรือได้รับคำครหาจากคนรอบข้างและคนในสังคม แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ ให้เกียรติสามี ถึงแม้ว่าสามีจะเสียชีวิตไปแล้ว

แสบอกว่า สามีชอบลงมือตบตีแถมเมื่อไม่ได้ตั้งใจ และหนักขึ้น
ทุกวัน ๆ แอจึงตัดสินใจทิ้งลูกไว้กับสามีและจะไม่ยอมกลับไปหาอีก
ตลอดชีวิต

(ชนัดดา สว่างเดือน, 2552: 171)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนกล่าวถึงภรรยาที่ถูกสามีทำร้ายร่างกายเป็นประจำ และหนักขึ้นทุกวันเธอต้องยอมทนเพื่อลูกและครอบครัว เมื่อถึงจุดหนึ่งที่เธอไม่สามารถทนต่อไปได้ เธอจึงตัดสินใจ

หนีทิ้งลูกไว้กับสามี และจะไม่หวนกลับมาอีก การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเธอได้ลุกขึ้นมาต่อต้านระบอบปิตาธิปไตย ไม่ยอมทนต่อการทำร้ายร่างกาย การกดขี่ข่มเหง และการถูกทารุณกรรม แต่การต่อต้านของเธอไม่ใช่การต่อสู้ขัดขืน แต่คือการตัดสินใจหนี โดยไม่สนใจว่าสังคมรอบข้างจะคิดอย่างไรก็ตาม

ความไม่ดีต่าง ๆ ของสามี ฉันคิดว่าทนได้ อยากให้ลูกมีพ่อแม่ครบหน้า วันที่ฟางเส้นสุดท้ายหล่นลงเป็นวันที่เขามาเอาแต่ใจอะไรเสียดัง เรื่องนี้ฉันทนมานาน แต่เขาหาเรื่องทำร้าย ชกต่อยตบตีกับพ่อแม่ของฉัน ซึ่งก็แก่แล้ว ฉันทนไม่ได้ ทำให้ฉันคิดได้ ฉันทำไมจึงโง่อยู่กับชายคนนี้ เพียงเพราะหวังให้ลูกมีพ่อแม่พร้อมหน้าพร้อมตา [...] เมื่อเลิกกับสามี ฉันคลอดลูกคนที่สาม เป็นลูกสาว หน้าตาฉันทำนา ว้างจากทำนาฉันทำขนม เอาขนมใส่ตะกร้าผูกใส่ท้ายจักรยานไปขายตามที่ต่าง ๆ ขายตามบ้านคนทั้งไกลใกล้ ที่ไหนมีไรต์งานก่อสร้าง ฉันก็ไปที่นั่น ชีวิตเหน็ดเหนื่อยสุด ๆ แต่เหนื่อยอย่างไรพักก็หาย เหนื่อยกายดีกว่าเจ็บปวดหัวใจที่เห็นพ่อแม่ของตนถูกสามีตนเองซ้อม

(ชัยวลี ศรีสุโข, 2556: 65)

จากตัวบทข้างต้น ผู้หญิงในฐานะภรรยาที่อยู่ภายใต้อำนาจของสามี ยอมทนต่อการทำร้ายร่างกาย จิตใจ ทั้งตัวเธอและพ่อแม่ของเธอ เพื่อต้องการให้ลูกมีพ่อแม่ที่อยู่พร้อมหน้าและเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ แต่เมื่อนานวันผ่านไปเธอจึงลุกขึ้นมาต่อต้านอำนาจของสามีที่ครอบงำและทำร้ายร่างกาย จิตใจและความรู้สึก ทำให้เธอตัดสินใจเลิกกับสามี ถึงแม้ว่าต้องเหน็ดเหนื่อยแต่เธอก็มีความสุข การกระทำดังกล่าวสะท้อนความเป็นเมียที่ไม่ต้องการอยู่ใต้อำนาจ ที่ถูกกดขี่ข่มเหงทั้งร่างกายจิตใจ และเธอสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องมีสามี

แต่งงานได้ไม่นานแม่ลั่นทมก็มาทำงานด้วยใบหน้าบวมปูด ขอบตาเขียวซ้ำ ดูก็น่าเกลียดมา [...] หลังคลอด ขนาดตอนให้นมลูกคนไปเยี่ยมที่บ้านยังพบว่าแม่ลั่นทมมีใบหน้า แขนขาฟกซ้ำคำเขียว

(ชัยวลี ศรีสุโข, 2556: 72)

ตัวบทข้างต้น ล้นทมหญิงม่ายที่มีหน้าที่การงานที่ดีและมั่นคง เมื่อสามีเสียชีวิตได้ไม่นานเธอแต่งงานกับใหม่กับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในที่ทำงานแห่งเดียวกัน ซึ่งเพื่อน ๆ ร่วมงานต่างไม่เห็นด้วย เพราะสามีใหม่ของล้นทมชอบทำคำทอและทำร้ายร่างกายเธอแม้จะอยู่ในสถานที่ทำงาน บ่อยครั้งที่เธอถูกทำร้ายร่างกายจนบอกซ้ำ ลูกน้องและเพื่อนร่วมงานเป็นห่วงและสอบถามแต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากเธอเสมอ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นความเป็นเมียที่อยู่ภายใต้อำนาจของชายเป็นใหญ่ ยอมถูกกดขี่ข่มเหง ทนต่อการทำร้ายร่างกายและจิตใจ ทั้งที่เธอมีหน้าที่การงานและหน้าตาทางสังคมเหนือกว่าสามี แต่เธอยอมที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของสามี และยอมทนต่อการทำร้ายร่างกายโดยไม่ได้ตอบโต้แต่อย่างใด

“เธอเป็นผู้หญิงหน้าตาคนสวย ผิวคล้ำ เธอแต่งงานแล้วอยากมีลูก แต่สามีไม่ให้มี สามีของต้นรูปหล่อ แต่เพื่อนของต้นรวมทั้งฉันลงความเห็น ว่า สามีของต้นเป็นผู้ชายนิสัยไม่ดี เขาเป็นผู้ชายประเภทเจ้าขุนมูลนาย ดิ้นมาต้นขงกาแฟพร้อมขนมมาวางให้ที่โต๊ะแล้วรีบขี่มอเตอร์ไซด์ออกไปซื้อหนังสือพิมพ์ให้สามี เมื่อสามีได้หนังสือ เขาก็นั่งละเลียดกาแฟกับหนังสือพิมพ์ เขาเอ่ยปากอะไรต้นต้องหามาให้ เช่น เขาบอกอยากได้รถเก๋งสักคัน ต้นทั้งทำงานหนัก อยู่เวรบาย เวรดึก รับจ้างเอกชนไปทั่วทั้งกู้เงินสหกรณ์กู้เงินนอกระบบ เพื่อซื้อรถเก๋งที่เขาอยากได้ ขณะที่สามีของต้นขับรถเก๋ง ต้นขี่มอเตอร์ไซด์ ขนาดที่ต้นทำงานนอกบ้านหนักมาก เกินคนธรรมดา ประเภททำงานติดต่อกัน 24 ชั่วโมงไม่ได้นอนก็บอยเมื่อกลับบ้าน ต้นต้องดูบ้าน ล้างจาน ซักผ้า รีดผ้า โดยเฉพาะเสื้อผ้าสามีที่ต้นพูดด้วยความภูมิใจว่า สามีไม่ยอมให้ใครซักเสื้อผ้าและรีดผ้าให้ นอกจากต้น

(ชัยวลี ศรีสุโข, 2556: 179)

จากตัวบท หญิงสาวชื่อต้น มีอาชีพพยาบาลแต่งงานกับสามีที่มีหน้าตาดี เธอเชื่อฟังสามีทุกอย่างแม้กระทั่งเรื่องที่เธออยากมีลูกแต่สามีไม่ยอมให้มีเธอก็ยอมปฏิบัติตาม และเธอยังดูแลปรนนิบัติ รับใช้สามีเป็นอย่างดี โดยที่สามีไม่ยอมทำอะไรเลย เมื่อสามีอยากได้อะไร เธอต้องดิ้นรนทำทุกอย่างเพื่อให้ได้สิ่งนั้นมาให้สามี แม้ว่าตนเองจะเหนื่อยยากลำบากเพียงใด การกระทำดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าต้น เป็นผู้หญิงในชนบทเดิมที่ต้องคอยดูแลปรนนิบัติ รับใช้สามีและเป็นเมียที่อยู่ภายใต้อำนาจของสามีในสังคมชายเป็นใหญ่ เธอตกเป็นเครื่องมือภายใต้อำนาจของสามีโดยไม่รู้สึกรู้สั้ว ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติจนเป็นเรื่องปกติของเธอ

การทำรีแพร์ทำให้ฝ่ายชายติดใจ สามารถเรียกสามีเจ้าชู้
มาตายรัง แม่ของเราจึงยอมเจ็บเพื่อบรรลุมฤตยูประสงค์ แม้จะเป็นความ
จริงในบางราย

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 145)

นักเขียนเป็นแพทย์ แผนกสูตินารีเวช ได้เล่าถึงแม่ที่คลอดลูกเองและอยากผ่าตัดรีแพร์
เพื่อเอาสามี การทำรีแพร์ คือการซ่อมแซม การผ่าตัดตกแต่งกล้ามเนื้อและเนื้อเยื่อภายในช่องคลอด
ให้กระชับขึ้น ภรรยาจึงยอมเจ็บเพื่อต้องการเอาใจสามีเกี่ยวกับเรื่องบนเตียง และเป็นการเรียกสามี
ให้กลับมา แสดงให้เห็นว่าการเป็นภรรยาที่ดี นอกจากจะต้องดูแลเอาใจใส่ครอบครัว ดูแลปรนนิบัติ
สามีทั้งเรื่องอาหารการกิน เรื่องความสัมพันธ์ทางเพศก็เป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่ภรรยาต้องคอยปรนนิบัติ
สามีเพื่อไม่ให้สามีนอกใจไปมีหญิงอื่น สะท้อนให้เห็นถึงผู้หญิงในสถานะเมียต้องอยู่ภายใต้อำนาจ
ของผู้ชาย ต้องยอมทำทุกอย่างเพื่อให้สามีรักและอยู่กับตนโดยไม่นอกใจไปมีหญิงอื่น หรือการเรียก
สามีคืนกลับมา

แม่พวงแสดงเป็นที่ไม่ถูกอารมณ์ของญาติฝ่ายชาย เพราะเธอเป็น
เด็กกำพร้าที่พ่อแม่เธอเก็บมาเลี้ยงไม่ใช่ลูกจริง ๆ จึงไม่มีทรัพย์สินอะไร
ติดตัวมา ขณะที่ฝ่ายชายเป็นลูกชายคนเดียวของบ้านที่มีฐานะ
แม่พวงแสดงรู้สถานการณ์ดี เธอจึงหนักเอา เบาสู้ ทำงานช่วยงาน
ในภักดาการของสามีทุกอย่าง ไม่ต่างจากคนรับใช้คนหนึ่งทีเดียว
ความไม่ชอบ ความเกลียดชังของญาติฝ่ายสามีก็ยังมีอยู่ แม่พวงแสดงไม่ได้
รับการให้เกียรติ กินข้าวก็กินกันคร่ำ เธอก็อดทนจนคลอดลูกมาเป็น
ลูกสาว ต่อมาพ่อสามีป่วย จึงยกภักดาการนี้ให้ลูกชาย ตามธรรมเนียม
ของคนจีนอยากได้ลูกชายหลานชายไว้สืบสกุลมากกว่าลูกสาว เห็นลูก
สาวที่ไรสามีก็หงุดหงิด ไม่ถูกใจเพศของลูกจึงมีปากเสียงกัน ฝ่ายชายซึ่ง
เจ้าชู้อยู่แล้ว ขณะแม่พวงแสดงก็ยังก้มหน้าก้มตาทำงานที่ภักดาการ
เหมือนเป็นลูกจ้าง ไม่เหมือนเมียเจ้าของร้าน เวลาผ่านไปสถานการณ์
ความขัดแย้งระหว่างแม่พวงแสดงกับสามีไม่ดีขึ้น สามีของแม่พวงแสดง
ถึงกับนำผู้หญิงมานอนในบ้านแย้มให้เธอเห็น

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 147)

พวงแสดงหญิงสาวที่เป็นเมียในครอบครัวชาวจีน เธอต้องทำงานหนักเยี่ยงทาส และญาติฝ่ายสามียังเกลียดชังเธอ รวมถึงการที่เธอไม่ได้รับเกียรติให้ร่วมโต๊ะอาหาร เธอต้องกินข้าวคนเดียวในครัว เมื่อเธอให้กำเนิดลูกสาว ครอบครัวฝ่ายสามีไม่พอใจที่มีหลานสาว ทำให้สามีมีผู้หญิงคนใหม่ และพาผู้หญิงเข้ามาในบ้าน แต่พวงแสดงยังคงทำหน้าที่ความเป็นเมียทาสเช่นเดิม สะท้อนให้เห็นว่าพวงแสดงเป็นเมียที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย สามีและครอบครัวของสามีเป็นผู้อำนาจควบคุมการให้กำเนิดสมาชิกในครอบครัว การกำหนดและยอมรับในเพศของลูกที่เกิดมา การบังคับใช้แรงงานอย่างหนัก การถูกจำกัดพื้นที่ภายในบ้าน รวมถึงการที่สามีพาหญิงอื่นเข้ามาในบ้าน เธอต้องยอมรับและไม่มีอำนาจใด ๆ ต่อรองกับสามี

แม้มีใบหน้าที่เต็มไปด้วยความหวังที่จะได้เงินจากลูกหนี้รายนี้สักก้อน เพื่อนำกลับไปใช้หนี้ข้าวบ้านที่เหลือ แต่พอได้พบกับภรรยาของเพื่อนพ่อ เธอต้อนรับขับสู้อย่างดีด้วยการหาน้ำเย็นมาให้ดื่ม แก้วกระหาย ภรรยานายคา มีใบหน้าที่เศร้าหมอง นางเปิดใจสารภาพกับแม่อย่างหมดเปลือก สามีของเธอได้เดินทางผิดโดยแท้ เขาสร้างหนี้สินไว้มากมาย พลังมือฆ่าคนตายแล้วหลบหนีไป ปล่อยให้ลูก และภรรยาแบกรับหนี้สิน ต้องรับหน้าเจ้าหนี้ทุกวัน ข้าวรายนางต้องเลี้ยงดูลูก ๆ เพียงลำพังในเมืองใหญ่เช่นนี้ยิ่งเพิ่มความลำบากเป็นหลายสิบเท่า แม่ไม่ได้ทวงหนี้อย่างเจ้าหนี้ทั่วไป แต่กลับสอบถามสารทุกข์สุขดิบลูกหนี้ด้วยความเห็นอกเห็นใจ กลายเป็นว่า ผู้หญิงที่ตกอยู่ในสถานการณ์ลำบากคนหนึ่ง ได้เดินทางไกลแสนไกล เพื่อมารับฟังปัญหาของผู้หญิงที่กำลังทุกข์ระทมอีกราย

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 21)

นักเขียนกล่าวถึงแม่ของตนที่ตกอยู่ในฐานะลำบาก ต้องเดินทางแสนไกลเพื่อไปทวงหนี้กับลูกหนี้เพื่อนำเงินที่ได้มาใช้หนี้ที่แม่มีอยู่ แต่เมื่อได้พบภรรยาของนายคาซึ่งเป็นลูกหนี้ นางจึงเล่าถึงความลำบากของตนที่ผู้เป็นสามีทิ้งภาระหนี้สินที่ต้องแบกรับ และยังคงดูแลลูก ๆ เพียงลำพังในเมืองใหญ่ยิ่งทำให้ชีวิตลำบากเพิ่มมากขึ้น จากตัวบทแสดงให้เห็นว่าแม่และเมียของนายคาเป็นผู้หญิงที่อยู่ภายใต้อำนาจปิตาธิปไตย ที่ผู้ชายมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว เมื่อผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัวไม่มีความรับผิดชอบในการหารายได้เพื่อจุนเจือครอบครัว ผู้หญิงที่เป็นเมียต้องแบกรับภาระ

ทุกอย่างในครอบครัว รวมถึงภาระหนี้สิน ผู้หญิงต้องทำหน้าที่แทนผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครอบครัว แม่ในสถานะเจ้าหนี้ ก็มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ลำบากและตกอยู่ในสถานะที่แตกต่างจากเมียของนายคา ลูกหนี้ จึงทำให้แม่เห็นเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้หญิงที่ตกอยู่ในสถานะเดียวกัน

เกิดเป็นลูกผู้หญิงต้องอดทน คุณค่าของผู้หญิงมีมากกว่าการเป็นเหมือนช้างเท้าหลัง แม่สังคมไทยจะเปรียบเปรยผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า เป็นผู้นำครอบครัวแต่เมื่อเฝ้ามองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว ฉันทกลับเรียนรู้ว่า สำหรับผู้ชายบางคนก็ไม่ได้ทำหน้าที่เหมือนช้างเท้าหน้า นำพาเท้าหลังไปสู่ทิศทางที่ดี กลับทิ้งน้ำหนักทั้งหมดให้เท้าหลังแบกรับเพียงลำพัง

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 22)

จากตัวบท กล่าวถึงผู้หญิงที่อยู่ในสถานะเมีย ซึ่งต้องมีความอดทน เมื่อหัวหน้าครอบครัวไม่ได้ทำหน้าที่ผู้นำที่ดีไม่สามารถนำพาครอบครัวไปในทางที่ดีและยังทิ้งภาระให้ต้องดูแล เมียต้องพร้อมที่จะผู้นำเพื่อนำพาครอบครัวไปในทางที่ดี ทำให้ครอบครัวมีความสุข สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชายในการทำหน้าที่ครอบครัว ผู้ชายไม่ได้เป็นผู้นำ ผู้หญิงไม่ได้เป็นผู้ตามเสมอไป

ฉันเคยถามแม่ด้วยความอยากรู้ ทำไมแม่ไม่หย่าขาดจากพ่อทั้ง ๆ ที่พ่อก็ไม่เคยเอาใจใส่แม่เท่าไร แม่บอกว่าวันหนึ่งถ้าฉันมีครอบครัวจะรู้ว่าทำไมได้ง่ายอย่างที่พูด แม่เหมือนต้นข้าวรองรับทุกอย่าง แม้แต่สารเคมีที่พ่อหว่านโปรย แม้จะรู้สึกขมขึ้นกับพฤติกรรมมาแล้วอีก แต่ฉันไม่เคยเห็นแม่อ้าปากบ่นตั้งหน้าตั้งตาทำงาน ตรงข้ามกับพ่อที่รักสนุกชอบสังสรรค์เฮฮาปาร์ตี้กับเพื่อน ๆ

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 27)

นักเขียนได้เล่าถึงแม่ของตนที่ยอมทนกับพฤติกรรมของพ่อที่ไม่ชอบทำงานชอบพบสังสรรค์ดื่มเหล้ากับเพื่อน ๆ เมื่อกลับถึงบ้านมักหาเรื่องทะเลาะวิวาทและทำร้ายแม่เสมอ แต่แม่ก็ไม่เคยเอ่ยปากบ่นยังคงตั้งหน้าตั้งตาทำงานต่อไป จากพฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าแม่เป็นเมียที่อยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เมียต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งของสามี และไม่มีอำนาจในการต่อรองกับสามี จึงต้องยอมทนต่อการกระทำของสามีเรื่อยไป

สามีออกไปทำงานเธอก็โทรเรียกชายชู้มาที่ห้อง แต่ด้วยสาเหตุใด
ไม่ทราบสามีดันกลับมาที่ห้องอีก ระหว่างที่เขาคาะประตุ เธอกับชายชู้
ไม่รู้จะทำอย่างไรถ้าให้ทั้งสองเผชิญหน้ากัน

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 45)

ตัวบทข้างต้น หญิงสาวผู้ที่ถูกกล่าวถึงมีพฤติกรรมการคบชู้ เธอจะใช้ช่วงเวลาที่สามีออกไป
ทำงานนอกบ้าน และนัดชายชู้มาที่ห้องพัก การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเธอเป็นภรรยาที่นอกใจ
ไม่ซื่อสัตย์ ซึ่งสังคมมองว่าเป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อจารีตประเพณีของสังคมไทยที่ผู้หญิงต้องซื่อสัตย์
ให้เกียรติสามี ใช้ชีวิตแบบผัวเดียวเมียเดียว การกระทำของเธอทำให้สังคมตราหน้าว่าเป็นเมียที่ไม่ดี
เพราะการกระทำของเธอแตกต่างจากแบบแผนที่สังคมกำหนด

ผู้หญิงวัยกลางคนชื่อดวง ที่มาแต่งงานกับลูกชายของลุงเพื่อน
บ้านที่มีสวนอยู่ติดกัน ส่วนพวกเขาแต่งงานกันเมื่อไหร่ มาอาศัยอยู่
ในประเทศไทยได้อย่างไรนั้น เธอเล่าเพียงคร่าว ๆ ว่าสามีเดินทางไป
เที่ยวที่ประเทศลาวในครั้งที่ยังไม่มีปัญหาภายในประเทศ แต่ภายหลัง
ลาวได้ปิดประเทศ สามีจึงพาเดินทางกลับมาอาศัยกับครอบครัวเขา
ที่ภาคอีสานของไทย ท่ามกลางการต่อต้านและกีดกันของผู้เป็นพ่อสามี
ทำให้บางคนในหมู่บ้านก็พลอยทำทารุณภัย ขยะแขยงเธอในฐานะ
เป็นชาวลาวต่ำต้อยไปด้วย

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 69)

ดวงหญิงสาวชาวลาวที่มีสามีเป็นชายไทย และเธอมาอาศัยกับครอบครัวของสามี
ทางภาคอีสานของไทย เธอถูกพ่อแม่ของสามีต่อต้านและกีดกัน และคนในหมู่บ้านก็แสดงอาการ
รังเกียจ ด้วยเหตุผลที่เธอเป็นชาวลาวพลัดถิ่น เธอถูกดูแคลนว่าต่ำต้อยและด้อยค่าเพียงแค่ว่า
เป็นหญิงสาวชาวลาว แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมียที่ไม่ได้รับการยอมรับและถูกเหยียดเชื้อชาติจากคน
ในครอบครัว คนรอบข้างและสังคมแวดล้อมที่เธออาศัยอยู่ ด้วยเหตุผลเพียงเพราะเธอเป็นชาวลาว

โบทันรู้ธรรมาเลือกเธอด้วยเหตุผลสามประการ หนึ่งคือเหมาะสม
สองคือสงสาร สามเพราะเธอสวย อาม่าถูกใจเธอที่มีเชื้อสายแต่จ้าว อาจ
พอใจที่เธอเป็นคนนอบน้อมและขยัน ตอนนั้นโบทันเพิ่งอายุสิบแปด

กำลังหวานหอมเป็นดอกไม้แรกผลิ คนเจ้าชู้อย่างธงฉาน จึงไม่ปล่อย
เธอไป

(วิหิตา ดีทีเซอร์, 2563: 106)

จากตัวบท โปต้นสาวน้อยกำพร้าอาศัยอยู่กับป้า เธอได้แต่งงานกับธงฉานลูกชายพ่อค้า
ชาวจีนที่มีฐานะดี หน้าตาดีและเจ้าชู้ เธอเป็นผู้ที่ถูกเลือกจากครอบครัวของฝ่ายชาย ตามคุณสมบัติ
ตาม ที่ครอบครัวฝ่ายชายได้ตั้งไว้ คือมีเชื้อสายจีนแท้จ้ว เธอเป็นคนสวย นอบน้อมและขยัน
ความเป็นเมียของโปต้น ไม่ได้เกิดจากรักหรือความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย แต่เกิดจากความต้อง
เหมาะสมและความต้องการของฝ่ายชาย ด้วยสถานภาพของเธอซึ่งเป็นเด็กกำพร้ามีชีวิตที่ลำบาก
อาศัยอยู่กับป้าจึงทำให้เธอจำยอมอยู่ในสถานภาพความเป็นเมียทั้งที่เธอรู้ว่าสามีเจ้าชู้และมีผู้หญิง
หลายคน

ฉันไม่รังเกียจที่จะนอนกับชายอื่น สิ่งใด ๆ มองว่าเป็นการ
นอกใจ สำหรับฉันมันก็เพียงแค่งิจกรรมอย่างหนึ่ง เราทำกับแฟนเพราะ
รัก และเขาทำให้ฉันรู้สึกดี แต่มันจะรู้สึกอย่างไรถ้าทำกับคนอื่น ๆ นั่นคือ
สิ่งที่ฉันสงสัย และฟรันซ์เป็นเหมือนคำตอบ ความไม่ซื่อสัตย์รสชาติ
มันหวานอมเปรี้ยว เย้ายวนน่าลิ้มลอง ก็เหมือนไอศกรีม เป็นแค่ของว่าง
ที่ฉันไม่คิดจะทลายมันเป็นอาหารหลัก

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 124)

จากตัวบทข้างต้น เกรชนางแบบสาวหัวสมัยใหม่ ที่เธอมองว่าการนอกใจชายคนรัก
หรือสามีนั้น ไม่ใช่เรื่องไม่น่ารังเกียจแต่อย่างใด มันเป็นเพียงกิจกรรมทั่วไปเหมือนการทำกับคนรัก
ซึ่งเป็นเรื่องปกติสำหรับเธอ สะท้อนให้เห็นความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ที่ไม่ต้องรักษานวลสงวนตัวตามแบบ
ผู้หญิงในชนบเดิม ด้วยพื้นที่ทางสังคมที่เธออาศัยอยู่ต่างประเทศนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอยู่กับ
คู่ครองของตน จึงทำให้เธอมองเรื่องการนอกใจหรือการนอนกับชายอื่นเป็นเพียงเรื่องปกติธรรมดา

จากการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นเมีย พบว่า 1.เมียที่อยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย ซึ่งเป็น
ค่านิยมและความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาช้านาน ภรรยาต้องปรนนิบัติรับใช้ ให้เกียรติ ซื่อสัตย์และเชื่อฟัง
สามี 2. เมียที่มีภาวะความเป็นผู้นำ เมื่อสังคมและยุคสมัยเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงสามารถกำหนดชีวิต
ในรูปแบบของตนเองได้ โดยไม่ต้องยึดติดและพึ่งพาสามี ภรรยาสามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัว
ทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีความ
เป็นผู้นำไม่ต่างจากผู้ชาย

3.4 อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ

สังคมยังให้ความสำคัญกับเพศชายดังที่ปรากฏให้เห็นในเกือบทุกด้าน (พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม, 2565: 222) ครอบคลุมทุกระดับ ทั้งในระดับครอบครัว สถาบันการศึกษา ชุมชน รวมถึงระดับชาติ ยังถือว่าได้เปรียบการเข้าถึงโอกาสต่าง ๆ ได้มากกว่าผู้หญิง ขณะเดียวกันการถูกจำกัดสิทธิของผู้หญิง กลายเป็นเรื่องปกติ ความคุ้นชินที่สืบเนื่องมาแต่อดีต รวมถึงปัจจุบันในบางพื้นที่ ในขณะที่บางพื้นที่ บางกลุ่มเริ่มทวงถามความเสมอภาคระหว่างเพศมากขึ้น โอกาสของชายไม่ควรต่างจากหญิง ความสามารถที่สามารถที่สามารถสร้างให้เท่าเทียมกันได้ ดังนั้นผู้หญิงจึงต้องการสร้างความยอมรับ เพื่อความเท่าเทียมกัน

จากการวิเคราะห์อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ พบว่าผู้หญิงในวรรณกรรมต้องการสร้างความยอมรับ 2 ประเด็น ได้แก่ การสร้างความยอมรับในอาชีพ และ การสร้างความยอมรับในตัวตน ของผู้หญิง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ที่บ้านนายแซ่ก่วนนี่เองที่แข่งรู้สึกว่าตัวเองได้บรรลุถึงความเป็น
แม่ครัวอย่างสมบูรณ์แบบ นับแต่วันแรกที่เธอไปรับงานคุณนายกวนได้
แสดงที่ทำมันใจและเกรง ๆ ในตัวเธอเป็นอย่างยิ่ง ผลงานหลายปีที่
อยู่บ้านนายแซ่ฉั่นก่อความเชื่อถือให้กับอาชีพแม่ครัวของแข่งอย่างสูง
และกลายเป็นภาระยิ่งใหญ่ที่แข่งจะเล่นไม่ได้เลย เธอต้องทำงานจนสุด
ฝีมือเพื่อรักษาความไว้วางใจของนายเธอต้องแสดงให้เห็นว่านายคิด
ไม่ผิด ยิ่งกว่านั้นเธอต้องแสดงให้เห็นว่ารู้สึกว่าที่คาดไว้นั้นยังต่ำเกินไป
ด้วยซ้ำ

(ยวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 264)

ตัวบทข้างต้น แข่งเล่าความภูมิใจในงานที่ตนทำ คือการเป็นแม่ครัวที่ได้รับความไว้วางใจ และการยอมรับจากนายจ้าง งานครัวเป็นงานที่ผู้หญิงทำตามหน้าที่ของตน แต่สำหรับผู้ชายแล้วจะทำด้วยความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพ ดังเช่น พ่อครัวตามภัตตาคารหรือโรงแรมต่าง ๆ หรือแม้แต่ นักชิมอาหารที่มีชื่อเสียง (ชาตรี ลีศิริวิทย์, 2544: 160-163) แต่สำหรับแข่งนั้นคืออาชีพ และเป็นภาระที่ยิ่งใหญ่ทำให้เธอต้องทุ่มเทอย่างฝีมือเพื่อให้นายจ้างยอมรับ สะท้อนให้เห็นว่า ความสำเร็จของอาชีพงานครัวไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นเพศชายหรือเพศหญิง แต่ความสำเร็จของแข่ง คือความไว้วางใจของนาย และครัวกลายเป็นพื้นที่อันยิ่งใหญ่และสำคัญสำหรับเธอ

ตอนนั้นฉันเริ่มเข้าใจงานแล้วว่ามันคืองานอะไร ฉันไม่อยากทำ แต่สถานการณ์มันบังคับให้ฉันต้องทำ ฉันมีภาระเลี้ยงดูลูก ต้องส่งเสียช่วยเหลือทางบ้าน กลับบ้านไปก็คงจะลำบากไม่รู้จะทำงานอะไร และก็คงไม่มีงานที่ไหนที่จะได้เงินเท่ากับงานนี้ ฉันจึงคิดว่าอดทนทำไปชะหน่อย เมื่อมีเงินขึ้นมากก็จะกลับบ้านและเลิกอาชีพนี้

(นันทดา สว่างเดือน, 2553: 54)

นักเขียน บอกเหตุผลที่เลือกทำอาชีพโสเภณี ด้วยเหตุผลความจำเป็น ภาระที่ต้องเลี้ยงดูลูก และครอบครัว เธอต้องการการยอมรับจากสังคมซึ่งมองอาชีพนี้อย่างเหยียดหยาม เป็นคนขายขอบ และถูกมองว่าเป็นผู้หญิงไม่ดี เธอจึงต้องการอธิบายให้สังคมให้การยอมรับ ในสิ่งที่เธอ ทำก็เป็นอาชีพหนึ่งในสังคม

ฉันต้องออกเดินทางอีกครั้งเพื่อไปทำงานที่สิงคโปร์ ซึ่งจะต้องไปทำงานใช้หนี้ค่าแท็กซี่ได้ถึง 80 คน แต่ฉันก็คิดว่า มันยังดีกว่าไปฮ่องกงล่ะวะ! จะทำอย่างไรได้ ถึงแม้ว่าฉันไม่อยากไม่อยากจะไปมีอาชีพขายตัวเหมือนก่อน แต่ฉันเหมือนผู้หญิงตัวคนเดียว ไม่มีใครสามารถช่วยเหลือหรือเลี้ยงดูฉันได้ ไม่มีใครจะมารับผิดชอบชีวิตของฉัน นอกจากตัวฉันเอง และอาชีพนี้ก็อาชีพหนึ่งของฉัน ฉันคิดอยู่อย่างเดียวว่า มันคืออาชีพของฉัน และมันเป็นอาชีพของฉัน ฉันทำมันโดยไม่ต้องลงทุนอะไรทั้งสิ้น นอกจากลงแรงกายและแรงใจ ไม่มีใครเลือกให้ชีวิตสวยหรูอยู่ตลอดเวลาได้ ฉันก็เช่นกันถ้าเลือกได้ ก็ไม่ได้อยากมีอาชีพนี้อย่างถาวร

(นันทดา สว่างเดือน, 2552: 219)

หญิงสาวได้เล่าเรื่องราวและเหตุผลที่เธอต้องกลับไปทำอาชีพโสเภณีในต่างประเทศ อีกทั้งยังต้องใช้หนี้ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการเดินทางไปขายตัวต่างประเทศ หากเธอไม่ทำก็ไม่มีใครดูแลช่วยเหลือเธอ เพราะเธอมีภาระเลี้ยงดูลูก และดูแลครอบครัว เธอต้องการความยอมรับจากสังคมว่าอาชีพโสเภณีนี้เป็นเพียงอาชีพหนึ่งที่ทำเพื่อเลี้ยงชีพ หากมีสิทธิ์เลือกได้เธอก็ไม่อยากยึดเป็นอาชีพถาวรเช่นกัน

ผู้หญิงขายบริการอย่างพวกฉัน ที่ใคร ๆ มองว่าด้อยต่ำเหลือเกิน และชอบมั่วกับสามีชาวบ้าน พวกฉันทำเพราะเป็นอาชีพขายบริการ มีการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินกับการตอบสนองความลุ่มให้กับลูกค้า ไม่ได้ทำเพราะเกิดจากความรัก แต่การที่ลักลอบได้เสียกันอย่างที่ฉันมองเห็น นั้นมันเกิดจากความรัก และความผูกพันของคนทั้งสองคน จากนั้นปัญหา เมียน้อย เมียหลวง ก็จะตามมา และฝ่ายชาย ก็ต้องรับผิดชอบฝ่ายหญิง อีกคน สำหรับพวกฉันแล้วจ่ายเงินก็จบกัน และก็รับงานคนใหม่ต่อไป แต่ฉันก็ไม่ได้หมายความว่า การยี้ดอาชีพขายบริการอย่างพวกฉันจะดี และน่าทำ เพียงแต่พวกฉันมีจรรยาบรรณมากกว่า

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 231)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนสะท้อนถึงอาชีพโสเภณีที่เธอและเพื่อนร่วมอาชีพถูกด้อยค่า ว่าเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย แต่พวกเธออยากให้สังคมมองว่าอาชีพดังกล่าวเป็นเพียงอาชีพหนึ่งใน ที่ให้บริการเพื่อแลกเปลี่ยนกับเงินเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากความรักและไม่ผูกพันจนทำให้เกิดปัญหา ในสังคม แต่เธอก็ไม่ได้หมายความว่าโสเภณีเป็นอาชีพที่ควรทำหรือส่งเสริม เพียงต้องการสื่อสารว่า พวกเธอมีจรรยาบรรณ และต้องการให้สังคมยอมรับอาชีพโสเภณีว่าเป็นอาชีพที่ทำให้มีรายได้ เลี้ยงตนเองและครอบครัวเหมือนอาชีพอื่นทั่วไป

ฉันไม่เคยถูกอาชีพทุกอาชีพที่ฉันเคยทำ หรือแม้แต่ที่ต้องขายตัว ถึงแม้ว่าฉันจะเคยเป็นผู้หญิงขายตัวมาก่อน ต้องผ่านผู้ชายเป็นร้อยเป็น พัน แต่ถามว่ามันจะไม่ต่างอะไรกับการที่เราต้องมีสามีสัก 1 คน และนอนร่วมเพศกันเกือบทุกคืน แตกต่างกันที่การดูแลรักษาไม่ให้เกิดโรค ร้ายเท่านั้นเอง ในบางครั้งสามีภรรยาบางคู่ก็ทำให้เกิดโรคร้ายขึ้นโดยที่ไม่ ได้มาจากเพศ แต่มาจากการเสพยาเสพติดก็เป็นเรื่องที่ทำให้พบกับความ ตายเช่นกัน หรืออย่างน้อยฉันก็มีศักดิ์ศรี ตรงที่ว่าฉันไม่ได้ไปมั่วซั่ว ชอบ นอนกับใครไปทั่ว ฉะนั้นใครจะนอนกับฉันต้องจ่าย ซึ่งไม่เหมือนกับพวก วัยรุ่นหรือคนบางกลุ่ม ที่พอใจกันก็ไปด้วยกันและมีอะไรกันนั้นแหละ ฉัน มองว่าเป็นเรื่องน่าอายไร้ศักดิ์ศรีของลูกค้าผู้หญิงและไม่มีค่าอะไรเลย

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 245)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนเกิดในครอบครัวที่มีฐานะยากจน ทำให้ต้องดิ้นรนเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพและดูแลครอบครัว โดยประกอบอาชีพโสเภณี ซึ่งอาชีพดังกล่าวเธอมองว่าเป็นการหาเลี้ยงชีพโดยสุจริต แม้อาชีพของเธอจะถูกมองจากบุคคลทั่วไปว่าเป็นอาชีพที่ไม่ดีและน่ารังเกียจ แต่เธอกลับมองว่าอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ ทำให้สามารถเลี้ยงดูครอบครัวและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจากตัวบทดังกล่าวทำให้เห็นอุดมการณ์สร้างความยอมรับของสังคมว่า เธอต้องการสื่อให้เห็นว่าแม้อาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย น่ารังเกียจแต่อาชีพที่สุจริต สร้างรายได้ สามารถเลี้ยงดูครอบครัว ไม่เบียดใครและไม่ทำให้ใครเดือดร้อน

โชคดีเพียงประการเดียวคุณแม่มาร์ธาไม่เคยแตะต้องฉันอีกเลย แถมยังเมตตามากกว่าลูกชาย มาร์โครัสก็แปลกใจที่พวกเราเข้ากันได้ดีเกินคาดหมาย ฉันเก็บจำความลับการให้ความช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น นวดเท้า ช่วยล้างเท้า และตัดเล็บโดยไม่นึกรังเกียจให้แม่ของเขา เพราะเกรงว่าคุณแม่มาร์ธาจะเขินอาย แต่พวกเราต่างก็เข้าใจกันดีในฐานะลูกผู้หญิง [...] หลังเกิดเหตุการณ์เลวร้ายต่าง ๆ ประดังเข้าใส่พวกเราต่างได้รับบทเรียนที่ต้องจดจำไปอีกนาน นับแต่นี้พวกเราจะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ หันกลับมาเยียวยาบาดแผลเหวอะหวะจากความไม่เข้าใจของคนในครอบครัว [...] คุณแม่มาร์ธาเองคงตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงในชีวิตจากที่เคยเป็นคนหัวรั้นต่อต้านทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่ชอบก็พยายามยอมรับและปลงตกมากขึ้น ช่วงหลังๆ คุณแม่มาร์ธาชอบยิ้มแย้ม หันมาหัวเราะให้กับฉันบ่อย ๆ เวลาดูทีวี บางทีก็พยายามจะอธิบายเป็นภาษาอังกฤษว่า นักแสดงในละครมีความสัมพันธ์กันอย่างไร แม้บางครั้งจะสื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจ แต่ก็รู้สึกถึงความ เป็นเพื่อนระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกัน

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 284)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนในสถานะสะใภ้ชาวไทยในต่างแดน เธอได้เล่าถึงแม่ของสามีที่เป็นชาวต่างชาติ ที่ไม่พอใจลูกชายแต่งงานกับหญิงสาวชาวไทย ด้วยความที่เธอได้ปรนนิบัติดูแลแม่สามีเสมือนแม่ของตนเอง การดูแลเอาใจใส่ โดยการตัดเล็บ นวดเท้า นวดเท้า สะทอนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงไทย และการเป็นสะใภ้ที่ต้องดูแลเอาใจใส่แม่สามี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทย ทำให้แม่ของสามีซึ่งเป็นชาวต่างชาติเกิดความประทับใจและให้การยอมรับสะใภ้ชาวไทย

ถ้าฉันไม่ทำอย่างนี้ ลูก 3 คน อาจจะอดตาย ตอนฉันเป็นเด็ก
ฉันเคยคิดว่าไม่ว่าฉันจะลำบากยากจนอย่างไร ฉันก็จะไม่ยึดการขายตัว
เป็นอาชีพ แต่ที่ฉันคิดอาจเพราะเป็นเด็กประการหนึ่ง ประการที่สอง
อาจเพราะฉันไม่ได้อยู่ในโลกแห่งความจริง โลกแห่งความจริงซึ่งผู้หญิง
ส่วนหนึ่งตกอยู่ ในความอับจนไม่อาจหาทางออกได้ จนต้องยึดการขาย
ตัวเป็นอาชีพ

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 155)

จากตัวบท นักเขียนเล่าถึงวัยเด็กของตนที่ไม่เคยคิดว่าจะประกอบอาชีพขายบริการทางเพศ
แต่เมื่อโตขึ้นสถานการณ์ในชีวิตจริงต้องทำให้เธอขายบริการทางเพศเพื่อเลี้ยงดูลูกทั้ง 3 คน เนื่องจาก
สามีเสียชีวิต ทำให้เธอต้องยอมรับความเป็นจริงและยอมรับอาชีพนี้ ถึงแม้ว่าอาชีพดังกล่าวจะถูกด้อย
ค่าจากคนทั่วไป แต่เธอต้องการความยอมรับเพราะผู้หญิงที่ขายตัวส่วนหนึ่งตกในสภาวะที่หาทางออก
ไม่ได้ จึงต้องยอมขายตัวเพื่อแลกกับความอยู่รอด

ลูกรัก หม่ามี้รู้ว่าลูกคงรู้สึกเจ็บปวดจากเหตุการณ์นี้พอสมควร
หยดน้ำตาและคำถามของลูกที่ว่าทำไมเรื่องร้าย ๆ นี่ถึงเกิดกับหนู มันทำ
ให้หม่าม้าเศร้าเป็นที่สุด

หม่ามี้รู้ว่าใจของลูกทั้งสองคนต่างก็มีบาดแผลกับเรื่องราวแสน
เศร้านี้ ขอยอมรับตามตรงว่า หม่าม้าเองไม่สามารถหยั่งรู้ถึงระดับความ
ลึกของกันแผลในใจลูกว่ามันลึกเพียงใด เพราะความรู้สึกของคนเรามัน
ถ่ายทอดกันได้แค่เพียงบางส่วน แต่คงไม่ได้ทั้งหมด และเชื่อว่าแผลเป็นนี้
คงไม่หายจากลูกแน่นอน แต่หม่าม้าอยากให้ลูก ๆ เปลี่ยนความคิดเสีย
ใหม่ มองดูมุมกระจำของมันบ้าง เพราะอย่างน้อยเรื่องราวทั้งหมดนี้เป็น
วัชชีนชั้นดีที่ทำให้เราสามคนแข็งแรงไม่ใช่หรือ

(พญ.สุดานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 242)

นักเขียนในฐานะแม่มีอาชีพแพทย์ของโรงพยาบาลของรัฐแห่งหนึ่ง เธอถูกฟ้องร้อง
จากการปฏิบัติหน้าที่ โดยฝ่ายโจทก์ได้ตั้งข้อหาละเว้นการปฏิบัติหน้าที่จนทำให้คนไข้ถึงแก่
ความตาย จากข้อกล่าวหานี้ทำให้เธอถูกตราหน้าว่าหมอฆ่าคน ส่งผลกระทบต่อชีวิตครอบครัว
เธอต้องเลิกกับสามีและดูแลลูกเพียงลำพัง เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้กระทบกระเทือนจิตใจของลูก ๆ

ทั้งสอง แม่จึงอยากให้ลูก ๆ ยอมรับในเรื่องราวที่เกิดขึ้นเป็นวัชชีนสร้างภูมิคุ้มกันให้แม่และลูกมีความเข้มแข็ง

อดัมมองฉันผ่านกระจกเงาในห้องของทอลลี ซึ่งเป็นแฟนของฉันในขณะนั้น ฉันใช้เวลาเสาร์บ่ายช่วยเชิญให้แม่พาไปบ้านเพื่อนโดยอ้างว่าไปทำการบ้าน เพื่อจะได้เดินต่อไปอีกสองบล็อกมาที่นี้ ชลุกอยู่บนเตียงกับผู้ชายที่ไม่มีแม่แต่ความงามหรือความโรแมนติก ฉันชอบเพียงเพราะเขาทำให้ฉันหัวเราะ และสนุกกับเซ็กส์ จะว่าไปทอลลีก็เหมือนกับฟิลลิป ซีมัวร์ ฮอฟแมนสมัยยังหนุ่ม กับแจ๊ค แบล็ค ผลมก้น ไม่จัดว่าหล่อเหลาแต่เป็นมิตร และนิสัยดี ฉันในเวลานั้นมีสเปคที่แสนประหลาด อยากรู้ได้ผู้ชาย ใครก็ได้ ไม่จำเป็นต้องหล่อ อ้วน เตี้ยก็ได้ ไม่มีความรู้ด้านภาษาก็ไม่เป็นไร ใครสักคนที่จะไม่ถามฉันด้วยคำถามประเภทว่า เป็นไรไปสิหน้าคุณดูไม่สู้ดี หรือ คิดอะไรอยู่ ฉันชอบที่จะมีโลกล้วนตัวอยู่ในหัว และ ไม่ต้องการให้ใครมาถามฉันว่ากำลังคิดอะไรอยู่ ทำอะไรบ้าง ทุกสิ่งเกี่ยวกับฉัน มันเรื่องของฉัน และ ไม่จำเป็นต้องพูดให้ใครฟัง

(ชนินทร์ธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 23)

จากตัวบทข้างต้น เกรซเด็กสาวอายุ 16 ซึ่งอยู่ในวัยเรียนมักใช้เวลาในวันหยุดชุลุกอยู่บนเตียงกับผู้ชายและมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชาย โดยไม่ได้คำนึงว่าผู้ชายคนนั้นมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร นั้นสะท้อนให้เห็นว่าเด็กสาวมีปมในวัยเด็กซึ่งเธอขาดความสุขจากครอบครัวเนื่องจากพ่อแม่หย่าร้าง ทำให้เกรซต้องแสวงหาความสุขด้วยการอยู่กับเพื่อนชายที่เธอพึงพอใจเพื่อมีเพศสัมพันธ์ เด็กสาวต้องการสร้างความยอมรับในสิ่งที่ทำ ซึ่งในสังคมที่เธออาศัยอยู่ในต่างประเทศนั้นการมีเพศสัมพันธ์ในวัยนี้หรือมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานถือเป็นปกติธรรมดา

เขาคงไม่เข้าใจความรู้สึกของการเกิดมาเป็นผู้หญิง เขาไม่มีมดลูก จึงไม่ต้องเจ็บปวดกับวันนั้นของเดือน เพราะชีวิตเขาสมบูรณ์แบบได้ด้วยการสร้างรสชาติที่สมบูรณ์แบบ เขาจึงไม่รู้ว่าผู้หญิงที่ไม่เก่งอะไรสักอย่างจะต้องดิ้นรนขนาดไหนให้ตัวเองมีที่ในสังคม บางครั้งฉันก็รู้สึกกว่าตัวเองเป็นคนก่อกบฏทั้งหมดขึ้น ทำไมฉันจึงไม่เรียนต่อ หาอะไรทำสักอย่างที่ยึดจับได้ เลิกมองว่าชีวิตสวยงามแค่ภายนอก และทำให้แต่ละวัน

มีคุณค่าโดยไม่คำนึงถึงน้ำหนักตัว ความสวย ใบหน้า ผิวพรรณ หรือ
ความมีชื่อเสียง

(ชนินทร์ธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 92)

เกรชนางแบบสาวรุ่นพี่ที่อยู่ในช่วงขาหลง เนื่องจากมีนางแบบรุ่นใหม่ ๆ เกิดขึ้นในวงการ
นางแบบมากมาย สังคมให้ความสำคัญกับรูปลักษณ์ภายนอกกว่านางแบบที่มีรูปร่างสมบูรณ์แบบ ต้องมี
รูปร่างผอมบาง ใบหน้าสวย ผิวพรรณดี หรือเป็นคนที่มีชื่อเสียงในวงสังคม เธอจึงต้องการให้คนทั่วไป
ยอมรับและเห็นคุณค่าของผู้หญิงไม่ใช่แค่ความสวยภายนอก น้ำหนักตัว ใบหน้า ผิวพรรณ หรือความ
มีชื่อเสียงเท่านั้น

จากประเด็นการวิเคราะห์อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ พบว่า 1. การสร้างความ
ยอมรับในอาชีพ ได้แก่ อาชีพโสเภณีที่พวกเธอทำนั้นถึงแม้สังคมจะมองว่าเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย
หรือน่ารังเกียจ แต่ก็ยังเป็นอาชีพที่สุจริตและไม่ทำให้ใครเดือดร้อน อาชีพแม่ครัว ที่ผู้หญิงสามารถ
ทำได้ดีเทียบเท่ากับผู้ชาย 2. การสร้างความยอมรับในตัวตนของผู้หญิง ทั้งในด้านบทบาทหน้าที่
ของความเป็นแม่ที่ทำเพื่อลูก ความเป็นสะใภ้ชาวไทยที่ต้องการการยอมรับจากแม่สามีชาวต่างชาติ
และความงาม รูปลักษณ์ภายนอก รูปร่างหน้าตา และสรีระ เรือนร่าง ซึ่งผู้หญิงให้ความสำคัญต้องการ
สร้างความยอมรับจากคนใกล้ชิดและคนในสังคม

3.5 อุดมการณ์ความรัก

อุดมการณ์ความรัก เป็นความคิด ความเชื่อในเรื่องความรัก การให้ความหมายที่มีอยู่ใน
ตัวบุคคลแน่นแฟ้น ความรักไม่ใช่สิ่งที่ร่างกายต้องการ แต่ความรักเป็นส่วนสนับสนุนที่จะช่วยให้
กระบวนการทางจิตใจของบุคคลปกติ ความรักมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เพราะในโลกนี้
มีคนจำนวนมากไม่รู้จักรักเลย แต่ความรักเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ และเป็นผลแห่งพัฒนาการ
ทางวัฒนธรรมสังคมด้วย (ศิริกัญญา บรรพแสง, 2556: 8)

จากการศึกษาอุดมการณ์ความรัก พบประเด็นความรัก 2 ประเด็น ได้แก่ ความรักระหว่าง
แม่กับลูก และความรักระหว่างสามีภรรยา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่คือแรงผลักดันให้ฉันออกเดินทางท่องเที่ยวไปในโลกกว้าง เรียนรู้
ชีวิต คืบคืบกับความรู้สึกหลากหลายรูปแบบ ฉันไม่เคยเข้าใจอะไร
เกี่ยวกับโลก จนกระทั่งเรียนรู้ ได้สัมผัสด้วยตนเอง ตอนที่ฉันมีปีกกว้าง
พอจะโฉบบินไปได้หลายพันไมล์ แม่กลับสูญเสียความทรงจำ พร้อมกับ

แสงสว่างที่เคยมองเห็นค่อย ๆ มีดลง การเสียสละด้วยการให้โอกาส
ที่ยิ่งใหญ่นี้ ทำให้ฉันเรียนรู้ความจริงเพิ่มขึ้นข้อหนึ่ง “ไม่มีความรักใด
บริสุทธิ์ และยิ่งใหญ่เท่ากับความรักของแม่”

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 225)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนได้เล่าถึงความรักอันบริสุทธิ์ของแม่ที่มอบให้กับเธอ ความรักของแม่นี้เป็นแรงผลักดันให้เธอก้าวผ่านอุปสรรคต่าง ๆ และออกเดินทางท่องโลกกว้างเพื่อเรียนรู้ชีวิต จนทำให้เธอประสบความสำเร็จ แสดงให้เห็นพลังแห่งความรักของแม่ที่มีต่อลูกเป็นพลังที่ใหญ่

เมื่อสองคนตัดสินใจลงเรือลำเดียวกัน ไม่ควรคำนึงถึงคนรอบข้าง
จะว่าอย่างไร เพราะบางทีคนภายนอกก็ไม่วะอะไรเกี่ยวกับเรา และเราก็
ไม่ควรให้ความสำคัญในเรื่องเพศสัมพันธ์มากจนเกินเหตุการณ์ที่คนเรา
จะแสดงความรักต่อกันนั้นมีหลายวิธี การให้เกียรติ หรือเคารพซึ่งกันและ
กัน รวมถึงให้การสนับสนุนให้กำลังใจอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อมีปัญหา สามารถ
พูดคุยกันได้ทุกเรื่อง มีความเห็นอกเห็นใจกัน พร้อมทั้งจะยืนเคียงข้าง
เสมอ

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 254)

นักเขียนได้เล่าเรื่องราวความรักของเธอ ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องเพศสัมพันธ์เท่าใดนัก การแสดงความรักคือการให้เกียรติ การเคารพซึ่งกันและกัน การสนับสนุนเพื่อให้กำลังใจเมื่ออีกฝ่าย
มีปัญหา เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นความรักของของผู้หญิงที่ไม่ได้เน้นเรื่องเพศสัมพันธ์
ความรักคือความเข้าใจ การให้กำลังใจ ให้เกียรติและให้ความเคารพต่อคนที่เรารักและยืนเคียงข้าง
กันเสมอ

ฉันเพิ่งเข้าใจในหัวอกแม่มาอย่างลึกซึ้ง ที่ได้สูญเสียบุตรชาย
และสามี รวมถึงผู้หญิงทั้งหลายที่ชอบสวมใส่ชุดดำจนกลายเป็นเหมือน
แพ้นบนเกาะนี้ แม้คนรักจะจากไปหลายสิบปี แต่พวกนางยังคงสวมชุด
ดำอย่างเหนียวแน่น และสวมอยู่เช่นนั้นจนกระทั่งลมหายใจเฮือกสุดท้าย
มารโคบอกฉันว่า เป็นการไว้อาลัยและระลึกถึงคนรักที่จากไป แต่อีกนัย
หนึ่งมันเหมือนสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ที่พวกเธอมอบให้ผู้เป็นที่รัก
ไม่เสื่อมคลาย

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 260)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนได้กล่าวถึงมาราร์ซึ่งเป็นแม่ของสามีชาวต่างชาติ ซึ่งสูญเสียลูกชาย และสามีในเวลาใกล้เคียงกัน และหญิงสาวคนอื่น ๆ ในเกาะที่เธออาศัยสมรสติดต่อกันแม้ว่าคนรักจะจากไปนานแล้วก็ตาม การสมรสติดต่อกันสื่อถึงความรักที่พวกเธอเหล่านั้นมีต่อคนรัก และเป็นสัญลักษณ์ของความซื่อสัตย์และมั่นคงต่อคนรักที่จากไปอีกด้วย

คำพูดหวาน ๆ จากเด็กชายตัวอ้วนกลม การกระทำง่าย ๆ ของเด็กหญิงผมเปียตัวเล็ก เหมือนสายฝนซโลมใจจำเริญ เพราะสิ่งที่ลูกแสดงออกทำให้คนเป็นแม่เห็นได้อย่างแจ่มชัดถึงความสามารถในการดิ้นรนรักษาภาพของตนในการฝ่าวิกฤตต่าง ๆ ด้วยความเข้มแข็งและไม่พุ่มพวย สิ่งนี้เป็นเครื่องย้ำเตือนให้ฉันทำในสิ่งที่ควร นั่นคือขีดหน้าก้าวเดินออกมาใช้ชีวิตอย่างเข้มแข็งและมีศักดิ์ศรีเช่นกัน

(พญ.สุธานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 182)

นักเขียนคือแม่ที่มีอาชีพแพทย์ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งของรัฐบาล และมีคติความกับญาติของคนไข้ที่เคยรักษาและเสียชีวิต ทำให้เธอต้องตกเป็นจำเลยทั้งในศาลและสังคม เธอรู้ท้อแท้ สิ้นหวัง และหมดกำลังใจ แต่เมื่อได้ยินคำพูดหรือการกระทำต่าง ๆ ของลูกทั้งสองที่แสดงให้เห็นถึงความรักที่เปรียบเหมือนน้ำฝนซโลมจิตใจ ทำให้เธอเข้มแข็งและพร้อมที่จะต่อสู้กับปัญหาต่อไป

วันนั้นฉันเห็นภาพประทับใจมาก คือญาติของป้าหน่องที่มาเยี่ยมมีทั้งหมด 3 คน ได้แก่ สามีและลูกสาววัยกำลังเรียนอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยทั้งคู่ ฉันได้ยินป้าหน่องเรียกสามีของเธอว่า “พี่จ๋า” และเรียกลูกสาวทั้งสองว่า ‘ลูกหนู’ ทุกคำ มันช่างเป็นสำเนียงที่อ่อนหวานเหลือเกิน เธอแสดง ความหวังใญ่ลูก ๆ ทุกช่วงสนทนา ว่าลูกหนูอย่างฉันอย่างนี้ ฉันฟังแล้วแทบไม่อยากเชื่อหูตัวเองว่าเพี้ยนไปหรือเปล่า

(ชนัดดา สว่างเดือน, 2559: 90)

ป้าหน่องคือนักโทษหญิงคดียาเสพติดในเรือนจำ อายุประมาณ 40 กว่าปี สาเหตุที่นักโทษหญิงในเรือนจำเรียกว่า “ป้า” เนื่องจากเธอมีบุคลิกภาพและกริยาท่าทางคล้ายผู้ชาย พูดจาห้วน ๆ และใช้คำลงท้ายว่าครับ ป้าหน่องมีหน้าที่เป็น พชล.(ผู้ช่วยเหลือ) และมีความสามารถทำงานช่างได้ทุกอย่างเหมือนผู้ชาย แต่ในโลกนอกเรือนจำป้าหน่องแต่งงานมีครอบครัว มีลูกสาว 2 คน เมื่อถึงเวลา

เยียมญาติ สามีและลูก ๆ ได้มาเยี่ยม ป้าหนองเปลี่ยนบุคลิกภาพจากวางตัวเหมือนผู้ชาย กลายเป็นผู้หญิง เป็นเมียและเป็นแม่ที่พูดจาอ่อนไพเราะอ่อนหวาน เพราะป้าหนองมีความรักให้กับสามี และลูกๆ ทั้งสอง ทำให้ผู้ที่พบเห็นภาพดังกล่าวประทับใจและรับรู้ถึงความรักของป้าหนองกับครอบครัว ซึ่งขัดแย้งกับบุคลิกภาพภายนอกที่เพื่อนนักโทษหญิงในเรือนจำเคยพบเห็น

ผู้พันเสียไปตั้งสามเดือนแล้ว [...] มือไม้อ่อนเปลี้ย รู้สึกวิงเวียน
คล้ายจะเป็นลม เมื่อคืนฉันฝันเห็นเขามาขึ้นรถที่ธรรมศาสตร์อยู่เลย
ฉันไม่มีโอกาสได้รู้ข่าวอาการบาดเจ็บของเขา

“หากได้รับแหวนวงนี้จากลูกน้องพี่เมื่อไหร่ แปลว่าพี่จากโลกนี้ไป
แล้ว ถ้าเกิดเรื่องร้ายแรงขึ้นจริง ๆ อย่าเสียใจนะคนดี พี่เฝ้ามองเธอด้วย
ความรักและความห่วงใยเสมอ”

ฉันสวมแหวนวงที่ชุ่มโชกด้วยหยาดน้ำตาลงบนนิ้วนางข้างซ้าย
พันเอกทศทิศ เป็นเกียรติยศที่วงศ์ตระกูลของเขาควรได้รับด้วยความ
ภาคภูมิใจ สำหรับฉันขอเก็บหมวดทุกคนเดิมไว้ในความระลึกถึงตลอดไป

(จันทรา รัศมิทอง, 2560: 103)

จันทราหญิงสาวโรงงานเย็บผ้า การศึกษาระดับประถมศึกษา คบหากับผู้พันทศทิศ ทหารหนุ่ม ซึ่งพ่อแม่ของฝ่ายชายเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย ฝ่ายชายมีการศึกษาสูงและมีฐานะดี การคบกันของหนุ่มสาวทำให้พ่อแม่ของฝ่ายชายไม่พอใจเป็นอย่างมากและหาวิธีให้ทั้งสองเลิกคบกัน ฝ่ายชายต้องถูกย้ายไปประจำการที่ชายแดน ทั้งสองเขียนจดหมายติดต่อกัน ต่อมาการติดต่อสื่อสารก็ขาดหายไป หญิงสาวได้แต่เฝ้ารอการติดต่อจากชายคนรัก จนกระทั่งทหารลูกน้องของผู้พันทศทิศแจ้งข่าวการเสียชีวิตและได้นำจดหมายที่เขียนก่อนตายฝากถึงหญิงคนรัก จากตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรักแท้ของหญิงสาวถึงแม้ว่าจะมีอุปสรรคทั้งทางด้านสถานะทางสังคม ด้านการศึกษา ถูกกีดกัน จากญาติฝ่ายชาย แต่เธอยังอดทนเฝ้ารอคนรักอย่างไม่ย่อท้อ ความตายเท่านั้นที่พลัดพรากความรักของเธอ

แม่นั่งรอมอเตอร์ไซด์รับจ้าง พร้อมหัวปั่นโตเข้ามาในบ้านฉัน
ในปั่นโตล้นเต็มไปด้วยอาหารพิเศษของแม่ แม่ตั้งใจทำให้ฉัน นี่เป็นเรื่อง
สุดแสนพิเศษแล้วที่จะได้รับ ตั้งแต่เลิกจนโต แม่ไม่เคยเอ่ยถาม ไม่เคย
ตระเตรียมอาหารพิเศษที่จะถูกปากถูกใจฉันหรือลูกคนอื่น ๆ อาหารที่แม่
ทำมาเป็นอาหารที่เชื่อว่าเป็นประโยชน์ต่อหญิงคลอดลูกใหม่ แกงเลียง

ไผ่ผัดขิง ปลาหนึ่ง ประโยคที่แม่ย่าถาปนเวียง “อาหารเมื่อวานอร่อยไหม
พรุ่งนี้อะไรอีก”

(คณา ศษา, 2561: 44)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนมีช่วงวัยเด็กที่ผูกพันกับพ่อมากกว่าแม่ เนื่องจากแม่ทำงาน
อยู่กรุงเทพฯ ส่วนพ่อเป็นทหารอยู่กับลูก ๆ ที่ต่างจังหวัด นาน ๆ ที่แม่จึงจะกลับมาบ้านทำให้
ความผูกพันระหว่างลูกกับแม่ห่างเหิน แต่เมื่อลูกสาวแต่งงานและคลอดลูก แม่ได้มาเยี่ยมพร้อมกับ
หิ้วปิ่นโตอาหารซึ่งเต็มไปด้วยอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อหญิงที่เพิ่งคลอดลูกใหม่ ทำให้ลูกสาวรู้สึกถึง
ความรักความห่วงใยของแม่ ซึ่งถึงแม้ว่าแม่จะไม่ค่อยดูแลลูกตามความคิดของลูก ไม่ได้แสดงออกหรือ
บอกรักลูกเท่าไรนัก แต่สิ่งที่แม่แสดงออกสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นแม่ ความรักของแม่ที่ถ่ายทอด
จากการทำอาหารหรือการกระทำของแม่ที่มีต่อลูกโดยไม่ต้องกล่าวเป็นคำพูด แต่สามารถรับรู้ได้จาก
การกระทำของแม่ที่ส่งผ่านถึงลูก

“ผมเป็นน้องชายของครูจำเริญ” ชายหนุ่มคนนั้นแนะนำตัว
“พี่สาวผมฝากของมาให้คุณ”

สิ่งของที่เขาวางไม่ใช่สิ่งของ แต่เป็นเด็กแดง ๆ ที่เพิ่งเกิดเพียง
สามวัน นอนหลับปุ๋ยทาบสองมือปิดหน้า เล็บอ่อน ๆ สีชมพูจิกเนื้อ ไม่รู้
ไม่เห็นว่าจักรวาลที่ตนเองลงมาอยู่กว้างใหญ่ไพศาลแค่ไหน

ครูจำเริญอยากมีลูก น้องชายครูบอกโบตัน แต่ธณานไม่ยอม
เมื่อต้นปีทั้งคู่จึงทะเลาะกัน ธณานขอเลิกกับครู ครูไม่มีทางจึงมาพึ่งน้อง
มารู้ตัวว่าท้องหลังธณานตาย ครูจึงรอลูกชายเกิดออกมา สิ้นเสีย
ในจดหมายว่าให้พาเด็กคนนี้มาหาใคร ก่อนฆ่าตัวตายไปอยู่กับผู้ชาย
ที่ครูรัก ครูทิ้งทุกสิ่งในอดีตเพื่อที่จะหนีมาอยู่กับธณาน และทิ้งทุกสิ่ง
ในอนาคตเพื่อที่จะตายไปอยู่กับธณาน

(วิฑิตา ดีทีเซอร์, 2563: 145)

จากตัวบท พบว่าน้องชายของครูจำเริญนำเด็กทารกที่เกิดจากครูจำเริญกับสามีของโบตัน
มามอบให้กับโบตัน และกล่าวอ้างว่าพี่สาวของตนฆ่าตัวตายเพื่อไปอยู่กับคนที่รัก จากการกระทำ
ของครูจำเริญแสดงให้เห็นว่าครูจำเริญรักตนเองและสามีมากกว่ารักลูก เป็นความรักที่เห็นแก่ตัว ทั้งลูก
ที่กำลังเกิดมาให้เป็นการระกำกับผู้อื่น การกระทำของครูจำเริญเป็นความรักที่ไม่ถูกต้อง เพราะเป็น

การกระทำที่เห็นแก่ตัว โดยที่เธออ้างว่าทำเพราะความรัก แต่แท้จริงแล้วเป็นการกระทำที่ตัดช่องน้อยเพื่อตนเองและเป็นการทิ้งภาระให้กับคนอื่นและเป็นการทอดทิ้งลูกที่เป็นสายเลือดของตน

อดัมมองฉันผ่านกระจกเงาในห้องของทอลลี ซึ่งเป็นแฟนของฉันในขณะนั้น ฉันใช้เวลาเสาร์บ่ายอยู่เชิญให้แม่พาไปบ้านเพื่อนโดยอ้างว่าไปทำการบ้าน เพื่อจะได้เดินต่อไปอีกสองบล็อกมาที่นี่ ชลุกอยู่คนเดียวกับผู้ชายที่ไม่มีแม้แต่ความงามหรือความโรแมนติก ฉันชอบเพียงเพราะเขาทำให้ฉันหัวเราะ และสนุกกับเซ็กส์ [...] ฉันชอบที่จะมีโลกส่วนตัวอยู่ในหัว และไม่ต้องการให้ใครมาถามฉันว่ากำลังคิดอะไรอยู่ ทำอะไรบ้าง ทุกสิ่งเกี่ยวกับฉัน มันเรื่องของฉัน และไม่จำเป็นต้องพูดให้ใครฟัง

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 23)

เกรซเด็กสาววัย 16 ซึ่งอยู่ในวัยเรียนมักใช้เวลาในวันหยุดให้แม่มาส่งที่บ้านเพื่อนโดยอ้างเรื่องมาทำการบ้าน แต่ที่จริงแล้วเธอจะมาชลุกอยู่คนเดียวกับผู้ชายและสนุกกับการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชาย โดยไม่สนใจและไม่ต้องการให้ใครมายุ่งเพราะถือเป็นเรื่องส่วนตัว การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเธอเป็นผู้หญิงหัวสมัยใหม่ฝึกฝนในเรื่องเพศ การแสดงความรักที่เธอมีต่อแฟนหนุ่มคือการมีเพศสัมพันธ์เสมอ ๆ โดยไม่สนใจผู้คนรอบข้างเพราะถือว่าเป็นเรื่องส่วนตัว การกระทำของเกรซสะท้อนถึงความคิดของผู้หญิงสมัยใหม่ที่แสดงความรักผ่านการมีเพศสัมพันธ์ และด้วยบริบทพื้นที่ทางสังคมที่เธออาศัยอยู่ต่างประเทศ จึงมีส่วนทำให้เธอมีเสรีภาพทางความคิด การแสดงออกในเรื่องการใช้ชีวิต ความรักและเรื่องเพศสัมพันธ์

ระหว่างเราจะเป็นความผูกพันมากเกินไป ฉันไม่รู้ว่ตอนนี้เขาอยู่ที่ไหน กับใคร แต่คงเป็นสักที่ที่เขารู้สึกสบายใจ จะคาดหวังอะไรไม่ได้ เขาก็แค่ซู้รักชั่วครั้งชั่วคราว

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 204)

เกรซหญิงสาวซึ่งมีคนรักและได้ใช้ชีวิตร่วมกัน แต่เธอได้คบหากับชายอีกคนโดยที่คนรักของเธอนั้นไม่ทราบเรื่องราวที่เกิดขึ้น เธอให้นิยามคนรักใหม่ว่าซู้รักชั่วครั้งชั่วคราว แสดงให้เห็นถึงความเป็นหญิงหัวสมัยใหม่ที่มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย และมีมุมมองความรักแบบไม่ยึดติดในรักเดียว

คนเดียวหรือผัวเดียวเมียเดียว แต่ยังคงชอบกับชายอื่นในขณะเดียวกันโดยไม่คาดหวังในความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนเพราะเป็นเพียงความสัมพันธ์ชั่วคราวเท่านั้น

ในชีวิตคนคนหนึ่งอาจรักได้หลายครั้งก็จริง แต่รักสองคนในเวลาเดียวกัน ให้ความรู้สึกราวกับฉันท่ออาชญากรรมร้ายแรง และเก็บซ่อนมันไว้ ความกลัวอีกอย่างกำลังเผยตัวของมันอย่างช้า ๆ ทางเลือกสุดท้ายให้ตายสิ ฉันมาถึงทางแยกนั้นเร็วกว่าที่คิด สาบานว่าฉันอยากให้มันเป็นแค่เรื่องสนุกกลับหลังแอ่งเจิล ไม่ใช่ว่าเป็นความรักซึ่งที่ยากจะถอนตัว

(ชนินทร์ธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 223)

จากตัวบทข้างต้น เกรชนางแบบสาว เธอมีแฟนและอยู่กินกันฉันสามีภรรยาโดยที่ยังไม่ได้แต่งงาน คนสังคมและครอบครัวของทั้งสองฝ่ายรับรู้ และในเวลาเดียวกันเธอได้คบซ้อนกับหนุ่มช่างภาพที่ร่วมกันโดยที่แฟนของเธอและครอบครัวไม่รู้เรื่องที่เกิดขึ้น จากเหตุการณ์สะท้อนเห็นถึงมุมมองความรักของผู้หญิงยุคสมัยใหม่ที่มีความเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่เป็นความรักที่ต้องหลบซ่อนไม่อาจเปิดเผยได้ เพราะสังคมยังไม่ยอมรับการที่ผู้หญิงมีคนรักพร้อม ๆ กันหลายคน ซึ่งต่างจากผู้ชายที่สังคมให้การยอมรับมากกว่าผู้หญิง

จากอุดมการณ์ความรัก พบประเด็นความรัก 2 ประเด็น ได้แก่ 1. ความรักระหว่างแม่กับลูก ได้แก่ ความรักอันบริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ของแม่ ความรักของแม่ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับลูก ความรักของลูกที่มีต่อแม่ทำให้แม่เข้มแข็งพร้อมต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ 2. ความรักระหว่างสามีภรรยา ได้แก่ ความรักของภรรยาที่ซื่อสัตย์และความรักที่ไม่ซื่อสัตย์ที่มีต่อสามี ความรักที่มั่นคงของภรรยาที่มีต่อสามี ความรักของภรรยาที่รักและให้เกียรติสามี ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงถูกสังคมกำหนดบทบาทความเป็นแม่ที่ให้อภัยลูก เอาใจใส่เลี้ยงดูลูก และเป็นเมียที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ผู้หญิงต้องดูแลเอาใจใส่ บริการและให้เกียรติสามี

3.6 อุดมการณ์ความกตัญญู

ความกตัญญู คือ การสำนึกในอุปการคุณ หรือบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่นที่มีต่อตนเอง (อำนาจ สงวนกลาง, 2564)

จากการศึกษาวรรณกรรมรางวัลสมานาต พบอุดมการณ์ความกตัญญู ได้แก่ ความกตัญญูที่ตอบแทนตามความเชื่อของสังคมไทย และความกตัญญูที่ตอบแทนตามค่านิยมของคนในสังคมดังตัวอย่างปรากฏต่อไปนี้

ธนบัตรพวกนี้ไกวเอาออกมาใช้อย่างให้ได้ผลประโยชน์ที่สุดหาใช่ เพราะกลัวไม่มีเงินใช้รักษาตัวยามแก่เฒ่า แต่เพราะไกวบอกกับตัวเอง เสมอว่า เงินนี้นายยามาจะได้มาด้วยความยากลำบาก นายออกไปทำงาน ทุกวันแต่เช้าไม่เคยเกรงเลย ไม่ว่างานของนายจะเป็นงานอะไรก็ตามที่ แต่ไกวรู้ว่านายทำงานหนักแน่นอน และนายก็ไม่เคยใช้เงินสุรุ่ยสุร่าย ไม่เคยเอาเงินออกมาปรนเปรอผู้หญิง จนสุดท้ายนายยกเงินนี้ให้ไกว แล้วอย่างนี้ไกวจะเอาเงินนายไปใช้โดยไม่คิดได้อย่างไร ทุกครั้งที่หยิบธนบัตร สีเขียวพวกนี้ขึ้นมา ไกวหวนคิดถึงคืนวันที่ได้รับใช้นายเสมอ

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2550: 311)

ไกวได้เล่าถึงอดีตของเธอในตอนที่เป็นเด็กรับใช้ในบ้านของเจ้านายชาวญี่ปุ่น ก่อนที่นาย จะกลับไปยังประเทศบ้านเกิด เจ้านายชาวญี่ปุ่นได้ตอบแทนเธอด้วยเงินจำนวนหนึ่ง เธอได้เก็บรักษา ไว้เป็นอย่างดี และใช้จ่ายอย่างระมัดระวังเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการตอบแทนนาย เพราะเห็นว่านายหาเงินนี้ด้วยความยากลำบาก แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของไกวที่มีต่อนายจ้าง ของเธอ ถึงแม้การแสดงความกตัญญูนี้ไม่ได้แสดงออกในรูปแบบอื่น แต่การใช้เงินอย่างรู้คุณค่าเป็น การแสดงความกตัญญูต่อผู้ให้เช่นกัน

หลังจากที่ฉันทุกข์ทนกับความเจ็บปวดจากฮ่องกงกลับมา เมืองไทย ฉันกำลังใจจดใจจ่อกับจำนวนเงินที่ถือว่าเยอะที่สุดที่ฉันเคย หามาได้ และคิดต่อไปว่าฉันจะทำอย่างไรกับเงินจำนวนนั้นดี จะมาลงทุน ขยายของ แล้วจะขายอะไร แต่ถ้าเงินหมด ฉันคงไม่ย้อนกลับไปทำงาน ที่ฮ่องกงอีก อย่างแน่นอน เพราะมันคือนรกชัด ๆ ฉันกลับมาหาพ่อแม่ ด้วยความดีใจ และบอกกับพ่อแม่ว่า ฉันมีเงินมาพอสมควรเพื่อจะแบ่งให้ พ่อกับแม่ และจะเก็บไว้เป็นค่านมลูก เงิน 80,000 บาท (แปดหมื่นบาท) มันอาจจะไม่มากสำหรับคนที่มีเงิน แต่สำหรับฉันในตอนนั้นมันมาก พอสมควรกับวัยของฉันแค่ 19 ปี

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 71)

จากตัวบท นักเขียนเล่าถึงชีวิตหญิงสาววัย 19 ปีที่ต้องไปขายตัวเพื่อแลกเงินที่ฮ่องกง ด้วยความยากลำบาก เมื่อทำงานเก็บเงินได้ก้อนหนึ่งเธอจึงกลับบ้านที่เมืองไทย เงินที่ได้จาก การทำงานส่วนหนึ่งได้แบ่งให้พ่อกับแม่ ส่วนหนึ่งแบ่งไว้สำหรับลงทุนค้าขาย การกระทำได้กล่าวแสดง

ให้เห็นว่า เธอเป็นลูกสาวที่มีความกตัญญูตามค่านิยมของสังคมไทย เมื่อมีรายได้ต้องแบ่งปันเพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณพ่อแม่และดูแลครอบครัว

ทนเอาอีกไม่กี่เดือนนะแม่ หนูเรียนจบแม่จะสบาย แม่ไม่ต้อง
ทำงานบ้านนายดาบอีกแล้ว แม่มาอยู่กับหนู หนูจะเลี้ยงแม่เอง
(ชัยวลิ ศรีสุโข, 2556: 50)

นักเขียนเล่าถึงลูกสาวที่เป็นนักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 6 ของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่ง ซึ่งแม่ของเธอเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว มีอาชีพรับจ้างเป็นแม่บ้านนายดาบท่านหนึ่ง ลูกสาวเห็นความลำบากของแม่ เมื่อเธอเรียนจบเธอตอบแทนบุญคุณของแม่ด้วยการรับแม่มาอยู่ด้วยและเธอจะดูแลไม่ให้แม่ต้องลำบากต่อไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นความกตัญญูที่ลูกพึงปฏิบัติต่อบิดามารดา เลี้ยงดูท่านเมื่อแก่ชรา เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณ

ตอนแม่แคทลียาอาการหนักถึงขั้นนอนโรงพยาบาล ลูกสาวคนที่
สองของแม่แคทลียา ไม่รังเกียจที่จะดูแลแม่ทั้งวันทั้งคืน ทั้งอาบน้ำ ป้อน
ข้าว ทำความสะอาดส่วนสว่น แม่ไม่ถ่ายลูกสาวเอามือสวมถุงมือล้างมือ
ออกให้ พุดหยอกล้อแม่ ให้กำลังใจแม่

เมื่อแม่แคทลียานอนโรงพยาบาล [...] เธออบน้ำล้างหน้าให้แม่
แล้ว เธอมักจะทาแป้งจนแม่เธอหน้าขาววอก บางครั้งหอมแก้มแม่ฟอด
ใหญ่ ชมว่าแม่สวยน่ารักอย่างไม่อายใคร

(ชัยวลิ ศรีสุโข, 2556: 166)

นักเขียนได้เล่าถึงหญิงสาวคน ที่เธอดูแลปรนนิบัติแม่ที่เจ็บป่วยรักษาตัวที่บ้าน หรือขณะที่แม่เข้ารับการรักษาตัวที่โรงพยาบาลเป็นอย่างดี โดยไม่รังเกียจแต่อย่างใด อีกทั้งยังพุดหยอกล้อให้กำลังใจแม่ การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณต่อบุพการี และการตอบแทนบุญคุณต่อแม่ผู้มีพระคุณให้ยามที่เจ็บไข้ และผู้เล่าชื่นชมเกิดความประทับใจในความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา

บางครั้งอาจไม่มีใครล่วงรู้ว่าฉันไม่มีเงินติดกระเป๋าสักบาท ทั้งยังอดข้าวมาหลายวัน แต่เพราะความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน จึงทำให้ชีวิตอยู่รอดมาได้หลายครั้ง การทำงานที่นี้แม้รายได้ไม่แน่นอน แต่ฉันก็พยายามส่งเงินเจียดกลับบ้านตามกำลังที่ทำได้ ความฝันทั้งชีวิต นอกจากการเดินทางตามหาฝัน ฝึกฝนจิตวิญญาณ และเรียนรู้โลกกว้างผ่านชีวิตจริงแล้ว ความฝันที่จะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่และยายที่เหลืออยู่ก็ยิ่งใหญ่ไม่แพ้กัน

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 126)

จากตัวบท นักเขียนได้บอกเล่าความยากลำบากของตน แต่สิ่งหนึ่งที่เธอทำคือการส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่ที่อยู่ทางบ้าน สะท้อนถึงค่านิยมและความเชื่อของคนไทยในเรื่องบุญคุณของบิดามารดา และผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะผู้เล่าอยู่ในสังคมชนบทชาวอีสาน การตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ด้วยการส่งเงินจุนเจือครอบครัวเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูอีกอย่างหนึ่งของสังคมไทย

พ่อแม่เสียชีวิตมาห้าปีแล้ว เธอกับแม่ช่วยกันเลี้ยงน้องห้าคน ผู้หญิงสองคนไปทำงานโรงงานทอผ้า แล้วก็แต่งงานเลยไม่ได้ส่งเงินมาช่วยทางบ้าน อีกสามคนอยู่ในวัยเรียน ตอนนี้แม่ของเจ็มลป่วยเป็นมะเร็ง ออกไปขายปอเปียะสดไม่ไหว ได้แต่นอนแช่อยู่กับบ้าน เจ็มลจึงต้องแบกรับภาระทั้งหมด

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 43)

นักเขียนได้กล่าวถึงหญิงสาวคนหนึ่ง ซึ่งแบกภาระของครอบครัวดูแลน้อง ๆ ที่อยู่ในวัยเรียน และดูแลแม่ที่ป่วยไม่สามารถหารายได้อย่างเคย แสดงให้เห็นว่าหญิงคนดังกล่าวถึงแม้เธอจะมีอาชีพเป็นเพียงสาวโรงงานเย็บผ้า รายได้จากการทำงานเธอต้องใช้จ่ายในครอบครัวดูแลน้องและดูแลแม่ แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทิต่อบุพการี

เด็ก ๆ ส่วนใหญ่ต่างก็ตั้งใจทำงาน พอเงินออกก็กตัญญูส่งกลับบ้าน บางคนพ่อแม่เจ็บป่วยต้องไปขอเบิกล่วงหน้าก่อน แล้วกลับมาทำงานใช้หนี้ภายหลัง แม้ทางโรงงานหุงข้าวแจกทุกวัน แต่บางคนก็ไม่มี

เงินซื้อข้าว เลยเปิดฝักกาดตองกระป๋องเดียวกันทั้งสามมือ บางพวก
ก็เอาเบหมี่ถึงสำเร็จรูป ใส่น้ำร้อนแบ่งกันกินแทนข้าว

(จันทรา รัศมีทอง, 2560: 107)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนได้กล่าวถึงชีวิตสาวโรงงานเย็บผ้า ที่ต้องจากบ้านเกิดมาเป็นสาวโรงงานในกรุงเทพฯ ซึ่งมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ต้องกินอยู่อย่างประหยัด แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเธอปฏิบัติเป็นประจำคือการส่งเงินให้กับพ่อแม่ที่อยู่ทางบ้าน การกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุพการีผู้มีพระคุณ และเป็นค่านิยมของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบทที่เมื่อลูกเติบโตมีอาชีพรายได้ต้องส่งเงินมาจุนเจือครอบครัว

อุดมการณ์ความกตัญญูที่ปรากฏในวรรณกรรมรางวัลชมนาด พบอุดมการณ์ความกตัญญูที่สำนึกบุญคุณต่อบิดามารดา บุพการีและผู้มีพระคุณโดยการตอบแทน ดังนี้ 1. ความกตัญญูที่ตอบแทนตามความเชื่อของสังคมไทย ได้แก่ การดูแลเมื่อบิดา มารดา บุพการีหรือผู้มีพระคุณเจ็บป่วยหรือแก่ชรา และ 2. ความกตัญญูที่ตอบแทนตามค่านิยมของคนในสังคม ได้แก่ การตอบแทนด้วยการมอบทรัพย์สินเงินทอง หรือของมีค่าให้กับบิดา มารดา บุพการี หรือผู้มีพระคุณ

3.7 อุดมการณ์การศึกษา

ค่านิยมในสังคมคาดหวังในแนวคิดแบบเดิม ที่ว่าบทบาทของผู้หญิงควรจะเป็นแม่บ้านที่ดีทำหน้าที่แม่บ้าน แม่เรือน ผู้หญิงมักถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมถึงความไม่เสมอภาคระหว่างชายและหญิง ซึ่งตามมาด้วยปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมอื่น แนวทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหา ปรับปรุง และกำหนดบทบาท สถานภาพของผู้หญิงให้ดีขึ้น คือ การให้โอกาสผู้หญิงได้รับการศึกษาเท่าเทียมกับผู้ชาย เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้บรรลุถึงความสามารถและศักยภาพของบุคคล (กรวิภา บุญเชื้อ, 2545)

จากการวิเคราะห์อุดมการณ์การศึกษาพบประเด็นเกี่ยวกับการศึกษา ได้แก่ ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาที่สูงเท่าเทียมผู้ชาย และผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาในระดับสูง ดังตัวบทที่ปรากฏต่อไปนี้

ฉันสอบได้ แต่โชคไม่ดีคือ ไม่มีเงินไปจ่ายค่าเทอม และไหน
จะต้องซื้ออุปกรณ์การเรียน เลื้อยผ่านนักเรียนอีกมากมาย ฉันรู้ได้เลยว่า
กำลังจะหมดสิทธิ์เรียนต่อ เพราะความจนของครอบครัวฉัน ในตอนนั้น
ฉันรู้สึกเสียใจมากที่ไม่ได้เรียนต่อ พี่เจียบก็เช่นกัน ต้องออกจากโรงเรียน

กลางคันในระดับ ปวช.3 คือเรียนไม่จบ ทุกคนก็ออกจากโรงเรียน ยกเว้น
พี่ไต้เพราะเค้าหาเงินเรียนเอง

(ธันดา สว่างเดือน, 2559: 32)

หญิงเด็กสาวที่สอบเข้าเรียนต่อหลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แต่เธอก็ไม่ได้เรียนต่อเนื่องจากไม่มีเงินค่าเทอมและค่าอุปกรณ์การเรียน เพราะครอบครัวมีฐานะยากจน ทำให้พี่สาวที่เรียนในระดับ ปวช. ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพื่อทำงานเลี้ยงชีพตนเอง ยกเว้นพี่ชายของเธอที่ยังคงเรียนอยู่เพราะสามารถหาเงินเรียนเองได้ สะท้อนให้เห็นว่าสภาพทางเศรษฐกิจครอบครัวยังคงมีผลต่อการศึกษา ความจนส่งผลต่อการศึกษาเพราะการศึกษาต้องใช้เงิน เธอและพี่สาวจึงไม่ได้เรียนต่อ ต้องออกมาช่วยแม่ขายของและรับจ้าง มีเพียงพี่ชายของเธอเท่านั้นที่ได้เรียนต่อเนื่องจากผู้ชายสามารถหาเงินในระหว่างเรียนได้ แสดงให้เห็นถึงในการให้ความสำคัญของการศึกษาของผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย

แม่ไม่รู้ว่าคุณเราเกิดมาเพื่ออะไร ตอนเป็นเด็กแม่อยากเรียนหนังสือมาก แต่ต่าบอกว่าแม่เป็นผู้หญิงไม่ต้องเรียนสูง แคแต่งานและเลี้ยงลูกอยู่บ้านก็พอ แต่สำหรับรุ่นลูกมันต่างกัน ผู้หญิงสมัยนี้โอกาสมีอยู่มากทำไมลูกไม่อยากจะออกไปตามหา บางทีอาจจะพบอะไรดี ๆ ลักอย่างในชีวิต

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 39)

จากตัวบท สะท้อนให้เห็นถึงการศึกษาในอดีตที่ไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้หญิง ผู้หญิงจึงมีโอกาสนในการได้รับการศึกษาน้อยกว่าผู้ชาย ด้วยเหตุผลเพียงว่าผู้หญิงมีหน้าเป็นแม่ศรีเรือน เมื่อแต่งงานออกเรือนมีหน้าที่เป็นเพียงแม่บ้านเลี้ยงดูลูกเท่านั้น แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมปิตาธิปไตย ให้ความสำคัญกับผู้ชาย ซึ่งต่างจากสังคมในปัจจุบันมีความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษา ผู้หญิงในสมัยนี้จึงได้เรียนหนังสือ และการศึกษายังเป็นหนทางในการที่ทำให้ผู้หญิงได้ค้นพบความสามารถและเปิดโอกาสให้ตนเองในด้านอื่น ๆ ด้วย

พอแม่บอกว่าจะให้ฉันออกจากโรงเรียน แม่ใครจะยอม ฉันก็เป็นลูกของเตี้ยกับแม่เท่า ๆ กับน้อง และเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี แคฉันเกิดก่อนและเป็นผู้หญิง มันผิดตรงไหน เรื่องอะไรจะให้เสียสละอยู่คนเดียว ฉันจึงไวยวายลั่นบ้าน

(จันทร์ รัชมีทอง, 2560: 16)

จันทราลูกสาวคนโตของครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีน มีน้องชาย 1 คนและน้องสาว 4 คน ฐานะครอบครัวค่อนข้างยากจน พ่อมีอาชีพขายเรือขายของ ส่วนแม่เป็นแม่บ้านเลี้ยงดูลูก เมื่อจันทราเรียนจบชั้นประถมศึกษา พ่อแม่ต้องให้หยุดเรียนและหางานทำเพื่อส่งน้อง ๆ เรียนทำให้เสียใจน้อยใจที่ไม่ได้เรียน สาเหตุเพราะเธอเป็นผู้หญิงและเป็นลูกสาวคนโต จากตัวบทข้างต้นสะท้อนค่านิยมของครอบครัวชาวจีนที่ให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ลูกชายเป็นผู้สืบทอดวงศ์ตระกูลส่วนลูกสาวต้องทำงานช่วยพ่อแม่และไม่นิยมให้ลูกสาวเรียนหนังสือในระดับสูง ๆ เพราะโตขึ้นแต่งงานมีครอบครัว ก็ต้องย้ายไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย จึงเหตุผลหนึ่งที่พ่อแม่ไม่ให้เธอเรียนต่อในระดับสูง ๆ

สาวโรงงานอย่างฉันไม่เคยทิ้งหนังสือ ส่วนใหญ่จะให้น้อง ๆ
ขอยืมมาจากห้องสมุดโรงเรียน

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 56)

จากตัวบท แสดงให้เห็นถึงสถานภาพของผู้เล่า ถึงแม้ว่าเธอจะมีอาชีพเป็นสาวโรงงาน ไม่มีโอกาสศึกษาในระบบโรงเรียน แต่ด้วยความใฝ่เรียนรู้เธอจึงเรียนรู้ศึกษาด้วยตนเอง โดยการอ่านหนังสือจากห้องสมุดที่น้อง ๆ ขอยืมมาจากห้องสมุดของโรงเรียนที่น้องศึกษาอยู่ สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงกับการศึกษาที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่โรงเรียนหรือสถานศึกษาเท่านั้น แต่การเรียนรู้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ตัดอนาคตหนูคนเดียวยังไม่พอ ยังจะลากจุ่มมากระจอกงอกร้อย
อีกคนเธอ ขอให้รู้ไว้เลยว่า หนูจะไม่ยอมให้น้องคนไหนต้องออก
จากโรงเรียนอีกแล้ว เดี่ยวกับแม่เห็นลูกผู้หญิงเป็นวัวเป็นควายหรือเ
ถึงจะให้ออกจากโรงเรียนอยู่เรื่อย ที่ลูกผู้ชายยกย่องเทิดทูนอย่างกับเป็น
เทวดาเหาะลงมาเกิด

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 61)

จากตัวบท พี่สาวต่อว่าพ่อกับแม่ที่ต้องการให้น้องสาวอีกคนลาออกจากโรงเรียนเพื่อมาช่วยงานของครอบครัว เธอกล่าวตัดพ่อด้วยความน้อยใจที่พ่อกับแม่ให้ความสำคัญกับลูกชายมากกว่าลูกสาว เนื่องจากเป็นครอบครัวชาวจีน ซึ่งครอบครัวหาเช้ากินค่ำ ลูกสาวต้องทำงานช่วยพ่อแม่และไม่นิยมให้ลูกสาวเรียนหนังสือในระดับสูง ๆ เพราะโตขึ้นแต่งงานมีครอบครัวก็ต้องย้ายไปอยู่กับ

ครอบครัวฝ่ายชายส่วนลูกชายต้องเรียนหนังสือเพื่อจะได้เป็นผู้นำ สืบทอดกิจการของครอบครัวและวงศ์ตระกูลต่อไป

จากตัวบทวรรณกรรมรางวัลชมนาด พบอุดมการณ์การศึกษา ดังนี้ 1. ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาที่สูงเท่าเทียมผู้ชาย เนื่องจากเกิดในครอบครัวชาวจีนที่ผู้หญิงไม่ต้องเรียนในระดับสูงเพราะต้องทำงานบ้านและเมื่อแต่งงานมีครอบครัวต้องเป็นแม่บ้านเลี้ยงดูลูก 2. ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาในระดับสูง เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน มีลูกหลายคน ผู้หญิงต้องเสียสละทำงานช่วยเหลือครอบครัวเพื่อให้ผู้ชายได้เรียนหนังสือ

3.8 อุดมการณ์ชนชั้น

สังคมจัดระเบียบความเป็นเพศให้ความเป็นชายคือความมีเหตุผล เข้มแข็ง ไม่อ่อนแอ กระทำและชอบในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับผู้หญิง ผู้หญิงต้องมีความเป็นผู้หญิง กล่าวคือ อารมณ์อ่อนไหว ง่าย อ่อนโยน ไม่มีอิสระ ต้องอาศัยผู้ชายมาปกป้องคุ้มครอง และถูกสังคมกำกับแบบเข้มงวดกว่าความเป็นชาย ดังนั้นเมื่อผู้หญิงกระโดดข้ามแบบแผนความเป็นหญิง กำกับดำเนินชีวิตตามความคาดหวัง หรือเกินความคาดหวังจะได้รับการยกย่อง การให้รางวัล ชื่นชมเมื่อเป็นผู้หญิงดี ผู้หญิงแกร่ง แต่จะถูกลงโทษประณามเมื่อประพฤติตนไม่อยู่ในกรอบระเบียบของความเป็นเพศภาวะ การควบคุมและลงโทษผู้หญิงนั้นรุนแรงและมีข้อกำหนดต่าง ๆ ทางสังคมมากกว่าผู้ชาย ทั้งที่เป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ผู้หญิงมักจะเป็นผู้ถูกห้ามปรามต่าง ๆ นานา และถูกลงโทษเมื่อเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ขึ้น และสังคมให้โอกาสผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (กิตติกร สันคติประภา, 2549)

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมรางวัลชมนาด พบอุดมการณ์ชนชั้น ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมด้านฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างคนจนกับคนรวย และชนชั้นหน้าที่การทำงานในสังคม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อตากผ้าหน้าบ้านแล้วก็ถึงคราวเอาผ้าไปตากหลังบ้าน เพราะ
กางเกงผู้หญิงทุกชิ้นทุกชนิดต้องแยกกะละมังกันซักกับของผู้ชาย และ
ตากซ่อนไว้หลังบ้านให้มืดชิดจากสายตาผู้ชายอีกด้วย ทั้งยังมีบางชิ้นต้อง
ตากไว้ใต้เตียงทีเดียว กลิ่นอับชื้นจึงกลายเป็นกลิ่นประจำสำหรับเสื้อผ้า
ที่มาจากหลังบ้าน ในขณะที่พวกที่ลงมาจากหลังคายังพอมีกลิ่น
หอมแดดบ้าง

(ยุวดี ตันสกุลรุ่งเรือง, 2551: 76)

ตัวบท ได้แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายในสังคมชาวจีนในอดีต ถึงแม้ว่า ผู้เล่าจะอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อมารับจ้างทำงานในเมืองไทย แต่ยังคงมีวิถีปฏิบัติตามประเพณี ความเชื่อของสังคมชาวจีนในการให้เกียรติยกย่องเพศชายที่มีอำนาจเหนือกว่าเพศหญิงในเรื่องต่าง ๆ ในครอบครัว รวมถึงงานบ้านซึ่งเป็นของผู้หญิงที่ต้องจัดการดูแล การซักผ้าเป็นหน้าที่หนึ่งที่ผู้หญิงต้องดูแลและต้องแบ่งแยกการซักอย่างชัดเจนระหว่างชายและหญิง ตลอดจนการตากผ้า ไม่สามารถตากร่วมกับผู้ชายได้ เสื้อผ้าของผู้หญิงต้องเก็บซ่อนอย่างมิดชิด แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ภายในบ้านของผู้หญิงถูกจำกัด และสิทธิในครอบครองพื้นที่ถึงแม้ว่าจะเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติเป็นประจำ แต่ผู้หญิงก็ไม่สามารถแสดงออกได้ สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำแบ่งชนชั้นระหว่างชายและหญิงตั้งแต่ระดับสังคมครอบครัว

ถ้าใครเป็นนักโทษไร้ญาติพี่น้องสงสารเลย หรือไม่มีเงินติดตัวเข้ามาใช้
ก็อย่าหวังว่าจะมีของกินของใช้ อย่างสบู่ ยาสิฟัน ผ้านอนามัยใช้แบบฟรี ๆ
เพราะของเหล่านี้ หลวงไม่มีนโยบายแจกให้กับผู้ต้องขังไร้ญาติ นักโทษไร้
ญาติเหล่านี้ต้องไปรับจ้างทำงานให้กับชาวคุกที่มีฐานะ มีเงิน มีญาติคอย
อุปถัมภ์ ดังที่ฉันได้บอกมาแล้ว ว่ามีทั้งบริการรับจ้างซักรีดเสื้อผ้า ปีนวด
ล้างจาน ซัดซีไคล ถอนผมหงอก และอีกสารพัดตามแต่ว่าใครจะจ้างให้ทำ
อะไร

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 88)

ตัวบทข้างต้น กล่าวถึงสถานะของผู้ต้องขังหญิง ชีวิตความเป็นอยู่ในเรือนจำที่แบ่งแยกกัน ด้วยเงิน นักโทษหญิงที่มีญาติมาเยี่ยมก็จะมีเงินใช้จ่าย ซื้อข้าวของเครื่องใช้ ส่วนนักโทษที่ไม่มีญาติ หรือไม่มีเงินต้องอยู่ในสถานะคนรับใช้ ทำทุกอย่างที่ผู้มีเงินจะจ้างให้ทำสิ่งใด สะท้อนให้เห็นชนชั้นของสังคมภายในเรือนจำซึ่งไม่แตกต่างจากสังคมภายนอก

ตอนเด็ก ๆ ฉันไม่เคยรู้สึกชีวิตที่ดำเนินอยู่ มีความทุกข์ยาก
มากมายนัก เพราะเด็กห้องแถวต่างก็แร้นแค้นพอ ๆ กัน ส่วนลูกหลาน
เจ้าของบ้านเช่าจัดอยู่ในประเภทลูกคนรวย เราไม่นำมาเปรียบเทียบกัน
อยู่แล้ว อาจมีบางครั้งที่นึกอิจฉาในความเพียบพร้อมของพวกเขาบ้าง

(จันทร์ รัชมีทอง, 2560: 14)

จากตัวบท สะท้อนให้เห็นสถานะของเด็ก ๆ ที่อาศัยอยู่ในห้องแถวที่มีความเป็นอยู่อย่างยากจนแร้นแค้น แตกต่างจากลูกหลานเจ้าของบ้าน ซึ่งถูกมองว่าเป็นประเภทลูกคนรวย ถึงแม้ว่าเด็ก ๆ เหล่านั้นจะไม่ได้เปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างตนเองกับลูกเจ้าของบ้าน แต่ในส่วนลึก ๆ ของจิตใจแล้วยังคงแอบนึกอิจฉาในความเพียบพร้อมของเขาเหล่านั้นอยู่บ้าง

“ อันนี้เรียกว่าสลัดกุ้ง ฉันทนอย่างเธอเคยกินหรือเปล่า ” หมวดทศหน้าตึง “ แม่ครับเราตกลงกันแล้วไง ” “ ถ้าแม่ไม่ตกลง ทศจะพาแม่สาวฉันทนมาให้แม่รู้จักเมื่อไหร่ล่ะ ” แม่เขาพูดเบา ๆ แค่ว่าได้ยิน ทุกถ้อยคำที่พรุ้งพรุ้งจากนั้นบาดลึกจนใจร้าว คล้ายคำพูดดูแคลนในละครวิทยุที่ถูกตราหน้าว่าน้ำเน่า ฉันจึงได้ตระหนักถึงคำว่า ชีวิตจริงยิ่งกว่านิยาย ถ้าไม่ได้ยินกับหูเล่าไปคงไม่มีใครเชื่อ ฉันจึงได้แต่พยายามควบคุมตัวเองให้ถึงที่สุด เพื่อเห็นแก่หน้าหมวดทศที่ซิดเซียวจนแทบไม่มีสีเลือด

“ แม่ครับ เราคุยเรื่องสนุก ๆ กันดีกว่า ” หมวดทศพยายามเปลี่ยนประเด็นเพื่อเยื้อสัมพันธภาพระหว่างฉันกับแม่ของเขา ให้ยังพอมองหน้ากันได้

“ แม่จำเป็นต้องพูดความจริง เชื่อเถอะว่าเธอสองคนอยู่ด้วยกันไม่ได้หรอก วันหนึ่งทศจะต้องก้าวขึ้นไปเป็นนายพล และอาจได้เป็นถึงรัฐมนตรี คิดดูสิ ทศจะพาเมียออกงานสังคมได้ยังไง ผู้หญิงต้องส่งเสริมสามีทุกด้าน แต่เธอทำอะไรได้นอกจากเย็บกระดุมเสื้อ ”

(จันทร์ภา รัตมีทอง, 2560: 98)

จากตัวบทข้างต้น พบว่าแม่ของฝ่ายชายไม่ชอบใจที่ลูกชายซึ่งคบหาดูใจกับสาวโรงงานเย็บผ้า การศึกษาแค่ระดับชั้นประถมศึกษา ฐานะทางครอบครัวที่ด้อยกว่า จึงมองว่าไม่คู่ควรและดูถูกดูแคลนหญิงสาว สะท้อนให้เห็นความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นทางสังคมของผู้พูด ซึ่งผู้พูดเป็นแม่ที่มีอาชีพเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยมีฐานะทางสังคมสูงกว่า จึงมองว่าหญิงสาวนั้นไม่คู่ควรกับการเป็นสะใภ้ของบ้าน

จากอุดมการณ์ชนชั้นที่ปรากฏในตัววรรณกรรมรางวัลชมนาด สะท้อนให้เห็นความไม่เท่าเทียมด้านฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างคนจนกับคนรวย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ แบ่งชนชั้นระหว่างคนรวยกับคนจนในสังคมนั้น ๆ รวมถึงการแบ่งชนชั้นของนักโทษในทัณฑสถานหญิงที่แบ่งชนชั้นระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง และชนชั้นระดับหน้าที่การงานในสังคม

อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงในวรรณกรรมยังคงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ผู้ชายยังมีอำนาจเหนือผู้หญิงทั้งในระดับครอบครัวตลอดจนระดับสังคม ถึงแม้ว่า ยุคสมัยจะเปลี่ยนไป ผู้หญิงได้รับการศึกษา มีสิทธิเสรีภาพและมีบทบาทในด้านหน้าที่การงาน บทบาททางสังคมเพิ่มมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีผู้หญิงบางกลุ่มในสังคมได้ต่อต้านอำนาจปิตาธิปไตย กล้าที่จะปฏิเสธ ก้าวข้ามความเหลื่อมล้ำในสังคม แต่ยังคงเป็นส่วนน้อยในสังคม เพราะสังคมยังคงให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ดังที่นักเขียนได้ถ่ายทอด ผ่านวรรณกรรม

บทที่ 4

กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด

อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาดในบทนี้ ศึกษาจากวรรณกรรมรางวัลชมนาดครั้งที่ 1-10 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2564 เพื่อศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด กลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาดในบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ตัวบทที่นำมาศึกษาจากวรรณกรรมรางวัลชมนาดครั้งที่ 1 – 10 ระหว่างปี พ.ศ.2551 – 2564 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ว่านำเสนอในประเด็นใด ผลการนำเสนอกลวิธีทางภาษา พบว่ามี 9 ประเด็น ดังต่อไปนี้

4.1 กลวิธีทางศัพท์

4.1.1 การใช้คำเรียกชื่อ

4.1.2 การใช้คำเรียกขาน

4.2 กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ

4.3 กลวิธีการใช้อุปมา

4.4 กลวิธีการใช้อุปลักษณ์

4.5 กลวิธีการใช้มุขลบท

4.6 กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

4.7 กลวิธีการใช้สัญลักษณ์

4.8 กลวิธีการกล่าวเกินจริง

4.9 กลวิธีการอ้างถึง

4.1 กลวิธีทางศัพท์ (lexical strategies)

กลวิธีทางศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้คำศัพท์ (lexical choices) เพื่อสื่อแทนความคิดหรือประสบการณ์ของผู้ส่งสาร เป็นการแสดงความคิดเห็นและสื่อแทนความคิดของผู้ส่งสาร (แฟร์เคลาฟ, 1995: 185) ซึ่งให้เห็นว่าการเลือกใช้คำศัพท์ของผู้เขียนในฐานะผู้ผลิตตัวบทนั้นเป็นเรื่องที่แปรไปตามปัจจัยทางสังคม

4.1.1 การใช้คำเรียกชื่อ (name and naming)

การเรียกชื่อเป็นกลวิธีการใช้คำศัพท์ในการตั้งชื่อบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีลักษณะเดียวกันกับวิธีการส่งสารใช้คำศัพท์อ้างอิงหรือกล่าวถึงบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเรียกชื่อจะเกี่ยวพันกับวิถีปฏิบัติทางสังคม เกี่ยวกับการตั้งชื่อเรียกบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การเรียกชื่อเป็นกลวิธีทางภาษากลวิธีหนึ่งที่แสดงให้เห็นมุมมองและความคิด สิ่งที่ถูกกล่าวถึงได้เป็นอย่างดีและมักจะเกี่ยวพันกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เราทุกคนต่างมีและได้รับการตั้งชื่อตั้งแต่วัยแรก แล้วเราก็มักใช้ชื่อนั้นๆ ทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใคร และคนอื่นก็แยกเราออกจากคนอื่นได้ อีกทั้งการเรียกชื่อยังสัมพันธ์กับการแสดงอัตลักษณ์ (Identity) ด้วย คำศัพท์ที่นำมาใช้เป็นชื่อเรียกมิใช่เพียงลักษณะทางภาษาเท่านั้น แต่ยังแฝงทัศนคติและความคิดทางสังคมบางอย่างที่บุคคลมีต่อสิ่งที่กล่าวถึง (จินตนา อังคพนิชกิจ, 2561: 184) โดยในการศึกษาคำเรียกชื่อในวรรณกรรมรางวัลชมพูนุท

จากการศึกษา กลวิธีการเรียกชื่อ พบว่า มีการใช้คำที่เรียกที่สื่อผู้หญิง ดังนี้ 1. คำเรียกชื่อที่เกี่ยวกับผู้หญิงในความหมายลบ ได้แก่ 1) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางอาชีพ 2) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางวัย 3) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในตำแหน่งครอบครัว 4) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางพฤติกรรม 5) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางเพศสถานะ 2. คำเรียกชื่อที่มีความหมายบวก ได้แก่ 1) คำเรียกชื่อที่มีความหมายบวกในทางอาชีพ 2) คำเรียกชื่อที่มีความหมายบวกในตำแหน่งครอบครัว และ 3. คำเรียกชื่อที่เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้หรือที่เกี่ยวกับผู้หญิง ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

1) การเรียกชื่อในความหมายลบ ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้โดยสารชาวจีนล้วนแล้วแต่เป็นชายวัยฉกรรจ์ทั้งสิ้น และยังมิผู้หญิงท่าทางอย่างทีคนแถวบ้านเธอเรียกว่า ผู้หญิงหากิน ที่สะพานเหล็กเทียบเรือรถไฟแต่ละลำ มีเจ้าหน้าที่กลุ่มใหญ่ยืนตรวจเอกสารและแยกผู้โดยสารตามชั้นราคาตัว เมื่อผ่านขั้นตอนนี้แล้วแข่งก็ถอนหายใจโล่งอกว่าได้ไปบางกอกแน่ ไม่ต้องตกค้างอยู่ที่ฮ่องกง เด็กในหมู่บ้านล้วนได้รับการสั่งสอนมาว่าที่เมืองท่าแห่งนี้มนุษย์คือสินค้าทั้งเป็นผู้หญิงหากิน กุหลาบ และนักเลง ทุกคนมีชีวิตไขว่คว้าเพื่อเงินเท่านั้น ฮ่องกงจึงเป็นดินแดนที่น่ากลัวยิ่ง

(ยุวดี ดันสกุลรุ่งเรือง, 2551: 46)

จากตัวบท เด็กหญิงชาวจีนพลัดถิ่น ต้องเดินทางจากจีนแผ่นดินใหญ่เพื่อมารับจ้างยังประเทศไทย การเดินทางในยุคสมัยนั้นต้องเดินทางต้องโดยสารเรือ ก่อนเดินทางพ่อแม่ของเด็กหญิงกำชับเมื่อถึงฮ่องกงให้ระวังผู้คนเพราะฮ่องกงเป็นเมืองท่า ผู้คนหลากหลาย มีทั้งคนรับจ้างแบกหาม นักเลง และผู้หญิงหากิน หรือโสเภณี ซึ่งผู้หญิงขายบริการทางเพศ ในอดีตผู้หญิงหากินไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมเนื่องจากถูกมองว่าผู้หญิงเหล่านี้มีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ มีเพศสัมพันธ์โดยไม่แต่งงานซึ่งถือว่าเป็นผิดศีลธรรม ดังนั้นเมื่อลูกสาวต้องเดินทางจากบ้านพ่อแม่จึงเป็นห่วงเกรงจะถูกคนแปลกหน้าล่อลวง จึงกำชับเด็ก ๆ ให้ดูแลและระมัดระวังตนเอง

เด็กสาวหลายคนทำงานบ้านได้ไม่นานก็ผันตัวเองไปเป็นผู้หญิงหา
กินตามโรงน้ำชาหรือชองตายไปก็หลายคน ติดฝิ่นจนมอมแมมอยู่ก็มีมาก บ้าง
ก็เป็นโรคทรุดโทรม เข้านอนจับไข้แต่พ่อแม่ลงแดงตัวออกหากินเพื่อเอา
เงินมาประทังชีวิต

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 166)

ตัวบทข้างต้น ผู้หญิงหากิน หมายถึง หญิงค้าประเวณี พจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งในตัวบทนี้กล่าวถึงเด็กสาวที่ทำงานบ้านนายจ้างได้ไม่นาน
ก็ผันตัวไปค้าประเวณีหรือขายบริการตามโรงน้ำชา ซึ่งในสมัยนั้นโรงน้ำชาหรือชอง เป็นสถานเรีงรมย์
ควบคู่ไปกับโรงฝิ่น โรงหวย ร้านเหล้า และมักจะมีหมอนวดหรือผู้หญิงหากินคอยบริการ ซึ่งหญิง
บริการส่วนใหญ่มักเป็นเด็กสาวที่ผันตัวจากการเด็กทำงานที่บ้านนาย เพราะได้รับค่าตอบแทนสูงกว่า
การเป็นสาวใช้ทำงานบ้านให้กับนายจ้าง และได้ใช้ชีวิตอย่างอิสระไม่ต้องมีนายจ้าง แต่ผู้หญิงบางคน
หลงผิดติดสารเสพติด อาชีพผู้หญิงหากิน

จีนกำลังจะเป็นอดีตสาวใช้ ยกน้ำชาร้อนจนควันกรุ่นไล่เถาไฉ่ไฉ่
เคลือบสีดำลึบทองออกมารับแขก หลังการจิบน้ำชาจากถ้วยหินหนักอึ้ง
ทรงกระบอกไปคนละเล็กละน้อย

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 93)

จากตัวบท สาวใช้ หมายถึง (น.) หญิงลูกจ้างช่วยแม่บ้านทำงาน ราชบัณฑิตยสถาน
(2554: ออนไลน์) ซึ่งเป็นคำเรียกหญิงสาวที่มีหน้าที่ดูแลงานบ้านช่วยแม่บ้าน เป็นอาชีพที่ชี้เฉพาะว่า

เป็นผู้หญิงนอกจากการช่วยทำงานบ้านช่วยแม่บ้านแล้ว สาวใช้ยังมีหน้าที่รับแขกที่มาเยือนหรือตามที่เจ้านายสั่งหรือใช้ให้ทำ ซึ่งสาวใช้ถือเป็นอาชีพหนึ่งที่เป็นอาชีพของผู้หญิงโดยเฉพาะ

เด็ก ๆ วิ่งขึ้นลงเล่นกันเสียงดังเจี๊วจ้าว คนสูงวัยขึ้นไปนอนพัก
กลางวัน แม่ลูกอ่อนขึ้นไปให้นมลูกในห้อง สาวทันทิก วิ่งขึ้นไปตักน้ำ
ที่ร้องไห้โยเยหรือเล่นจนจนข้าวของเสียหาย

(ยุติ ดันสกุลรุ่งเรือง, 2551 หน้า 99)

ตัวบทข้างต้น ได้กล่าวถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยในห้องแถวของโรงกลึงในวันปกติผู้ชายออกไปทำงาน เด็ก ๆ ผู้สูงอายุ แม่ลูกอ่อนอยู่ในบ้าน และได้กล่าวถึง สาวทันทิก หมายถึง จวนแก่, เรียกมะพร้าวที่จวนแก่ว่า มะพร้าวทันทิก (น.) สาวใหญ่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งเป็นคำเรียกสาวใหญ่ที่ยังไม่ได้แต่งงาน ซึ่งเป็นคำเปรียบกับมะพร้าวทันทิก คือมะพร้าวที่ยังไม่แก่จัด ขนาดกำลังกลางอ่อนกลางแก่ กับหญิงสาวที่ผ่านวัยการเป็นมะพร้าวอ่อนมาแล้ว เป็นคนเรียกที่ไม่น่าฟัง ไม่น่าคบ และแฝงนัยที่คนถูกเรียกอาจไม่ชอบใจ เพราะเป็นการเรียกที่แฝงการตำหนิหรือเยาะเย้ย ซึ่งเป็นการเรียกชื่อในความหมายลบทางวัย

พวกผู้ใหญ่ต่างเป็นแม่สื่อแม่ชักหวังให้ทั้งคู่ลงเอยกัน แม่เอาแต่
วิ่งหนีด้วยความเขินอาย เพราะไม่ต้องการแต่งงาน แต่สุดท้ายก็ทานแรง
ด้านทานแรงยูแถมบังคับของตาและญาติ ๆ ไม่นาน จึงจำใจต้องเข้าพิธี
วิวาห์ แม่เล่าว่า คนไทยสมัยก่อนชอบใช้วิธีคลุมถุงชน โดยจับชายหญิง
ที่ไม่รู้จักกัน หรือมีจิตรักใคร่ให้แต่งงานกัน แต่เป็นเรื่องแปลกพอแต่งงาน
ไปแล้วหลายคู่มักครองเรือนการอยู่ยาวนานผิดกับยุคสมัยใหม่ เมื่อออก
เรือนมาแล้วมักจะแยกตัวออกไปอาศัยอยู่อีกบ้าน แต่มีปัญหาย่าร้าง
เป็นจำนวนมาก

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 19)

แม่สื่อแม่ชัก หมายถึง หญิงที่ทำหน้าที่ชักนำเพื่อให้ชายหญิงได้แต่งงานกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) จากตัวบท สะท้อนให้เห็นสังคมไทยในอดีตที่หนุ่มสาวส่วนใหญ่แต่งงานมีครอบครัว แม่สื่อแม่ชักเป็นผู้มีบทบาทในการชักนำหนุ่มสาวให้ได้เจอกัน และสานสัมพันธ์กัน เนื่องจากในอดีตหญิงสาวมักไม่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูง จึงต้องทำงานบ้าน

ช่วยพ่อแม่ ดูแลบ้านเรือน ไม่มีโอกาสได้พบปะชายหนุ่มเท่าใดนัก เมื่อลูกสาวถึงวัยมีครอบครัว ต้องออกเรือนพ่อแม่จะให้แม่สื่อเป็นผู้ชักนำให้หนุ่มสาวได้เจอกัน บางคู่แต่งงานกันเพราะความรัก แต่สำหรับแม่แต่งงานเพราะแรงผู้ใหญ่มั่นคง บังคับ สะท้อนให้เห็นถึงแต่งงานของคนในอดีตอาจไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของหนุ่มสาวเอง แต่เกิดจากครอบครัว พ่อแม่ คนรอบข้างหรือสังคมเป็นผู้กำหนด เรียกได้ว่าเป็นการคลุมถุงชน เพราะหนุ่มสาวไม่ได้ตกลงปลงใจ แต่เป็นลักษณะการคลุมถุงชน อย่างไรก็ตามการคลุมถุงชนในอดีตหลายคู่อยู่ครองเรือนกันจนแก่เฒ่า ซึ่งต่างจากสังคมปัจจุบันที่หนุ่มสาวตกลงใช้ชีวิตคู่ด้วยตนเองมีปัญหาอย่าร้างเป็นจำนวนมาก ดังนั้นแม่สื่อแม่ชักจึงบุคคลที่ชักนำให้ผู้หญิงเข้าสู่ระบอบปิตาธิปไตย ผู้หญิงไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกคู่ครองของตนได้

ฉันสังเกตว่าทุกครั้งทีคนในครอบครัวมารโศ หรือแม่แต่เพื่อนบ้าน ที่แวะมาเยี่ยม เมื่อเกิดการทะเลาะได้เถียงกัน ส่วนหนึ่งมักจะมีเรื่องราวของฉันทรวมอยู่ด้วยเสมอ ฉันทกลายเป็นตัวปัญหา เป็นคนแปลกหน้า หรือ สะกิดใจ ที่ไม่มีใครต้อนรับ ต้องอยู่อย่างเจียมตัว ทำอะไรไม่ได้มากไปกว่าการก้มหน้าก้มตา รอคอยให้เกิดปาฏิหาริย์ บางทีพระเจ้าอาจสนใจให้พวกเขาเรียนรู้ และยอมรับฉันทในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง ที่มีจิตวิญญาณเช่นเดียวกับคนทั่วโลก ไม่ใช่คนต่างชาติ หรือผู้หญิงที่มาจากเอเชีย อย่างที่เห็นเพียงเปลือกนอก

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 165)

หญิงสาวชาวไทยแต่งงานกับสามีชาวต่างชาติ ต่างศาสนาและต่างวัฒนธรรม ทำให้เธอไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวสามี ทำให้เธอรู้สึกน้อยใจที่ครอบครัวของสามีปฏิบัติกับเธออย่างคนแปลกหน้าและตัวปัญหา เธอรู้สึกว่าเป็นสะกิดใจที่ไม่ได้รับการยอมรับ ด้วยเหตุผลทางเชื้อชาติ ต่างภาษา ซึ่งครอบครัวของสามีเป็นชาวกรีก ที่มีความเป็นอนุรักษนิยมหัวเก่า เคร่งศาสนา จึงไม่เห็นด้วยที่ลูกชายมีภรรยาชาวต่างชาติโดยเฉพาะชาวเอเชีย อย่างผู้หญิงไทยที่ในสังคมกรีกนั้นมองว่าเป็นโสเภณี ทำให้ไม่ยอมรับสะกิดใจชาวไทยและปฏิบัติกับเธอเสมือนเป็นคนนอก

ฉันเริ่มมีเพื่อนเข้ามาคุยทักทายด้วย และได้มาเจอผู้หญิงคนหนึ่ง
เค้าชื่อเล็บ หน้าตาสวยงามมาก ติดแบกทุกวัน เค้าก็แทบว่าเป็นดาวในตู้
วันไหนเค้ามาทำงานก็ต้องได้แบกทุกที และคนในนั้นก็อิจฉาเขา

เกือบทั้งนั้น เล็บบอกว่า เห็นฉันเข้ามาตั้งแต่วันแรก และรู้ว่าฉันไม่เคย
ติดแขกเลย เพราะเค้าเห็นฉันใส่ชุดเดิม ๆ มา 4 วันแล้ว

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 55)

จากตัวบท กล่าวถึงหญิงสาวที่มีอาชีพโสเภณี ในอดีตสถานขายบริการทางเพศ
 เป็นตุ๊กกระจก ที่มีสาว ๆ แต่งตัวสวยงามแต่ละคนจะติดเบอร์ รอให้บริการนั่งในตู้จากแขกที่มาเที่ยว
 ในร้านและเรียกซื้อบริการ สาวสวยหน้าตาดี บุคลิกดี บริการดีก็จะมีแขกหรือนักเที่ยวซื้อบริการทุกวัน
 เรียกว่า ติดแขก และ คำว่า ดาวในตู้ ดาว หมายถึง เรียกบุคคลที่เด่นทางใดทางหนึ่ง พจนานุกรมฉบับ
 ราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ในที่นี้มีความหมายว่า เธอเป็นหญิงสาวที่สวยงาม และมีลักษณะเด่น
 ที่สุดในตู้ของสถานที่แห่งนั้น จึงทำให้มีแขกผู้ชายมาซื้อบริการเป็นจำนวนมาก เธอจึงได้รับการขนาน
 นามว่าเป็นดาวในตู้ หรือดาวตู้ คำเรียกเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า อาชีพโสเภณีมีความเหลื่อมล้ำระหว่าง
 ผู้หญิงสวยกับผู้หญิงที่ไม่สวย ผู้หญิงที่มีรูปร่างหน้าตาสวยมักจะเป็นที่หมายปองและต้องการ
 ของผู้ชาย ส่วนผู้หญิงที่ไม่สวยหรือสวยน้อยกว่าก็จะปฏิเสธหรือเป็นตัวเลือกรอง

วันแรกที่ฉันเริ่มทำงาน ก็มีแขกญี่ปุ่นมาพาฉันไปที่โรงแรม
 ลักษณะของญี่ปุ่นคนนี้ยังไม่แก่ ตอนนั้นฉัน 19 ปี เค้าประมาณ 24 – 25
 เค้ามารับฉันไป 3 คืนติด ๆ กัน และทำท่าจะมาติดแท้ให้ซะด้วย มาม่า
 ชังและพี่ตาก็พากันดีใจไปกับฉัน

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 111)

คำว่า แท้หรือคอนแท้ เป็นคำที่ใช้ในกลุ่มหญิงขายบริการที่หมายถึงหนี้ค่าใช้จ่าย
 ในการเดินทางไปขายบริการทางเพศในต่างประเทศ แท้ก็จริงสื่อถึงผู้หญิงที่มีอาชีพขายบริการทางเพศ
 ที่มีภาระหนี้สินติดตัวมา เพราะหญิงขายบริการที่ต้องการเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศจะมี
 นายหน้าติดต่อจัดหาสถานที่ทำงาน และออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางและเงินค่าจ้างล่วงหน้า เมื่อถึง
 ประเทศที่หมายปลายทาง เริ่มการทำงานหญิงขายบริการเหล่านี้แต่ละคนจึงมีหนี้ติดตัว ที่เรียกว่าแท้
 ตามราคาที่นายหน้าตั้งไว้ พวกเธอเหล่านี้ต้องทำงานใช้หนี้แท้จนกว่าจะหมดจึงจะได้รับค่าบริการ
 เป็นของตนเอง หญิงขายบริการบางคนต้องการใช้หนี้ให้หมดเร็วเธอจึงรับงานให้มากเพื่อให้หนี้แท้เร็วขึ้น
 นอกจากนี้ ผู้เล่ายังได้กล่าวถึงบุคคลที่มีความสำคัญในอาชีพหญิงขายบริการทางเพศหรือโสเภณี
 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฉันมาทำงานกับมาม่าซึ่งโดยได้ค่าตัวจากการไปกับแขก คือ ถ้าค้างคืนจะได้ประมาณ 7 – 8 พันบาท ถ้าชั่วคราวจะได้ 5 – 6 พันบาท ในสมัยนั้นถือว่ามากมายเหลือเกิน แต่การทำงานของฉันบางทีก็ต้อง หลบหนีตำรวจบ้างเป็นครั้งคราว ถ้ารู้ว่าตำรวจจะลงมาตรวจร้าน มาม่า ซึ่งก็มีสายคอยมาบอกให้รู้ล่วงหน้า เพื่อให้เราหลบหนีไปซ่อนตัว

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 112)

มาม่า ซึ่ง คือ ผู้หญิงที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลเกี่ยวข้องกับการค้าประเวณี หรือใช้กับ ผู้หญิงที่ควบคุมดูแลงานในร้านเหล้าบาร์ มีต้นกำเนิดจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งใช้เรียกผู้หญิงที่เป็นหัวหน้า บาร์ สถานบันเทิงยามค่ำ คิน ซ่อง หรือกิจการอื่น ๆ ที่คล้ายกับสถานที่บันเทิง มาม่า ในภาษาญี่ปุ่น เป็นคำที่กล่าวถึงอย่างไม่สุภาพ ซึ่ง เป็นคำเรียกเพื่อให้เกียรติบุคคลหรือชื่อนั้น ๆ มาม่า หรือแม่เล่า ในภาษาไทย จากตัวบทแสดงให้เห็นอาชีพของผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันโดยผู้เล้ามีอาชีพ โสเภณีที่ต้องผู้จัดหาแขกเพื่อมาใช้บริการ โดยบริหารจัดการส่วนแบ่งค่าตัว รวมถึงดูแลคุ้มครองความปลอดภัยจากการถูกตำรวจจับ เนื่องจากพวกเธอเหล่านี้เป็นโสเภณีที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมี มาม่า ซึ่งช่วยคุ้มครองดูแล สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคม ผู้หญิงมีบทบาท ความเป็นผู้นำในอาชีพของผู้หญิงร่วมอาชีพ

เราจะมาทำธุรกิจร่วมกัน ฉันถามว่าจะไปทำอะไรได้ วิชาที่ไม่มี เล็บบอกว่า ทัวเด็ก ดีกว่า ซื้อผู้หญิงมาแล้วเราเอาไปขายให้ มาม่า ซึ่งกัน เราจะได้ไม่ต้องทำงาน เล็บบอกว่าจะซื้อผู้หญิงจากฟิจิ ถ้าฟิจิก็มีขาย อีก จากนั้นเล็บก็ไปตกลงคุยกับแฟนเขาว่า ขอให้ซื้อเด็กสองคนได้มั้ย เล็บจะได้ไม่ต้องทำงาน แฟนเล็บก็ตอบโอเคอย่างง่ายดาย เพราะยากูซ่า คนนี้รวยมาก

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 116)

จากตัวบท กล่าวถึงโสเภณีไทยในประเทศญี่ปุ่น เมื่อถึงจุดหนึ่งของอาชีพ พวกเธอ ต้องการผันตัวจากการขายบริการทางเพศด้วยตนเองเป็นผู้จัดหาเด็กสาวขายบริการเพื่อส่งขายต่อ ให้กับ มาม่า ซึ่ง คำศัพท์ที่กลุ่มของหญิงโสเภณีในบทนี้เรียกว่า ทัวเด็ก จึงหมายถึงการจัดหาหญิงสาว เพื่อขายบริการทางเพศ การจัดหาด้วยวิธีการซื้อขายจากหญิงนายหน้าที่เป็นหญิงไทยด้วยกัน การกระทำได้กล่าวยังอยู่ภายใต้การควบคุมของยากูซ่าชาวญี่ปุ่น เพราะโสเภณีไทยที่อยู่ในประเทศ ญี่ปุ่นมักจะมี มาม่า ซึ่งและยากูซ่าหรือนักเลงญี่ปุ่นดูแล โสเภณีบางคนก็มีสามีเป็นยากูซ่าด้วย การทำ

เด็กยังแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านอาชีพ จากเดิมที่เธอเคยเป็นโสเภณี เมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่งหรือถึงจุดอิ่มตัว ทำให้พวกเธอผันตัวเองเป็นผู้จัดหาหรือปั่นโสเภณีรุ่นใหม่ขึ้นมาทดแทน

ฉันเรียนรู้ว่าโลกนี้เต็มไปด้วยจิตวิญญาณที่หลงทาง โหยหาสิ่งยึดเหนี่ยว ไม่ยกเว้นแม้กระทั่งตัวฉัน ที่เที่ยวคั่นหารักแท้จากโลกแห่งความฝัน ซึ่งเปอร์เซ็นต์สมหวังและได้พบเทพบุตรขี่ม้าขาวในชีวิตจริง แทบจะเรียกว่าไม่ถึงสิบเปอร์เซ็นต์ ฉันทดลองเข้าไปสนทนากับเพื่อนหลายคนในโลกไซเบอร์ ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างเกี่ยวกับวิถีคิดของผู้คน ซึ่งไม่แตกต่างและหนีไม่พ้นปัญหาเรื่องเพศ ตลอดจนชีวิตครอบครัวที่ล้มเหลว โซเฟียเลสเบี้ยนสาวชาวยุโรป วัยยี่สิบต้น ๆ เธอภาคภูมิใจที่มีรูปร่างงดงาม รวมถึงใบหน้าที่สวยงาม เธอว่าเป็นสิ่งเดียวที่พระเจ้าประทานให้ เนื่องจากครอบครัวแตกแยกและเธอก็โหยหาความอบอุ่น ต้องการให้ผู้คนยอมรับ เธอจึงใช้รูปร่างและหน้าตาเป็นใบเบิกทางค้นหาความสุขในโลกไซเบอร์ ซึ่งก็รู้อยู่เต็มอกว่ามันไม่จริง และเป็นความสุขช่วงสั้น ๆ ที่ใครต่อใครก็กระสันอยากลิ้มลอง

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 146)

ตัวบทข้างต้น ผู้เล่าได้เล่าถึงเพื่อนในโลกไซเบอร์ที่เธอได้มีโอกาสได้พูดคุยกัน ทำให้เธอได้เรียนรู้ผู้คนที่หลากหลาย และได้รู้จักโซเฟียที่เป็นหญิงสาวสวยที่โหยหาความอบอุ่น เนื่องจากครอบครัวแตกแยก และเธอเป็นเลสเบี้ยน ซึ่งหมายถึงผู้หญิงที่มีลักษณะการแสดงออกทางเพศไม่ต่างจากผู้หญิงทั่วไป และชอบเพศหญิงเหมือนกัน สะท้อนให้เห็นความรักและการสร้างความยอมรับในเรื่องเพศวิถี

ช่วงเวลานี้เป็นเหมือนวินาทีเลสเบี้ยนระหว่างฉันกับดอริน ยามที่เธอถอดกระดุมเสื้อเป็นแถวด้านหลังให้ ชุดกระโปรงเหลืองของหล่อนกรอมเท่า เธอก้มลงหยิบมันใส่ตะกร้า ฉันมองดูกระหม่อมของเธอกับเส้นผมบลอนด์ที่อยู่บนแผ่นหลังเปลือยเปล่านั้น

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 189)

เกรชนางแบบสาวได้เล่าถึงช่วงเวลาที่ได้อยู่ร่วมกับคอรีนเพื่อนรักของเธอภายในบ้านพักเพียงลำพังสองคน ทำให้เธอเกิดความรู้สึกทางอารมณ์เหมือนเลสเบี้ยน เมื่อเห็นคอรีน ถอดกระดุมเสื้อเผยให้เห็นแผ่นหลังและเรือนร่างอันสวยงาม สะท้อนให้เห็นว่าความเป็นผู้หญิงสามารถเกิดความรู้สึกรักระหว่างเพศเดียวกันได้ เมื่อมีสิ่งเร้ากระตุ้นอารมณ์ความรู้สึก ดังที่ตัวละครได้กล่าวความรู้สึกของเธอทั้งที่ตัวเธอเองก็มีคนรักเป็นผู้ชาย

นักโทษหญิงรูปร่างบึกบึน 4 – 5 คน แต่ละคนดูแล้วเหมือนชายฉกรรจ์ จากสภาพที่บ่งบอก ก็พอจะเดาได้ว่าน่าจะเป็น ขาใหญ่ ประจำคุกแน่ พวกเธอกำลังยืนจังก้าอยู่บริเวณรอบ ๆ อ่างน้ำ ลักษณะเหมือนควบคุมดูแลการอาบน้ำของเหล่านักโทษหลายร้อยคน แล้วนักโทษหนึ่งในห้าก็ตะโกนเสียงดังลั่นให้นักโทษทั้งหมดเข้าแถวหน้ากระดานเรียงหนึ่งโดยแยกเป็น 3 – 4 แถว เหล่านักโทษปฏิบัติตามคำสั่งอย่างกระวีกระวาด

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 46)

ขาใหญ่ หมายถึง นักเลงผู้มีอิทธิพล นักโทษหรือผู้กักขังที่มีอิทธิพล พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งในที่นี้นักโทษหญิงที่ถูกกล่าวถึงมีลักษณะบุคลิกและรูปร่างเหมือนชายฉกรรจ์ นักโทษหญิงเหล่านี้พยายามที่จะทำให้ตนเองมีบุคลิกลักษณะ ท่าทางเหมือนผู้ชาย เพื่อต้องการปกครองนักโทษหญิงให้เกิดความเกรงกลัว เชื่อฟังคำสั่ง โดยการพยายามสร้างตัวตนของนักโทษหญิงบางคน บางกลุ่มให้ความคล้ายคลึงกับผู้ชาย เพื่อให้เกิดความยำเกรงในหมู่นักโทษด้วยกัน สะท้อนให้เห็นถึงการครอบงำของระบอบปิตาธิปไตย ที่เชื่อว่าเพศชายมีอำนาจเหนือเพศหญิงแข็งแกร่งกว่า ผู้หญิงบางกลุ่มจึงพยายามสร้างตัวตนให้เหมือนกับผู้ชายเพื่อต้องการมีอำนาจในการปกครองผู้หญิงด้วยกัน รวมถึงเพื่อต้องการสร้างความยอมรับจากผู้คนรอบข้างสังคม

ชาวคุกอีกหลายร้อยคนอยากทำบุญตักบาตร แต่ไม่มีโอกาสเพราะขาดปัจจัย ส่วนบางคนที่มีญาติโยมมาเยี่ยมแบบ 2-3 เดือน มาครั้งหนึ่งแบบนี้ก็ถือว่าญาติยังไม่ทอดทิ้งหรือหนีหายไปไหน ฉะนั้น นักโทษกลุ่มนี้จึงเป็นกลุ่มเป้าหมายของพวกเจ้าแม่ขาใหญ่ที่ทำธุรกิจตลาดมืดทั้งหลายแหล่ พวกขาใหญ่จะยื้อแย่งลูกค้ายกลุ่มนี้ให้มาซื้อสินค้าของตนเพื่อไปทำบุญตักบาตร ส่วนเรื่องเงินไว้จ่ายภายหลังเมื่อญาติมาเยี่ยม

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 116)

เจ้าแม่ขาใหญ่ คือ ผู้หญิงที่เป็นใหญ่หรือมีอิทธิพลในพื้นที่นั้น ๆ จากตัวบทนี้ ได้กล่าวถึงเรือนจำหญิงซึ่งมีนักโทษเป็นหญิงล้วน จึงทำให้ผู้ที่ต้องการเป็นใหญ่ในการปกครองเหล่านักโทษหญิงด้วยตนเอง จึงตั้งตนเป็นผู้มีอิทธิพลในเรือนจำเพื่อทำกิจการหรือธุรกิจบางอย่างเพื่อสร้างรายได้และสร้างตัวตนให้เป็นผู้มีบารมีในพื้นที่นั้น สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงที่ถูกเรียกว่า เจ้าแม่ขาใหญ่ต้องการสร้างความยอมรับจากคนในสังคมนั้น

ไอ้โก้ถูกจัดอันดับให้เป็นสาวทอมที่หล่อที่สุดในคุกแห่งยุคนั้น แหมยังเนื้อหอมเหมือนพระเอกลิเกเสียด้วย จึงสาวน้อย สาวใหญ่ ไปจนถึงสาวแก่ประเภทฐานะดี ญาติถึง - เงินถึง มารุมแย่งชิงไอ้โก้ให้มาเป็นผัวของพวกเขาให้ได้ แต่ไอ้โก้ก็ฉลาดพอที่จะเลือกคนที่รวยที่สุดเป็นหลัก โดยไม่สนเรื่องอายุ เพราะไอ้โก้ปรารถนาเงินมากกว่าสิ่งอื่นใด เพื่อให้ตัวมันมีความเป็นอยู่ที่ดี ไม่ลำบากเท่านั้นเป็นพอ จะว่าไปแล้วไอ้โก้ก็มีสันดานไม่ต่างจากพวกผู้ชายเจ้าชู้หรอก

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 94)

สาวทอม สาวน้อย สาวใหญ่ สาวแก่ ใช้คำว่า สาว เพื่อบ่งบอกสถานะของผู้หญิงต่างสถานภาพ ที่อยู่ในเรือนจำหญิง เมื่อทุกคนมารวมกันซึ่งเป็นผู้หญิงทุกรุ่นอายุ การอยู่รวมกันในสถานกักกันที่มีเฉพาะหญิงล้วนไม่มีโอกาสได้พบปะหรือขาดการติดต่อกับเพศตรงข้ามจากภายนอก จึงทำให้นักโทษหญิงบางคนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้ความสนใจเพศเดียวกัน บางคนอาจจากสภาพจิตใจที่รักเพศเดียวกันจริงแท้ แต่บางคนคบเพศเดียวกันเพื่อคลายความเหงา ไอ้โก้ที่ถูกกล่าวถึงจึงเป็นสาวทอมที่มีความเนื้อหอม เป็นที่ต้องการและการให้ความยอมรับของบรรดาสาว ๆ ในเรือนจำแห่งนี้

พอเริ่มทำใจยอมรับสภาพสาวโรงงานได้ ฉันก็รู้สึกว่ที่ทำงานอันรกรุงรังไปด้วยกองผ้า ลูกไม้ หลอดด้าย ม้วนยาง และเสียงครี๊ดคราดของจักรเย็บผ้าเป็นสถานที่อันน่ารื่นรมย์ขึ้นมาบ้าง ฉันมีเจ๊ไฉ่และเจ้านายมีเจ้มลกับพี่มาลัยคอยเมตตา ส่วนเจ๊ก็กับม่วยและเพื่อน ๆ หันมาเป็นมิตรที่ดีต่อกัน ข้ายังมีชนมร่อย ๆ มาฝากทุกเทศกาล

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 47)

สาวโรงงาน คือผู้ใช้แรงงานที่ประกอบอาชีพด้านการผลิต จากตัวบทเด็กสาวมีอาชีพเย็บผ้าในโรงงาน ซึ่งเธอไม่เต็มใจเพราะเธอต้องการที่เรียนต่อในมัธยม แต่พ่อแม่ต้องการให้เธอหารายได้ช่วยครอบครัว เธอจึงจำยอมต้องทำ เด็กสาวที่จบการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษา อาชีพที่เธอสามารถทำได้ในขณะนั้นคือการทำงานในโรงงานเย็บผ้า ซึ่งรับคนงานโดยไม่จำกัดวุฒิการศึกษา อายุ และส่วนใหญ่ ผู้ประกอบอาชีพนี้มักเป็นผู้หญิง ผู้เล่าได้ยอมรับความเป็นสาวโรงงาน เนื่องจากเธอมีเพื่อนร่วมงานที่เป็นกัลยาณมิตร สาวโรงงานยังสะท้อนให้ว่าสังคมชาวโรงงานเย็บผ้าที่แรงงานเป็นหญิงล้วนมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือดูแลและเป็นมิตร และยังพบว่าในอดีตสาวโรงงานมีอายุช่วงวัยเด็กมัธยมต้น ยังไม่บรรลุนิติภาวะ แต่สามารถประกอบอาชีพได้ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่การใช้แรงงานเด็กถือเป็นความผิดทางกฎหมาย

“แม่จำเป็นต้องพูดความจริง เชื่อเถอะว่าเธอสองคนอยู่ด้วยกันไม่ได้หรอกวันหนึ่งทจะต้องก้าวไปเป็นนายพล และอาจจะได้เป็นถึงรัฐมนตรี คิดดูสิทจะพาเมียออกสังคัมยังงี้ ผู้หญิงต้องส่งเสริมสามีทุกด้าน แต่เธอทำอะไรได้ นอกจากเย็บกระดุมเสื้อ”

“จันเป็นคนหัวดี” หมวดทจจับมือเย็นเฉียบของฉัน “เธอสามารถเรียนจบปริญญาตรีได้ไม่ยาก ผมสัญญาว่าแม่จะไม่อายใคร ถ้าเปิดโอกาสให้เรา”

“แต่เธอเปลี่ยนอดีตที่เป็นสาวฉันทนาของเธอไม่ได้ ไม่เห็นแก่แม่ก็เห็นแก่หน้าพ่อแกบ้าง”

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 99)

ฉันทนา เป็นคำเรียกอาชีพสาวโรงงาน ที่ใช้เป็นคำเรียกชื่อของหญิงสาวโรงงาน ทอผ้ามีที่มาจากวรรณกรรมเพลงลูกทุ่งซึ่งโด่งดังในอดีต ขับร้องโดย รักษ์ชาติ ศิริชัย เนื้อร้องของวรรณกรรมเพลงได้กล่าวถึงหญิงสาวชื่อฉันทนาที่มีอาชีพเป็นสาวโรงงาน ทอผ้า ต่อมาฉันทนาจึงกลายเป็นคำเรียกหญิงสาวโรงงานทั่วไปจนถึงปัจจุบัน จากตัวบทตัวละครเอกหญิงคือจันทราซึ่งมีอาชีพสาวโรงงานเย็บผ้าและได้คบหาอยู่กับทศมีอาชีพรับราชการทหารซึ่งยศในขณะนั้นคือ ร้อยโท บิดาเป็นนายทหารและมารดา เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัย เมื่อทศพาจันทราไปรับประทานอาหารที่บ้านครอบครัวของทศแสดงความไม่พอใจที่บุตรชายได้คบหากับหญิงสาวที่มีสถานะทางสังคมที่แตกต่างกันและด้อยค่าหญิงสาวคนดังกล่าว จันทราที่มีอาชีพสาวโรงงานเย็บผ้าเนื่องจากเป็นบุตรสาวในครอบครัวชาวจีนในอดีตไม่นิยมให้ได้รับการศึกษาในระดับสูง หญิงสาวจึงมีความพยายามในการหาเลี้ยงชีพและช่วยเหลือครอบครัวโดยการทำงานในโรงงานเย็บผ้าซึ่งเป็นอาชีพที่เปิดรับผู้หญิงที่มี

การศึกษาน้อยในยุคที่ประเทศไทยกำลังก้าวเป็นประเทศอุตสาหกรรม ช่วงทศวรรษ 2520 โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ในประเทศไทยขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะโรงงานสิ่งทอที่ต้องการความสามารถของแรงงานสตรี อาชีพของจันทราจึงสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์การศึกษาว่า ผู้หญิงในอดีตมักไม่ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงเนื่องจากเมื่อมีการแต่งงาน มีครอบครัวก็มีหน้าที่เป็นภรรยา เป็นแม่บ้าน เป็นแม่ และอาชีพนอกบ้านที่ผู้หญิงมีการศึกษาน้อยสามารถเลือกได้ในยุคนั้นนั้น คือสาวโรงงานที่ถือเป็นอาชีพที่แสดงให้เห็นถึงความต่อสู้ของผู้หญิงที่ต้องการหารายได้จากการประกอบอาชีพที่สุจริต แม้จะถูกมองว่าเป็นอาชีพของคนชนชั้นแรงงานก็ตาม ดังที่ครอบครัวฝ่ายชายไม่ยอมรับเพราะถูกมองว่าอาชีพสาวโรงงานเป็นเพียงแค่อาชีพของคนชนชั้นล่างที่หาเช้ากินค่ำ จึงไม่คู่ควรกับบุตรชายที่เป็นนายทหาร

โบตันเดินเก่งตั้งแต่อยู่พิจิตร พอมาอยู่กรุงเทพฯ จึงเดินไปกลับโรงเรียนโดยไม่พึ่งรถเมล์อาแปะเจ้าของห้องเช่าเอารองเท้ากับเสื้อนักเรียนเก่าของหลานมาให้ แยกบอกว่าหลานแกอายุน้อยกว่าโบตัน แต่ตัวโตสูงไวเปลี่ยนขนาดเสื้อผ้าทุกเทอมก็ว่าได้ โบตันเลาะชื่อนามสกุลกับอักษรย่อโรงเรียนออก ปักชื่อตัวเองลงไป ส่วนกระโปรงยังต้องใช้ของเก่า เธอเลาะขายกระโปรงนักเรียนสีซีดจางที่ใช้มาสี่ปีเต็มจนสุดปลายผ้าเคราะห์ดีที่เธอตัวเล็กกว่าอายุกระโปรงที่เลาะแล้วจึงยาวคลุมเข่าไม่อย่างนั้นจะผิดระเบียบ สภาพของโบตันไม่แตกต่างจากนักเรียนคนอื่นเด็กในโรงเรียนมาจากครอบครัวยากจน สิ่งที่เกิดจากคือเธอใช้แซ่และพูดเหน่ออย่างชาวพิจิตร เด็กผู้ชายจึงล้อว่าเธอเป็นหมวยบ้านนอก

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 39)

หมวยบ้านนอก เป็นคำเรียกเด็กหญิงที่มีเชื้อสายจีนที่มาจากต่างจังหวัด คือโบตันเด็กหญิงมาอาศัยกับแม่ในห้องเช่าของอาแปะคนหนึ่งและเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ แม่มีอาชีพรับจ้างเป็นหมอนวด สถานะทางเศรษฐกิจของแม่ต๊นิก เธอจึงต้องเดินไปกลับโรงเรียนทุกวันเสื้อนักเรียนก็ใช้ของเก่าที่เจ้าของบ้านเช่าให้มา กระโปรงตัวเก่าที่เลาะขายกระโปรงจนสุด สีซีดหมอง สำเนียงเสียงพูดเหน่อ จึงทำให้เธอถูกเพื่อนล้อปมด้อยความจน เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย รวมถึงสำเนียงการพูดว่าเป็นหมวยบ้านนอก สะท้อนถึงอุดมการณ์ชนชั้น และความคิดของเด็กในวัยเรียนมีการแบ่งแยกชนชั้นสถานะความเป็นอยู่ ความจนความรวย ในเมืองและบ้านนอก ซึ่งอาจเกิดจากการปลูกฝังจากครอบครัวหรือสังคมรอบข้าง

ช่วงหลัง ๆ ป้าไปโรงเจแทบทุกวัน หนีบโบตันไปด้วยทุกครั้ง อาซิมที่ป้าเอ่ยถึงเป็นหญิงม่ายที่ญาติผัวเฉดหัวออกจากบ้าน เลยต้องระเห็จไปนอนโรงเจ ทำงานรับใช้ร่างทรงเจ้าพ่อเจ้าแม่ โดนเจ้าแม่ด่าทุกครั้งที่เทพลงมาสถิต บอกว่าอาซิมเป็นผู้หญิงกาลกิณี คนที่ไปโรงเจจึงมักดูแคลนอาซิม เห็นจะมีแต่ป้าเท่านั้นที่คุยกับแก

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 84)

จากตัวบท อาซิมที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้หญิงกาลกิณี มีความหมายว่า เสนียดจัญไร ผู้หญิงที่มีลักษณะที่เป็นอัปมงคล ซึ่งในตัวบทนี้ อาซิมเธอเป็นหญิงหม้ายไร้บ้านที่สามเริ่ดออกจากบ้าน ต้องอาศัยโรงเจเป็นที่หลบนอน ทำงานรับใช้ร่างทรงเจ้าพ่อเจ้าแม่ และทุกครั้งที่เทพลงมาสถิตในร่างทรง เจ้าแม่ด่าทออาซิมว่าเป็นผู้หญิงกาลกิณี จึงทำให้คนทั่วไปดูถูกดูแคลนและแสดงความรังเกียจเธอ

เธอเคยสงสัยว่าไปตลาดที่ไร แม่ค้าในนั้นมักมองเธอยั้ม ๆ แล้วจะมีเสียงตะโกนขึ้นมว่า “เมียตบเมียแต่งเขามาแล้วไว้ย เมียน้อยหลบไป” โบตันตกเป็นเป้าให้ใคร ๆ หัวเราะอยู่เป็นนาน จนกระทั่งน้ำบุญล้อมเมีย น้ำสมชัยเจ้าของอุซ่มารถหุ้มมตุ๊กมาบอกความจริง แกเห็นใจลูกผู้หญิงด้วยกัน โบตันจึงถามตรงๆไปตรง ๆ เขาก็ยอมรับตรง ๆ บอกเธอว่าเขาทิ้งครุฑไฟพรรณไม้ได้ ครุยยอมเป็นรองทั้งที่เธอมาก่อน ยอมอยู่เงียบ ๆ ไม่เรียกร้องอะไรทั้งสิ้น

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 107)

เมียตบเมียแต่ง เมียน้อย เป็นคำบอกสถานภาพการสมรสของผู้หญิง เมีย หมายถึง ภรรยาหรือหญิงที่เป็นคู่ครองของชาย พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) เมียตบเมียแต่ง คือ ผู้หญิงที่ได้รับการสมรสอย่างถูกต้องและได้รับการยอมรับ ส่วน เมียน้อย คือ ผู้หญิงที่มีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับผู้ชายที่มีครอบครัวแล้ว คำเรียกทั้งสองนั้น สะท้อนให้เห็นถึงโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่ ที่คนทั่วไปมักมองว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้หารายได้หลัก จึงถือครองอำนาจทางเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นสาเหตุให้ผู้ชายต้องมีเมียได้มาก

นายบุญยังกับนางสาวจงกล ผู้หญิงเป็นเมียเก็บของสารวัตรเมือง
พิจิตร ผู้ชายเป็นหมอทำเสน่ห์ แต่แกโกหกพ่อผมว่าเคยเป็นอาจารย์
มหาวิทยาลัย นายบุญยังคนนี้ใช้กรรไกรหนีบหมากแทงเมียตนเองจน
ทะลุปอด แล้วพาเมียสารวัตรหนีตามกันมา สารวัตรจึงแค้นหนัก ฆ่าคน
ตายในเขตพื้นที่เขายังไม่พอ พาเมียเขาหนีอีก

(วิหิตา ตีทีเซอร์, 2563: 154)

เมียเก็บ หมายถึง เมียน้อย เมียลับ นางบำเรอ หรือซู้ ตัวละครหญิงคือจงกล
ซึ่งหนีตามนายบุญยังซู้รัก ในขณะที่ตนยังมีสถานะเป็นเมียเก็บของสารวัตรคนหนึ่งในเมืองพิจิตร
นางสาวจงกลที่มีความสัมพันธ์กับสารวัตรที่มีครอบครัวอยู่แล้วได้ชื่อว่าเป็นเมียเก็บ แต่เธอยังหนีตาม
นายบุญยังซู้รักจึงทำให้สารวัตรแค้น

เราไม่ได้เรียนที่เดียวกัน ฉันไม่รู้ด้วยซ้ำว่าเขามีเพื่อน มีโลกของเขา
โลกที่ฉันถูกตราหน้าว่าเป็นหญิงรำนคนหนึ่ง ไม่รู้ว่าตามหลักคำสอนของ
ศาสนา และโรงเรียนบ่าวบอของเขาไม่ได้สอนหรืออย่างไร ว่าการพูดเป็น
การนิทา มันน่าจะเป็นบาปนะ เรื่องราวประมาณว่าเพื่อนฝูงของเขารู้ว่า
เขามีแฟน และเพื่อนที่ดีก็เตือนกันไว้ว่าระวังผู้หญิงรำน ถ้าฉันไม่ขโมยไข่
แดงไปกิน ฉันจะไปนอนกับคนอื่นแทนเพราะเขาให้ในสิ่งที่ผู้หญิงวัยฉัน
ต้องการไม่ได้ ง่เง่าลั่นดี

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 47)

หญิงรำน ผู้หญิงรำน รำน หมายถึง อายาก ใคร่ มักใช้ด้านกามารมณ์ ซึ่งตัวบท
หญิงสาวถูกตราหน้าว่าเป็นหญิงรำน สื่อให้เห็นถึงความเป็นผู้หญิงที่มีมากในกามารมณ์ สังคม
สมัยก่อนไม่ยอมรับและรังเกียจผู้หญิงที่มากชาย เนื่องจากผู้หญิงในอดีตต้องมีคุณสมบัติความเป็น
กุลสตรี รักนวลสงวนตัว สาเหตุที่เธอถูกเรียกว่าหญิงรำน เนื่องจากเธอมีพฤติกรรมการคบผู้ชาย
และการมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายหลายคนที่เป็นเรื่องปกติ สะท้อนถึงสังคมชายเป็นใหญ่ ที่ผู้ชาย
สามารถมีเมียได้หลายคน โดยที่สั่งให้การยอมรับ แต่ในทางกลับกันผู้หญิงไม่สามารถประพฤติดน
ได้เท่าเทียมกับผู้ชาย เพราะสังคมจะตราหน้าว่าเป็นหญิงรำน

2) คำเรียกชื่อในความหมายบวก ดังนี้

สะใภ้ใหญ่มองจดหมายในมือแล้วถอนใจ เพราะรู้อยู่แล้วว่า จดหมายจากหมู่บ้านถ้ามีมาแล้วล้วนแต่เป็นเรื่องหดหูใจ ไม่เฉพาะแต่ของสาวใช้หรอก แม้แต่ของนายเองก็เหมือนกันคนจีนเต็มไปด้วยความทุกข์

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 193)

สะใภ้ใหญ่ ในสังคมชาวจีนบทบาทของสะใภ้ใหญ่มีความสำคัญมากกว่าสะใภ้คนอื่น ๆ เพราะสะใภ้ใหญ่คือภรรยาของลูกชายคนแรก โดยหญิงสาวทุกคนที่แต่งงานกับลูกชายชาวจีนจะต้องย้ายเข้ามาอยู่ในบ้านของครอบครัวสามี และใช้นามสกุลของฝ่ายชาย ดังนั้นสะใภ้ใหญ่ในครอบครัวชาวจีนจะมีศักดิ์สูงกว่าลูกสาว เนื่องจากลูกสาวเมื่อแต่งงานต้องย้ายออกไปอยู่กับครอบครัวสามี และใช้นามสกุลอื่น นอกจากนี้ลูกชายคนแรกของครอบครัวมักจะเป็นผู้ดูแลกิจการหรือธุรกิจของครอบครัว จึงทำให้บทบาทของสะใภ้ใหญ่มีความสำคัญมากกว่าสะใภ้รองหรือสะใภ้คนอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงระบบญาติของชาวจีนว่ายึดถือลำดับเพศและความอาวุโส คำเรียก สะใภ้ใหญ่ ยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นเมียที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ภรรยาต้องให้เคารพ ยกย่องและให้เกียรติสามี

ตัวฉันเองมีความสงสัยมากมายแต่ก็ไม่กล้าถาม แล้วการทำประวัติก็ผ่านพ้นไปอย่างรวดเร็ว แค่อ่านชื่อ นามสกุล และต้องโทษมาด้วยคดีอะไร ก็เท่านั้นเอง จากนั้นคุณแม่บ้านก็ปฐมนิเทศเล็ก ๆ น้อย ๆ ต่อไปว่าใครมีเงินติดตัวมาก็ฝากไว้กับเจ้าหน้าที่นะ ทุกคนมีสิทธิ์เบิกเงินใช้ได้วันละ 200 บาท โดยทางเรือนจำจะมีข้าวขาวและกับข้าวอีก 2-3 อย่างมาขายให้วันละ 2 มื้อ คือช่วงเช้ากับช่วงพักเที่ยง และที่นี่จะใช้คุปองแทนเงินสด หากพ้นเวลาหลังเที่ยงแล้วยังใช้คุปองไม่หมด จะไม่สามารถนำไปใช้ในวันต่อไป ดังนั้นทุกคนต้องใช้คุปองให้หมดในเวลาเที่ยงวัน ถ้าใช้ไม่หมดจริง ๆ ก็ให้นำไปซื้อของแห้ง เช่น สับ ขมิ้นหรือของใช้ต่าง ๆ มาเก็บไว้ได้ จะมีสื่อเคอร์ให้เก็บของ ใครมีอะไรจะถามไหม

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 49)

จากตัวบท คำว่า *คุณแม่บ้าน* คือคำเรียกหัวหน้านักโทษหญิงที่อยู่ร่วมห้องเดียวกัน ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้คุมให้ช่วยควบคุมดูแล และคอยแนะนำเหล่านักโทษหญิงในเรื่องการใช้ชีวิต ในเรือนจำ บรรดาเหล่านักโทษหญิงเกรงกลัวและให้เกียรติเรียกผู้ดูแลนี้ว่า *คุณแม่บ้าน*

ตลอด 6 ปีที่ใช้ชีวิตแต่งงานอยู่กินกับชินยะในประเทศญี่ปุ่น ฉันไม่เคยลืมภาพแห่งความสุขเช่นนี้ไปจากความทรงจำแม้แต่น้อย ปีนี้ก็เช่นกัน ชินยะให้สัญญากับฉันว่า พรุ่งนี้จะพาฉันไปเดินเล่นและเลือกซื้อของขวัญที่ฉันต้องการ วันนี้ฉันจึงต้องทำหน้าที่เป็นแม่บ้านที่ดีด้วยการจัดเตรียมทำอาหารและจัดการงานบ้านไว้อย่างสะอาดเรียบร้อย หลังจากปล่อยปลະละเลยหน้าที่นี้มานานหลายวัน เพื่อเป็นการเอาใจเผื่อพรุ่งนี้เขาจะรีบควักเงินซื้อของให้ฉันโดยไม่ต้องมีข้อแม้ใด ๆ

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2559: 18)

เอริหญิงไทยที่ไปทำงานเป็นโสเภณีในญี่ปุ่น ขณะเดียวกันเธอก็มีแฟนเป็นชาวญี่ปุ่น ทำให้ชีวิตเธอมีความสุข เธอจึงทำหน้าที่แม่บ้านเพื่อเป็นการตอบแทน แม่บ้าน ที่หมายถึงการเป็นภรรยา ทำหน้าที่ปรนนิบัติสามี ดูแลจัดการงานบ้านทั้งเรื่องอาหารการกินและความเรียบร้อยในบ้าน สะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นหญิงไทยที่เป็นแม่บ้าน แม่ศรีเรือน ดูแลเอาใจใส่ปรนนิบัติสามี และยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ความเป็นเมียที่คอยดูแลปรนนิบัติสามี แม้ว่าจะอาศัยในต่างแดนก็ตาม

ฉันสังเกตดูแม่ห้องคนนี้ วัยน่าจะเกิน 40 ปีไปแล้ว ท่าทางเก่งเก่า เอาเรื่องไม่เบา เพราะเห็นเธอมีรอยสักยันต์เขียวครีမ်เต็มแผ่นหลัง ไม่ต่างจากผู้ชายสมัยโบราณ อีกทั้งห้องก็ลักรูปปลาทองสีแดงว่ายคู่กัน ก็น่าจะบอกให้รู้ว่าโชคโชนแค่ไหน คาดว่าต้องผ่านคุกกะรางมาอย่างซ้ำของหลายรอบแล้วแน่ ๆ

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2559: 55)

คำว่า *แม่ห้อง* ในตัวบทนี้คือคำเรียกนักโทษหญิงที่เป็นหัวหน้าห้องมีหน้าที่ดูแลความเรียบร้อยของนักโทษหญิงที่อยู่ร่วมห้องนอนเดียวกัน ซึ่งเรียกว่าลูกห้อง แต่ละห้องจะมีห้องจะมีนักโทษหญิง 50 – 60 คน แม่ห้องจึงต้องสร้างความน่าเกรงขาม และแข็งแกร่งเหมือนผู้ชาย อีกทั้งยังมีรอยสักที่บ่งบอกถึงความซ้ำของเรื่องการใช้ชีวิตในคุกตะราง จากสิ่งที่แม่ห้องแสดงออกสะท้อน

ให้เห็นถึงสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง ถึงแม้ว่าในเรื่องจำหญิงจะพื้นที่ของผู้หญิง แต่ยังมีผู้หญิงบางส่วนพยายามสร้างตัวตนให้เหมือนผู้ชายเพื่อปกป้องผู้หญิงด้วยกันให้เกิดความน่าเกรงขาม และเพื่อสร้างความยอมรับ คำเรียกดังกล่าวยังเป็นการให้ยกย่องให้เกียรติของเหล่านักโทษหญิงที่อยู่ในเรือนจำอีกด้วย

เช้าวันเสาร์ต้นเดือนกรกฎาคม ฉันมาถึงที่ทำงานแต่เช้าเพื่อหนีรถติดระหว่างนั่งอ่านหนังสือ รอเวลาเข้างานอยู่นั้น ได้เสียงเพื่อน ๆ ร้องเอะอะว่าไฟไหม้ [...] เสมียนโทรศัพท์เรียกคนงานให้รีบลงมาข้างล่างเกรงว่าจะล้าลัควันไฟจนหายใจไม่ออก ฉันคว้ากระเป๋าสะพายวิ่งลงมาพร้อมกับพี่ทิพย์และเพื่อน ๆ หลายคน ทุกคนเชื่อว่าเปลวไฟคงไม่ลุกลามมาถึงโรงงาน อีกลักครุภัณฑ์งานดับเพลิงก็มาถึง

(จันทรา รัตมีทอง, 2560: 113)

เสมียน หมายถึง เจ้าหน้าที่เกี่ยวกับหนังสือ, ตำแหน่งเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการเขียนหนังสือ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งในบริบทนี้กล่าวถึงเสมียนที่ทำหน้าที่ธุรการ จัดทำเอกสาร รวมถึงด้านการเงิน ภาษีของโรงงาน ถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญของโรงงาน และส่วนใหญ่มักเป็นผู้หญิง

3) คำเรียกชื่อในความหมายที่เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้หรือที่เกี่ยวกับผู้หญิง
ดังนี้

เธอต้องพับให้ดีอย่าพับลวก ๆ เหมือนเวลาทำงานอื่นละ ถ้าพับไม่ดีจะใส่ไม่สบายและน่ารำคาญทั้งวัน แล้วก็ต่อไปเป็นสาวแล้วนะอย่าเดินกระโดดกระเดกอีก พอผ้าแถบสกปรกเธอต้องแอบเอาไปซักตอนค่ำอย่าให้ใครเห็น แล้วเอามาตากใต้เตียงแบบนี้ นี่เป็นครั้งแรกที่เธอรู้ว่าใต้เตียงมีไว้ทำอะไรได้บ้าง นอกจากการตากกางเกงในแล้วยังผ้าแถบซับระดูอีก มิน่าเธอจึงไม่เคยเห็นของแบบนี้เลย โลกของผู้หญิงดู ๆ ไปลึกลับซับซ้อนกว่าโลกของพวกผู้ชายเสียอีก เพราะเก่งเห็นว่าทุกอย่างของผู้ชายเปิดเผยโอ้อ่าไปหมด บนราวไม้ไผ่ตากผ้ามีกางเกงในผู้ชายตากอยู่โดดเด่นทั้งกางเกงนอกและตัวใน

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 114)

จากตัวบท *ผ้าแถบ* ในที่นี้หมายถึงผ้าอนามัยสำหรับผู้หญิง ซึ่งตัวบทได้เล่าเรื่องราวในอดีตที่ยังไม่มีผ้าอนามัยใช้ ผู้หญิงต้องใช้ผ้าพับซ้อนกันให้หนาและเรียบเพื่อใช้รองรับประจำเดือน เมื่อลูกสาว มีประจำเดือนแม่จะสอนให้ลูกสาวพับผ้าแถบอย่างพิถีพิถัน และเปรียบเทียบการพับผ้าแถบกับการทำงานอื่น ที่ต้องตั้งใจทำให้ดี อย่าทำเพียงลวก ๆ ต้องพิถีพิถันในการพับ และเมื่อใช้แล้วต้องซักทำความสะอาดในตอนเย็น และนำมาตากที่ใต้เตียงเพื่อไม่ให้ใครเห็น แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ในครอบครัวของผู้หญิงถูกจำกัด ผู้หญิงไม่สามารถเปิดเผยเรื่องส่วนตัวของเครื่องใช้ส่วนตัว แม้กระทั่งเมื่อมีประจำเดือน ซึ่งแตกต่างจากผู้ชายที่สามารถเปิดเผยเรื่องส่วนตัว เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ที่เปิดเผยได้ต่างจากผู้หญิง สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ชนชั้น และความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในสังคมนั้น ๆ

ฉันกับเอและนักโทษใหม่ก็พากันปอกเปลือกตัวเองมั่ง แล้วเดินเข้า
แถวตามนักโทษใหม่ไปขึ้นเตียงขาหยั่งเหมือนเตียงตรวจภายใน
ตามโรงพยาบาล จากนั้นก็มีเจ้าหน้าที่หญิงอีกท่านหนึ่ง เธอสวมถุงมือยีน
รอปพร้อมจะล้วงคลำภายในว่าเราไม่ได้ยัดสิ่งผิดกฎหมายและผิดกฎ
เรือนจำไว้ในเซี่ย

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 43)

นักโทษหญิงในทัณฑสถานหญิง ที่ต้องโทษในคดียาเสพติด ซึ่งนักโทษหญิงเหล่านี้จะแอบซ่อนยาเสพติดเข้ามาในเรือนจำ โดยแอบซ่อนไว้ใน *เซี่ย* หมายถึงช่องคลอดของผู้หญิง เป็นคำศัพท์ที่ชาวคุกเรียกกัน สะท้อนให้เห็นชีวิตภายในทัณฑสถานหญิงที่ไม่แตกต่างจากทัณฑสถานชาย นักโทษใช้กลวิธีต่างที่จะนำสารเสพติดเข้ามาภายในไม่ว่าจะด้วยวิธีการหรือช่องทางใดก็ตาม เพื่อที่จะได้นำยาเสพติดเข้ามาเสพภายในเรือนจำได้ และช่องทางในซุกซ่อนยาเสพติดที่นิยมในหมู่นักโทษหญิง คือซ่อนไว้ในช่องคลอด และมีคำศัพท์เรียกที่เป็นที่รู้จักกันในหมู่นักโทษด้วยกัน โดยใช้คำเรียกว่า *เซี่ย*

จากการศึกษา การใช้กลวิธีการเรียกชื่อ พบว่า มีการใช้คำที่เรียกที่สื่อผู้หญิง ได้แก่ 1. คำเรียกชื่อที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงในความหมายลบ ดังนี้ 1) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางอาชีพ ได้แก่ ผู้หญิงหากิน คาวในตู้ มาฆ่าซัง ดิดแซก ดิดเด็ก ทำเด็ก แม่สื่อแม่ชัก และสาวโรงงาน 2) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางวัย ได้แก่ สาวตีนทีก สาวน้อย สาวใหญ่ และหมวยบ้านนอก 3) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในตำแหน่งครอบครัว ได้แก่ สะใภ้เถื่อน เมียตกเมียแต่ง เมียน้อย และเมียเก็บ 4) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางพฤติกรรม ได้แก่ หญิงร่าน กาละกีนี แม่ห้อง เจ้าแม่ขาใหญ่ และขาใหญ่ 5) คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางเพศสถานะ ได้แก่ สาวทอม และเลสเบี้ยน 2. คำเรียกชื่อ

ที่มีความหมายบวก ดังนี้ 1) คำเรียกชื่อที่มีความหมายบวกในทางอาชีพ ได้แก่ คุณแม่บ้าน แม่บ้าน และเสมียน 2) คำเรียกชื่อที่มีความหมายบวกในตำแหน่งครอบครัว ได้แก่ สะใภ้ใหญ่ และ 3. คำเรียกชื่อที่เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้หรือที่เกี่ยวกับผู้หญิง ได้แก่ ผ้าแถบ และเชียว ซึ่งคำเรียกชื่อดังกล่าวยังสะท้อนความเป็นผู้หญิงในสถานภาพต่าง ๆ ทั้งด้านบวกด้านลบตามบริบทพื้นที่ของสังคมนั้น ๆ คำเรียกชื่อดังกล่าว ยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิง อันได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย ผู้หญิงในวรรณกรรมพบความเป็นเมียที่ยังคงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย อุดมการณ์การสร้างยอมรับ ผู้หญิงในวรรณกรรมต้องการสร้างความยอมรับในอาชีพ สถานภาพและความเป็นตัวตนของผู้หญิง และอุดมการณ์ชนชั้น ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง และผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกัน

4.1.2 การใช้คำเรียกขาน (system of address)

ในการระบุตัวบุคคลนั้น นอกจากการเรียกชื่อแล้ว การเรียกขานก็เป็นกลวิธีหนึ่งที่คนเราใช้เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกัน คำเรียกขาน (address term) เป็นคำที่ใช้เรียกบุคคลเมื่อต้องการปฏิสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสื่อสารแบบต่อหน้า (face-to-face interaction) ในแต่ละสังคมวัฒนธรรม อาจมีระบบการเรียกขานไม่เหมือนกัน หรือแม้แต่ในบางสถานการณ์ของการสื่อสาร ก็อาจใช้การเรียกขานต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับว่าผู้พูดต้องการแสดงความสัมพันธ์กับผู้พูดในลักษณะใด ความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังเป็นอย่างไร มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน เคารพยกย่องกันมากน้อยเพียงใด (จันทิมา อังคพณิข, 2561: 188)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการเรียกขาน พบว่า การใช้คำเรียกขานผู้หญิงที่สื่อถึงสถานภาพต่าง ๆ ได้แก่ 1. คำเรียกขานที่สื่อถึงวัย คำเรียกขานที่มีความหมายบวก 2. คำเรียกขานที่มีความหมายลบ 3. คำเรียกขานที่สื่อถึงอาชีพ และ 4. คำเรียกขานที่สื่อถึงสถานะ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. คำเรียกขานที่สื่อถึงวัย คำเรียกขานที่มีความหมายบวก

ขณะที่พวกเรากำลังนั่งสัมภาษณ์สมาชิกใหม่อยู่นั้น เลียงชาย
โสดหนึ่งในสามได้ตะโกนมาที่ฉัน น้องสาว ใครจะสั่งอาหารกินเชิญเลย
นะ เดียวเข้าไปอยู่บ้านใหญ่ไม่ได้กินอะไรอย่างนี้แล้วนะ! ฉันหันไปมองที่
ต้นเลียงนั้น คือไอ้ขาว แต่ตัวเขียวลายพริ้วด้วยรอยลัก มันหันมายิ้มให้
ฉันเป็นการแสดงความเป็นมิตร

(ธันตดา สว่างเดือน, 2559: 25)

น้องสาว เป็นคำเรียกหญิงสาวที่ไม่รู้จักชื่อหรือไม่รู้จักกันมาก่อน ผู้เรียกใช้เรียกหญิงสาวที่ไม่เคยรู้จัก เพื่อแสดงความเป็นเจ้าของพื้นที่ และเป็นคำเรียกเพื่อผูกมิตรและหวังผลประโยชน์บางอย่าง ซึ่งจากตัวบทผู้พูดได้ตะโกนเรียกหญิงสาวเพื่อเชิญชวนให้สั่งอาหารไว้รับประทานก่อนจะเข้าสู่ภัตตสถานที่ผู้พูดได้เรียกว่าบ้านหลังใหญ่

ประตุมิเสียงเคาะ พันธูชาโผล่หน้าเข้ามาอ้อมแขน เจ้าหล่อน ยังอยู่
ในชุดนอน กระโดดตุ้ม ๆ เข้ากอดเอวเธอ
“ทำไมหมามีตื่นเช้าจัง นี่ลงไปออกกำลังกายมาแล้วหรอคะ” [...]
“หมามีตัวหอมตลอดแหละ” พันธูชาทำเสียงอ่อนอย่างเด็ก ๆ
หล่อนอายุยี่สิบสามแล้ว ไปเรียนที่อเมริกาตั้งแต่ไฮสกูล เพิ่งเรียนจบ
มหาวิทยาลัยกลับมายังไม่ถึงปี

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 162)

จากตัวบท เจ้าหล่อน หล่อน เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 3 ในตัวบทนี้ผู้พูดเป็นผู้ใหญ่ที่กล่าวถึงผู้น้อยกว่า ซึ่งผู้กล่าวมีความสัมพันธ์กับผู้ที่ถูกกล่าวถึงในลักษณะสนิสนมและใช้คำเรียกขานอย่างเอ็นดู

2. คำเรียกขานที่สื่อถึงวัย คำเรียกขานที่มีความหมายลบ

โ้ย ถ้าฉันไม่ทำ ใครจะทำ ตีลต้องลูกมาจุดเตา พอฟ้าสว่างรีบไป
ตลาด กลับมาพวกสาว ๆ ยังนอนกับผ้าไม่ตื่นเลย อีแก่อย่างฉันต้องมา
เรียกปลุกกันลั่นบ้าน วาสนาคณ อาถาย วาสนาคณ ไอ้ฉันนี่เกิดมาต้อง
ลำบากแบบนี้แหละ ไหนจะเหมือนที่เขว่าเป็นลูกเศรษฐีเนื้อตัวสะอาด
คอเป็นยองใยใส่ทองทั้งวัน

(ยุวดี ดันสกุลรุ่งเรือง, 2551: 85)

จากตัวบทข้างต้น อีแก่ เป็นคำเรียกหญิงชราอย่างไม่เคารพ แต่ในที่นี้ผู้พูดใช้คำเรียกตนเองว่า อีแก่ เป็นคำเรียกในเชิงประชดประชันหรือเวทนานตนเองที่สู้ชีวิตด้วยความลำบาก ต้องตื่นแต่เช้ามืดเพื่อจะไปตลาด และกลับมาทำงานคร่ำ ในขณะที่ยังไม่ตื่นนอน เพราะตนเกิดมาไม่มีวาสนาจึงต้องลำบาก ไม่เหมือนกับลูกเศรษฐีที่มีพร้อมเนื้อตัวสะอาด มีเครื่องประดับทองใส่เหมือนสาวคนอื่น ๆ

นังเด็กคนนี้นั้นช่างสอดรู้สอดเห็นเสียจริง ๆ เจออะไรก็ต้องเปิด
ต้องควักมาดูอยู่นั่นแหละ รักแท้ได้เดียงก็ยิ่งเปิดดูนะ

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 117)

นังเด็กคนนี้เป็นคำเรียกเด็กผู้หญิง โดยผู้พูดอาจมีอารมณ์ ความไม่พอใจ หรือ
หงุดหงิดกับพฤติกรรมความซนของเด็กคนดังกล่าว จึงใช้คำเรียกว่านังเด็กคนนี้ ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าเรียก
เด็กคนใดคนหนึ่งโดยการเฉพาะเจาะจง นังเด็กคนนี้จึงเป็นคำเรียกในเชิงตำหนิผู้ที่ถูกกล่าวถึง

อ๊ับผู้ชายมาตั้งแต่ต้นมั้ง อ๊ับไปฟังมาจากอาซิมโรงเจ ป้าอ๊ับเป็น
โรคประสาทก็พราศิดมาก อ๊ับอายคน หลานสาวแอบเข้าห้องลูกชาย
ดึก ๆ ตื่น ๆ โอ้ย อายุสิบห้าสิบหกก็ยั่วผู้ชายเป็นแล้ว นี่อ๊ับมาแต่งกับอาธง
อ๊ับ ก็นึกว่าอ๊ับจะกลับใจ เห็นตอนแรกเป็นคนเรียบร้อย อาธงน้องอ๊ับมัน
ก็เจ้าชู้ เมียเยอะ อ๊ับเห็นใจว่าอ๊ับเป็นลูกผู้หญิงเหมือนกัน อ๊ับก็คอยปกป้อง
อ๊ับมาตลอด ไม่นึกว่าอ๊ับจะไม่เลิกนิสัย ไอ้ประเทืองมันคนบ้าแท้ ๆ อ๊ับยังเอา
ลง อาม่าเห็นกับตา อ๊ับเรียกไอ้ประเทืองขึ้นไปชั้นสาม ไม่รู้ไปทำอะไร พอ
ลงมาก็แอบเอาเงินให้ อ๊ับ อาธงมันโง่ โดนสวมเขา นี่อ๊ับเลยไม่กล้าให้
 anymore อยู่ด้วยกลัวเด็กมันแล้วใจแตก

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 134)

คำว่า อ๊ับ เป็นคำสรรพนามเรียกผู้หญิงที่ผู้ที่ถูกกล่าวถึง มีความหมายว่าหล่อน ซึ่งจาก
ตัวบทนี้ตัวละครได้ใช้คำเรียก อ๊ับ เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 เพื่อเล่าเรื่องราวต่าง ๆ กล่าวพาดพิงถึงผู้หญิง
คนหนึ่ง ในลักษณะการนิทานโดยใช้คำสรรพนามที่กล่าวถึง ว่า อ๊ับ ซึ่งคำเรียกในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน
จากตัวบทดังกล่าวบอกเล่าถึงบริบทชุมชนชาวจีน คำเรียกดังกล่าวจึงเป็นคำที่ใช้เรียกเฉพาะกลุ่มคน
ไทยเชื้อสายจีน

ทำไมหล่อนต้องมาเยี่ยมคุณด้วย ทำไมไม่บอกหล่อนว่าไม่สมควร
มาที่นี่ หล่อนมาทำหน้าที่เย้ยหยันเมื่อพบหน้าฉัน แล้วคนใช้อื่นเขาจะคิด
อย่างไรที่มีผู้หญิงแบบนี้เข้ามาในคลินิกของคุณ

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 179)

หล่อน คือคำใช้แทนผู้ที่เราพูดด้วย เพศหญิง สำหรับผู้ใหญ่เรียกผู้น้อย พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งผู้พูดในบทนี้ต้องการถามหาคำตอบจากสามีที่เป็นหมอ เปิดคลินิกรักษาคนไข้ สามีของเธอเป็นหมอหนุ่มหน้าตาดีจึงมีหญิงสาวเข้ามาในหาในที่ทำงาน ทำให้ ภรรยาไม่พอใจจึงใช้คำพูดในเชิงด้อยค่าของผู้หญิงที่ถูกกล่าวถึง

นางอาศัยอยู่บ้านคนเดียว สามีตายไปหลายปี ลูก ๆ ต่างกระจัด
กระจ่ายไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อไม่มีสิ่งใดให้ยึดเหนี่ยว นางจึงเต็มใจเดินทางไป
ยังบ่อนเพื่อคบกับชาตาน

(สิริจรุาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 275)

นาง เป็นคำเรียกบุคคลคนที่ถูกกล่าวถึง ในตัวบทนี้ นักเขียนได้กล่าวถึงหญิงเพื่อน บ้านที่สามีเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว เธออาศัยอยู่บ้านลำพังคนเดียว ลูก ๆ ของเธอก็อาศัยอยู่ถิ่นอื่น เธอจึงต้องเข้าบ่อนเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ นาง จึงเป็นคำเรียกที่ใช้เรียกบุคคลที่ 3 ที่ถูกกล่าวถึง

คืนแรก เด็กทั้งหมดต่างหลับเป็นตายในห้องแคบและอุดอู้
แม้อากาศร้อนเพียงใดแต่ความเป็นเด็กบวกความเหนื่อยอ่อน
จากการเดินทางทำให้หลับลงได้ มาตื่นอีกทีตอนเช้ามืดเพราะเสียงเรียก
จากเจ้าของบ้าน น้องสาวแข่งถูกไขให้ไปรองน้ำจากหัวก๊อกสาธารณะ
ที่ริมถนนใหญ่ อาศัยขี่ไปถึงสองใบกับคันไม้ท่อนหนึ่งและกระดานไม้
ขนาดเล็กกว่าปากถังเล็กน้อยอีกสองแผ่นโดยไม่ได้อธิบายอะไร เก่งเดิน
ตัวปลิวตามคนแถวนั้นไปที่ก๊อกน้ำซึ่งมีเด็กหญิงมาออกกันแน่นใคร ๆ ก็มา
รองน้ำกันก่อนแดดออก น้ำจากก๊อกไหลแรงมากจึงต้องเรียนรู้วิธีการ
รองน้ำให้ดี พอคนก่อนหน้าถอยออกมาต้องเลื้อยถึงไม้เข้าไปทันที
มีฉะนั้นจะมีคนส่งเสียงด่าเอา [...] ‘โง่จริง ๆ เลย เตี้ยแคระรี้น เร็ว ๆ
ซีจะรอให้ใครมาเชิญเยแม่คุณเร็วหน่อย’ แม้อายุยังน้อย แต่คนกวางตั้ง
ก็สืบทอดความปากจืดมาจากบรรพบุรุษอย่างไม่บกพร่อง นั่นทำให้แก่ง
ไหวตัวจับจ้องการทำงานของคนอื่นไว้อย่างดีจึงรอดตัวไม่โดนด่า แต่พอ
รองน้ำเต็มสองถังและหอบน้ำขึ้นบ่าพร้อมกับหัวกระดานไม้สองแผ่น
ไว้อย่างทุลักทุเลเต็มทน

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 74)

แม่คุณ หมายถึง คำพูดเอาใจผู้หญิงหรือแสดงความเอ็นดูรักใคร่เด็กหญิง แต่ในตัวบทนี้ แม่คุณ เป็นคำเรียกที่ผู้พูดเรียกผู้หญิงในเชิงประชดประชัน และเกิดอาการหงุดหงิดไม่พอใจเนื่องแต่ตร้อน ผู้พูดต้องรอเหล่าบรรดาเด็กหญิงที่มารองน้ำจากก๊อกน้ำสาธารณะที่ริมถนนใหญ่เพื่อหอบกลับไปใช้ที่บ้าน จึงตะโกนด่าเด็ก ๆ ต้องปฏิบัติตามเพราะกลัวเนื่องจากเด็กหญิงเหล่านี้เป็นเด็กหญิงชาวจีนที่อพยพมารับจากเป็นสาวใช้บ้านเจ้านายในประเทศไทย อาถายซึ่งเป็นหญิงนายหน้าจัดหานายจ้างให้เด็กตามเจ้านายญี่ปุ่นและคน เด็กเหล่านี้จึงเกรงกลัวไม่กล้าต่อรองกับนายหน้า คำเรียกดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นว่าเป็นคำเรียกขานที่สื่อถึงวัย

3. คำเรียกขานที่สื่อถึงอาชีพ ซึ่งพบคำเรียกขานที่มีความหมายลบ

ขณะที่ท่านผู้อำนวยการกำลังเล่าอยู่นั้น อยู่ ๆ ก็มีเสียงตะโกนดังลั่นขัดจังหวะมา ตามด้วยเสียงตะโกนโห่ร้อง “โกหก! ไปลากตัวอินังหมอนั่นมา!” เท่านั้นแหละความสับสนอลหม่านก็ปะทุขึ้น ตามด้วยคำสั่งก้าวร้าวทรงอำนาจสวนขึ้นมา

(พญ.สุตานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 38)

จากตัวบท อินังหมอนั่น เป็นคำเรียกผู้หญิงคนหนึ่งที่มีอาชีพหมอโดยเฉพาะเจาะจงในเชิงตำหนิ และไม่ให้เกียรติ ซึ่งโดยทั่วไปอาชีพแพทย์หรือหมอเป็นวิชาชีพชั้นสูง คนทั่วไปรัก และให้ความเคารพ การที่ถูกเรียกว่าอินังหมอนั่น แสดงให้เห็นว่าผู้เรียกมีความไม่พอใจและคิดว่าหมอคนนี้รักษาคนไข้ไม่สามารถช่วยได้เป็นเหตุให้เสียชีวิต โดยที่ไม่รับฟังเหตุผลที่ทางทีมแพทย์ชี้แจงจึงปักใจเชื่อว่าหมอเป็นคนทำให้เสียชีวิต จึงใช้คำเรียกอย่างไม่ให้เกียรติและแสดงความเกลียดชัง

ตื่นจากฝันเสียเถอะ ชาวบ้านเขาไม่เห็นคุณค่าเธอหรอก เขามองเธอแค่หญิงที่ให้บริการ จะมีค่าก็ตอนเขาต้องการความช่วยเหลือจากเธอเท่านั้นเอง จำใส่กะลาหัวเสียนะว่า ในสายตาชาวบ้าน เธอคือนังหญิงบริการ ๆ

(พญ.สุตานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 40)

หญิงที่ให้บริการ นังหญิงบริการ ในตัวบทนี้ผู้พูดได้เรียกตนเองซึ่งมีอาชีพแพทย์ ที่มีคติความกับญาติของคนไข้ที่เธอรักษาและเสียชีวิต ญาติของคนไข้ตราหน้าว่าหมอเป็นฆาตรกร ทำให้เธอรู้สึกน้อยใจและด้อยค่าตนเองว่าเป็นเพียงแค่ผู้หญิงที่ให้บริการ หรือนังหญิงบริการ ซึ่งจากตัวบทนี้

มีความหมายถึงการให้บริการ หรือมีหน้าการรักษาคณไข ไม่ได้มีความหมายว่าเป็นการขายบริการทางเพศแต่อย่างใด ทำให้เธอรู้ถูกต้องค่าในวิชาชีพว่าเป็นเพียงการให้บริการไม่ได้มีคุณค่าในสายตาของชาวบ้านหรือคนทั่วไป เป็นได้ แค้นผู้หญิงบริการหรือนางผู้หญิงบริการเท่านั้น

4. คำเรียกขานที่สื่อถึงสถานะ

คุณนายจ้งยืมให้คนไขทุกคนของสามีก็จริงอยู่แต่ก็มีบางคนทีพอเห็นหน้ากันเธอจะเกิดอาการหน้าตึงขึ้นมาทันที ซึ่งโหวสึงเกตว่ามักจะเป็นพวกผู้หญิงสาว ๆ ที่กิริยาร่าเริงเหมือนนกโผบิน แต่งกายสวยและแต่งหน้าฉูดฉาด หลายคนสวยกว่าคุณนายเสียอีกแต่ทำทางไม่มีระดับเท่า คุณนาย

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 178)

จากตัวบท คุณนาย หมายถึง ค่ายกย่อง คำเรียกรรยาข้าราชการชั้นสัญญาบัตรที่ยังมิได้เป็นคุณหญิง ในปัจจุบันใช้เรียกยกย่องสตรีทั่ว ๆ ไปที่ผู้เรียกนับถือ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ในตัวบทนี้ คุณนายจึงเป็นภรรยาของหมอคนหนึ่งที่เปิดคลินิกรักษาคณไข เด็กรับใช้ในบ้าน คนใช้รวมถึงบุคคลทั่วไปเรียกเพื่อยกย่องเธอในฐานะที่เป็นภรรยาของคุณหมอ คำเรียก คุณนาย ยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นเมียในสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายเป็นผู้นำสถานภาพของภรรยาขึ้นอยู่กับตำแหน่งหน้าที่การงานของสามี

หลังเคารพธงชาติรอบเช้าไม่ถึงชั่วโมง สายกลางก็มาปรากฏตัวทันทีตามเคย พร้อมเปล่งเสียงดังประกาศให้ชาวคุกทุกคนเตรียมเตรียมตัวเตรียมเงินสิ่งสิ่งของที่ต้องการ “เฮ้อคุณนายทั้งหลาย คุณผู้ชายทุกท่าน ใครจะรับประทานอะไรก็เตรียมสั่งมาได้เลยนะครับ เดี่ยวพรุ่งนี้ก็เข้าวังแล้ว จะไม่ได้รับประทานอย่างนี้แล้วนะครับ รีบ ๆ สั่งจะได้ไหวไว ๆ”

(ธนิดดา สว่างเดือน, 2559: 30)

จากตัวบท คำเรียก คุณนาย ไม่ได้มีความหมายว่า ภรรยาของข้าราชการชั้นสัญญาบัตรที่ยังมิได้เป็นคุณหญิง ในปัจจุบันใช้เรียกยกย่องสตรีทั่ว ๆ แต่อย่างใด แต่เป็นการเรียกในเชิงประชดประชัน ตัวบทดังกล่าว ได้กล่าวถึงผู้ต้องหาขาย – หญิงที่รอส่งตัวเข้ารับโทษในเรือนจำ ขณะที่

รอมจะมีนายหน้าอาสาจัดหาอาหารการกิน ซึ่งนายหน้านี้ได้เหล่าผู้ต้องหาหญิงว่า *คุณนาย* และใช้คำศัพท์ต่าง ๆ ในเชิงล้อเลียนและประชดประชัน

จากการวิเคราะห์กลวิธีการเรียกขาน พบว่า การใช้คำเรียกขานผู้หญิงที่สื่อถึงสถานภาพต่างๆ ดังนี้ 1. คำเรียกขานที่สื่อถึงวัย คำเรียกขานที่มีความหมายบวก ได้แก่ น้องสาว เจ้าหล่อน หล่อน และนาง ซึ่งเป็นคำเรียกขานที่แสดงความยกย่องให้เกียรติและเอ็นดู และคำเรียกขานที่มีความหมายลบ ได้แก่ แม่คูน อีแก่ อี หล่อน และนาง คำเรียกขานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นคำเรียกในลักษณะการต่อว่า ตำหนิ และประชดประชัน 2. คำเรียกขานที่สื่อถึงอาชีพ ซึ่งพบคำเรียกขานที่มีความหมายลบ ได้แก่ อีหนังมอ และนังหญิงบริการ และ 3. คำเรียกขานที่สื่อถึงสถานภาพทางสังคมของผู้หญิง ได้แก่ คุณนาย จากคำเรียกขานดังเป็นคำเรียกขานที่สะท้อนทัศนคติของผู้เรียกที่มีต่อผู้ถูกเรียกทั้งด้านบวกและด้านลบ กลวิธีการเรียกขาน ยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นหญิง คือ อุดมการณ์ความเป็นเมีย ได้แก่คำเรียกขาน คุณนาย และอุดมการณ์การสร้างควมยอมรับ ได้แก่ อีหนังมอนั้น และนังหญิงบริการ

4.2 กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ

การใช้ทัศนภาวะ (Modality) จันธิมา อังคพณิชกิจ (2557 อ้างอิงจาก Simpson, 1993) อธิบายว่า การแสดงทัศนภาวะ หมายถึง การที่ผู้ส่งสารแสดงความคิดหรือเจตคติเกี่ยวกับเรื่องราว นั้นๆ การแสดงทัศนภาวะทำได้โดยการใช้คำแสดงทัศนภาวะต่าง ๆ ได้แก่ การใช้คำคุณศัพท์ และคำวิเศษณ์ เช่น “น่าจะเป็น” “อาจจะเป็น” “ท่าทาง” “แน่นอน” เป็นต้น

จากการวิเคราะห์ พบการแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงที่มีมุมมองและทัศนคติเกี่ยวกับผู้หญิงกับอุดมการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์การสร้างควมยอมรับ อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์ความกตัญญู ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

ฉันได้เข้าไปนั่งในตู้ที่มีผู้หญิงนั่งกันอยู่มากมายเกือบ 100 คน
ราว 70 – 80 คน น่าจะได้ เราไม่ได้คุยกับใคร เพราะไม่รู้จักใครทั้งสิ้น
ฉันรู้แต่ว่ามีคนจ้องมองฉันเกือบทั้งตู้ อาจจะเป็นเพราะความที่ฉันแต่งตัว
เซย หน้าตาก็แต่งไม่เป็น ซึ่งผิดกับพี่วรรณมาก แต่ฉันก็ไม่ได้สนใจอะไร
และไม่คุยกับใครทั้งสิ้น ฉันจำได้ว่า ตอนนั้นฉันไม่มีความสววยเลยแม้แต่น้อย
ผิดกับพวกผู้หญิงที่อยู่ในตู้ พวกเค้าแต่งตัวสวย ๆ กันทั้งนั้น และ

บางคนก็มองดูอายุน้อยมาก บางคนมองดูแก่ ก็แก่เสียเหลือเกิน พวกเค้า
ก็นั่งคุยกันนั่งเมาท์กันตามประสาผู้หญิง ผู้หญิง

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 50)

จากตัวบท หญิงสาวเล่าถึงตัวเองในช่วงที่ต้องทำงานขายบริการทางเพศในตู้ ซึ่งมีเพื่อน
ร่วมอาชีพในสถานที่เดียวกันเกือบ 100 คน ซึ่งสาว ๆ เหล่านั้นแต่ละคนคนหน้าตาดีและแต่งตัว
สวยงามซึ่งแตกต่างจากเธอมาก จึงทำให้สาว ๆ เหล่านั้นเกือบทั้งตู้จ้องมาที่เธอ เธอจึงใช้คำแสดง
ทัศนภาวะคำว่า อวจะ เพื่อแสดงความคิดเห็นว่า สาเหตุที่หญิงสาวในตู้ที่จ้องมองเธอ เพราะเธอ
หน้าตาไม่สวย แต่งตัวเซย แต่งหน้าแต่งตาไม่เป็น

ฉันอดรู้สึกในใจไม่ได้ว่าทำไมชีวิตของฉันมันจึงวนเวียนกับชีวิต
คนกลางคืนเข้ามาทุกที ๆ หรือว่า เบื้องบนลิขิตให้เราจะต้องเข้ามา
ยุ่งรายอยู่ในวงการชีวิตกลางคืน หรือว่าเราหนีไม่พ้นอาชีพนี้

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 59)

เอรีหญิงสาวที่มีอาชีพโสเภณี ใช้คำทัศนภาวะ หรือว่า จะต้อง เพื่อแสดงความคิดเห็นว่าชีวิต
ของเธอที่ต้องวนเวียนอยู่อยู่ในวิถีชีวิตคนกลางคืน ทั้งที่เธอเองก็ไม่อยากที่จะต้องเป็นแบบนี้ อาจจะ
เป็นเพราะเบื้องบนได้ลิขิตชีวิตเธอไว้แล้ว จึงต้องทำให้เธอต้องมีอาชีพนี้ แสดงให้เห็นว่า การแสดง
ทัศนภาวะเกี่ยวกับการกลับมาใช้ชีวิตของคนกลางคืนเชื่อมโยงความเชื่อเรื่องเบื้องบนลิขิตให้ชีวิตต้อง
เดินทางสายนี้

ผู้หญิงไทยที่ไปทำงานเมืองนอก คือพวกขายบริการ จะบอกว่า
ถูกเค้าหลอกพามาขายตัว ฉันเชื่อว่ามันเป็นไปไม่ได้ ส่วนมากพวกนี้ชอบ
พูดแบบนี้ ว่าถูกเค้าหลอกมาขายตัว ก็เป็นเพราะว่า ผู้หญิงพวกนี้ก่อนจะ
มาทำงานก็ตั้งเป้าไว้สูงมาก ว่าจะต้อง ได้เงินเท่านั้นเท่านี้ จะต้องหาเงิน
กลับบ้าน ซื้อบ้าน ซื้อรถให้ได้ แต่พอเวลาทำงานจริง ๆ ก็มักจะซี้เกียจ
รักสบาย ทำงาน 1 วัน พอได้เงินก็จะหยุดไป 1 อาทิตย์ รอใช้ให้เงินหมด
ซะก่อนแล้วค่อยไปทำใหม่

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 91)

นักเขียนได้แสดงความคิดเห็นของตนที่เชื่อว่า หญิงสาวชาวไทยที่อ้างถูกหลอกไปขายบริการทางเพศนั้น แท้จริงพวกเธอเหล่านั้นรู้อยู่แล้วเพียงแต่ว่าพวกเธอเหล่านั้นตั้งเป้าการทำงานไว้สูง เมื่อทำไม่ได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงอ้างว่าถูกหลอกมาขายบริการทางเพศ โดยนักเขียนใช้คำแสดงทัศนภาวะ เป็นเพราะว่า จะต้อง จะต้อง จะ เพื่อประกอบการแสดงความคิดเห็น

วันหนึ่งฝนได้ไปติดผู้หญิงคนหนึ่งโดยที่พ่อแม่ของเค้ารู้เห็นเป็นใจด้วย และฉันไม่เคยรู้เรื่องมาก่อนเลย เพราะมัวแต่ทำขนมขาย และคิดว่าฝนจะต้องรักฉันคนเดียวไปตลอดชีวิต แต่ฝนเป็นคนหน้าตาดี และฉันมักจะจับฝนให้แต่งตัวดีทันสมัยตลอดเวลา การที่ฉันทำอย่างนั้นกลับกลายเป็นเหตุให้มีผู้หญิงมาชอบมาติดฝนมากมาย ผู้หญิงที่พ่อแม่ฝนรู้เห็นเป็นใจนั้น เป็นลูกสาวเจ้าของแพปลาในแม่กลอง มีฐานะดี มีการศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งแตกต่างจากฉันราวฟ้ากับเหว และฝนก็เห็นดีงามไปด้วย ฝนอาจจะเบื่อกับเราเป็นหนี้สินบ่อย ๆ

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 224)

จากตัวบทข้างต้น หญิงสาวคบหาอยู่กับฝน ชายหนุ่มหน้าตาดี มีอายุน้อยกว่าเธอ ฐานะดี การศึกษาสูงระดับปริญญาโท ซึ่งแตกต่างกับเธอที่เป็นเพียงแม่ค้าขายขนม ไม่มีเวลาได้ดูแลตัวเอง รวมถึงฝนชายคนรัก และด้วยความที่คิดว่าฝนรักเธอคนเดียว ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีผู้หญิงมาชอบฝนเป็นจำนวนมาก พ่อแม่ของฝนก็รู้เห็นเป็นใจกับเรื่องที่เกิดขึ้นด้วย เธอจึงใช้คำแสดงทัศนภาวะ คิดว่าคงจะต้อง มักจะ อาจจะ เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเธออย่างเป็นเหตุผลสอดคล้องกัน ตัวบทดังกล่าว ยังสะท้อนอุดมการณ์ชนชั้น ความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ชายที่มีฐานะทางครอบครัวและการศึกษาที่เหนือกว่าผู้หญิง จึงส่งผลต่อชีวิตคู่ของตัวละครที่ถูกกล่าวถึง

รู้ชัดเลยว่าเธอเป็นมะเร็งลำไส้ของส่วนทวารหนัก น่าจะเป็นมาลักพักแล้ว เพราะก้อนมะเร็งมีขนาดใหญ่มาก ลูกกลมจนล้อมรอบรูทวารหนักเหลือรูนิดเดียว แม่ดันไฝ่อายุยังน้อย แค่ 24 ปี กำลังตั้งครรภ์ไม่ควรจะเป็นโรคนี

(ชัยวุฒิ ศรีสุโข, 2556: 20)

น่าจะ ไม่ควรจะ เป็นคำแสดงทัศนภาวะของหมอที่วินิจฉัยโรคของแม่คนหนึ่ง ว่าเป็นเป็นมะเร็งลำไส้ เพราะก้อนมะเร็งมีขนาดใหญ่และลุกลามจนถึงระยะอันตราย โดยผู้พูดได้แสดงความคิดเห็นในฐานะที่เป็นหมอดูแลคนไข้รายนี้ ว่าแม่ดันไผ่ไม่ควรเป็นโรคนี เพราะเธออายุยังน้อยและกำลังอยู่ในภาวะตั้งครรภ์

ตอนนี้หนูท้อง หนูกำลังจะเป็นแม่คน คนที่รักหนูมากที่สุด
ให้อภัยหนูได้ ยอมเจ็บ ยอมตายแทนหนูได้ ไม่มีใครรอกนอกจากพ่อแม่
ของหนู หนูเบญจพร หมอทำงานเป็นหมอมานาน เท่าที่ดู หมอว่าทัก
เขาเป็นคนดี เป็นคนอารมณ์ร้าย แล้วหนูรู้ไหม การท้องหนูซึ่งอายุแค่ 14
เป็นความผิดทางกฎหมายซึ่งทักต้องรับผิดชอบ คำแนะนำของหมอ
ซึ่งแนะนำเพราะความหวังดีกับหนูจริง ๆ คือหนูต้องบอกพ่อแม่ของหนู
ว่าหนูท้องกับทักแล้ว

(ขวัญลิ ศรีสุโข, 2556: 30)

เด็กหญิงเบญจพรวัย 14 ปี แอบลักลอบมีสัมพันธ์กับพี่ชายหนุ่มหน้าตาดี อายุ 24 ปี เมื่อเด็กหญิงตั้งครรภ์ได้ 5 เดือน ทศพาเด็กหญิงไปฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลโดยที่ผู้ปกครองของเด็กหญิงเบญจพรยังไม่รับรู้ จากพฤติกรรมที่ชายหนุ่มแสดงออกกับเด็กหญิงเบญจพร ทำให้หมอสังเกต และได้แสดงความคิดเห็นเพื่อบอกกล่าวถึงพฤติกรรมของทัก และแนะนำให้เด็กหญิงแจ้งให้พ่อแม่รับรู้ แสดงให้เห็นถึงความห่วงใยของหมอที่มีต่อคนไข้ และต้องการให้เด็กหญิงและแฟนหนุ่มแจ้งให้พ่อแม่รับรู้ เพราะพ่อแม่คือคนที่รักและหวังดีกับลูกที่สุด

ที่แม่จำปาพูดอาจเป็นจริงในบางส่วน แต่ส่วนหนึ่งที่หมอเห็นมา
เด็ก ๆ หลายคนเป็นแบบลูกแม่จำปา ที่ลูกของแม่จำปากัดฟันสู้ชีวิต
เพราะเขาเห็นแม่ลำบากยากจน เขาจึงตั้งใจฝ่าฟันอุปสรรคทุกอย่าง
ด้วยตัวของเขาเอง หากแม่รำรวยหรือมีความรู้สูงไม่แน่ว่าลูกแม่จำปา
จะมาถึงขั้นนี้

(ขวัญลิ ศรีสุโข, 2556: 63)

นักเขียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแม่เลี้ยงเดี่ยวคนหนึ่งที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ลำบากส่งลูกสาวเรียนแพทย์ เธอกล่าวน้อยใจที่เธอยากจนทำให้ลูกต้องลำบาก หากเธอมีฐานะที่ดีกว่านี้ลูกของเธอคงได้ดีกว่านี้ ผู้พูดได้กล่าวปลอบใจเธอและใช้คำแสดงทัศนภาวะว่า *อาจ หาก ไม่แน่ใจว่า* ประกอบการแสดงความคิดเห็นนั้น ตัวบทข้างต้นยังสะท้อนอุดมการณ์ความกตัญญู ที่ลูกเป็นคนดี ตั้งใจเรียนจนประสบความสำเร็จเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณแม่

ผู้ชายดี ๆ มีมากมายให้เธอเลือก เธอไม่ควรจะเลือกชัย ขนาดยังไม่แต่งงานกับเธอ เขายังอ้างว่าเขาเป็นแฟนคนระดับหัวหน้าใครก็ไม่ใหญ่เท่าเขา ใครก็ใช้เขาไม่ได้ นิสัยเขาไม่ดีนะ เธอไม่ควรแต่งงานกับเขา

(ชัยวุฒิ ศรีสุโข, 2556: 71)

ตัวบทข้างต้น กล่าวถึงลั่นทม หญิงสาวที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานที่มั่นคงในระดับหัวหน้าหน่วยงาน เมื่อสามีเธอเสียชีวิตลงได้ไม่นาน เธอได้คบหาและแต่งงานกับชายหนุ่ม รมภ. หน่วยงานเดียวกัน ซึ่งชัยมีนิสัยชอบคุยโวโอ้อวด อารมณ์ร้อน ชอบใช้ความรุนแรง และเพื่อนร่วมงานของลั่นทมไม่มีใครเห็นด้วยกับการตัดสินใจในครั้งนี้ของเธอ ผู้พูดใช้คำแสดงทัศนภาวะ *ไม่ควร จะไม่ควร* เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการเลือกและแต่งงานชัย ด้วยความที่ทั้งสองไม่เหมาะสมและไม่คู่ควรที่จะแต่งงานใช้ชีวิตร่วมกัน ตัวบทยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นเมียที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย

“หนูบอกแม่ว่าหนูเจ็บ แม่บอกให้หนูยอมพ่อเลี้ยง แม่บอกให้หนูทนเอา บางครั้งหนูไม่ยอมแม่ดีหนู แม่จับหนูให้พ่อเลี้ยง”

ถ้อยคำที่ดังออกมาจากปากของเด็กหญิง มันช่างโหดร้ายเหลือเกิน ยวงน้ำตาไหลย้อยมาจากสองตาของเด็กหญิง เช่นเดียวกับหยาดน้ำตาที่หยาดเข้าไปหยดรดหัวใจฉัน ฉันไม่ได้พูดอะไรออกมาเกี่ยวกับแม่ของเด็กหญิง ฉันบอกเธอเพียงว่า เรื่องท้อง หนูท้องเพราะถูกข่มขืน หมอคงต้องปรึกษาคณะกรรมการทำแท้งของโรงพยาบาล หากทุกคนอนุมัติ คงทำแท้งเอาเด็กออกให้ หมอคิดว่า ทุกคนก็คงเห็นด้วยกับการทำแท้ง หนูไม่ต้องกังวล

(ชัยวุฒิ ศรีสุโข, 2556: 82)

ตัวบทข้างต้น เรื่องราวที่เกิดขึ้นกับเด็กหญิงคนหนึ่งซึ่งถูกพ่อเลี้ยงข่มขืนจน โดยที่แม่
รู้เห็นเป็นใจ เด็กหญิงได้มาพบแพทย์และเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้ฟัง หมอทำการตรวจและแจ้งว่า
เด็กหญิงตั้งครรภ์เพราะถูกข่มขืน หมอได้ให้คำแนะนำและใช้คำแสดงทัศนภาวะ หาก คง คิดว่า เพื่อ
ช่วยเหลือในการทำแท้งให้กับเด็กหญิงต่อคณะกรรมการการทำแท้งของโรงพยาบาล

อันที่จริงฉันไม่เคยเจอแม่ดอกโคกและฉันก็ไม่อยากเจอ ฉันไม่
อยากเห็นว่าแม่ใจร้ายมีหน้าตาเช่นไร แม่จะรักตนเองยิ่งกว่าสิ่งใด ก็ไม่
ควรรักตนเองจนลืมรักคนที่ได้ชื่อว่าเป็นลูก แม่ควรมีหน้าที่ปกป้องลูก
ไม่ว่าจะต้องเผชิญมรสุมชีวิตอย่างไร การทำลายลูกด้วยน้ำมือแม่ เพื่อให้
แม่เป็นคนอยู่รอด ยังไม่สมควร ไม่สมควรสำหรับคำที่ยกย่องเรียกว่าแม่
(ชัยวลิ ศรีสุโข, 2556: 86)

นักเขียนได้กล่าวถึงแม่คนหนึ่งที่มีพฤติกรรมทางเพศกับผู้ชายมากหน้าหลายตา
ไม่ป้องกันตนเองในขณะมีเพศสัมพันธ์ จึงนำเชื้อโรคเอดส์มาสู่ลูกในท้อง เมื่อคลอดลูกได้ทิ้งให้ปู่ย่า
เลี้ยงดูโดยไม่สนใจใยดี ผู้พูดได้แสดงทัศนภาวะ แม้จะ ก็ไม่ควร ควร เพื่อแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่แม่
คนดังกล่าวกระทำในลักษณะไม่เห็นด้วยกับแม่ดอกโคก การกระทำของแม่คนดังกล่าว สะท้อน
อุดมการณ์ความเป็นในด้านลบ คือ ความเป็นปมที่ไม่ปกป้องคุ้มครอง หรือดูแลลูก ดังที่แม่พึงปฏิบัติ

ฉันเชื่อว่า ที่แม่ล้มผิดได้ว่าลูกอาจจะเกิดอันตราย เพราะมีสายใย
รักที่แม่จะมองไม่เห็น แต่เชื่อมจากลูกถึงแม่ [...] ผลการตรวจพบว่า
เด็กทารกในครรภ์มีความผิดปกติอย่างมาก นั่นคือ เด็กมีแขนขาโค้งงอ
หน้าตาบิดเบี้ยว มีถุงน้ำเหลืองขนาดใหญ่อยู่ที่ต้นคอ ลักษณะของเด็กที่
มองเห็นโดยเครื่อง อัลตราซาวนด์ ตามความรู้ที่มี ฉันคิดว่าทารกคนนี้
น่าจะมี ความผิดปกติรุนแรงจากโรคทางพันธุกรรม เมื่อคลอดออกมาไม่น่า
รอดชีวิต น่าจะ เป็นความผิดปกติทางพันธุกรรม
(ชัยวลิ ศรีสุโข, 2556: 97)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนเป็นสูตินารีแพทย์ที่ดูแลคนไข้รายหนึ่ง ซึ่งเด็กในครรภ์มีภาวะ
ผิดปกติ จึงได้อธิบายและแสดงความคิดเห็นให้แม่ฟังถึงอาการของลูกในครรภ์ โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ
เชื่อว่า คิดว่า น่าจะ ประกอบการอธิบายเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและเชื่อมั่นในสิ่งที่หมอพูด

หมอก็เป็นแม่คน เมื่อลูกเกิดปัญหา หมอก็ต้องทำทุกวิธีที่จะช่วย
แก้ปัญหาให้ลูกใช้ใหม่ ฉันทก็เช่นกัน ลูกล้มพลาดทำเสียตัวเพียงครั้งเดียว
แต่แรกฉันไม่เชื่อว่าลูกเสียตัวครั้งเดียวจะท้องเขียวหรือแต่ลูกก็ยืนยัน
อย่างหนักแน่น

(ชญวลี ศรีสุโข, 2556: 107)

แม่ของเด็กหญิงส้มได้พาลูกสาวมาพบสูตินารีแพทย์เพราะเด็กหญิงส้มตั้งครรภ์
โดยไม่พร้อมมีอาการตกเลือดเพราะก่อนหน้านี้แม่ได้พาเด็กหญิงไปทำแท้งเถื่อน เมื่อคุณหมอได้ซัก
ประวัติและถามถึงสาเหตุที่ลูกสาวทำแท้ง แม่จึงบอกเล่าถึงเหตุผลของการทำแท้งครั้งนี้เพราะลูกสาว
พลาดทำเสียตัวให้กับผู้ชาย และลูกสาวยืนยันอย่างหนักแน่นว่าได้เสียตัวเพียงครั้งเดียว แม่จึงใช้คำ
แสดงทัศนภาวะ ก็ต้อง ไม่เชื่อว่า ในการแสดงเหตุผลการกระทำดังกล่าว

แม่ดันปาล์มของหนุ่มกับหนุ่ม พาน้องลูกไม่ไปทำแท้งนี้ พ่อแม่
น้องลูกไม่เขายังไม่รู้ละ นี่เป็นการกระทำที่ไม่ถูกนะ ระวังพ่อแม่เขาจะ
เอาเรื่อง เพราะเป็นความผิดทางกฎหมาย หนุ่มควรต้องรีบเจรจากับพ่อ
แม่เขา ให้พ่อแม่เราไปคุยกับพ่อแม่ น้องลูกไม่ก็ได้ พ่อแม่ของหนุ่มรู้เรื่อง
ทุกอย่างแล้วใช้ใหม่

(ชญวลี ศรีสุโข, 2556: 114)

จากตัวบท ได้ใช้คำแสดงทัศนภาวะ ควรต้อง เพื่อบอกกล่าวให้เด็กหนุ่มกับแม่ที่พา
แฟนสาวไปทำแท้งโดยไม่แจ้งให้ผู้ปกครองฝ่ายหญิงรับรู้ ซึ่งผู้พูดเป็นหมอจึงให้คำแนะนำให้ชายหนุ่มรีบ
เจรจากับพ่อแม่ฝ่ายหญิงรับรู้และทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อไป

ใบพลูมีแฟน 2 คน คนหนึ่งเป็นฝรั่ง อีกคนเป็นคนไทย เลยไม่รู้ว่
ลูกในท้องจะเป็นลูกใคร [...] มีเพศสัมพันธ์ในวันเดียวกัน อย่างนั้นคง
บอกไม่ได้หรอกคะว่าใครเป็นพ่อเด็ก อาจต้องใช้วิธีตรวจอื่น ๆ เช่นตรวจ
ดีเอ็นเอเด็กในท้องแต่เขาไม่นิยมทำกันนะคะ มักจะตรวจตอนที่เด็ก
คลอดออกมามากกว่า

(ชญวลี ศรีสุโข, 2556: 173)

ใบพลูหญิงสาวที่แต่งงานอยู่กินกับสามีชาวต่างชาติ แต่ในขณะเดียวกันเธอยังแอบลักลอบอยู่กินกับอดีตสามีชาวไทย ใบพลูตั้งครรภ์โดยที่ไม่แน่ใจว่าลูกในท้องเป็นลูกของสามีชาวต่างชาติหรือชาวไทย จึงมาปรึกษาหมอเพื่อให้หมอตระเวนเฝ้าเด็กในท้อง หมอจึงให้คำแนะนำกับเธอว่าการตรวจ ดีเอ็นเอไม่นิยมตรวจกับเด็กขณะที่อยู่ในครรภ์ โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ *คง อาจ ต้อง* มักจะใช้ประกอบการเหตุผลในการให้คำปรึกษา

แม้ฉันเป็นหมอ การตายของต้นก็ดูน่ากลัว อาจเพราะ ต้นตั้งปณิธานไว้ว่า การฆ่าตัวตายครั้งที่สี่ต้องตายสมใจ ก่อนฆ่าตัวตายครั้งนี้ เธอเตรียมตัวตายเป็นอย่างดี สวมเสื้อผ้าชุดที่เธอชอบที่สุดคือเสื้อยัดสีดำคลุมด้วยแจ็คเก็ตสีดำ กางเกงขายาวสีดำ เขียนจดหมายลาตายหลอกเพื่ยู่เพื่อนที่มาอยู่เป็นเพื่อนในบ้านให้ออกไปซื้ออาหารที่รู้ว่าต้องรอนาน แล้วล็อกบ้านใช้เชือกที่เตรียมมาผูกคอตายที่ชื่อใกล้กับที่ล้างจานหลังบ้าน

(ชญวลี ศรีสุโข, 2556: 183)

ต้นหญิงสาวที่ฆ่าตัวตายด้วยการผูกคอตายได้สำเร็จในครั้งที่สี่ โดยครั้งนี้เธอเตรียมตัวในการฆ่าตัวตายเป็นอย่างดี ทั้งการสวมเสื้อสีดำ การเขียนจดหมายลาตาย และวางแผนให้เพื่อนออกไปซื้ออาหารนอกบ้าน ซึ่งแพทย์ที่ทำการชันสูตรศพของเธอ ได้กล่าวแสดงความคิดเห็นโดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ คือ อาจเพราะ ที่แสดงให้เห็นว่าเธอตั้งใจที่จะฆ่าตัวตายให้สำเร็จในครั้งนี้ จึงวางแผนไว้เป็นอย่างดี

ขณะที่กำลังอยู่ในอาการครึ่งหลับครึ่งตื่น มีใครบางคนพยายามสอดเข้ามาสัมผัสที่หน้าอก ฉันสะดุ้งสุดตัว ทั้งตกใจกลัว ทั้งลั่นนังนก แต่เพราะความอายจึงไม่กล้าแม้แต่จะอำปากขอความช่วยเหลือ จากผู้คน โชคดีที่ถือกระเป๋าเสื้อติดไว้ ฉันจึงไข่มั่นอย่างคุ่มค่า กอดกระเป๋าใบนั้นแน่นแนบเพื่อป้องกันไม่ให้หน้าอกถูกไต่ปัดจาล้วงเข้ามาสัมผัส แต่มันก็ขวางหน้าด้านหน้าทนายพยายามลุดกำลังของมันเช่นกัน เพราะความไม่รู้ เพียงสา จึงได้แต่ภาวนาให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือ ดลใจของมันให้หยุดการกระทำอันเลวทราม

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 75)

นักเขียนเล่าถึงชีวิตในอดีตของตนเอง ที่เป็เด็กสาวจากต่างจังหวัดภาคอีสาน เดินทางมาแสวงโชค หางานทำในเมืองหลวง ขณะที่เดินทางโดยทัวร์เกิดเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เมื่อมีมือใครบางคนพยายามลวนลามทำให้เธอรู้สึกกลัว แต่ไม่กล้าที่จะบอกหรือขอความช่วยเหลือจากใคร เพราะความที่เธอยังเด็กและไร้เดียงสาจึงได้แต่ภาวนาขอให้ศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลบ้นดาลใจให้ผู้กระทำดังกล่าวหยุดการกระทำนั้น โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ แต่เพราะ แม้แต่ เพราะ จึง ประกอบเหตุผลที่เธอไม่กล้าร้องขอความช่วยเหลือจากใคร เพราะความอาย และความเป็นเด็กไร้เดียงสา ทำได้เพียงภาวนาสั่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยคลใจให้คนร้ายหยุดพฤติกรรมนั้น

จำได้ว่าฉันไม่เคยสนทนากับเพศตรงข้ามนานถึงสองวินาที หรือมีเพื่อนที่สนิทกันจริง ๆ แม้แต่ร้ายเดียว ถึงจะคบกัน แต่ชั่วประเดี๋ยวนั้น ประเดี๋ยวนั้น เพราะฉันไม่เคยไว้วางใจใคร แม้แต่คนในครอบครัว

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 76)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนได้เล่าถึงตนเองในช่วงชีวิตวัยรุ่นของเธอที่ไม่เคยพูดคุยกับเพศตรงข้ามได้นานเกินสองวินาที และไม่มีเพื่อนสนิทเลยสักคน แม้จะมีก็เป็เพียงระยะเวลาสั้น ๆ เพียงชั่วประเดี๋ยวนั้น ประเดี๋ยวนั้น ด้วยเหตุผลว่าเธอไม่ไว้วางใจใครแม้จะเป็นคนในครอบครัวของตนเองก็ตาม เธอให้เหตุผลโดยใช้คำแสดงทัศนภาวะ คำว่า ถึงจะ เพราะ แม้แต่

เพราะการตัดสินใจแต่งงานกับใครสักคน นั้นหมายถึงคุณพร้อมที่จะสละทุกอย่าง ทั้งความเป็นส่วนตัว เหมือนกับต้องแต่งงานกับคนในครอบครัวของอีกฝ่ายไปโดยปริยาย แม้พวกเขาจะไม่ชอบคุณ ทำร้ายจิตใจคุณสารพัดรูปแบบก็ต้องยอมรับให้ได้ การถอดใจระหว่างทางนับเป็นเรื่องยากลำบาก โดยเฉพาะสำหรับผู้หญิง

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 171)

จากตัวบท ใช้คำแสดงทัศนภาวะ เพราะ ต้อง แม้ จะ เพื่อแสดงความคิดเห็นว่าผู้หญิงที่ตัดสินใจแต่งงานกับใครสักคน คือการที่พร้อมเสียสละ ทั้งความเป็นส่วนตัว เหมือนการแต่งงานกับคนในครอบครัวของฝ่ายชายด้วย หรือแม้แต่การถูกทำร้ายจิตใจ ผู้หญิงต้องยอมรับให้ได้ แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเมื่อตัดสินใจแต่งงานต้องยอมรับกับสิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องเผชิญ รวมถึงการอยู่

ภายใต้อำนาจของผู้ชายแม้ถูกทำร้ายจิตใจก็ต้องยอมรับ และยังสะท้อนถึงอุดมการณ์ความเป็นเมียที่ภรรยาต้องเอาใจใส่ ดูแลปรนนิบัติสามี รวมถึงครอบครัวของสามีด้วย

เมื่อหมดหวัง จนหนทาง ผู้หญิงหลายคนจึงมุ่งหน้าสู่เมืองใหญ่ และเมืองท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อหวังจะได้พบกับเทพบุตรขี่ม้าขาว ชาวต่างชาติมาช่วยกอบกู้ชีวิตใหม่ เพราะข่าวร่ำลือว่า ชายต่างชาติส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ เอาใจใส่ดูแลครอบครัวได้ดีกว่าผู้ชายไทยบางคนที่ชอบใช้กำปั้นและหน้าแข้งเลี้ยงดูลูกเมียไม่เว้นแต่ละวัน

(สิริอุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 116)

ตัวบทข้างต้น บอกเล่าถึงความเป็นหญิงสาวชาวอีสาน เมื่อแต่งงานอยู่กินกับสามีชาวไทย เมื่อผู้นำครอบครัวไม่สามารถดูแลครอบครัวได้ ดิดเหล้า ดิดการพนัน ภาระต่าง ๆ จึงตกอยู่กับผู้หญิงที่ต้องแบกรับ เมื่ออับจนหนทางผู้หญิงหลายคนจึงต้องไปหางานทำในเมืองใหญ่ และแหล่งท่องเที่ยวหวังที่จะมีชายชาวต่างชาติมาช่วยให้ชีวิตดีขึ้น เพราะมีความเชื่อว่าชายชาวต่างชาติมีความซื่อสัตย์ ดูแลเอาใจใส่ครอบครัวดีกว่าชายชาวไทยที่ชอบใช้ความรุนแรงในครอบครัว โดยนักเขียนใช้คำแสดงทัศนภาวะ จึง จะได้ เพื่อสะท้อนอุดมการณ์การสร้างความยอมรับ และแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกนึกคิดของหญิงสาวเหล่านั้นด้วย

เพื่อน ๆ หลายคนต่างเข้ากรุงเทพฯ เพื่อรับปริญญาบัตร ที่สวนอัมพร แต่เพราะพวกเราไม่มีค่ารถ ค่าเช่าโรงแรม และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ จิปาถะ ฉันจึงบอกแม่ว่า “ไม่เป็นไรหรอกแม่ ไปประกาศนียบัตรแผ่นเดียวถ้าเราไปต้องใช้เงินมาก แหมยังต้องยืมเงินคนอื่น ต้องเป็นหนี้เป็นสินเดือดร้อนเปล่า ๆ”

(สิริอุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 259)

นักเขียนได้บอกเล่าเรื่องราวและเหตุผลที่ตนไม่เข้ารับปริญญาบัตรที่สวนอัมพร เพราะไม่มีเงินค่ารถในการเดินทางจากต่างจังหวัด ค่าเช่าโรงแรม ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และไม่อยากจะกู้เงินใครให้เป็นหนี้สิน จึงใช้คำแสดงทัศนภาวะ แต่เพราะ ยังต้อง เพื่ออธิบายถึงเหตุผลให้แม่ของเธอเข้าใจและไม่รู้สึกน้อยใจที่ลูกสาวไม่ขอเข้ารับปริญญาบัตรในครั้งนี้

แม้ว่าดิฉันจะพยายามต่อสู้เพื่อรักษาระดับความสัมพันธ์ให้นาน
ที่สุด แต่ในที่สุดมันก็ถึงจุดที่ต้องยอมจำนน เพราะเขาขอแยกทาง

(พญ.สุดานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 179)

ผู้เขียนมีอาชีพเป็นหมอ เธอได้บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับตนเอง เมื่อถูกญาติของ
คนไข้ที่เสียชีวิตตราหน้าว่าเป็นฆาตรกร เธอต้องขึ้นโรงขึ้นศาลเพื่อต่อสู้และพิสูจน์ความบริสุทธิ์
ในขณะเดียวกันความสัมพันธ์ของเธอและสามีก็เริ่มมีปัญหา และในที่สุดสามีของเธอก็ขอแยกทาง
ตัวบทใช้คำแสดงทัศนภาวะ แม้ว่า แต่ ต้อง เพราะ เพื่อแสดงให้เห็นว่าเธอพยายามที่สุดแล้วเพื่อรักษา
ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสามี

เรื่องราวของหญิง สมสุดา แล้วรู้สึกเศร้าสลดใจกับโชคชะตาของ
เธอที่ดูเหมือนจะไม่มีช่องทางให้หญิงกลับมาเป็นคนดี ใช้ชีวิตอย่างคน
ทั่วไป ชีวิตหญิงเดินเข้า – ออกคุกตะรางตั้งแต่วัยเด็กหญิง เปรียบเสมือน
ແລ້ວແລ້ວเรื่องราวที่ไม่มีทางรักษาหายเป็นปกติได้ และฉันเชื่อว่าหญิงคงไม่
รู้จักความรักความเมตตาด้วยซ้ำว่าเป็นอย่างไร

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 72)

ตัวบทข้างต้น ใช้คำว่า เชื่อว่า เพื่อแสดงทัศนภาวะกับเพื่อนนักโทษหญิง ที่เธอ
เข้า-ออกเรือนจำตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งเธอเปรียบพฤติกรรมของหญิงเป็นเหมือนແລ້ວແລ້ວเรื่องราวที่รักษาไม่หาย
เพราะเธอเชื่อว่าหญิงคงไม่รู้จักความรักและไม่ได้รับความเมตตาจากครอบครัวและคนรอบข้าง จึงทำ
ให้หญิง สมสุดาไม่มีความผูกพันจึงเลือกที่จะเข้า-ออกเรือนจำโดยไม่รู้สึกละเลยและยากที่จะกลับตัว
เป็นคนดี

ฉันได้เข้ามาเห็นนักโทษหลายร้อยชีวิตต้องตกอยู่ในสภาพย่ำแย่
และกำลังนอนรอความตายอย่างน่าเวทนา และได้เห็นคนอื่น ๆ และหลาย
ชีวิตต้องยอมทำในสิ่งที่ตนไม่ยากทำ เช่น ยอมอับอายเปลี่ยนเพศทาง
ความคิดเพื่อแลกกับความสบายให้มีกินมีใช้โดยไม่ต้องเดือดร้อนญาติ
พี่น้องมาดูแลส่งเสีย มันเป็นวิถีเพื่อความเป็นอยู่รอดที่ไม่ต่างจากการขาย
บริการทางเพศในโลกนอกกำแพง

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 160)

นักเขียนได้ใช้คำแสดงทัศนภาวะ ต้อง เพื่อ บอกเล่าถึงชีวิตของตนและเพื่อนนักโทษหญิงเมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำ บางคนต้องยอมเปลี่ยนเพศสถานะจากผู้หญิงกลายเป็นทอม ยอมเป็นผัวของนักโทษหญิงด้วยตัวเอง ต้องยอมอับอายเพื่อความอยู่รอด เพราะนักโทษหญิงบางคนไม่มีญาติมาดูแล และไม่ยอมให้ญาติต้องเดือดร้อน แสดงให้เห็นว่า เมื่อถึงคราวจำเป็นผู้หญิงก็สามารถที่จะทำได้ทุกอย่างเพื่อความอยู่รอด

ฉันได้เห็นความรักที่ยิ่งใหญ่ของผู้ที่ขึ้นชื่อว่าบุพการีที่มีความรักปรารถนาดีต่อลูก ไม่เคยทอดทิ้งกันในยามชีวิตยากเข็ญ และสิ่งหนึ่งที่ฉันได้พบจากเฒ่าและกบ คือการรู้จักกตัญญูต่อบุพการี รวมทั้งเด็กสาวอีกหลายคนเมื่อได้เข้ามาอยู่ในสถานที่แห่งนี้ พวกเธอก็เริ่มสำนึกความผิดพลาด ถึงแม้พวกเธอจะเสียผู้เสียคนตั้งแต่วัยสาวแรกรุ่นจนเรียนไม่จบ แต่ฉันเชื่อว่าแก่นแท้ของเด็กสาวเหล่านี้ไม่ใช่คนเลวเหลวแหลกโดยสิ้นดาน หากแต่ถูกสังคมรอบข้างกระตุ้นและผลักดันให้พวกเธอต้องตกเป็นทาสของยาเสพติด

(ธนิดดา สว่างเดือน, 2559: 161)

นักเขียน ได้แสดงความรู้สึกเมื่อเห็นความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ถึงแม้ลูกจะหลงผิดติดยาเสพติด หรือต้องโทษด้วยคดีอื่น ๆ และต้องโทษอยู่ในทัณฑสถานหญิงแห่งนี้ ผู้เป็นบุพการีไม่เคยทอดทิ้งลูก ผู้เขียนได้ใช้คำแสดงทัศนภาวะ เพื่อแสดงความคิดเห็นและความเชื่อว่า นักโทษหญิงที่ถูกคุมขัง ในเรือนจำแห่งนี้ เด็กสาวเหล่านี้ไม่ได้เป็นคนเลวโดยสิ้นดาน แต่สภาพแวดล้อมรอบข้างเป็นสิ่งกระตุ้นให้หลงผิด และเชื่อว่าพวกเธอเริ่มสำนึกในความผิดแล้วโดยใช้คำว่า ถึงแม้ เชื่อว่า หากแต่

รู้เข้าฉันตั้งใจจะขอเงินเตี้ยไปซื้อใบสมัครสอบ แต่พอเห็นสายตาขมขู่ของแม่เลยต้องเปลี่ยนใจ ฉันจะเรียนดีเหมือนเดิมได้อย่างไร ถ้าต้องตื่นขึ้นมากลางดึก เพื่อจะถูกตีถูกหยิกทุกคืน แล้วแม่อาจไม่สบายไปอีกคนเพราะพักผ่อนไม่เพียงพอ

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 18)

จันทราเล่าเรื่องราวชีวิตของตน เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้วอยากเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา แต่พ่อกับแม่ไม่ยอมให้เรียนเพราะต้องออกมาทำงานช่วยครอบครัว และส่งให้น้อง ๆ ได้เรียนหนังสือ ด้วยความที่อยากเรียนเธอจึงตั้งใจที่ขอเงินพ่อเพื่อซื้อใบสมัครสอบ แต่เมื่อเห็นสายตาของแม่ที่ขมขึ้งจึงทำให้เธอต้องเปลี่ยนใจ นักเขียนใช้คำแสดงทัศนภาวะ ต้อง จะ อาจ เพราะ ประกอบเหตุผลที่เธอต้องล้มเลิกความตั้งใจที่จะขอเงินสมัครเรียนต่อ สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์การศึกษา ที่ในอดีตสังคมให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

เจ็มลก็บอกว่าจะลาออก เพื่อไปแต่งงานกับพ่อม่ายลูกสองวัยสี่สิบแปดปี ผู้มีฐานะดี เพราะเขาช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว ระหว่างที่มารดาป่วยหนัก ผู้เป็นแม่จึงออกปากยกเจ็มลให้เขา ทั้งที่เธอมีคนรักอยู่แล้วเป็นหนุ่มไทยที่ทำงานในอุ้มฮอมรถไถ่โรงงาน ฉันเคยเห็นผู้ชายคนนั้นมารับเจ็มลบ่อย ๆ

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 53)

นักเขียนได้เล่าถึงเจ็มลเพื่อนสาวโรงงานของเธอ ที่จะลาออกเพื่อไปแต่งงานกับพ่อม่ายลูกสองวัย 48 ปี มีฐานะดี ช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัวในระหว่างที่แม่ป่วยหนักแม่จึงเอ่ยปากยกเจ็มลให้เขา ขณะที่เจ็มลนั้นมีแฟนอยู่แล้ว จากตัวบทใช้คำทัศนภาวะเพื่อประกอบเหตุผลที่เจ็มลจะลาออกเพื่อไปแต่งงานกับพ่อม่ายในครั้งนี้ โดยใช้คำว่า เพราะ ทั้งที่

ตอนนั้นฉันรู้สึกว่ ลาวโรงงานมีข้อจำกัดเยอะไปหมด เจ็มลอยากมีร้านตัดเสื้อก็ผิดหวังพี่ม่ายอยากเป็นช่างผม ก็ต้องไปทำไร จะเป็นอะไรก็คนอาชีพเดียวกันก็ยุ่งโดนรังเกียจ อยากไปเที่ยวเมืองนอกก็ว่าติดจริต พื้นที่ความหวังคับแคบจนแทบเหยียบย่ำไม่ได้ แต่ฉันก็มีความสุขกับการได้ฝันเรื่อยเปื่อยเหมือนชีวิตจืดชืดที่โหยหาน้ำหวานมาหล่อเลี้ยงให้ชุ่มชื่น

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 67)

จันทร์สาโรงเรียนเย็บผ้า แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเพื่อนร่วมอาชีพสาวโรงงานเย็บผ้าของเธอ ที่มีข้อจำกัดมากมายในการใช้ชีวิตที่มีอุปสรรค และการไม่ยอมรับของบางคนทั้งที่มีอาชีพเดียวกัน แต่เธอก็มีความสุขกับการเป็นสาวโรงงาน โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะว่า *จะ ก็ว่าแต่ฉัน* เพื่อแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เธอบอกเล่า

แต่ตัวตัดสินใจลาออก เพื่อแต่งงานกับลูกชายเจ้าของสวนยางทางปักษ์ใต้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องไกลเกินฝัน เพราะตัวหน้าตาสวยมาก รูปร่างก็สมส่วน เวลาเดินไปไหนกับพิม หนุ่ม ๆ เป่าปากกันเพี้ยว

(จันทร์ รัศมีทอง, 2560: 74)

นักเขียนได้กล่าวถึงตัวเพื่อนสาวร่วมอาชีพที่ลาออกจากงาน เพื่อจะไปแต่งงานกับลูกชายเจ้าของสวนยาง ซึ่งผู้พูดได้ใช้คำทัศนภาวะว่า *ซึ่ง เพราะ* เพื่อประกอบการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสาวโรงงานที่จะได้แต่งงานกับลูกชายเจ้าของสวนยางที่ไม่ใช่เรื่องไกลเกินฝัน เพราะตัวเป็นคนสวย แสดงให้เห็นถึงความสวยของผู้หญิงเป็นใบเบิกทางให้ได้พบกับผู้ชายที่มีฐานะดี

แม้มีลูกถึงสี่คน แต่แม่อุ้มเด็กไม่เป็น และเล่นกับเด็ก ๆ ไม่เป็น ไม่เคยแม้กระทั่งดูแลฉันในเรื่องที่ต้องเรียนรู้ของเด็กผู้หญิง ฉันต้องดิ้นรนเรียนรู้ถูกผิดด้วยตนเอง ฉันใส่ผ้าอนามัยด้านนอกกางเกงในอย่างไม่รู้เรื่องรูราว

(คณา คชา, 2561: 45)

จากตัวบท นักเขียนใช้คำแสดงทัศนภาวะ คำว่า *แม้กระทั่ง ต้อง* เพื่อบอกเล่าถึงแม่ของตนที่มีลูกสี่คน แต่แม่อุ้มเด็กและเล่นกับเด็ก ๆ ไม่เป็น แม้แต่เรื่องของเด็กผู้หญิงที่เธอต้องเรียนรู้และลองผิดลองถูกด้วยตนเอง เช่น การใส่ผ้าอนามัยที่เธอใส่ไว้ด้านนอกกางเกงในที่เธอเองนั้นต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง

อันที่จริงฉันไม่น่าดึงเขาออกจากชีวิตเด็กหนุ่มธรรมดาอันแสนสุข เพื่อที่เขาจะได้โตมาเป็นบาทหลวง และสอนให้ทุกคนรอบข้างอยู่อย่างผัวเดียวเมียเดียว หรือบางทีฉันควรจะสอนเขาถึงวิธีทำกับผู้หญิงที่ถูกที่

ควร วิธีในฝันตามแบบฉบับที่คุณจะได้ก็แต่ในภาพยนตร์โรแมนติกย้อน
ยุคเท่านั้น

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 30)

เกรซนางแบบสาว ได้พูดถึงแองเจิล แฟนหนุ่มของเธอที่เธอเป็นผู้ที่เคร่งศาสนาที่มีชีวิต
ที่เรียบง่าย ซึ่งแตกต่างจากชีวิตนางแบบของเธอที่ใช้ชีวิตกลางคืน ไม่รังเกียจที่จะนอนกับชายอื่น
ที่ไม่ใช่แฟนหรือคนรัก เธอใช้คำแสดงทัศนภาวะ ไม่น่า บางที ควรจะ เพื่อแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับการ
กระทำหรือสิ่งที่เธอทำว่า ไม่ควรเหนียวรั้งหรือดึงเขาไว้ ทำให้ชีวิตของเขาเปลี่ยนไปจากแบบแผน
ที่เขาควรจะเป็น

ฉันเป็นนางแบบเพราะมีโอกาส แล้วก็ทำได้ดี แม้จะไม่ได้อยู่ใน
ระดับท็อปแล้ว แต่เป็นอาชีพที่สาว ๆ พวกนี้อิจฉาโดยไม่รู้ว่ามีมันเป็น
อาชีพที่แสนกดดัน

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 40)

จากตัวบทข้างต้น นักเขียนได้กล่าวถึงเส้นทางอาชีพนางแบบของตนเองเพราะได้รับ
โอกาส และตัวเธอก็สามารถทำได้ดี และใช้คำแสดงทัศนภาวะ แม้จะ แต่ เพื่อแสดงให้เห็นว่า
ถึงแม้ว่าเธอจะไม่ใช่นางแบบระดับแนวหน้าของวงการ แต่อาชีพนางแบบเป็นอาชีพในฝันของหญิงสาว
หลาย ๆ คน แต่ไม่มีใครรู้ว่าเป็นอาชีพที่มีกดดันในการทำงาน สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์
การสร้างคามยอมรับในอาชีพนางแบบที่ถูกกล่าวถึง

เพราะชีวิตเขาสัมบูรณ์แบบได้ด้วยการสร้างรสชาติที่ดีสมบูรณ์แบบ
แบบ เขาจึงไม่รู้ว่าผู้หญิงที่ไม่เก่งอะไรสักอย่างจะต้องดิ้นรนขนาดไหน
ให้ตัวเองมีที่ในสังคม บางครั้งฉันก็รู้สึกที่ตัวเองเป็นคนก่อกวนทั้งหมดขึ้น
ทำให้ฉันถึงไม่เรียนต่อ หออะไรทำสักอย่างที่ยึดจับได้ เลิกมองว่าชีวิต
สวยงามแค่ภายนอก และทำแต่ละวันให้มีคุณค่า

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 91)

เกรซนางแบบสาว ได้กล่าวถึงแองเจิลแฟนหนุ่มของเธอว่าเป็นผู้ชายที่มีชีวิตดี และสมบูรณ์แบบ จึงไม่รู้ว่ามีผู้หญิงที่ไม่เก่งอะไรเลยต้องดิ้นรนเพื่อให้มีที่ในสังคม โดยใช้คำแสดงทัศนภาวะคำว่า *จะต้อง และคำว่า รู้สึกว่า* เพื่อแสดงความคิดเห็นและตั้งคำถามเกี่ยวกับสิ่งที่ตนเองทำและควรทำเพื่อให้ชีวิตมีคุณค่า และสร้างความยอมรับ

บ้านเรา ฟังพูดเข้า เขาคงคิดว่าฉันหัวเราะอย่างไรเหตุผลเลยได้
แต่ทำหน้าที่เธอหรรษา คำว่าบ้านทำให้ฉันจินตนาการไปถึงความสัมพันธ์
ผิดปกติ ระหว่างฉัน เขา และดอริน เหมือนสามคนผัวเมียนะ
(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 97)

จากตัวบท นักเขียนได้ใช้คำทัศนภาวะ เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อคำกล่าวของผู้ชายที่เป็นแฟนของเพื่อนสนิทของเธอ ผู้ชายคนดังกล่าวได้กล่าวถึงคำว่า บ้านเรา ทั้งที่จริงแล้วหญิงสาวเป็นเพียงเพื่อนที่มาบ้านของเพื่อนเท่านั้น ทำให้เธอเข้าใจและจินตนาการว่า การใช้คำพูดนี้เสมือนเธอเป็นสมาชิกคนหนึ่งในบ้านหลังนี้ที่มีความสัมพันธ์แบบสามผัวเมีย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ผิดปกติ เธอจึงใช้คำทัศนภาวะ *คงคิดว่า* เพื่อแสดงความรู้สึกไม่เห็นด้วยกับคำกล่าวนี้นี้

แองเจิลถึงแขนฉันเข้าไปหา ฉันต้องโน้มตัวลงไปให้เขากอด
ริมฝีปากของเราแตะแนบกันอย่างอ้อยอิ่ง วินาทีนั้นฉันต้องการผ้าห่มชีวิต
ปากฉันตอบรับสัมผัสของเขอย่างโหยหา แต่เขาก็จะผละออกไปในที่สุด
ทำลายจินตนาการและอารมณ์ของฉัน ความรักไม่ได้เกิดขึ้นจากบนเตียง
[...] แต่เขาน่าจะตอบสนองฉันให้มากกว่านี้อีกนิด โอ้! ยังไงสำหรับเขา
ฉันยังเป็นฝ่ายเรียกร้องมากเกินไปอยู่เสมอ
(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 200)

จากตัวบท ผู้กล่าวได้ใช้คำแสดงทัศนภาวะ คือ *น่าจะ* เพื่อสื่อสารความรู้สึกความคิดความต้องการของตนให้กับคู่รักของตนได้รับรู้ เป็นการแสดงความคิดเห็นเพื่อชี้แนะที่เป็นเพียงการกล่าวในใจโดยยังไม่ได้สื่อสารออกมาเป็นคำพูด แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเมื่อมีอารมณ์หรือความต้องการบางครั้งไม่กล้าที่จะกล่าวออกมาเป็นถ้อยคำ ได้เพียงแคคิดในใจเท่านั้น

กลวิธีการใช้ทัศนภาวะที่ปรากฏในวรรณกรรม พบว่า คำที่แสดงทัศนภาวะไม่สามารถปรากฏโดยลำพัง เพราะไม่สามารถสื่อความหมายในตนเองได้ ดังนั้นผู้สื่อสารจึงใช้คำล้อมอื่น ๆ เพื่อที่จะสื่อความหมายที่สะท้อนความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง ได้แก่ เชื่อว่า ต้อง จะต้อง ก็ต้อง ควรต้อง

ควรจะ คงต้อง คงจะต้อง อาจต้อง ยังต้อง อาจจะ อาจ น่าจะ มักจะ คงคิดว่า คิดว่า เพราะ เพื่อ หาก บางที ถึงแม้ แม้ว่า ถึงจะ จะได้ อันที่จริง ไม่ควร ไม่เชื่อว่า ซึ่งไม่ใช่ ไม่น่า ไม่น่าใจว่า เพื่อแสดงความคิดเห็น ความแสดงต้องการ ชี้แจงเหตุผลหรือชี้แนะ แสดงความเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย จากการวิเคราะห์พบการแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงที่มีมุมมองและทัศนคติเกี่ยวกับผู้หญิงในด้านอาชีพ ได้แก่ ผู้หญิงกลางคืนหรืออาชีพโสเภณี ซึ่งนักเขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงความจำเป็น ทางด้านสภาพเศรษฐกิจ สภาพครอบครัว ผู้หญิงจึงต้องดิ้นรนเพื่อดำรงชีพ และดูแลครอบครัว ด้านหน้าที่ผู้หญิงมีภาระหน้าที่แม่ที่ดูแลลูก คอยปกป้องลูก เป็นแม่บ้าน และความเป็นเมีย นักเขียนต้องการนำเสนอความคิดเห็น การชี้แนะและแนวทางปฏิบัติให้กับผู้รับสาร กลวิธีการใช้ทัศนะภาวะ ยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นหญิง ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์การสร้างครอบครัว อุดมการณ์ชนชั้น อุดมการณ์ความกตัญญู และอุดมการณ์การศึกษา

4.3 กลวิธีการใช้อุปมา

การใช้อุปมา (simile) คือ การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง ที่เข้าด้วยกัน เพื่อเชื่อมโยงความคิดของผู้อ่าน เห็นภาพได้ดีขึ้น ความเปรียบในลักษณะนี้มักมีคำเชื่อมโยงสองสิ่งนำมาเปรียบเทียบกัน ได้แก่ เหมือน ดุจ ดัง ปาน ประหนึ่ง ราวกับ เช่น ประดุจ ฯลฯ (ทศวรรณ ไชยะกุล, 2544: 13)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้อุปมา พบการใช้คำอุปมาเพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้ 9 ประเด็น ได้แก่ 1. เปรียบเทียบกับสัตว์ 2. เปรียบเทียบกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เคารพนับถือ 3. เปรียบเทียบกับอาหาร 4. เปรียบเทียบกับสิ่งของ 5. เปรียบเทียบกับบุคคลหรืออาชีพ 6. เปรียบเทียบกับการกระทำ 7. เปรียบเทียบกับสถานที่ 8. เปรียบเทียบกับสิ่งน่ารังเกียจ และ 9. เปรียบเทียบกับยานพาหนะ ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

เด็กสาวก็รู้สึกเก้อเขินเมื่อต้องเดินผ่านปากโรงกลึงจนแทบจะ
สุดขาตัวเองเข้ากับพื้นที้นูนขึ้นมา และเมื่อเดินผ่านเด็กโรงกลึงบางคน
ก็เกิดการเอียงอายวูบวาบจนใบหน้าร้อนผ่าวเหมือนตอนยืนคนข้ามดัม
ที่กำลังเดือดปุด ๆ อยู่หน้าเตาถ่านอันโชกโชน

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 116)

จากตัวบทข้างต้น กล่าวถึงเด็กสาวที่ทำงานเป็นผู้ช่วยแม่บ้านในโรงกลึง ซึ่งอยู่ในวัยสาว แรกเริ่ม เมื่อเดินผ่านโรงกลึงที่มีเด็กหนุ่มวัยรุ่นราวคราวเดียวกัน ทำให้เด็กสาวรู้สึกเขินอาย และเปรียบอาการร้อนวูบวาบใบหน้าเหมือนกำลังยืนคนข้างต้นหน้าเตาไฟที่กำลังเดือดปุด ๆ ที่บอกอาการร้อนผ่าวที่ใบหน้าด้วยความเขินอาย

เสียดำเห็นว่าฉันเคยอยู่พักยามาก่อน คงจะผ่านสังเวียนมาเยอะ
มั้ง เคารู้แต่ว่าฉันขายตัว ที่พักยา แต่เคไม่เคยรู้ว่าฉันขายอย่างไร อยู่
อย่างไรในพักยา

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 63)

ตัวบทข้างต้น สังเวียน หมายถึง (น.) คอกหรือวงล้อมสำหรับชนไก่, ที่ต่อสู้ เช่น สังเวียนนักมวย ราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) จากตัวบทนี้ได้เปรียบเทียบหญิงสาวที่ผ่านการขายบริการทางเพศมามากแล้ว เปรียบเสมือนนักมวยที่ผ่านการชกบนเวทีมามากแล้วเช่นกัน และอีกนัยหนึ่งผู้พูดต้องการสื่อให้เห็นว่าอาชีพโสเภณีหรือการขายตัวนอกจากจะให้บริการทางเพศเพื่อให้ผู้ซื้อบริการมีความสุขแล้วนั้น อาจแฝงความรุนแรงและความเจ็บปวดอยู่ด้วยเช่นกัน

แม่บอกว่า เกิดเป็นผู้หญิงต้องอดทน คุณค่าของผู้หญิงมีมากกว่า
การเป็นเหมือนช้างเท้าหลัง แม้สังคมไทยจะเปรียบเปรยผู้ชายเป็นช้าง
เท้าหน้า เป็นผู้นำครอบครัว แต่เมื่อเฝ้ามองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว
ฉันกลับเรียนรู้ว่า สำหรับผู้ชายบางคนก็ไม่ได้ทำหน้าที่เหมือนช้างเท้า
หน้า นำพาเท้าหลังไปสู่ทิศทางที่ดี กลับทิ้งน้ำหนักทั้งหมดให้เท้าหลัง
แบกรับเพียงลำพัง

(สิริธรรมาพร ประพันธ์ทวี, 2556: 22)

ตัวบทข้างต้น เปรียบเทียบแม่เป็นเหมือนช้างเท้าหลัง สังคมไทยเปรียบผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง ซึ่งหมายถึงผู้ชายเป็นผู้นำ ส่วนเป็นหญิงเป็นผู้ตาม สะท้อนอุดมการณ์ความเป็นเมีย ในสังคมปิตาธิปไตย ผู้ชายเป็นใหญ่ ตั้งแต่ระดับสังคมครอบครัว มักให้ความสำคัญว่าผู้ชายเป็นผู้นำ ทำงานหาเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงเป็นแม่บ้านดูแลบ้านและลูก แต่จากตัวบทนี้ แม่ซึ่งเป็นผู้หญิงชนบทอีสานที่ทำหน้าที่เป็นเสาหลักของครอบครัว ทำทุกอย่างไม่ต่าง

จากผู้ชายหรือหัวหน้าครอบครัว เนื่องจากสามีที่เปรียบเสมือนช้างเท้าหน้า ไม่ได้ทำหน้าที่ของตน หญิงสาวจึงเปรียบแม่ของเธอเป็นช้างเท้าหลังที่ต้องแบกรับน้ำหนักหรือรับภาระมากกว่าผู้ชาย ที่เรียกว่าช้างเท้าหน้าหรือหัวหน้าครอบครัว

แม่เป็นคนดีไม่มีที่ติ มองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมดาโลก
ตลอดชีวิตแทบจะเรียกได้ว่าไม่เคยข้องแวะกับอบายมุข แม้จะเป็นเพียง
ผู้หญิงชาวบ้านธรรมดา แต่กลับมีจิตใจงดงาม กว้างขวาง ไม่ต่างจาก
มหาสมุทร

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 223)

จากตัวบท นักเขียนได้เปรียบแม่ของเธอที่เป็นหญิงชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง แต่แม่เป็นคนดี ไม่ข้องเกี่ยวกับสิ่งชั่วร้าย หรืออบายมุขต่าง ๆ และแม่เป็นคนที่มีจิตใจงดงาม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจกว้างขวาง เธอจึงเปรียบเทียบจิตใจที่กว้างขวางของแม่ไม่ต่างจากมหาสมุทรที่กว้างใหญ่ไพศาล สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นแม่ ที่มีจิตใจงดงามและยิ่งใหญ่ นอกจากนี้ยังเปรียบแม่เป็นสิ่งที่อื่น ดังตัวบทต่อไปนี้

โชคชะตาช่างเล่นตลกกับผู้คน แม่ยังไม่ได้ลิ้มรสน้ำหวาน
แห่งความรื่นรมย์เต็มแก้วชีวิต แต่ต้องพายเรือกลับมือเปล่าอย่างเวทนา
แม่เกิดมาทำหน้าที่เหมือนเรือบริการฟรี รับส่งพวกเราไปยังอีกฟากฝั่ง
ที่สบาย แต่ตัวเองกลับเหนื่อยยากเพียงลำพัง

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 256)

นักเขียนเปรียบแม่เสมือนเป็นเรือจ้างที่ทำหน้าที่ส่งลูก ๆ ทุกคนให้ข้ามถึงฝั่งแห่งความฝัน โดยที่ไม่เคยเรียกร้องหรือต้องการการตอบแทนใด ๆ จากลูก การกระทำดังกล่าวเธอจึงเปรียบแม่ว่าเหมือนเรือบริการฟรี ที่หมายถึง แม่ผู้ดูแลเลี้ยงดูลูกทุกคนที่เปรียบเสมือนผู้โดยสารที่นั่งอยู่บนลำเรือจนลูก ๆ ประสบความสำเร็จที่เปรียบกับเรือที่ส่งผู้โดยสารขึ้นฝั่งอย่างปลอดภัย และไม่เคยเรียกร้องหรือร้องขอสิ่งใดจากลูก ซึ่งก็เปรียบเสมือนกับเรือที่บริการฟรี แต่แม่ผู้ที่เป็นเหมือนเรือกลับต้องเหนื่อยยากลำบากและไม่เคยเรียกร้องสิ่งใด การใช้คำอุปมานี้สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นแม่ และความรักที่แม่มีต่อลูก

แม่คือคนที่กระตุ้นให้ฉันออกเดินทาง เหมือนเป็นพระเจ้า ที่ชี้ทางสว่างสู่ชีวิตเล็ก ๆ ที่มีฉัน ถ้าไม่มีแม่ฉันคงไม่ต่างจากกบที่ซ่อนตัวอยู่ในกะลา เรียนรู้อะไรต่าง ๆ จากหนังสือและสิ่งที่ผู้คนพูดคุยให้ฟัง ตอนนี้ฉันเดินทางมาไกลมากพอที่จะเรียนรู้ว่าชีวิตไม่ได้เกิดมาเพียงแค่การเป็นชาวนา แต่งงาน และเลี้ยงลูก ๆ เหมือนเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันในหมู่บ้าน หรือจ่อมจมอยู่ในให้ลี้เหลียม แล้วผ่นถึงโลกกว้าง กระทั่งเฝ้ามองดอกหมากข้างหน้าต่างผลิบาน และร่วงหล่นฤดูแล้วฤดูเล่า

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 258)

ตัวบทข้างต้น ลูกสาวที่ท้อแท้ในชีวิต สิ่งที่ทำให้เธอมีกำลังใจในการต่อสู้และเป็นแรงบันดาลใจให้เธอได้ออกเดินทางแสวงหาประสบการณ์ไปยังที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้เธอเรียนรู้และใช้ชีวิตที่แตกต่างจากเพื่อนสาวรุ่นราวคราวเดียวกันในหมู่บ้าน ที่ยังยึดถือวิถีชีวิตแบบเดิม เพียงแค่การเป็นชาวนา การแต่งงานและเลี้ยงลูกอยู่บ้านเท่านั้น เธอจึงเปรียบแม่เป็นพระเจ้า ผู้ที่จุดประกายและให้ชีวิตใหม่กับเธอ สะท้อนอุดมการณ์ความเป็นแม่ที่มีมุมมองความคิดที่ไม่ต้องการให้ลูกต้องจมอยู่ในวิถีเดิมของผู้หญิงในสังคมที่ตนอาศัยอยู่

หญิงชราคนหนึ่งหมู่บ้านนั่งรถตุ้มมาด้วยกันบอกว่า การพนันก็เหมือนเพื่อนคลายเหงาของคนแก่ เพราะนางอาศัยอยู่บ้านคนเดียว สามีตายไปหลายปี ลูก ๆ ต่างกระจัดกระจายไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อไม่มีสิ่งใดให้ยึดเหนี่ยว นางจึงเต็มใจเดินทางไปยังบ่อนเพื่อคบกับชาตาน

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 275)

จากตัวบท กล่าวถึงหมู่บ้านในชนบทอีสานที่มักมีรถตุ้มมารับผู้คนในหมู่บ้านเพื่อไปเล่นการพนันในบ่อนชายแดนประเทศเพื่อนบ้าน หนึ่งในนั้นมีหญิงชราคนหนึ่งซึ่งเธอมักจะไปเสมอ และได้เปรียบการพนันว่าเป็นเพื่อนคลายความเหงา เหตุผลเพราะสามีของเธอตาย เธอต้องอยู่บ้านเพียงลำพัง เธอจึงคลายความเหงาด้วยการเข้าบ่อนการพนัน ซึ่งที่แห่งนั้นทำให้เธอต้องพบกับชาตานปีศาจร้ายที่ทำให้เธอต้องสูญเสียและสิ้นเนื้อประดาตัว

ดิฉันขอบคุณคุณหมอ นะคะ ถ้าไม่ใช่หมอ น้องคงตายเร็วกว่านี้
 หมอเหมือนนางฟ้าจริง ๆ บ้ารู้ค่ะว่าหมอทำดีที่สุดแล้ว สามีของบ้าก็ฝาก
 ชีวิตไว้กับหมอจนถึงวาระสุดท้าย เขาบอกว่าตายด้วยมือหมอคนนี้
 เป็นการตายอย่างสมศักดิ์ศรี

(พญ.สุธานี บุณเบญจเสถียร, 2558: 30)

ญาติคนไข้รายหนึ่งได้ขอบคุณคุณหมอผู้รักษาผู้ป่วยและยื้อชีวิตคนไข้จนถึงวาระ
 สุดท้าย แม้จะเกิดความสูญเสีย แต่ญาติของผู้เสียชีวิตได้ขอบคุณหมอที่รักษาคณไข้อย่างเต็มที่
 ด้วยอาชีพหมอเป็นอาชีพที่ดูแลรักษาชีวิตของคนไข้ที่เจ็บป่วยให้หายและกลับไปใช้ชีวิตตามปกติ
 จึงเปรียบอาชีพหมอเป็นเหมือนนางฟ้า เป็นผู้ที่มีความตั้งใจตรงมาช่วยเหลือรักษาและเป็นที่พึ่งของคนไข้
 แสดงให้เห็นว่าหมอเป็นที่รักและศรัทธาของคนทั่วไป ไม่ว่าจะรักษาคณไข้อย่างไรและกลับไปใช้ชีวิตได้
 ตามปกติ หรือแม้แต่เสียชีวิตก็ตาม

ค่าแม่พระ พันธูชาทำเสียงล้า นัยน์ตามีแววเครียด เฮียยัง
 ทำหม่ามีหมดเงินไปเท่าไร หม่ามีไม่เคยว่าเลย ตาเกตุนี้ก็อีกคน ประจบ
 เก่ง ปากหวาน ขอไรหม่ามีก็ให้

(วิทิตา ดีทีเซอร์, 2563: 162)

จากตัวบท แม่พระ มีความหมายว่า ผู้หญิงที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
 ซึ่งผู้พูดได้เปรียบแม่ของเธอนั่นที่มีจิตใจดี โอบอ้อมอารีชอบช่วยเหลือผู้คน ว่าเป็นแม่พระซึ่งคำ
 เปรียบเทียบดังกล่าวมีลักษณะในเชิงประชดประชันที่แม่ใจดีเกินไป

ฉันรับบทหญิงสาวในชุดหุรรหาที่ต้องเชิดคอ ทำตัวราวกับแม่ชี
 ทันสมัยในชุดขาว ทั้งที่เบื้องหลังหล่อนอาจเป็นแคโลเลณี

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 18)

นักเขียนกล่าวถึงนางแบบสาวสวย เบื้องหน้าของเธอมักถูกนำเสนอภาพลักษณ์
 ที่สวยงามด้วยบริบททางสังคมและอาชีพ แต่เบื้องหลังชีวิตเธอคือการบาร์ดีสังสรรค์ การหลับนอนกับ
 ชายอื่นที่ไม่ใช่แฟนของเธอโดยที่เธอไม่รู้สึกลงว่าเป็นเรื่องที่น่ายำเกรง เธอจึงเปรียบเทียบตัวเองกับ
 ฉากหน้าที่ทำตัวเหมือนเป็นแม่ชี ซึ่งคำว่า แม่ชี หรือ ชี หมายถึง ผู้หญิงที่นุ่งขาว ห่มขาว โจนผม

โกนคิ้ว ถี้อคีสล พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) หรือนักบวชผู้ถี้อคีสล การกล่าวเปรียบเทียบกับบทบาทการทำงานที่เธอแต่งกายชุดสีขาวดูหรูหราเรียบร้อยเหมือนแมชี ซึ่งเบื้องหลังชีวิตของเธอที่แตกต่างบทบาทเบื้องหน้าที่ถูกวางภาพสวยงาม

ในเวลาบ่าย 3 โมงกว่า แสงแดดกำลังร้อนเจิดจ้า เหล่านักโทษ 500 กว่าคนที่อยู่ในโรงงานก็ถูกปล่อยตัวออกมาเหมือนผึ้งแตกรัง ฉะนั้นมองดูภาพเหล่านักโทษที่แสนซุกมุ่นวุ่นวายวิ่งกระจัดกระจายไปตามทิศต่าง ๆ ภายในรอบรั้วกำแพงสี่เหลี่ยม ด้วยความอยากรู้อยากเห็นผู้หญิงมากมายขนาดนี้ เป้าหมายของพวกเธอจะไปตรงไหน จะไปทำอะไร

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2559: 45)

ผึ้งแตกรัง เป็นการเปรียบเทียบอาการกรูออกไปพร้อมกัน ๆ จากตัวบทนี้กล่าวถึงเรือนจำหญิง เมื่อถึงเวลาเลิกงานและปล่อยตัวบรรดานักโทษทั้งหลายต่างวิ่งกรูกันออกมาเหมือนผึ้งที่แตกรัง คนละทิศคนละทางและไม่รู้ว่าพวกเธอเหล่านี้มีเป้าหมายที่ใด ทำให้เห็นภาพบรรยากาศของคนจำนวนมากที่อยู่ภายในรั้วกำแพงสี่เหลี่ยมที่มีผู้อาศัยอยู่ล้นเป็นผู้หญิงจึงเกิดความซุกมุ่นวุ่นวาย จึงเปรียบนักโทษหญิงเหล่านี้เหมือนผึ้งแตกรัง นอกจากการเปรียบผู้หญิงเหล่านี้เหมือนผึ้งแล้วยังเปรียบกับสิ่งอื่น ดังตัวบทต่อไปนี้

ฉันมองดูความโกลาหลวุ่นวายของบรรดานักโทษหญิงทั้งหลายที่พากันยื้อแย่งแข่งคิวไปทำกิจวัตรส่วนตัว มองดูแล้วช่างไม่ต่างจากกองทัพมดที่กำลังแตกฮือหนีน้ำ วิ่งแยกแตกรังกันไปคนละทิศคนละทาง จนฉันกับเธอทำอะไรกันไม่ถูก เพราะมันวุ่นวายไปหมด เข้านี้จึงถือเป็นเช้าแรกของการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในโลกใบใหม่ที่เรียกว่าคุกหญิงอย่างเต็มเนื้อเต็มตัว

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2559: 62)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนได้อุปมานักโทษหญิงในเรือนจำเหมือนกองทัพมด เนื่องจากพื้นที่ที่ผู้หญิงเหล่านี้อยู่รวมกันเป็นจำนวนมากในพื้นที่จำกัด การกิจกรรมหรือทำกิจวัตรส่วนตัวต่าง ๆ จึงซุกมุ่นวุ่นวาย ยื้อแย่งแข่งคิว เหมือนกองทัพมดที่กำลังแตกรังหนีน้ำ ผู้พูดจึงเปรียบเทียบกับนักโทษ

หญิงที่กำลังแย่งกันทำกิจวัตรส่วนตัวในตอนเช้าเหมือนกองทัพมด นอกจากนี้ในทัศนสถานหญิงยังมี นักโทษหญิงยังถูกเปรียบเป็นสิ่งอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เรื่องราวของหญิง – สมสุดา แล้วรู้สึกเศร้าสลดใจและเห็นใจ กับโชคชะตาของเธอที่ดูเหมือนจะไม่มีช่องทางให้หญิงกลับมาเป็นคนดีใช้ชีวิตอย่างคนทั่วไป ชีวิตหญิงเดินเข้า – ออกคุกตะรางตั้งแต่วัยเด็กหญิงเปรียบเสมือนแผลร้ายเรื้อรังที่ไม่มีทางรักษาหายเป็นปกติได้ และฉันเชื่อว่าหญิงคงไม่รู้จักรักความรักความเมตตาด้วยซ้ำว่าเป็นอย่างไร ดังนั้นจึงไม่แปลกที่หญิงต้องกลายเป็นคนปลิ้นปล้อนหลอกลวงพวกนักโทษใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์เข้ามาคุกมาก่อน ทั้งนี้ก็เพราะหญิงต้องการเอาตัวรอดอยู่ในนรกขุมนี้ให้ได้นั่นเอง

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 72)

จากตัวบท กล่าวถึงสมสุดานักโทษหญิงที่มีประวัติเดินเข้า – ออกในทัศนสถานหญิงแห่งนี้ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบันเสมือนเป็นบ้านหลังที่สองของเธอ ทั้งการปลิ้นปล้อนหลอกลวงอย่างไร้ความเมตตา โดยเฉพาะกับนักโทษใหม่ที่ยังไม่รู้ประวัติของเธอ นักเขียนจึงเปรียบเทียบการกระทำของหญิงสมสุดา เป็นเหมือนแผลร้ายเรื้อรังที่ไม่มีทางรักษาให้หายได้ เพราะเธอคงไม่รู้จักรักความรักความเมตตา จึงทำให้เธอต้องทำทุกอย่างเพื่อเอาตัวรอดในเรือนจำแห่งนี้ซึ่งเปรียบเสมือนขุมนรก

ทุกครั้งที่ได้เดินสวนกันกับเจ๊ เธอเฝ้ามองฉันด้วยสายตาขึงขัง ฉันได้แต่ค้อมหัวตัวลีบเหมือนนักเรียนหญิงเดินผ่านครู หวังว่าสักวันเธอจะเข้าใจ ระหว่างที่เธอยังไม่ยอมเข้าใจ ฉันยอมอ่อนน้อมให้มากที่สุดขอเพียงเธอไม่ได้พกกรรไกรหนีบเอวมาด้วยก็พอ ความสัมพันธ์ระหว่างฉันกับเจ๊มึลแนบแน่นขึ้นเรื่อย ๆ เธอคอยสอนให้ฉันเข้าใจงานแบบต่าง ๆ เหมือนครูในฝัน ที่มีแต่ความหวังดี อยากให้ลูกศิษย์เจริญก้าวหน้า เลียดายที่ฉันไม่มีโอกาสได้เป็นครูสอนหนังสือ แต่ฉันก็ตั้งใจว่าถ้าใครถามวิธีเย็บเสื้อ ฉันจะบอกให้หมดเหมือนที่เจ๊มึลปฏิบัติต่อฉัน

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 46)

จันทร์สาวยังโรงงานเย็บผ้าที่เพิ่งเข้ามาทำงานได้ไม่นาน ทำให้เธอรู้สึกอึดอัดหรือทำตัวลึบเมื่อต้องเดินผ่านรุ่นพี่บางคนที่อยู่ก่อนหรืออาวุโสกว่า แต่ตรงกันข้ามความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับ

บ
 เจ้มลกับดีขึ้นเรื่อย ๆ เจ้มลคอยสอนงาน ทำให้เธอเข้าใจงานและหวังดี เธอจึงเปรียบเจ้มลเป็นเหมือนครูในฝัน คำว่า ครู ไม่จำเป็นต้องสอนหนังสือในตำราหรือในโรงเรียนเท่านั้น แต่ครูในความหมายของผู้เล่า คือ คนที่ให้คำแนะนำให้ความรู้ และให้ความปรารถนาดี จึงเปรียบเหมือนครูเช่นกัน

กลับถึงบ้านฉันฝันทำตัวปกติ ก่อนจะอาบน้ำเข้านอน แล้วก็
 ไม่อาจจะกลั้นน้ำตาไว้ได้ ไม่ใช่เพราะสูญเสียคนรักเพียงอย่างเดียว แต่ฉัน
 แค้นใจที่สาวโรงงานซึ่งทำงานหลังขดหลังแข็งเพื่อครอบครัว ต้องมาถูก
 ประณามหยามเหยียดราวกับเป็นสิ่งปฏิกูล ให้ฉันรู้ไปว่าสาวโรงงานอย่าง
 ฉันจะไม่มีวันได้เซ็ดหน้าอยู่ในสังคมของคนปกติ ที่จริงฉันก็คิดว่าตัวเอง
 อยู่ในสังคมปกติมาตลอด มีแต่คนที่สถาปนาตัวว่าเป็นชนชั้นสูงบางกลุ่ม
 เท่านั้นที่ตีค่าอาชีพของฉันให้ตกต่ำอยู่แทบเท้า ตราบเท่าที่ฉันยังทำงาน
 ด้วยความสุจริต ฉันจะไม่ยอมรับคำวิจฉัยของพวกเขาเด็ดขาด

(จันทร์ รัชมีทอง, 2560: 101)

จากตัวบท จันทร์หาญสาวโรงงานเย็บผ้าที่คบกับหมวดทศนายทหารหนุ่ม และถูก
 ครอบครัวของฝ่ายชายกีดกันและดูถูกอาชีพสาวโรงงานของเธอ ถูกประณามเหยียดหยามเหมือน
 สิ่งปฏิกูลซึ่งหมายถึง สิ่งสกปรกที่น่ารังเกียจ และมีกลิ่นเหม็น ทั้งที่อาชีพของเธอเป็นอาชีพที่สุจริต
 และใช้ชีวิตในสังคมปกติ แต่มีเพียงบางคนที่เท่านั้นที่คิดว่าตนเองสูงส่งเหนือคนอื่น จึงด้อยค่าในอาชีพ
 ของเธอด้วยการใช้คำอุปมาเปรียบอาชีพสาวโรงงานเป็นสิ่งปฏิกูล จึงเป็นคำที่รุนแรง ตัวบทยังสะท้อน
 ให้เห็นถึงอุดมการณ์ชนชั้น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการด้อยค่าบุคคลและอาชีพ

ร่างกายของฉันได้เปลี่ยนกลายเป็นขูดนมยักษ์ที่มีหน้าอกเสมือน
หลอด ให้เจ้ารุ่นได้ดูดกินจะเห็นขำก็ตรงเต้าทั้งสองข้างขยายใหญ่กว่า
 หัวเล็ก ๆ ที่ซุกใช้บนหน้าอกเสียอีก

(คณา คชา, 2561: 48)

จากตัวบท ได้เปรียบเทียบแม่เหมือนขวณมยักร์ ซึ่งมีหน้าอกเหมือนหลอดดูดนม ที่พร้อมให้ลูกได้ดื่มกิน ผู้กล่าวได้สะท้อนความเป็นแม่ที่พร้อมเป็นผู้ให้ชีวิต ให้อาหาร ให้ความรัก ความอบอุ่นให้การเลี้ยงดู แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ความเป็นแม่ ที่แม่เป็นได้ทุกอย่างสำหรับลูก

แกอย่าฝันหวานไปเลย ก็แค่บังเอิญได้คะแนนดี ปีหน้าแกอาจจะ
สอบตก เด็กผู้หญิงสมัยนี้ ยิ่งโตเป็นสาวยิ่งฟุ้งซ่าน แต่งหน้าทาปากเป็น
เป็นใส่เสื้อเดี๋ยวนั้นนี่แล้ว ฉันจะบอกแกเอาบุญ เกิดมาเป็นผู้หญิงเรียนเก่งไป
ก็เท่านั้น มีลูกมีเมียจะเอาหนังสือมาคลุกข้าวให้กินได้หรือ มันอ้อมมัยละ
ซินแกไม่หัดทำงานบ้านงานเรือน ไปอยู่ที่ไหนก็ขายหน้าเขา ยิ่งถ้าแก
ทำตัวเหมือนแม่แก อย่างนี้กะว่าฉันจะไม่กล้าเฉดหัว ฉันไม่เอาแกไว้
ในบ้านให้เป็นเสนียด

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 68)

จากตัวบท ป้าได้บอกกับหลานสาวที่กำลังเรียนจบชั้นประถมศึกษาด้วยผลคะแนน
ดี และเธออยากเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา แต่ป้าไม่เห็นด้วยเพราะอยากให้เธอมาปรนนิบัติรับใช้
จึงบอกกล่าวกับหลานและเปรียบเทียบพฤติกรรมของเด็กสาวสมัยนี้ที่ไม่เหมาะสมว่า เป็นใส่เดี๋ยวนั้น
จื๊แล้ว ในที่นี้คือ อาการของการดื้อรั้น ๆ เด่น ๆ ทั้งที่เด่นจริงตามจังหวะเพลง หรือดื้อที่อาการพลุ่ง
พล่าน ซึ่งป้าเป็นคนจีนหัวเก่าไม่ยอมให้หลานสาวเรียนในระดับสูง ๆ และมองว่าการเรียนสูงไม่มี
ประโยชน์อะไร เป็นผู้หญิงต้องงานบ้านงานเรือนเป็น เพราะเมื่อไปอยู่ที่ใดจะได้ไม่อายใครเขา สะท้อน
ให้เห็นถึงอุดมการณ์การศึกษา ที่ผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าผู้ชาย

ถ้าโตเป็นสาวแล้วมานั่งตาลอยอย่างนี้ คนเขาจะคิดว่าคิดถึงผู้ชาย
จำใส่กะโหลกไว้ อย่าได้ก่อเรื่องเหม็น ๆ ให้ฉันอายชาวบ้านเขาเป็นอัน
ขาด ฉันจะเขียนให้แกเนื้อแตกแล้วเอาเกลือทา ดูลิ ผู้ใหญ่สอน ยังจะทำ
หน้าเป็น เลี้ยงเปลืองข้าวสุก

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 69)

นักเขียนกล่าวถึง ป้าที่สั่งสอนหลานสาวว่า ถ้าโตเป็นสาวอย่าได้นั่งเหม่อลอยเพราะ
คนอื่นจะเข้าใจว่าคิดถึงผู้ชาย และอย่าได้ก่อเรื่องเหม็น ๆ ในความหมายของป้าคือ เรื่องเสื่อมเสีย
เกี่ยวกับพฤติกรรมที่สื่อในทางเพศกับผู้ชาย การชิงสุกก่อนห่าม หรือพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่าง ๆ

ซึ่งป่าได้เดือนหลานสาวไว้หากทำให้อายจะลงโทษด้วยหนัก คำพูดและการกระทำของป่าสะท้อนความคิดและค่านิยมแบบคนหัวเก่า ที่ยังไม่รับไม่ได้กับยุคสมัยในปัจจุบัน คำพูดของป่าเป็นการปรามหรือขู่เพื่อให้หลานเกิดความกลัวไม่กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร

ลุงกับป่าตามใจลูกทุกอย่าง ไม่เคยสอน ไม่เคยดุดำ กลัวเขาโกรธ
กลัวเขาเสียใจ ลุงปรนเปรอลูกด้วยสิ่งของ ป่าปรนนิบัติลูกราวกับตัวเอง
เป็นทาสเหมือนทั้งคู่ทำความผิดอะไรสักอย่างจึงต้องชดเชยให้เขา

(วิทิตา ดีทีเซอร์, 2563: 81)

จากตัวบทกล่าวถึง ลุงกับป่าที่เลี้ยงลูกชายอย่างตามใจ ไม่เคยดุดำ หรือว่าให้ลูกชายโกรธ เพราะกลัวลูกเสียใจ พ่อจะเอาใจลูกชายด้วยการปรนเปรอสิ่งของที่ยอยากได้ ส่วนแม่ปรนนิบัติลูกชาย ราวกับเป็นคนรับใช้ของลูก ผู้เขียนได้เปรียบเทียบการกระทำของป่าในการปรนนิบัติลูกชายเป็นทาส ซึ่งหมายถึง บุคคลซึ่งถูกนับสิทธิเสมือนสิ่งของผู้อื่น ไม่มีอิสระในการดำรงชีวิต และมีหน้าที่รับใช้คนอื่นโดยไม่ได้รับการตอบแทนจากเจ้าของ ทั้งการรับใช้ด้านแรงงาน การเชื่อฟังคำสั่งจากพฤติกรรมของป่า เปรียบป่าเป็นทาสของลูกชายนั่นเอง ตัวบทยังสะท้อนอุดมการณ์ชนชั้น ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายปรนนิบัติรับใช้ผู้ชายเปรียบเสมือนทาส

โบตันจึงถามธงฉานไปตรง ๆ เขาก็ยอมรับตรง ๆ บอกเธอละว่าเขา
ทั้งครุฑไฟพรรณไม่ได้ครุฑยอมเป็นรองทั้งที่มาก่อน ยอมอยู่เจียบ ๆ
ไม่เรียกร้องอะไรทั้งสิ้น ส่วนนางสาวทิพย์แม่ค้ำน้ำแข็งใส รวมทั้งนางสาว
แหวน นางสาวตุ้ย นางสาวติ่มอะไรเทือกนั้น เขาแค่แะเวเวียนเซยชม
เหมือนคนกินข้าวก็ต้องกินขนมล้างปาก พออ้มเป็นมือเป็นมือเป็นคราว
ไม่มีทางเอามาเลี้ยงดูให้รำคาญ

(วิทิตา ดีทีเซอร์, 2563: 107)

โบตันถามธงฉานสามีของเธอที่มีนิสัยเจ้าชู้ หลังจากที่เขาบ้านได้บอกเล่าเรื่องราวที่ธงฉานมีพฤติกรรมเจ้าชู้ และมีผู้หญิงหลายคน สามีของเธอยอมรับว่ามีเขาทั้งครุฑไฟพรรณที่ยอมเป็นเมียรองไม่ได้ ส่วนผู้หญิงคนอื่น ๆ เป็นเพียงแค่แะเวเวียนเซยชม เปรียบพฤติกรรมที่อยู่กับเมียเป็นเหมือนการกินข้าวหรืออาหารจานหลัก ส่วนผู้หญิงคนอื่น ๆ เปรียบเสมือนขนมที่ต้องกินล้างปากหลังกินข้าวอาหารจานหลักแล้ว ซึ่งการอุปมานี้สะท้อนอุดมการณ์ความเป็นเมีย ที่แสดงให้เห็นว่า

ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้ระบอบปีตาธิปไตย ผู้หญิงอยู่ในสถานะเป็นรองของผู้ชาย ผู้ชายมีอำนาจในเลือก ว่าต้องการผู้หญิงคนใดให้อยู่ในสถานะใดตามความพึงพอใจ ซึ่งผู้หญิงที่กล่าวถึงนั้นยอมรับใน สถานภาพที่ตนเองได้รับ

ฉันถ่ายแบบแคตตาล็อกเล่มที่เท่าไรไม่รู้ในปีนี้ น่าเบื่อ แต่ฉันไม่มี งานอะไรที่ดีกว่าให้ทำ ในช่วงที่นางแบบรุ่นเยาว์กำลังเป็นที่นิยมบน รันเวย์ อีแก็อย่างฉันก็กลายเป็นเหมือนพวกไม้ประดับปลดระวาง แค่ นิติสารแพชั่นนี้ก็บุญเท่าไรแล้ว ที่สำคัญสภาพของฉันเรียกได้ว่า ไม่เหมาะเอาไว้อีวี หรือควรจะไปนอนในโลง ทำตัวเป็นผีไปเสีย จะดีกว่า

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 76)

ตัวบทข้างต้น นางแบบสาวเปรียบเธอเองเหมือนไม้ประดับที่ปลดระวาง เนื่องจาก เธอเป็นนางแบบและอยู่ในวงการนี้มานาน เมื่อเวลาผ่านไปมีนางแบบรุ่นใหม่แจ้งเกิดในวงการ และเข้ามาแทนที่ เธอจึงกลายเป็นนางแบบรุ่นเก่า งานเดินแบบหรืองานอื่น ๆ จึงลดน้อยลง คงเหลือ เพียงการถ่ายแบบในแคตตาล็อกเท่านั้น ปลดระวาง ซึ่งมีความหมายว่า ปลดจากตำแหน่ง ปลดจาก ทำเนียบปลดประจำการ หมดหน้าที่ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) เธอจึง อุปมาตนเองเป็นเหมือนไม้ประดับปลดระวาง

ฉันห่มคลุมตัวเองจากความเย็นของค้ำคืนมุ่งหน้าไปที่ร้านซักผ้า วางถุงผ้าใช้แล้วลงก่อนจะรีบอัดควันเข้าเต็มปอดให้ได้มากที่สุด แล้วขยี้ ก้นบูห์กับพื้น ก้าวท้าวเข้าสู่ความอบอุ่นในร้าน ฉันเพิ่งกลับจากงาน เลื้อยผ้าหน้าผมดูจะเลือนรางห่างจากความสวยที่มองเห็นในกล้องแต่ก็ เรียกกล้องสายตาหลายคู่ให้หันมาดู ด้วยว่าฉันสวมรองเท้านสูงปรี๊ด กับโค้ทขาว รวบผมเอาไว้หลวม ๆ เพราะมันยังแข็งจากสเปรย์จัดแต่งที่ ยังไม่ได้สระออก ดูเหมือนหญิงที่ถูกดักข่มขืนหลังจากงานปาร์ตี้

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 76)

เกรซนางแบบสาว ได้บอกเล่าถึงสภาพของตนเองหลังจากกลับจากการทำงาน เดินแบบ เพื่อมาที่ร้านซักผ้าในคืนที่อากาศหนาวเย็น เธอสูบบุหรี่ในสภาพเสื้อผ้าหน้าผมที่ยังไม่สระ ซึ่งดูแล้วไม่เรียบร้อยสวยงาม เธอจึงเปรียบสภาพของเธอในขณะนั้นว่าเหมือนผู้หญิงที่ถูกดักข่มขืน

หลังจากงานปาร์ตี้ ทำให้มองเห็นภาพร่างกายอันทรุดโทรม ไร้ความสวยงามของหญิงสาวที่ไม่มี
ภาพลักษณ์ของนางแบบ

ฉันไม่รังเกียจที่นอนกับชายอื่น สิ่งที่ใคร ๆ มองว่าเป็นการนอกใจ
สำหรับฉันมันเป็นเพียงแค่กิจกรรมอย่างหนึ่ง เราทำกับแฟนเพราะรัก
และเขาทำให้ฉันรู้สึกดี แต่มันจะรู้สึกอย่างไรถ้าทำกับคนอื่น นั่นคือสิ่งที่
ฉันสงสัย และฟรันซ์เป็นเหมือนคำตอบ ความไม่ซื่อสัตย์มีรสชาติดหวาน
อมเปรี้ยว เย้ายวน น่าลิ้มลอง ก็เหมือนไอศกรีม เป็นแค่ของว่างที่ฉันไม่
คิดจะทานมันเป็นอาหารหลัก

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 124)

นักเขียนได้กล่าวถึงเกรซ หญิงสาวที่มีพฤติกรรมการหลับนอนกับชายอื่นที่ไม่ใช่
คนรักถือเป็นเรื่องปกติสำหรับเธอ และเปรียบความไม่ซื่อสัตย์ต่อคนรักเป็นสิ่งที่เย้ายวน มีรสชาติด
หวานอมเปรี้ยว น่าลิ้มลอง เหมือนกับไอศกรีม เพราะการหลับนอนกับชายอื่นเปรียบเสมือน
เหมือนกับของหวานที่ไม่ได้กินทุกวัน ต่างจากการนอนกับแฟนของตนเองที่เปรียบเป็นอาหารจานหลัก
สะท้อนให้เห็นความคิดของผู้หญิงหัวสมัยใหม่ที่ไม่สนใจเรื่องการรักษาวลสงวนตัวหรือใช้ชีวิตแบบผัว
เดียวเมียเดียว เป็นการต่อต้านอำนาจปิตาธิปไตยที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง เกรซเป็นหนึ่งใน
ผู้หญิงที่สะท้อนให้เห็นความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิงในเรื่องการมีคู่รัก และการใช้ชีวิตแบบคน
สมัยใหม่

ดอรินเป็นผู้หญิงที่ไม่เหมือนใคร ถ้าไม่แตะตัวเธอก็จะคิดว่าเธอทำ
มาจากพลาสติก เธอมีความคิดที่ยากหยั่งถึง รักและซื่อสัตย์เหมือน
ลาบราดอร์

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 128)

จากตัวบท กล่าวถึงหญิงสาวคนหนึ่งที่มีความรักและความซื่อสัตย์ต่อสามี เปรียบเธอ
เป็นสุนัขสายพันธุ์พันธุ์ลาบราดอร์ เพราะสุนัขพันธุ์นี้เป็นสุนัขใจดี เป็นมิตรและมีความซื่อสัตย์
ต่อเจ้าของ ดอรินหญิงสาวที่ถูกกล่าวถึง เธอมีคุณสมบัติดังกล่าว นักเขียนจึงเปรียบความรัก
และความซื่อสัตย์ของเธอเหมือนกับสุนัขลาบราดอร์ ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นเมีย ที่แสดง
ให้เห็นถึงคุณลักษณะของความเป็นผู้หญิงที่เป็นภรรยาที่ดีของสามี

เขาโน้มตัวมาแตะริมฝีปากกับฉัน การมองเข้าไปในดวงตาคู่นั้น
เปรียบเสมือนกับการมองเข้าไปในรูช่องของรอยแตกบนร่างกายฉัน เขา
ไม่รังเกียจมัน ไม่รู้สึกอย่างที่ผมรู้สึกกับตัวเอง สัมผัสแบบนั้นทำให้ฉัน
ปลดปล่อยใจ ร่ายกาจที่ทำแบบนี้ลับหลังแองเจิล แต่แะหน้อยที่ฉันไม่
เคยหักห้ามใจตัวเองถ้าเป็นเขาคนนี้ ชูรักกับกิจกรรมนอกกรอบเพียงของ
คนอื่น ในบ้านเก่าเจียบเจียบที่ไม่มีใคร [...] หัวใจฉันเต้นแรง มันกระแทก
หน้าอก ลมหายใจติดขัดราวกับกำลังจะตาย เช็กส์ก็เหมือนกับคาเฟอีน
ที่มากเกินไป มันจะออกฤทธิ์ต่อประสาท

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 147)

เกรซนางแบบสาวที่มีแฟนหนุ่มชื่อแองเจิล แต่ในขณะเดียวกันเธอก็ยังมีความสัมพันธ์
ลึกซึ้งกับชายหนุ่มอีกคน โดยที่แฟนของเธอไม่รู้ จากตัวบทเธอได้บอกเล่าเรื่องราวบนเตียงของเธอกับ
ชายชูรัก และเธอเปรียบเทียบเช็กส์ของเธอเหมือนกับคาเฟอีน ซึ่งคาเฟอีนมีฤทธิ์กระตุ้นประสาท
ทำให้สมองตื่นตัว รู้สึกกระปรี้กระเปร่า ไม่ง่วง และกระตุ้นการทำงานของหัวใจให้ทำงานเพิ่มขึ้น
หากเสพติดมากเกินไปจะออกฤทธิ์ต่อประสาท หัวใจเต้นเร็วและแรง เธอจึงอุปมาเช็กส์กับคาเฟอีนที่มี
คุณสมบัติเหมือนกัน พฤติกรรมของเกรซสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นเมีย และผู้หญิงยุคใหม่
ที่ต้องระบอบบิตาธิปไตย ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย มีเสรีภาพในการใช้ชีวิต การเลือกคู่ครอง
และกล้าแสดงความรู้สึกในเรื่องเพศอย่างเปิดเผย

ผู้หญิงก็เป็นมนุษย์ธรรมดาทั่วไป ต่างมีเหตุผลที่ต้องดิ้นรนเพื่อ
ความอยู่รอด และแสวงหาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ปลายทางการแสวงหา
จะสิ้นสุดที่ใด ย่อมขึ้นกับความอดทน และความพยายาม ที่ไม่มีโชค
วาสนาเข้ามาช่วย มันเป็นเกมการค้นหาคำที่ต้องใช้ทั้งเวลา และความทรหด
อดทน หากมีความอดทนเพียงพอก็สมหวัง ถ้าท้อแท้ก็กลับบ้านมือเปล่า
แถมมีกลิ่นเน่า ๆ คาว ๆ ให้ชาวบ้านนำไปนินทากันอย่างสนุกสนาน

(สิริญาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 117)

นักเขียนกล่าวถึงตนเองในฐานะผู้หญิงในสังคมที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด
ต้องใช้ความอดทน ความพยายามทำทุกอย่างให้ตนเองมีชีวิตที่ดีโดยไม่พึ่งโชควาสนา หากไม่ประสบ

ความสำเร็จหรือมีเรื่องไม่ดีเกิดขึ้นกับชีวิต ก็จะทำให้ถูกชาวบ้านนินทาเป็นเรื่องสนุกปาก ซึ่งตัวบทใช้คำเปรียบเทียบกับผู้หญิงกับ กลิ่นเน่า ๆ คือเรื่องไม่ดี เรื่องที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง และเรื่องอื้อฉาวที่เสื่อมเสียทางเพศ โดยใช้คำว่า คาว ๆ คำเปรียบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงในไทยต้องประพฤติตนตามกรอบจารีตของสังคม หากไม่ประพฤติตนตามจารีตประเพณีจะถูกสังคมติฉินนินทา ซึ่งต่างจากผู้ชายถึงแม้ว่าจะไม่ประพฤติตนอยู่ในกรอบจารีต สังคมมักจะไม่ว่าให้ร้ายหรือติฉินนินทาสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางสังคม ที่อยู่หญิงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย

ฉันเหลือบมองแองเจิลขณะที่เรานั่งอยู่บนเบาะหลังของแท็กซี่
เขาไม่ได้กลิ่นเหม็นคาว มีแค่ฉันเท่านั้นที่ได้กลิ่นตัวเอง นึกถึงสัปดาห์
ที่ผ่านมา ฉันใช้วันหยุดยาวอยู่กับใคร ไม่ใช่เขาคนนี้ แต่เป็นซูรัก
(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 170)

จากตัวบทข้างต้น กลิ่นเหม็นคาว เปรียบกับ ความเสื่อมเสีย ความมัวหมอง มลทินหรือเรื่องที่ไม่ดีในทางเพศ เกรชนางแบบสาวที่เพิ่งกลับจากการใช้ชีวิตในวันหยุดยาวชายอื่นที่ไม่ใช่แองเจิล แฟนหนุ่มของเธอ ซึ่งเธอเองเรียกชายอื่นนั้นว่าซูรัก การกระทำดังกล่าวแฟนของเธอไม่ระแคะระคายกับเรื่องที่เกิดขึ้นเลย เมื่อเธอกลับบ้านเหตุการณ์ต่าง ๆ ก็ดำเนินอย่างเป็นปกติ ถึงแม้ว่าแฟนของเธอจะไม่รู้ แต่เธอรู้สึกได้ถึงอาการกระทำที่ไม่ดี เธอจึงเปรียบการกระทำนี้เหมือนกลิ่นเหม็นคาว ถึงแม้ว่าคนอื่นจะรู้หรือไม่ได้กลิ่น แต่ตัวเธอเองเป็นผู้ที่รู้ผู้กระทำจึงได้กลิ่นเหม็นคาวของตนเอง

แองเจิลดึงแขนฉันเข้าไปหา ฉันต้องโน้มตัวลงไปให้เขาโอบกอดริม
ฝีปากของเราแตะแนบกันอย่างอ้อยอิ่ง เป็นวินาทีที่ฉันต้องการผ้าห่ม
มีชีวิต ปากของฉันตอบรับสัมผัสของเขาอย่างโหยหา แต่เขาก็จะผละ
ออกไปในที่สุด ทำลายจินตนาการและอารมณ์ของฉันด้วยประโยคสั้น ๆ
'ฝันดิ้นะ' ความรักไม่ได้เกิดขึ้นจากบนเตียง ฉันท่องคำนั้นเอาไว้ แต่เขา
น่าจะตอบสนองฉันให้มากกว่านี้อีกนิด

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 200)

ตัวบทข้างต้น เล่าถึงช่วงเวลาแองเจิลชายคนรักของเธอที่แสดงความรักผ่านการกระทำทางกาย เธอตอบรับและเคลิบเคลิ้มในสิ่งที่เขากำลังมอบให้อย่างโหยหา แต่จินตนาการและอารมณ์ของเธอต้องสะดุดลงเพราะเขาไม่ตอบสนองเธอในเรื่องบนเตียง ทำให้เธอต้องบอกตนเองว่า

ความรักไม่ได้เกิดขึ้นจากเรื่องบนเตียง เธอได้เปรียบเทียบสิ่งที่เธอต้องการได้จากคนรัก คือ ความรัก ความอบอุ่นจากแฟนเป็นผ้าห่มมีชีวิต และต้องตอบสนองเธอมากกว่าการกล่าวประโยคสั้น ๆ ซึ่งเธอต้องการมากกว่านั้น แสดงให้เห็นว่า ความต้องการบางเรื่องของผู้หญิงโดยเฉพาะเรื่องกามารมณ์ ที่ไม่สามารถพูดหรือแสดงออกตรง ๆ ได้ ต้องเก็บความรู้สึกไว้

ในชีวิตคนคนหนึ่งอาจรักได้หลายครั้งก็จริง แต่รักสองคนในเวลาเดียวกันให้ความรู้สึกราวกับฉันทก่ออาชญากรรมร้ายแรง แล้วเก็บซ่อนมันไว้ ความกลัวอีกอย่างกำลังเปิดเผยตัวของมันเองอย่างช้า ๆ ทางเลือกสุดท้าย ให้ตายสิ ฉันมาถึงทางแยกนั้นเร็วกว่าที่คิด สาบานว่าฉันอยากให้มันเป็นแค่เรื่องสนุกหลังหนังแองเจิล ไม่ใช่ความลึกซึ้งที่ยากจะถอนตัว
(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 223)

เกรซ เล่าถึงชีวิตของเธอที่มีรักกับผู้ชายสองคนในเวลาเดียวกัน โดยแองเจิล แฟนหนุ่มไม่รู้เรื่อง ที่เกิดขึ้นว่าเธอแอบคบซ้อนกับชายอีกคน แต่ชายคนที่สองรับรู้และยอมรับว่าเกรซมีแฟนอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งเกรซเก็บเรื่องนี้เป็นความลับไม่ให้แองเจิลแฟนหนุ่มรู้ เธอรู้ว่าในไม่ช้าความลับจะต้องถูกเปิดเผย ทำให้เกิดความกลัว และรู้สึกว่าการกระทำเธอทำเหมือนเป็นการก่ออาชญากรรมร้ายแรง เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่ควรเกิดขึ้น เธอคิดเพียงว่าการที่เธอคบชายผู้นั้นเป็นเพียงแค่เรื่องสนุกหลังหนังแฟนของเธอเท่านั้น การกระทำดังกล่าวแสดงให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคม ของเกรซ เธอเป็นผู้หญิงที่มีความคิดเท่าเทียมกับผู้ชายในการมีคู่ครองหรือคนรัก และเป็นผู้หญิงนอกขนบที่มองเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายนอกเหนือจากแฟนของตนเป็นเรื่องสนุกเท่านั้น

“ผมอยากให้คุณไปกับผม [...] เพราะแองเจิลใช้ไหม เขาคงคิดว่าผมมากคุณเลยตัดสินใจลำบาก” ฉันปิดปากเขาด้วยรอยจูบ ไม่อยากตอบคำถามนั้น มันเปรียบเทียบกันไม่ได้หรอก พวกเขาต่างก็ดี ดีไปคนละแบบ ฉันรู้สึกคล้ายกับตัวเองเป็นเด็กในร้านของเล่น เลือกลูกไม่ได้ระหว่างของสองชั้นชั้นหนึ่งอยากได้มานาน กับอีกชั้นแปลกใหม่ อยากเก็บไว้ทั้งคู่

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 225)

ตัวบทข้างต้น กล่าวถึงเกรซหญิงสาวที่คบชายหนุ่มสองคนในเวลาเดียวกัน เมื่อสถานการณ์ที่ทำให้เธอต้องตัดสินใจเลือกใครสักคน เธอไม่สามารถที่จะเลือกใครได้ เพราะผู้ชายทั้งสองคนต่างก็มีดีคนละแบบ เธอจึงเปรียบเทียบตัวเธอในสถานการณ์เช่นนี้ว่า เหมือนเป็นเด็กในร้านของเล่น ที่เลือกไม่ได้ระหว่างของเล่นทั้งสองชิ้น และอยากเก็บชายทั้งคู่ไว้ สะท้อนอุดมการณ์ทางสังคม ที่แสดงให้เห็นว่าเธอเป็นผู้หญิงหัวสมัยใหม่ที่มีสิทธิและความเท่าเทียมกับผู้ชาย เธอเป็นผู้หญิงที่ไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจปิตาธิปไตยเป็นผู้ชายต้องเป็นฝ่ายเลือก แต่เธอเป็นผู้เลือกมิให้ผู้ถูกเลือก

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้อุปมา พบการใช้อุปมาเพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้ 9 ประเด็นดังนี้ 1. เปรียบเทียบกับสัตว์ ได้แก่ ช้างเท้าหลัง ผีงแดกรั้ว กองทัพมด ไส้เดือน โดนซีเก้ และสุนัขลาบราดอร์ 2. เปรียบเทียบกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เคารพนับถือ ได้แก่ พระเจ้านางฟ้า และแม่พระ 3. เปรียบเทียบกับอาหาร ได้แก่ ข้าวต้ม ขนมล้างปาก คาเฟอีน และไอศกรีม 4. เปรียบเทียบกับสิ่งของ ได้แก่ ไม้ประดับที่ปลดระวาง ขวดนมยักซ์ หลอดดูดนม และผ้าห่มชีวิต 5. เปรียบเทียบกับบุคคลหรืออาชีพ ได้แก่ แม่ชี ครูในฝัน และทาส 6. เปรียบเทียบกับการกระทำ ได้แก่ ถูกดักข่มขืนหลังงานปาร์ตี้ และการก่ออาชญากรรมร้ายแรง 7. เปรียบเทียบกับสถานที่ ได้แก่ เด็กในร้านขายของเล่น สังเวียนและมหาสมุทร 8. เปรียบเทียบกับสิ่งน่ารังเกียจ ได้แก่ สิ่งปฏิกูล เรื่องเหม็น ๆ กลิ่นเน่า ๆ คาว ๆ เรื่องเหม็นคาว และแผลเรื้อรัง และ 9. เปรียบเทียบกับยานพาหนะ ได้แก่ เรือบริการฟรี ซึ่งการใช้อุปมาดังที่กล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึง การเปรียบเทียบผู้หญิงด้านบวกและด้านลบ ด้านบวก ได้แก่ ช้างเท้าหลัง สุนัขลาบราดอร์ พระเจ้า นางฟ้า แม่พระ ข้าวต้ม ขวดนมยักซ์ หลอดดูดนม แม่ชี ครูในฝัน ผ้าห่มชีวิต มหาสมุทร และเรือบริการฟรี ด้านลบ ได้แก่ ผีงแดกรั้ว ขนมล้างปาก คาเฟอีน ไอศกรีม ไม้ประดับที่ปลดระวาง ทาส ถูกดักข่มขืนหลังงานปาร์ตี้ การก่ออาชญากรรมร้ายแรง เด็กในร้านขายของเล่น สังเวียน เรื่องเหม็น ๆ กลิ่นเน่า ๆ คาว ๆ เรื่องเหม็นคาว และแผลเรื้อรัง กลวิธีดังกล่าวยังแฝงอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านตัวบทวรรณกรรม ผ่านกลวิธีการใช้อุปมา ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ อุดมการณ์ความรัก และอุดมการณ์ชนชั้น

4.4 กลวิธีการใช้อุปลักษณ์

การใช้อุปลักษณ์ (metaphor) คือ การเปรียบเทียบความเหมือนระหว่างสิ่งสองสิ่ง โดยที่ทั้งสองเป็นสมาชิกของกลุ่มทางความหมายที่ต่างกัน เรียกสิ่งที่เป็นต้นแบบของการเปรียบว่า “แบบ

เปรียบ” หรือ “แฉวงความหมายต้นทาง” และเรียกสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบกับว่า “สิ่งที่ถูกเปรียบ” หรือ “แฉวงความหมายปลายทาง” (ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561) จากการศึกษา พบการใช้อุปลักษณ์

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ พบว่า การใช้คำอุปลักษณ์ในวรรณกรรมเพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้ 6 ประเด็น ดังนี้ 1. เปรียบผู้หญิงกับสัตว์ 2. เปรียบผู้หญิงกับอาวุธ 3. เปรียบผู้หญิงกับอัญมณี 4. เปรียบผู้หญิงกับกบปักษ์ 5. เปรียบกับสถานที่ และ 6. เปรียบกับเกม ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

*คนจिनเรอบอกว่าผู้ชายมีความรู้เป็นอาวุธ ส่วนผู้หญิงมีความสวย
เป็นอาวุธ*

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 154)

จากตัวบทข้างต้น เป็นการอุปลักษณ์โดยเปรียบเทียบ ความสวยของผู้หญิงเป็นอาวุธ หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการทำร้าย ทำลาย ป้องกัน ต่อสู้ หรือฆ่า โดยปริยาย หมายถึงมีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ใช้ปัญญาเป็นอาวุธ และสิ่งซึ่งโดยสภาพได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประทุษร้ายร่างกายของบุคคล และรวมถึงสิ่งซึ่งไม่เป็นอาวุธโดยสภาพแต่ซึ่งได้ใช้เจตนาจะประทุษร้ายร่างกาย ถึงอันตรายสาหัสอย่างอาวุธ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งในบริบทนี้เปรียบเทียบความสวยของผู้หญิงเป็นอาวุธ ที่ไม่ใช่เครื่องมือในการทำร้ายต่อสู้ หรือฆ่า แต่เป็นสิ่งที่สามารถเป็นใบเบิกทางเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จ ดังตัวบทที่ผู้กล่าวได้บอกลูกหลานที่เป็นหญิงสาวให้ดูแลเรือนร่างของตนเอง จากการเปรียบเทียบดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์การสร้างยอมรับในตัวตน ความสามารถและความสวยของผู้หญิง

*ระหว่างเดินทางกลับบ้านหลังจากเลิกเรียน ฉันได้ซื้อไอติม
เป็นแท่ง รสระกำ เดินกินมาจนถึงบ้าน บังเอิญพี่ชายกลับมาบ้าน
ก่อนที่ฉันจะกลับ พอเค้เห็นหน้าฉัน เค้ไม่พูดพรั้วทำเพลง เดินเข้ามา
กระซอกฉันไปต้อย่างนับไม่ถ้วน ฉันยังไม่รู้ว่าฉันผิดอะไร เค้บอกว่า แรด
นักระไปโรงเรียนทำไมทาลิปติก ฉันงงมาก และบอกว่าไม่ได้ทำ ที่ปาก
แดงเพราะกินไอติม เค้ไม่เชื่อนั่น*

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 16)

แรด มีความหมายค่อนข้างรุนแรง ใช้ตำหนิในการกระทำที่ไม่เหมาะสม มักเปรียบผู้หญิงที่มีกิริยา วาจา และความประพฤติเกินงาม ส่อไปในเรื่องทางเพศ ไม่รู้จักอาย กล้าที่จะเข้าหาผู้ชายก่อน ไม่หวงเนื้อหวงตัว ซึ่งการเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของผู้หญิงกับสัตว์ชนิดนี้พฤติกรรมมีที่มาจากแรดตัวเมียในฤดูผสมพันธุ์ที่ต้องต่อสู้กันเพื่อแย่งแรดตัวผู้ จากการที่เด็กหญิงถูกพี่ชายใช้คำพูดที่รุนแรง เปรียบเธอเป็นแรด เนื่องจากมองว่าน้องสาวมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ด้วยบริบทสังคมในสมัยนั้นผู้หญิงต้องรักษานวล สงวนตัว พี่ชายจึงเกิดความไม่พอใจ ด่าทอและทำร้ายร่างกายโดยที่ไม่ทันได้สอบถามความจริงการที่พี่ชายใช้คำดังกล่าวและทำร้ายร่างกายน้องสาวแสดงให้เห็นถึงอุดมการณ์ชนชั้น ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง การใช้ความรุนแรง กดขี่ข่มเหงในครอบครัว พี่ชายกระทำกับน้องสาวโดยไม่คำนึงถึงเหตุเหตุผล และยังใช้อำนาจในความเป็นพี่ที่ไม่ถูกต้อง

ฉันเจอแม่หลายคน ที่หัวใจเป็นเพชรน้ำเอกแห่งความรักลูก แม้จะรู้ว่าลูกพิการอย่างรุนแรงตั้งแต่อยู่ในท้องก็ยอมรับได้ ยินดีเลี้ยงลูกที่จะคลอดออกมาไม่ว่าลูกจะอยู่ในสภาพเช่นไร

(ชัญวลี ศรีสุโข, 2556: 89)

นักเขียน ได้เปรียบเทียบแม่เป็นเพชรน้ำเอก เพราะแม่มีจิตใจที่งดงาม ดีเลิศ เป็นแม่ที่ประเสริฐ ถึงแม้ว่าลูกในท้องจะพิการอย่างไร แม่ยินดีที่จะเลี้ยงดูโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ และไม่รังเกียจ สะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ความเป็นแม่ ที่มีจิตใจยอดเยี่ยมงดงามดังเพชรน้ำเอก

เปลวบอก ชีวิตก็คือการเล่นเกม ต้องใช้ทั้งชีวิตเป็นเดิมพัน ตาต่อตา ฟันต่อฟัน สู้ให้รู้แพ้รู้ชนะไปข้างหนึ่ง ด้วยความคิดแบบนั้น เปลวจึงตัดสินใจแค้นสามเณรเหมือนกับที่เขาทำไว้กับเธอในอดีต โดยแอบไปคบชู้กับชายอื่นบ้างจนถึงขั้นตั้งครรภ์ประมาณสองเดือน แล้วเธอก็มานั่งกลุ่ม ฉันคิดว่ามันคงถึงจุดอึดอัดและเกมใกล้โอเวอร์อย่างที่เราเคยบอกก่อนหน้านี้แล้วจริง ๆ จึงได้ระบายความในใจทั้งหมดให้ฉันฟัง

(สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 45)

จากตัวบท ได้เปรียบชีวิตกับการเล่นเกม ต้องเอาชีวิตเป็นเดิมพันของหญิงคนหนึ่ง ซึ่งเธอโกรธแค้นสามเณรที่นอกใจเธอมีหญิงอื่น ทำให้เธอคบชู้เพื่อเป็นการแก้แค้นเอาคืน สะท้อนอุดมการณ์ทางสังคม การตอบโต้ระบอบปิตาธิปไตย ที่ผู้หญิงต้องการความเท่าเทียมกับผู้ชาย

แต่ในบริบททางสังคมที่เธออาศัยอยู่การกระทำดังกล่าวยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคม เธอจึงเกิดความทุกข์ใจกับการกระทำของตน

เมื่อไปอาศัยอยู่กับครอบครัวของสามี แรก ๆ ชีวิตก็ดำเนินไปอย่างปกติสุข ไม่มีปัญหาต้องวิตกกังวล แต่พอสัปดาห์ที่สองบรรยากาศภายในบ้านเริ่มตึงเครียดอย่างเห็นได้ชัด เวลาร่วมวงสนทนาหรือรับประทานอาหาร ฉันได้แต่นั่งตัวสับมองดูคนโน้นคนนี้สนทนากันจากน้ำเสียงปกติก็ค่อย ๆ เปลี่ยนเป็นดังขึ้นตามวันเวลา ขณะที่บรรยากาศภายในครอบครัวก็ร้อนระอุไม่ต่างจากอุณหภูมิจากเครื่องทำความร้อนที่ปรับจนเต็มพิกัด เกาะสวรรค์ที่นักท่องเที่ยวนำไปพักผ่อนหาความสำราญ ได้กลายเป็นสถานที่จองจำสำหรับฉันไปโดยปริยาย

(สิริยุรพา ประพันธ์ทวี, 2556: 156)

จากตัวบทข้างต้น หญิงสาวชาวอีสาน ต้องย้ายจากถิ่นฐานบ้านเกิดไปอยู่ต่างประเทศกับสามีชาวต่างชาติ ด้วยบริบททางสังคมทั้งภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ชนชั้น ระหว่างคนไทยและคนต่างชาติชาวยุโรป ที่มีกตัญญูค่าผู้หญิงชาวเอเชียที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ ทำให้เธอประสบปัญหาในการใช้ชีวิตในต่างแดนกับครอบครัวของสามี เธอจึงเปรียบสถานที่ที่เธออยู่ที่นี่เรียกว่าเป็นเกาะสวรรค์ของนักท่องเที่ยวนั้นเป็นสถานที่จองจำหรือกักขัง ขาดอิสรภาพสำหรับเธอ

หลังจากนั้นทั้งสวรรค์และนรกร่วมกันปรุงอาหารจานทุกข์ลิ้นไฟให้ฉันไม่หยุดโดยไม่คำนึงว่าคนที่จำเป็นต้องรับกำลังจุกกับความทุกข์เหลือเกิน ในคืนของวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2552 ระดับความเข้มข้นในใจลดต่ำลงจนถึงขีดต่ำสุด เกิดความคิดอยากตายขึ้นมา แต่ภารกิจยังไม่สิ้นสุด จึงอยากให้การตายของเรามีค่าบ้าง โดยให้มันเป็นข่าวดังเพื่อปลุกกระแสให้สังคมหยุดทำร้ายแพทย์และหันมาเมตตาแพทย์บ้างก่อนที่จะกินยานอนหลับแล้วไปผูกคอตาย

(พญ.สุตานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 183)

แพทย์หญิงคนหนึ่งเล่าถึงชีวิตของตน เพื่อสะท้อนการสร้างคามยอมรับ ในเรื่องราวที่เกิดขึ้นซึ่งเธอมีคติความกับญาติของคนไข้ที่เสียชีวิต ทำให้เธอต้องตราหน้าว่าเป็นฆาตรกร ต้องเจอ

มรสุมชีวิต อีกทั้งสามียกแขนขา ต้องออกจากบ้านของสามีมาอยู่ที่บ้านพักแพทย์กับลูกอีกสองคน ลูกทั้งสองคอยเป็นกำลังใจให้เธอตลอดมา ในเวลาแห่งความทุกข์นั้นเธอใช้คำอุปมาอุปไมยเปรียบความสุข ความทุกข์เป็นเหมือนสวรรค์และนรกที่ร่วมกันปรุงอาหารเสิร์ฟให้เธอ ทำให้เธอต้องรับทั้งความสุข ความทุกข์ในเวลาเดียวกัน

ทุกตอนเย็นหลังสิ้นเสียงเคาะประตูดัง เภาคนหนึ่งเฝ้าสามต้องเข้ามา นั่งแนบกับลูกกรง แล้วถามฉันอย่างอ้อมอ้อมเสียงเหมือนเช่นทุกวัน น้องสาววันนี้จะกินขนมไหม จวนจะได้เวลาแล้วนะ เป็นที่รู้ระหว่างกันว่า ไอ้ขนมที่ว่านี่คือยาไซแนกซ์เม็ดสีม่วง เมื่อกินเข้าไปแล้วจะทำให้ผิวนวลไปถึงญี่ปุ่นทุกที

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2559: 27)

การใช้คำอุปมาอุปไมยยาเสพติดคือ ขนม ซึ่งจากตัวบทได้กล่าวถึงพื้นที่ในเรือนจำหญิง และเป็นที่รู้โดยทั่วกันในบรรดาเหล่านักโทษว่าขนมคือ ยาไซแนกซ์ คือยาที่ใช้รักษาอาการในกลุ่มโรควิตกกังวล นอนไม่หลับ ภาวะซึมเศร้า จัดเป็นยาควบคุมไม่อนุญาตให้จำหน่ายทั่วไปในร้านขายยา ต้องได้รับการจ่ายจากใบสั่งแพทย์เท่านั้น นักโทษหญิงในเรือนจำหลายคนต้องคิดยาเสพติด เมื่อเข้ามาอยู่ในเรือนจำนักโทษหญิงเหล่านี้จึงมีความต้องการเสพยา แต่การนำเข้ายาเสพติดในเรือนจำไม่สามารถทำได้ ทำให้นักโทษหญิงที่มีความเจตนาในเรือนจำต้องสรรหายาชนิดอื่น เพื่อเสพแทนยาเสพติดชนิดที่เคยเสพสิ่งสามารถหาและนำเข้าในเรือนจำได้ก็คือยาไซแนกซ์ โดยอ้างว่าเป็นยารักษาอาการซึมเศร้า หรือยานอนหลับ แต่เมื่อใช้ผิดวัตถุประสงค์หรือใช้เกินขนาดก็จะกลายเป็นยาเสพติดได้ เพราะขนมชนิดนี้เมื่อกินเข้าไปจะทำให้ผิวนวล เคลือบเคลือบอยู่ในความฝันเหมือนกินขนม จึงเป็นช่องทางให้เภาคนนำมาจำหน่ายในเรือนจำเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านักโทษที่ต้องการเสพยา

โดยปกติแล้ว คดียาเสพติด ต่อให้ผู้ขาดใจที่ไม่มีวันชนะหลุดจากคดีไปได้ง่าย ๆ และทั้งหมดทั้งมวลไม่มีใครผิดหรือจะถูกใส่ร้าย ทุกคนก็ไม่อยากอยู่ในแดนนรกแห่งนี้ หลายคนยอมสู้จนหมดตัวด้วยการวิ่งเต้นหาเงินทั้งจำนองจำนำบ้านและที่ดิน เพื่อแลกกับอิสรภาพเท่านั้นเป็นพอ ช่วงนี้จึงเป็นช่วงเวลาที่ทองของพวกปลิงจอมลอบเลื้อยดุบทรัพย์ที่พร้อมจะเสนอตัวเข้าช่วยเหลือ เพราะไม่ว่าเหยื่อจะรอดหรือจะชวยไต่ปลิงพวกนี้ก็ฟันค่าน้ำร้อนน้ำชาไปแล้วถ้อยละเป็นหมื่น ๆ บาท หลาย

ถัวด้วยกัน ถือเป็นค่าปรึกษาหารือ และนี่ก็เป็นอีกอาชีพหนึ่งของการทำ
นาบนหลังคน โดยไม่สนใจหรอกว่าใครจะวอดวายหรือล่มจมก็ช่างหัวมัน
(ธนดดา สว่างเดือน, 2559: 36)

จากตัวบท ผู้เล่ากล่าวถึงชีวิตของนักโทษในเรือนจำที่เปรียบเหมือนแดนนรก นักโทษ
หลายคนต้องหาเงินสู้คดี ทั้งจำนองบ้านและที่ดินหรือทรัพย์สินจนหมดเนื้อหมดตัว ทำให้มีคนที่คอย
เอาเปรียบนักโทษเหล่านี้โดยการเข้ามาเสนอตัวเพื่อช่วยเหลือเรื่องคดีความ ผู้เล่าจึงเปรียบคนประเภท
นี้ว่า คือ ปลิงที่คอยเอารัดเอาเปรียบเรียกเงินในราคาแพง ทั้งที่นักโทษเหล่านี้ต่างก็มีความทุกข์อยู่แล้ว
แต่นายหน้ายังคอยเอาเปรียบทำให้ทุกข์ยิ่งขึ้น โดยไม่สนใจว่าใครจะเป็นอย่างไร สะท้อนให้เห็น
อุดมการณ์ชนชั้นในสังคม การเอารัดเอาเปรียบจากฝ่ายที่ได้เปรียบคือนายหน้า และฝ่ายที่ถูกเอารัด
เอาเปรียบคือนักโทษ ซึ่งถือเป็นการเอาเปรียบและซ้ำเติมผู้ที่มีความทุกข์ให้ทุกข์ยิ่งขึ้น

คัดอนาคตหนูคนเดียวไม่พอ ยังลากจุ่มมากระจอกงอกง่อยอีกคน
เธอขอให้รู้ไว้เลยว่า หนูจะไม่ยอมให้น้องคนไหนต้องออก จากโรงเรียน
อีกแล้ว เดี่ยวกับแม่เห็นลูกผู้หญิงเป็นวัวเป็นควายหรือยังงี้ ถึงจะให้ออก
จากโรงเรียนอยู่เรื่อย ที่ลูกผู้ชายยกย่องเทิดทูนอย่างกับเทวดาเหาะลงมา
เกิด

(จันทร์ รัศมีทอง, 2560: 61)

จากตัวบทข้างต้น นักเขียนกล่าวถึงครอบครัวของตน ซึ่งเป็นครอบครัวชาวจีนในอดีต
ไม่นิยมให้ลูกสาวเรียนหนังสือ และเธอเป็นลูกสาวคนโต พ่อแม่ให้เธอออกจากโรงเรียนมาทำงาน
เป็นโรงงานเย็บผ้าเพื่อส่งน้องชายเรียนหนังสือในระดับสูง ต่อมาเมื่อน้องสาวคนรองจบชั้น
ประถมศึกษา พ่อกับแม่อยากให้หยุดเรียนเพื่อออกมาทำงานช่วยครอบครัวอีกคน เธอจึงมองว่าพ่อแม่
เปรียบลูกสาวเป็นวัวเป็นควายที่ต้องออกมาใช้แรงงาน และเปรียบลูกชายเป็นเทวดาที่ครอบครัว
ให้การยกย่องเทิดทูน สะท้อนอุดมการณ์การศึกษา และค่านิยมของสังคมในยุคสมัยนั้น ที่ยกย่อง
ให้เกียรติให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิงทั้งเรื่องการศึกษา และเรื่องอื่น ๆ

ธงฉานเลือกเธอเป็นเจ้าสาวด้วยเหตุผลสามประการ หนึ่งคือความ
เหมาะสม สองคือสงสาร สามเพราะเธอสวย อาม่าถูกใจเธอที่เธอ
มีเชื้อสายจีนแต่ใจ อากงพอใจที่เธออ่อนน้อมและขยัน ตอนนั้นโบตันเฟิง

อายุสิบแปด กำลังหวานหอมเป็นดอกไม้แรกผลิ คนเจ้าช้อย่างธงฉาน
จึงไม่ยอมปล่อยเธอไป

(วิหิตา ดีทีเซอร์, 2563: 107)

ตัวบท กล่าวถึงโบตัน หญิงสาวกำพร้าที่ได้แต่งงานกับธงฉานลูกชายในครอบครัว
ชาวจีนที่มีฐานะร่ำรวย ซึ่งเหตุผลหลักสามประการที่ทำให้เธอได้แต่งงานกับธงฉาน และในขณะนั้น
เธออยู่ในวัยสิบแปดปี ซึ่งย่างเข้าสู่วัยสาวแรกแย้มเปรียบเป็นดอกไม้แรกผลิ จึงทำให้ผู้ชายที่มีนิสัย
เจ้าช้อย่างธงฉานเลือกเธอเป็นคู่ครอง ซึ่งตัวบทสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคม ที่อยู่ภายใต้
ระบอบปีศาจไทย การแต่งงาน การเลือกคู่ครอง ผู้ชายเป็นฝ่ายเลือกผู้หญิงและต้องอยู่ในดุลพินิจ
ของครอบครัวเพื่อความเหมาะสม ถึงแม้ว่าทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชายจะไม่ได้รักกันก็ตาม

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ พบว่า การใช้คำอุปลักษณ์ในวรรณกรรม
เพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้ 6 ประเด็น ดังนี้ 1. เปรียบผู้หญิงกับสัตว์ ได้แก่ แรด วัว
ควาย และปลิง 2. เปรียบผู้หญิงกับอาวุธ ได้แก่ ผู้หญิงมีความสวยเป็นอาวุธ 3. เปรียบผู้หญิงกับ
อัญมณี ได้แก่ เพชรน้ำเอก 4. เปรียบผู้หญิงกับกับพืช ได้แก่ ดอกไม้แรกผลิ 5. เปรียบกับสถานที่
ได้แก่ สถานที่ จอมจำ และนรกสวรรค์ และ 6. เปรียบกับเกม ได้แก่ ชีวิตคือการเล่นเกม ซึ่งการใช้คำ
อุปลักษณ์ พบการเปรียบเทียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ที่สื่อความหมายในด้านบวกและด้านลบ จากการ
สื่อความหมายในด้านลบมากกว่าด้านบวก เนื่องจากกรอบคุณสมบัติของความเป็นหญิงที่ถูกกดทับ
จากสังคมปีศาจไทย ผู้หญิงต้องเรียบร้อย เป็นกุลสตรี ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง หรือ
แม้กระทั่งผู้หญิงเป็นผู้ถูกเลือกจากผู้ชาย ส่วนด้านบวก พบว่าผู้หญิงได้รับการยกย่องในฐานะของแม่
ประเสริฐ และผู้หญิง ที่โชคดีมีความสวยเป็นอาวุธ กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ ยังได้สะท้อนอุดมการณ์
ต่าง ๆ ผ่านตัวบทวรรณกรรม ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ
อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์ชนชั้น

4.5 กลวิธีการใช้มูลบท

การใช้มูลบท (Presuppositions) คือ การใช้รูปภาษาเพื่อสื่อความเชื่อหรือความรู้เบื้องต้น
ที่มีอยู่ก่อนโดยไม่ต้องเอ่ยถึงความเชื่อหรือความรู้นั้นโดยตรง อาจเกิดขึ้นได้จากการใช้คำศัพท์หรือวลี
บางคำที่ทำให้นึกถึงความหมายอื่นนอกเหนือจากความหมายที่ปรากฏอยู่ในถ้อยคำ (รัชนิท
พงศ์อุดม, 2548: 115)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้มูลบท พบว่า ตัวบทมีการใช้คำมูลบทความเชื่อที่มีร่วมกัน
และสื่อให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ แบ่งประเด็น 6 ประเด็น ได้แก่ 1. มูลบทที่สื่อถึงอาชีพ หรืออาชีพเดิม

ที่เคยทำมาก่อน 2. มุลบทที่สื่อถึงความเชื่อสิ่งลึกลับ 3. มุลบทที่สื่อถึงบาปบุญ คุณโทษ 4. มุลบทที่สื่อถึงพฤติกรรม 5. มุลบทที่สื่อถึงความเป็นผู้หญิงแกร่ง และ 6 มุลบทที่สื่อถึงรูปร่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*ฉันคิดเสมอว่า ยิ่งฉันลำบากแค่ไหน ผู้หญิงไทยในฮ่องกง
ก็ลำบากเหมือนกันทั้งนั้น ทุกคนก็คงจะมีความจำเป็นเหมือน ๆ กับฉัน
จึงได้ดันดันกันมาขายตัว ต้องเจ็บ ต้องปวด ต้องตาย การนอน กับแขก
เพื่อแลกกับเงินมันไม่มีความสุขเหมือนนอนกับคนที่เรารักหรอกจะบอก
ให้ เรานอนกับคนที่เรารักถึงมันจะเจ็บแต่เราก็มีความสุข แต่การนอน
กับแขกบางครั้งก็ต้องเสียน้ำตา*

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 70)

จากตัวบท เป็นการใช้มุลบทความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพในตัวบทผู้พูดมีอาชีพเป็นโสเภณีที่เคยไปขายบริการทางเพศในหลายประเทศ ฮ่องกงก็เป็นสถานที่หนึ่งที่เธอเคยไปขายบริการที่นั่น เมื่อเธอกลับเมืองไทย ชีวิตของเธอตกอยู่ในสภาวะที่ลำบากแต่เมื่อนึกถึงสาวไทยที่ขายบริการในฮ่องกงลำบากมากกว่า เพราะต้องเผชิญกับความเจ็บปวด การหนีจากการจำคุกของตำรวจเนื่องจากโสเภณีส่วนใหญ่ต้องขายบริการอย่างผิดกฎหมาย และการหลับนอนกับแขกเพื่อแลกกับเงินไม่ใช่เพราะความพึงพอใจ จึงไม่มีความสุข ไม่เหมือนการนอนกับคนรัก เมื่อนึกเหตุการณ์ดังกล่าวกล่าวทำให้โสเภณีที่เคยขายบริการในฮ่องกงมีความมุลบทของความเชื่อในประสบการณ์ที่มีเหมือนกัน ตัวบทดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์การสร้างคามยอมรับในอาชีพของผู้หญิงกลุ่มนี้อีกด้วย ดังที่ปรากฏในตัวบทต่อไปนี้

*เงินได้มาง่าย หมดแล้วเดียวเข้าไปหาใหม่ เพราะตอนนั้นฉันเริ่ม
รู้จักโลกกว้างขึ้นมาอีกนิดนึง อย่งไรชะก็กลับมาทำงานที่ฮ่องกงใหม่ได้
นี่คือความคิดของพวกผู้หญิงหาเงินอย่างพวกฉันซึ่งมักคิดกันแบบนี้ทั้งนั้น
ไม่รู้จักคุณค่าของเงิน เพราะมันได้มาง่าย ไม่ต้องเหนื่อยอะไรมากมาย
ไม่ต้องใช้ความรู้ ไม่ต้องใช้สมอง อาศัยแต่ความกล้าอย่างเดียว*

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 76)

นักเขียนมีความเชื่อร่วมกันกับกลุ่มเพื่อนร่วมอาชีพโสเภณีว่า เงินหาได้ง่าย เมื่อใช้หมดแล้ว เดียวเข้าไปหาใหม่ ซึ่งหญิงสาวเหล่านี้จะรู้โดยทั่วกันว่าแหล่งรายได้ของพวกเธอคือ ฮ่องกง

จากตัวบทดังกล่าว สะท้อนถึงมูลบทความเชื่อว่า ฮ่องกงคือสถานที่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ผู้หญิงกลุ่มนี้

เมื่อก่อน พี่เล็กทำงานที่บาร์ญี่ปุ่นกับเพื่อนพวกฉัน และเราก็จับกลุ่มกันอยู่ 3 คน ทุก ๆ วัน แต่พี่เล็กเป็นคนไม่ค่อยสวยเท่าไร แกกจึงไม่ค่อยได้แขกบ่อย ๆ เหมือนกับคนอื่นเค้า แกเครียด เพราะถ้าไม่มีแขกก็ไม่มีเงิน ไหนแกต้องมีภาระเลี้ยงคนทั้งบ้านมากมาย แกจึงตัดสินใจมาคุยกับฉันเกี่ยวกับเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นเรื่องลึกลับทำให้ฉันไม่ค่อยเชื่อ เกี่ยวกับการลงของเพื่อทำเสน่ห์ แกบอกว่ามีหมอแขก หมอเขมร รับทำเสน่ห์ให้แขกติด แล้วคนทำกันหลายคนแล้ว และได้ผลกัน [...] พี่เล็กหายไปประมาณ 3 – 4 วัน แล้วแกกลับมาทำงานตามปกติ เมื่อพี่เล็กมาทำงาน นั่งตู้เช่นเคย ฉันเห็นแกได้แขกเกือบทุกวัน ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าแปลกมาก จนใคร ๆ ในตู้ต่างก็แปลกใจกันทั้งนั้น เพราะจากที่แกไม่ค่อยได้แขกเกือบทุกวัน ก็กลายเป็นแกได้แขกดีกว่าใคร ๆ ในตู้ ฉันกับพี่โอเริ่มปรึกษากัน สงสัยเราต้องหาเงิน แล้วไปลงของเหมือนกับพี่เล็กบ้าง

(ณัฏดา สว่างเดือน, 2552: 93)

นักเขียนได้เล่าถึงพี่เล็กเพื่อนในกลุ่มเดียวกันที่มีอาชีพขายบริการทางเพศที่นั่งในตู้จากเดิมที่ไม่ค่อยมีแขกมาใช้บริการเพราะเธอเธอเป็นคนไม่สวย ด้วยภาระทางครอบครัวที่มีมากมาย เธอจึงตัดสินใจให้หมอแขก หมอเขมร ลงของทำไสยศาสตร์ เพื่อให้มีแขกมาใช้บริการเธอ ซึ่งหลังจากการทำไสยศาสตร์ เพื่อน ๆ ได้สังเกตว่าพี่เล็กมีแขกมาใช้บริการทุกวันและมีมากกว่าทุกคนในตู้แห่งนั้น ตัวบทสะท้อนถึงมูลบทความเชื่อของนักเขียนและเพื่อนร่วมอาชีพ เรื่องการทำไสยศาสตร์ดังกล่าว ส่งผลให้มีแขกมาใช้บริการมากขึ้น จากเดิมที่ไม่ได้แขกเลย จึงทำให้หญิงสาวร่วมอาชีพเชื่อ ยอมรับ และต้องการที่จะอยากทำเช่นนั้นบ้าง

เมื่อทั้งสองมาอยู่กับฉัน พวกเราก็พากันไปทำงานในร้านมาฆ่าซังเอรี ซึ่งมาฆ่าซังก็ชอบ เพราะเพื่อน ๆ ของฉันหน้าตาดีกันทุกคน จากนั้นไม่นานเท่าใด ตึกตาก็ตามมาอีกคน เหมือนกันกับทุกคนคือหนีผัวมา

เพราะมีผ้าแล้วไม่มีใครไปรดสักคน สุดท้ายก็ต้องกลับมาทำงานอาชีพ
เดิม

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 160)

จากตัวบทข้างต้น ใช้มูลบทที่แสดงให้เห็นว่าผู้พูดและกลุ่มเพื่อนมีความเชื่อร่วมกัน คือ เดิมทีหญิงสาวเหล่านี้มีอาชีพโสเภณี จากนั้นพวกเธอได้แยกย้ายกันเพื่อมีครอบครัว แต่ต่อมาชีวิตครอบครัวไม่ราบรื่นหญิงสาวเหล่านี้จึงหวนกลับมาทำงานอาชีพเดิม ซึ่งอาชีพเดิมของพวกเธอคือโสเภณี สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงที่มีอาชีพโสเภณีบางรายเมื่อมีครอบครัวแล้วไม่กลับมาทำอาชีพเดิม แต่ยังมีบางกลุ่มเมื่อชีวิตครอบครัวไม่ราบรื่นหรือปัญหา พวกเธอเหล่านี้ต้องกลับมาทำอาชีพเดิม คำว่า อาชีพเดิมจึงเป็นมูลบทความรู้ที่มีร่วมกันของกลุ่มผู้หญิงเหล่านี้

ฉันต้องออกเดินทางอีกครั้งเพื่อไปทำงานที่สิงคโปร์ ซึ่งจะต้องไป
ทำงานใช้หนี้ค่าแท็กซี่ได้ถึง 80 คน แต่ฉันก็คิดว่ามันก็ยังดีกว่าไปฮองกง
ล่ะวะ! จะทำอย่างไรได้ ถึงแม้ว่าฉันไม่อยากไปมีอาชีพขายตัวเหมือนก่อน
แต่ฉันเหมือนผู้หญิงตัวคนเดียว ไม่มีใครสามารถช่วยเหลือหรือเลี้ยงดูฉัน
ได้ ไม่มีใครที่จะมารับผิดชอบชีวิตของฉันนอกจากตัวฉันเอง

(ชนิดดา สว่างเดือน, 2552: 219)

นักเขียนได้กล่าวถึง สิงคโปร์และฮองกง ซึ่งเป็นมูลบทที่มีร่วมกันกับเพื่อนร่วมอาชีพ เดียวกันว่า การไปทำงานที่ประเทศสิงคโปร์ดีกว่าฮองกง เพราะใช้หนี้ค่านายหน้า หรือแท็กซี่น้อยกว่า ฮองกง ซึ่งเป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้หญิงที่มีอาชีพโสเภณีที่เคยมีประสบการณ์ร่วมกัน

เรื่องทำแท้งอย่าไปทำเลย บาปกรรมทั้งนั้น ฉันขอร้องล่ะ ทุกปีใน
เดือนธันวาคม ฉันบวชชีพราหมณ์ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้พ่อแม่ของฉัน
และพ่อแม่ของพ่อแม่ที่ล่วงลับไปนานแล้ว หากทำแท้ง บุญที่ฉันทำต่อ ๆ
กันมาหลายปี มีหายไปหมดหรือ

(ชัยวลี ศรีสุโข, 2556: 37)

นักเขียนได้ใช้มูลบทความเชื่อเรื่องบาปบุญ เวรกรรม และเชื่อว่าการทำแท้งถือเป็น บาปที่หนักมาก ผู้หญิงที่ทำแท้งรวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำแท้ง ล้วนมีผลกระทบที่ต้องได้รับ เพราะ

การทำแท้งคือการฆ่าผู้ที่บริสุทธิ์ ผู้กล่าวจึงไม่เห็นด้วยกับการทำแท้ง ซึ่งหากทำแท้งผลบุญที่เคยสะสมไว้สูญหายไปได้เช่นกัน สะท้อนถึงอุดมการณ์ทางสังคมของไทยที่มีความเชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ นรกสวรรค์ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาของชาวพุทธ

สำหรับพวกผู้หญิงอีสานนั้น ใ่วว่าจะอ่อนแอ เมื่อถึงคราวที่ครอบครัวประสบปัญหา เข้าตาจน พวกหล่อนจะต่อสู้ดิ้นรนจนถึงที่สุด แม้จะเป็นหนทางที่ยากลำบากแสนเข็ญ แต่ก็ไม่เคยบากบัน บางคนเร่ร่อนไปทั่วเพื่อทำงานกรรมกรก่อสร้าง บ้างก็เป็นคนรับใช้ทั่วไปในเมืองใหญ่ ผู้หญิงบางรายสิ้นเนื้อประดาตัว แถมผู้นำครอบครัวยังติดเหล้า งอมแงม ผิพนันเข้าสิง และเจ้าชู้เที่ยวแจกความรักทั่วไป

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 116)

จากตัวบท เป็นการใช้อนุสุมิตความเชื่อเดิมที่มีร่วมกันในกลุ่มผู้หญิงชาวอีสานมีเลือดนักสู้ เข้มแข็งไม่อ่อนแอ เมื่อถึงคราวที่ครอบครัวประสบปัญหา พวกเธอต่อสู้ทุกรูปแบบ สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคม ในสังคมชาวอีสาน ผู้หญิงต้องเก่ง เพื่อรองรับปัญหาของครอบครัว ที่ผู้ชายมักเป็นผู้ก่อ และต้องเข้มแข็งเพื่อครอบครัว ทำหน้าที่ทุกอย่างเหมือนผู้ชาย

นี่ไง หมอที่ทําให้คนไข้ตายทั้งกลม จบหมอมาได้ยังไง คนเขามาดี ๆ แท้ ๆ ทําเขาตายแล้วยัง มีหน้ามาตรวจคนไข้อีก หน้าด้านอย่างนี้ฟ้องเอาล้านเดียวคงไม่พอ อย่างนี้ต้องลิบล้าง

(พญ.สุธานี บุณเบญจเสถียร, 2558: 39)

หมอที่ทําให้คนไข้ตายทั้งกลม เป็นคำกล่าวแสดงมูลบทระหว่างผู้พูดและผู้ฟังที่มีความรู้เดิมร่วมกันที่ว่า หมอคนที่ถูกกล่าวถึงเป็นบุคคลที่คนในสังคมนั้นรู้จักกันว่าเป็นหมอที่เป็นเจ้าของไข้ที่ตั้งครรภ์และหมอไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้ ทำให้หญิงตั้งครรภ์เสียชีวิต ญาติของผู้เสียชีวิตจึงดำเนินการฟ้องร้องหมอเจ้าของไข้ เมื่อกล่าวหมอที่ทําให้คนไข้ตายทั้งกลม คนทั่ว ๆ ไปในสังคมนั้นจึงรับรู้ร่วมกันได้ทันทีว่าคือหมอคนใด

น้ำหนักฉันลดลงเป็นที่น่าสนใจ ฉันเอาตะกระดุกบริเวณสะโพก ที่นูนขึ้นจนสัมผัสได้ นึกถึงตอนใส่ชุดที่มีผ้าแนบเนื้อหน่อย หน้าท้อง

จะกลายเป็นเหมือนแอ่งขนาดใหญ่ ระหว่างขอบคูทั้งสองนั้น ฉันทยิบกลิ้ง
 โพลารอยด์ถ่ายรูปร่างตัวเองผ่านเงาสสะท้อนกระจก [...] ฉันทยิบกลิ้ง
ที่ถ่ายออกมาเองดูเหมือนนางแบบโรคคลั่งผอม

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 13)

จากตัวบทข้างต้น นางแบบสาวได้บรรยายถึงน้ำหนักของและรูปร่างอันผอมแห้งจนมองเห็นกระดูกสะโพกที่นูนขึ้นมา และรูปร่างของเธอที่มองดูเหมือนคนคลั่งผอมด้วยความพอใจ สะท้อนให้เห็นถึงสังคมและความเชื่อที่ว่านางแบบที่รูปร่างดี ดูดี สวมเสื้อผ้าสวยงามต้องผอมเพรียว บาง นางแบบที่มีรูปร่างร่างเช่นนี้จะได้รับความนิยมให้เป็นผู้นำเสนอแฟชั่น สะท้อนถึงอุดมการณ์การสร้างควมยอมรับในเรือนร่าง รูปลักษณ์ที่ผอมบาง จึงเป็นค่านิยมให้สาว ๆ ในสังคมคลั่งความผอม และกลายเป็นเรื่องปกติในวงการแฟชั่น

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้มูลบท พบตัวบทมีการใช้คำมูลบทความเชื่อที่มีร่วมกัน และสื่อให้เห็นถึงประเด็นต่าง ๆ แบ่งประเด็น 6 ประเด็น ได้แก่ 1. มูลบทที่สื่อถึงอาชีพ หรืออาชีพเดิมที่เคยทำมาก่อน ได้แก่ ผู้หญิงไทยในฮ่องกง เดียวเข้าไปหาใหม่ กลับมาทำงานที่ฮ่องกง สุดท้ายก็ต้องกลับมาทำอาชีพเดิม ไปทำงานที่สิงคโปร์ ซึ่งมูลบทเหล่านี้สื่อให้เห็นถึงอาชีพที่ผู้สื่อสารและผู้รับสารมีความเข้าใจร่วมกัน ว่าเป็นการไปขายบริการทางเพศ หรืออาชีพโสเภณี 2. มูลบทที่สื่อถึงความเชื่อสิ่งลึกลับ ได้แก่ การทำไสยศาสตร์ การลงของเพื่อทำเสน่ห์ หมอเขมร หมอแขก ซึ่งเป็นความเชื่อของกลุ่มผู้หญิงที่มีอาชีพขายบริการทางเพศ เพราะเชื่อว่าเมื่อทำสิ่งนี้แล้ว จะทำให้มีแขกหรือมีผู้ใช้บริการเพิ่มมากขึ้น 3. มูลบทที่สื่อถึงบาปบุญ คุณโทษ ได้แก่ เรื่องทำแท้งอย่าทำเลย บาปกรรม 4. มูลบทที่สื่อถึงพฤติกรรม ได้แก่ หมอที่ทำให้คนไข้ตายทั้งกลม มูลบทดังกล่าวเป็นความเชื่อของกลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนหรือสังคมที่เกิดเหตุการณ์ร่วมกันว่าหมอทำให้คนไข้เสียชีวิต 5. มูลบทที่สื่อถึงความเป็นผู้หญิงแกร่ง ได้แก่ พวกผู้หญิงอีสานใช้ว่าจะอ่อนแอ มูลบทความเชื่อที่ว่าผู้หญิงชาวอีสานมีเลือดนักสู้ดิ้นรนเมื่อครอบครัวประสบปัญหา เพราะผู้นำครอบครัวติดเหล้า ติดการพนัน และ 6 มูลบทที่สื่อถึงรูปร่าง ได้แก่ น้ำหนักฉันลดลงเป็นที่น่าพอใจ ฉันทยิบกลิ้งที่ถ่ายออกมาเองดูเหมือนนางแบบโรคคลั่งผอม ซึ่งมูลบทดังกล่าวเป็นความเชื่อของกลุ่มผู้หญิงที่มีอาชีพนางแบบ ที่มีค่านิยมความงามของรูปร่างคือ ผอมเพรียว เมื่อพูดถึงอาชีพนางแบบ ทำให้นึกถึงภาพผู้หญิงร่างผอม จากมูลบทข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเฉพาะกลุ่มคน อาชีพ พื้นที่ และสังคมนั้น ๆ กลวิธีการใช้มูลบท ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม ผู้หญิงที่เก่ง อุดมการณ์การสร้างควมยอมรับที่นักเขียนได้นำเสนอผ่านตัวบทวรรณกรรมรางวัลชมนาด

4.6 กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์

การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ (Rhetorical question) คือ คำถามที่ไม่ต้องการจากผู้หาคำตอบ แต่เป็นการถามที่ผู้ผลิตมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้นำหรือมีความคาดหวังคำตอบจากผู้อ่านข้อความอยู่ในใจแล้ว (รัชนิท พงศ์อุดม, 2548) ดังนั้น คำถามเชิงวาทศิลป์ซึ่งเป็นกลวิธีหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดและตระหนักถึงสิ่งที่ผู้ผลิตได้ถาม โดยที่ผู้ผลิตได้คาดหวังคำตอบไว้แล้วว่า คำตอบที่ได้จะต้องสอดคล้องและตรงตามความต้องการที่ผู้ผลิตคิดไว้ อีกทั้งยังส่งผลให้ผู้อ่านเกิดความเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมต่าง ๆ ตามที่ผู้ผลิตได้นำเสนอไว้

จากการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมรางวัลสมนาต พบการใช้กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ดังนี้ 1. การตั้งคำถามที่กล่าวถึงบรรพบุรุษ 2. การตั้งคำถามกับตนเอง 3. การตั้งคำถามบุคคลอื่น 4. การตั้งคำถามที่กล่าวถึงเทวดาฟ้าดิน ดังตัวบทที่ปรากฏต่อไปนี้

หากเก่งหนีตามผู้ชายไป แข่งคงอับอายฟ้าดินไม่รู้จะมองหน้า
บรรพบุรุษได้อย่างไร ถ้าตายไปเจอหน้าย่าบนสวรรค์จะอธิบายกับย่าว่า
อย่างไร

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 207)

จากตัวบท แข่งเด็กสาวชาวจีนที่เข้ามาทำงานเป็นผู้ช่วยแม่ครัวในโรงกลึงพร้อมกับแก๊งน้องสาว แต่ภายหลังน้องสาวได้พบกับช่างหนุ่มในโรงกลึงเดียวกัน แข่งพยายามดูแลและคอยเตือนน้องสาว แต่ด้วยความรักในวัยหนุ่มสาวทำให้แข่งไม่สามารถห้ามจิตใจของน้องสาวได้ เธอจึงได้แต่พูดและตั้งคำถามกับตนเองหากน้องต้องหนีตามชายคนรักไปเธอจะต้องทำอย่างไร แสดงถึงให้เห็นถึงความรักความห่วงใยระหว่างพี่สาวกับน้องสาว ซึ่งเป็นชาวจีนพลัดถิ่น แต่ยังคงรักษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวจีนที่ให้ความเคารพต่อบรรพบุรุษของตน สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ทางสังคมในระบอบปิตาธิปไตย การให้ความเคารพและให้ความสำคัญผู้อาวุโส ในระบบเครือญาติของสังคมนั้น ๆ และการตั้งคำถามที่ได้กล่าวนั้น เธอไม่ได้คาดหวังคำตอบแต่อย่างใด เป็นเพียงการกล่าวกับตนเองเท่านั้น

คำเดียวที่นึกออกในตอนนี้คือ ดิฉันรู้สึกเสียใจ ที่ทำดีแต่ถูกตรา
หน้าว่าเป็นฆาตรกร ดิฉันไม่เข้าใจเลยว่าที่แพทย์คนหนึ่งเมื่อช่วยเหลือ
คนไข้ไม่ได้ ยื้อความตายไม่สำเร็จเป็นการจงใจฆ่าคน เป็นคนเลวของ
สังคม นักกฎหมายไม่เข้าใจหรือว่าจิตใจของแพทย์มีแต่ให้ ต้องการ

ช่วยเหลือคน ไม่ต้องการให้ใครสักคนต้องเจ็บป่วย ไม่ต้องการให้ใคร
สักคนต้องเสียชีวิตนี้มันอะไรกัน ใครก็ได้ช่วยตอบฉันหน่อย

(พญ.สุดานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 119)

คุณหมอที่รักษาคนไข้แต่ไม่สามารถยื้อชีวิตคนไข้ไว้ได้ กลับถูกตราหน้าว่าเป็นฆาตรกร ทำให้เธอต้องตั้งคำถามกับตนเองทั้งที่อาชีพของเธอคืออาชีพที่มีแต่ให้ ดูแลช่วยเหลือคนไข้ ไม่ได้ต้องการให้คนไข้ต้องตายแต่กลับถูกสังคมตราหน้า เธอจึงตั้งคำถามโดยที่รู้อยู่แล้วว่าไม่มีคำตอบตอบจากใคร แสดงให้เห็นถึงความอัดอั้นตันใจต้องการระบายหรือต้องการให้ใครเข้าใจ และเพื่อสร้างความยอมรับในตัวเธอเท่านั้น ดังตัวอย่างที่ปรากฏต่อไปนี้

ดิฉันถามเบ๊องบนข้า ๆ ว่า เทวดาจำ ไม่สงสารฉันบ้างหรือ
ฉันเพิ่งจะเบาสบาย หลังจากว่ายน้ำผ่านวังวนผ่านพ้นความน้อยใจ ท่านรู้
หรือไม่ว่าสองมือนี้มันล้าเหลือเกินแต่ทำไมท่านถึงส่งคลื่นปัญหาใหญ่
กว่าเดิมโถมทับกดฉันอีกเล่า ฉันทำผิดอะไรหรือ ทำไมจึงมีแต่เรื่องร้าย ๆ
ประเดประดังเข้ามาไม่รู้จักจบสิ้น

(พญ.สุดานี บุรณเบญจเสถียร, 2558: 171)

นักเขียนได้ระบายความรู้สึกในใจของตน ที่ต้องต่อสู้กับคติความเชื่อเกี่ยวกับการที่เธอถูกญาติ
ของคนไข้ที่เสียชีวิต เมื่อเรื่องคติความเชื่อเริ่มคลี่คลาย แต่มีเรื่องราวใหม่ที่ทำให้ทุกขใจซ้ำอีกเธอจึง
ตั้งคำถามกับเทวดา ว่าไม่สงสารฉันบ้างหรือ ซึ่งคำถามนี้เป็นคำถามที่ไม่ต้องการคำตอบจากผู้ที่ถูกถาม
หรือผู้ถามมีคำตอบอยู่ในใจอยู่แล้ว จึงเป็นคำถามที่สะท้อนให้เห็นว่า เมื่อมีความทุกข์ไม่มีที่พึ่ง
หรือที่ระบายความทุกข์ คนที่ตกอยู่ในสถานการณ์เช่นนี้มักจะนึกถึงเทวดา หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่พึ่ง
ทางความเชื่อ

เพียงแต่หุ่ดหิดที่ป่าครีถูกคนอาชีพเดียวกัน แล้วฉันก็เพิ่งรู้ว่า
ว่าเต๊อดร่อนแทนสาวโรงงาน ฉันยอมรับอาชีพนี้ตั้งแต่เมื่อไหร่กัน ฉันไม่
ชอบงานเย็บผ้าตั้งแต่แรก เดี่ยวก็ยังไม่ชอบ ฉันอยากเรียนหนังสือ แต่ก็
ปฏิเสธไม่ได้ว่างานเย็บผ้าทำให้ครอบครัวฉันและคนอื่น ๆ มีความเป็นอยู่
ดีขึ้น รวมทั้งช่วยให้ป่าครีมีเงินส่งลูกชายเรียนด้วย แล้วจะมานั่งดูถูก
อาชีพสุจริตของฉันทำไม

(จันทรา รัชมีทอง, 2560: 65)

จันทร์สาโรงงานเย็บผ้า เธอตั้งคำถามกับตนเองถึงการที่ป้าศรีเพื่อนร่วมอาชีพได้แสดง การดูแลเพื่อนสาวโรงงานเย็บผ้าด้วยตนเอง ซึ่งเธอมองว่าอาชีพนี้ทำให้สาวโรงงานมีชีวิตความเป็นอยู่ ที่ดีขึ้น รวมทั้งป้าศรียังมีเงินส่งลูกชายเรียน แต่กลับดูแลอาชีพของตนเอง ทำให้จันทร์ต้องรู้สึก หงุดหงิดไม่พอใจ สะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความศรัทธาในอาชีพ ถึงแม้ว่าอาชีพสาวโรงงานเย็บผ้า ที่คนอื่นด้อยค่า แต่สำหรับเธอและเพื่อนร่วมงานแล้วอาชีพนี้ทำให้พวกเธอมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เธอจึงไม่อยากให้ใครมาดูแล ซึ่งตัวบทดังกล่าวยังสะท้อนอุดมการณ์การสร้างคามยอมรับในอาชีพ ของสาวโรงงานจากการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านนักเขียนอีกด้วย

สามแม่ลูกย้ายออกจากบ้านหลังใหญ่ ไปอยู่บ้านหลังเล็กมีเพียง สองห้องนอน หลังช่วยกันจัดแจงข้าวของที่ขนมาเสร็จ ลูกทั้งสองถึงกับ ล้มตัวนอนด้วยความเหนื่อยอ่อน ดิฉันนั่งชิมอยู่ริมหน้าต่าง มองไปรอบ ๆ ห้อง เห็นลูกทั้งสองนอนกอดกันอยู่บนเตียง ห้องขนาดสี่คูณสี่นั้นดูแคบ ไปนิดตา ด้านข้างของหัวเตียงเราวางตู้พลาสติกอเนกประสงค์ขนาด ย่อมใส่เสื้อผ้าที่กล้วยบายเตียงมีตู้สองใบ [...] บรรยากาศที่แน่นด้วย ข้าวของอย่างนี้ ทำให้อารมณ์โกรธผสมเศร้าคุกรุ่นก่อตัวอย่างช่วยไม่ได้ หันไปนอกหน้าต่าง มองไปที่จันทร์ซึ่งส่องแสงนวลบนผืนฟ้ามืด ผาก คำถามหนึ่งไปยังดวงจันทร์ ส่งไปยังผู้ที่อ้างตัวว่าอยากรู้และอยากสร้าง บรรทัดฐานทางสังคมว่ารู้สึกอย่างไรบ้างกับผลงานของตน สะใจแล้ว หรือยัง

(พญ.สุธานี บุณเบญจเสถียร, 2558: 182)

จากตัวบท หลังจากทีญาติของคนไข้ได้ฟ้องร้องและเวลาของเธอใช้เวลาส่วนใหญ่กับการ ต่อสู้ในชั้นศาลเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจและเพื่อสร้างบรรทัดฐานในวิชาชีพแพทย์ ทำให้สามีได้ขอ แยกทาง เธอจึงพาลูก ๆ ทั้งสองย้ายจากบ้านของสามีมาอยู่มีบ้านพักแพทย์ของโรงพยาบาล เธอบรรยายบรรยากาศและสภาพที่อาศัยอยู่ในห้องแคบ ๆ มองเห็นลูกทั้งสองนอนกอดกัน ทำให้ผู้พูด รู้สึกทั้งโกรธและเศร้ากับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงผากคำถามกับดวงจันทร์ในคำคืนที่แสนเศร้านี้ไปถึงคน ที่เคยสนับสนุนให้เธอต่อสู้ เมื่อถึงตอนนี้เธอไม่เหลืออะไรแล้ว เธอจึงตั้งคำถามกับดวงจันทร์ซึ่งรู้อยู่ แล้วว่าไม่ได้รับคำตอบใด เป็นเพียงเพื่อต้องการระบายความรู้สึกที่อัดอั้นตันใจไม่สามารถระบายให้ ผู้อื่นฟังได้

ขณะที่ฉันเริ่มสังเกตนักโทษเก่า 15 คน พวกเธอสวมใส่ชุดนักโทษสีน้ำตาล ท่อนล่างเป็นผ้าถุงท่อนบนเป็นเสื้อคอกลมแขนสั้นซึ่งหมายถึงนักโทษที่ยังไม่ได้รับการตัดสินคดี แต่ละคนมีวัยแตกต่างกันไปตั้งแต่ 20 กว่าปี ไปจนถึง 60 ปี บางคนท้องโตเหมือนใกล้จะคลอดเต็มทีในอีก 2-3 เดือนข้างหน้า ฉันนั่งนิ่งเงียบไม่พูดกับใคร ภายในยังวิตกกังวลมากมาย และเฝ้าถามตัวเองตลอดเวลา ว่านี่มันเกิดอะไรขึ้นกับฉันทำไมชีวิตฉันมันช่างเลวร้ายถึงเพียงนี้

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 39)

จากตัวบท นักเขียนคือนักโทษหญิงที่ถูกคุมขังในข้อหาวางยาและชิงทรัพย์ ศาลสั่งจำคุก 7 ปี ขณะที่เธอนั่งมองเพื่อน ๆ ชาวคุกแต่ละคนด้วยความวิตกกังวล ทำให้เธอตั้งคำถามกับตัวเองเกิดอะไรขึ้นกับฉัน ทำไมชีวิตฉันช่างเลวร้ายถึงเพียงนี้ ซึ่งคำถามดังกล่าวเป็นคำถามที่เธอ ไม่ต้องการหาคำตอบ เพียงแค่ตัดพ้อกับชีวิตของตนเอง

ฉันรู้ดีจากดวงตาคู่นั้น เธออาจมีความสงสัยในใจมากมายเพียงแต่ไม่อยากพูดออกมา ในอกอัดแน่น ความเจ็บเปรียบดังความกรรณา คนบาปรู้สึกแบบนี้เสมอใช่ไหม เมื่ออยู่ต่อหน้านักบุญหัวใจฉันสลายเมื่อเขาดึงฉันเข้าไปแนบชิด เราจูบกันราวกับนี่คือวันสิ้นโลก

(ชนินทร์ธรณ์ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 229)

เกรสนางแบบสาวรู้สึกอึดอัดเมื่ออยู่ต่อหน้าแองเจิลแฟนหนุ่มของเธอและสายตาของเธอแสดงความสงสัยแต่ไม่เอ่ยถามหรือพูดอะไร ภายหลังจากที่เธอได้ใช้ชีวิตวันหยุดยาวกับชายอื่นที่เธอเรียกว่า ชู้รัก ทำให้เธอได้ตั้งคำถามกับตัวเองถึงความรู้สึกในใจ และเปรียบเธอเป็นคนบาปที่จะต้องรู้สึกแบบที่กำลังเผชิญอยู่ต่อหน้าแฟนของเธอที่เป็นเหมือนนักบุญ คนบาปรู้สึกแบบนี้เสมอใช่ไหม ซึ่งคำถามดังกล่าวเกิดขึ้นในสภาวะความเจ็บที่อึดอัด เธอเองมีคำตอบในใจอยู่แล้วนั่นเอง

จากการวิเคราะห์ตัวบททั้งหมด พบการใช้กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ดังนี้ 1. การตั้งคำถามที่กล่าวถึงบรรพบุรุษ ได้แก่ ไม่รู้จะมองหน้าบรรพบุรุษได้อย่างไร และจะอธิบายกับย่าว่าอย่างไร 2. การตั้งคำถามกับตนเอง ได้แก่ นี่มันเกิดอะไรขึ้นกับฉัน ทำไมชีวิตฉันมันช่างเลวร้ายถึงเพียงนี้ คนบาปรู้สึกแบบนี้เสมอใช่ไหม 3. การตั้งคำถามบุคคลอื่น ได้แก่ ใครก็ได้ช่วยตอบฉันหน่อย และแล้วจะมานั่งดูถูกอาชีพสุจริตของฉันทำไม 4. การตั้งคำถามที่กล่าวถึงเทวดาฟ้าดิน ได้แก่ เทวดาจำไม่

สงสารฉันบ้างหรือ และฝากคำถามไปยังดวงจันทร์ จากการใช้คำถามเชิงวาทิลป์เป็นการตั้งคำถามที่สะท้อนความรู้สึกละภายในใจของผู้หญิงที่ไม่สามารถเล่าให้ใครฟังหรือไม่อาจปรึกษาใครได้ การตั้งคำถามดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นถึงการเรียกร้องความเป็นธรรม และความสิทธิความเท่าเทียมระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง และผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกัน กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทิลป์ ยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม ที่ผู้หญิงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย และผู้หญิงเก่ง และอุดมการณ์การสร้างควมยอมรับ ทั้งการยอมรับในอาชีพ และการยอมรับในสถานภาพของบุคคล

4.7 กลวิธีการใช้สัญลักษณ์

การใช้สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง การเปรียบเทียบที่เรียกสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยใช้คำอื่นแทน คำที่ใช้เรียกนั้นเกิดจากการเปรียบเทียบและตีความ ซึ่งใช้กันมานานจนเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไป (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2527: 184)

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ พบกลวิธีการใช้สัญลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นผู้หญิงตามที่ปรากฏ ดังนี้ 1. สัญลักษณ์ที่แสดงออกทางภาษากาย 2. สัญลักษณ์ที่แสดงออก โดยใช้สี 3. สัญลักษณ์วัฒนธรรมทางสังคม และ 4. สัญลักษณ์ทางเสียง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*อย่าเลิกถักเปียสองข้างให้แข่งแล้วจับเอาผมทั้งหมดมามากเป็นเปีย
เดี่ยวกลางหลังแทน นั่นคือการประกาศว่าแข่งเป็นสาวเต็มตัวแล้ว และ
ทุกคนที่เห็นก็จะรู้ทันที ย่ายังเข้ามาจัดแจงหลายเรื่องทั้งสอนให้แข่งรู้จัก
ใส่เสื้อรัดทรงซึ่งทำมาจากผ้าแถบผืนกว้างสำหรับรัดทรงไว้ให้กระชับ
รัดแล้วอดอดจนทำงานไม่สะดวกและออกจะอาย ด้วยความกลัวคนอื่น
จะรู้แต่เมื่อเวลาผ่านไปพักใหญ่แข่งก็ตระหนักได้ว่าไม่มีใครสนใจเลย
ความรู้สึกจึงเริ่มชินกับการเป็นสาวจนชีวิตกลับคืนสู่ปกติได้ ปีนี้
เพื่อนนักเรียนเริ่มทยอยกันไว้เปียเส้นเดียว ทั้งไกวและโหวที่อยู่ละแวก
บ้านเดียวกันก็ไล่ตามแข่งมาติด ๆ*

(ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 30)

จากตัวบท การถักเปียของหญิงสาวจีน เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงสถานะของเด็กหญิง และหญิงสาวชาวจีน เด็กหญิงจะถักเปียสองข้าง เมื่อเด็กหญิงมีประจำเดือนซึ่งแสดงว่าเด็กหญิงได้เริ่มเข้าสู่วัยสาวการถักเปียจะเปลี่ยนจากเปียสองข้างเป็นการเปียจุกเดียวที่กลางหลัง สะท้อนถึงอุดมการณ์ทางสังคม วิถีวัฒนธรรมของชาวจีนกว้างดั่ง ถึงแม้ว่าเด็กสาวเหล่านี้จะอพยพเพื่อมาทำงานยังถิ่นฐาน

อื่นแต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาวจีน จะสังเกตได้ว่าในครอบครัวชาวจีนอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ย่าและแม่จะเป็นผู้ดูแลความเป็นอยู่ของคนในครอบครัว รวมถึงการดูแลเอาใจใส่ลูกหลานในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะหลานสาว ย่าเป็นคนรักเปื้อน และสอนวิธีการใช้ผ้ารัดหน้าอกแทนการใส่ยกทรงเมื่อเด็กหญิงเริ่มสู่วัยสาว แสดงให้เห็นความรักความเอาใจใส่และบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวชาวจีน

ภาพที่ฉันจำได้ติดตาก่อนเดินทาง เป็นภาพหญิงชรากำลังนั่งชัน
เข่าเอามือกุมศีรษะที่มีผมสีดำดอกเลา มองมายังพวกเราอย่างเหงาหงอย
มือข้างหนึ่งของแกถือเส้นด้ายสีขาวผูกข้อมืออวยพร แต่แววตาฝ้าฟาง
ทั้งคู่นั้นคงไม่ใช่แค่ต้องการอวยพรให้ลูกหลานเดินทางไปสู่จุดหมาย
โดยสวัสดิภาพเพียงอย่างเดียว

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 94)

เส้นด้ายสีขาวใช้ผูกข้อมือ เป็นความเชื่ออย่างหนึ่งของชาวอีสานที่มีมาช้านาน ของชาวเหนือและชาวอีสาน ที่ใช้ในพิธีกรรมต่าง ๆ ช่วงเทศกาลหรือลูกหลานที่จะเดินทางไปต่างถิ่น พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย หรือผู้เฒ่า ผู้แก่ในหมู่บ้านนำด้ายสีขาวมาผูกข้อมือ และอวยพรให้โชคดีเดินทางปลอดภัยมีความสุข ความเจริญ ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เส้นด้ายสีขาวนี้ จึงเป็นสัญลักษณ์ของความรัก ความห่วงใย และเป็นเครื่องเตือนสติ เตือนใจแก่ผู้ที่ได้ผูกด้ายนี้

ฉันเพิ่งเข้าใจหัวอกคุณแม่มาร์ธ่าอย่างลึกซึ้งที่สูญเสียบุตรชาย
และสามี รวมถึงผู้หญิงทั้งหลายที่ชอบสวมใส่ชุดดำจนกลายเป็นแฟชั่น
บนเกาะนี้ แม้คนรักจะจากไปหลายสิบปี แต่พวกนางก็ยังคงสวมชุดดำ
อย่างเหนียวแน่น และจะสวมอยู่เช่นนั้นไปจนกระทั่งลมหายใจเฮือก
สุดท้าย มาร์โคบอกว่า เป็นการไว้อาลัยและระลึกถึงคนที่รักจากไป
แต่อีกนัยมันเหมือนสัญลักษณ์แห่งความซื่อสัตย์ที่พวกเธอมอบให้ผู้ที่
เป็นที่รักไม่เสื่อมคลาย

(สิริธรรมาไพ ประพันธ์ทวี, 2556: 260)

นักเขียนได้กล่าวถึงแม่สามีซึ่งเป็นชาวต่างชาติที่เธอสวมใส่ชุดดำอยู่เป็นประจำ เพื่อไว้อาลัยให้แก่บุตรชายและสามีที่เสียชีวิต การสวมชุดดำนี้เป็นเหมือนแฟชั่นหรือค่านิยมของคน

ในชุมชนในบนเกาะแห่งหนึ่งในประเทศกรีซที่ผู้เขียนได้อาศัยอยู่ ผู้หญิงเหล่านี้ยังคงสวมอยู่ตลอด แม้ว่าเวลาผ่านไปหลายสิบปีแล้วก็ตาม การสวมชุดดำจึงกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งการไว้อาลัยให้แก่คนรักของพวกเธอ และยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ความรัก ความมั่นคงในรัก ความซื่อสัตย์ต่อสามี ที่เสียชีวิตไปแล้วสะท้อนผ่านการแต่งกายด้วยชุดสีดำ

ผู้ใหญ่เองนั้นแหละที่คิดเองเออเองว่าเด็กผู้หญิงต้องชอบสีชมพู ก็เลยซื้อแต่ข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นสีชมพูมาให้ใช้ เมื่อเด็กคุ้นชินมาก ๆ เข้าเลยตกกระไดพลอยโจนชอบไปด้วย

(คณา คชา, 2561: 99)

จากตัวบท แม่ที่กำลังตั้งครรภ์ เมื่อรู้ว่าลูกในท้องเป็นผู้หญิงจึงได้เตรียมข้าวของเครื่องใช้สำหรับเด็กเป็นสีชมพู ในสังคมให้ความหมายสีชมพูเป็นสัญลักษณ์ของความนุ่มนวล อ่อนโยน อ่อนหวาน ซึ่งสื่อถึงความเป็นผู้หญิง เด็กผู้หญิงส่วนใหญ่จะชอบสีชมพู เป็นเพราะว่าผู้ใหญ่มักจะคิดหรือปลูกฝังให้คิดว่าเด็กหญิงคู่กับสีชมพู สะท้อนอุดมการณ์ทางสังคม แสดงให้เห็นความคิด ความเชื่อที่ปลูกฝังว่าสีชมพูคือสีของผู้หญิงแสดงถึงความอ่อนโยน อ่อนแอ ส่วนสีเข้มนั้นคือสีของผู้ชายที่สื่อให้เห็นถึงความเข้มแข็ง

เสียงนักโทษหนึ่งในห้าตะโกนลั่นให้นักโทษแต่ละแถวเตรียมเข้าที่มายืนรอบขอบอ่างน้ำใหญ่ หลายคนนั่งผ้าถุงกระโจมอก หลายคนนั่งแค่กางเกงในตัวเดียวและเปลือยท่อนบน เสียงนกหวีดเป็ดแรกดังขึ้น ภาพที่ฉันเห็นตอนนั้นคือ นักโทษแต่ละคนใช้ขันจ้วงน้ำราดรดตัวอย่างรีบเร่ง ฉันนับแล้วว่าพวกเธอจ้วงน้ำได้ประมาณ 3 – 4 ขันเท่านั้น เสียงนกหวีดครั้งที่ 2 ดังขึ้นอีกครั้ง จากนั้นนักโทษทุกคนต่างรีบเร่งใช้สบู่อูตัวพร้อมกับใช้มืออีกข้างหนึ่งขยี้มละมควบคุไปในเวลาเดียวกัน

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 46)

จากตัวบท เสียงนกหวีด เป็นสัญลักษณ์การให้สัญญาณต่าง ๆ ซึ่งในเรือนจำหญิงแห่งนี้ใช้เสียงนกหวีดเป็นการส่งสัญญาณเพื่อเริ่มการทํากิจกรรมต่าง ๆ ของนักโทษ ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน รวมถึงการอาบน้ำของนักโทษหญิงที่ทุกคนต้องรวมตัวกันในลานอาบน้ำกลางแจ้ง โดยมีนักโทษผู้ดูแลการอาบ เมื่อถึงเวลาจะส่งสัญญาณนกหวีดทำให้นักโทษทุกคนเตรียมความพร้อมและ

ปฏิบัติตามเสียงนกหวีดจึงสัญลักษณ์ของการเตรียมความพร้อม การเริ่มต้นกิจกรรมที่ทุกคนมีความเข้าใจร่วมกัน

หลายคนคงหมั่นไถ่ฉัน โดยเฉพาะเง็กกับม่วยและกลุ่มเพื่อนฉันเห็น
พวกเขาเบะปากไปตาม ๆ กัน แต่จะทำอย่างไรได้ ฉันถือคิดว่า ก่อนจะ
เย็บเสื้อให้เร็วต้องเย็บสวยก่อน พอขึ้นมาข้างบน พี่มาลัยรับมาถาม
ฉันเลยอธิบายให้ฟัง ซึ่งพี่มาลัยก็ทำได้ เพราะไม่ใช่เรื่องยากเย็นเลยสักนิด
(จันทร์ รัตสีทอง, 2560: 41)

จากตัวบทข้างต้น นักเขียนได้กล่าวถึงเพื่อนร่วมงานที่แสดงความไม่เห็นด้วย ไม่พอใจ และ
แสดงอาการอิจฉาที่สาวโรงงานคนที่กล่าวถึงผลงานการเย็บเสื้อที่สวยกว่า ทำให้เพื่อนร่วมงาน
เกิดความไม่พอใจ และเกิดอิจฉาจึงแสดงอาการเบะปากออกมา แสดงให้เห็นว่า การเบะปาก เป็นการ
แสดงสัญลักษณ์ของความไม่พอใจ ไม่เห็นด้วย หรืออิจฉา ซึ่งการเบะปากนั้นเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้หญิงมัก
แสดงออกเพื่อสื่อถึงการไม่เห็นด้วยหรือไม่พอใจ

เพิ่มพลเป็นคนเดาใจยาก เขาไม่เคยมีท่าทีสนใจไยดีโบตัน แทบ
ไม่เคยพูดกับเธอด้วยซ้ำมีอยู่วันหนึ่งเขาขี่รถไปกรุงเทพฯ กับกลุ่ม
สิงห์มอเตอร์ไซด์ ขากลับซื้อแก้วเป่าเป็นรูปดอกไม้สีสองดอกมาฝากเธอ
บอกว่าได้มาจากงานเกษตร โบตันเห็นป้ายวัดทางตาใสก็รู้ว่าห้ามรับ
เธอจึงทำเป็นลืมไว้ที่โต๊ะ วันรุ่งขึ้นเห็นมันถูกปักลงแจกัน เก็บใส่ตู้กระจก
ที่ป่าใช้เก็บของเล่นเก่าของลูกชาย เพิ่มพลก็คงเห็นเหมือนกันแต่เขา
ไม่ได้พูดอะไร
(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 67)

จากตัวบท โบตันได้กล่าวถึงเพิ่มพลซึ่งเป็นลูกชายของป่าที่เธออาศัยอยู่ด้วย เพิ่มพลได้ซื้อ
แก้วเป่ารูปดอกไม้มาฝากเธอ ป้ายวัดทางใสโบตัน เป็นการส่งสารเชิงสัญลักษณ์การห้ามหรือไม่ให้รับ
ของสิ่งนั้น สัญลักษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าป่าสื่อสารให้โบตันรับรู้ว่าจะไม่พอใจหรือไม่เต็มใจที่เพิ่มพล
ซื้อของมาฝากเธอ โดยป่าใช้วาทะภาษาในการสื่อสารด้วยการวัดทางตา เพื่อแสดงสัญลักษณ์การ
ห้ามให้โบตันรับรู้ถึงเจตนาได้ทันที

จากการวิเคราะห์กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ พบกลวิธีที่ใช้สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความเป็นผู้หญิงตามที่ปรากฏ ดังนี้ 1. สัญลักษณ์ที่แสดงออกทางภาษากาย ได้แก่ เบะปาก และตัวดวงตา 2. สัญลักษณ์ที่แสดงออกโดยใช้สี ได้แก่ การเลือกข้าวของเครื่องใช้สีชมพูสำหรับเด็กผู้หญิง และการแต่งกายด้วยชุดสีดำ 3. สัญลักษณ์วัฒนธรรมทางสังคม ได้แก่ การถักเปียเดี่ยวกกลางหลัง และการถักเปียสองข้าง และ 4. สัญลักษณ์ทางเสียง ได้แก่ เสียงนกหวีด จากการใช้สัญลักษณ์ในการสื่อความเป็นผู้หญิงโดยที่คนทั่วไปหรือคนสังคมนั้น ๆ เข้าใจตรงกัน ทั้งการแสดงสัญลักษณ์ที่แสดงออกทางกาย การใช้สี และวัฒนธรรมทางสังคม ตัวบทวรรณกรรมยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม ที่ผู้หญิงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย และอุดมการณ์ความรัก

4.8 กลวิธีการกล่าวเกินจริง

การกล่าวเกินจริง (overstatement) สมเกียรติ รักษ์มนี (2551) กล่าวถึงการกล่าวเกินจริงว่าเป็นการย้าความรู้สึกที่มีต่อความหมายนั้นให้เห็นเป็นเรื่องสำคัญหรือยิ่งใหญ่ ซึ่งสิ่งนั้น ๆ อาจจะไม่เกิดขึ้นจริงหรือไม่มีทางจะเป็นความจริงก็ได้ การกล่าวเกินจริงเป็นกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อเน้นย้ำความรู้สึกที่มีต่อความหมายนั้นให้เห็นเป็นเรื่องยิ่งใหญ่เพื่อสร้างอารมณ์และความรู้สึกให้รุนแรงเกินจริงโดยผู้เขียนมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหลอกลวงผู้อ่าน แต่เป็นกลวิธีที่ทำให้เกิดความงดงามทางภาษาเพื่อสื่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้เขียน

จากการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมรางวัลสมานิต พบกลวิธีการกล่าวเกินจริง ได้แก่ การกล่าวสถานที่เกินจริง และการกล่าวความรู้สึกเกินจริง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในตอนนีดูเหมือนสวรรค์ยังสงสารดิฉันบ้าง จึงส่งน้ำหวานที่เย็น
ชื่นใจมาปลอบใจ ก่อนที่ดิฉันจะจุกตายไปเสียก่อน ความหวานฉ่ำนั้นก็
คือการเติบโตของลูกทั้งสองคน

(พญ.สุธานี บุรณ์เบญจเสถียร, 2558: 181)

ตัวบทข้างต้น นักเขียนเป็นแพทย์หญิงที่ถูกญาติของผู้เสียชีวิตตราหน้าว่า เป็นฆาตรกรเรอบอกเล่าถึงความรู้สึกอัดอั้นตันใจที่ไม่สามารถปรึกษาหรือระบายความรู้สึกให้ใครฟังได้ เธอใช้คำกล่าวว่า จุกตาย ซึ่งเป็นคำกล่าวความรู้สึกที่เกินจริง จุก หมายถึง อาการแน่นในอก พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งความเป็นจริงแล้วเธอเพียงต้องการสื่อให้เห็นถึงความรู้สึกอัดอั้นตันใจไม่สามารถระบายให้ใครฟังได้ จากตัวบทยังสะท้อนถึงอุดมการณ์การสร้างคามยอมรับ โดยนักเขียนต้องการความยอมรับจากสังคมในเรื่องราวที่ตนเผชิญในช่วงเวลาที่ผ่านมา และอุดมการณ์ดังกล่าวยังได้ปรากฏในตัวอย่างต่อไปนี้

ทุกตอนเย็นหลังสิ้นเสียงเคารถรางชาติ เก้าคุทหนึ่งนสาม
ต้องเข้ามานั่งแนบลูกกรง แล้วถามอย่างออมเสียงเหมือนเช่นทุกวัน
“น้องสาว วันนี้จะกินขนมอีกไหม จวนจะได้เวลาแล้วนะ” เป็นที่รู้
ระหว่างกันว่าไอ้ขนมที่ว่าก็คือยาไซแนกซ์เม็ดสีม่วง เมื่อกินเข้าไปแล้วจะ
ทำให้ฝันหวานไปถึงญี่ปุ่นทุกที

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 27)

ยาไซแนกซ์ เป็นยาในกลุ่มประเภทยาอนหลับ ซึ่งเหล่านักโทษหญิงในเรือนจำแห่งนี้ใช้เพื่อ
ทดแทนยาเสพติด ผู้พูดได้กล่าวว่าเมื่อกินยานี้เข้าไปแล้วจะทำให้ฝันหวานไปถึงญี่ปุ่นนั้น เป็นการกล่าว
ที่เกินจริง เพราะยานี้มีคุณสมบัติทำให้อ่อนหลับ ผู้ใช้ยานี้จึงหลับสบาย แต่การกล่าวว่าจะทำให้
ฝันหวานไปถึงญี่ปุ่นจึงเป็นการกล่าวที่เกินความเป็นจริง เป็นเพียงการกล่าวให้ผู้ฟังรู้สึกคล้อยตาม
เท่านั้น

ฉันนึกถึงตอนโดนตำรวจจับครั้งแรกที่ญี่ปุ่น ด้วยข้อหาหลบหนี
วีซ่าเพื่อการค้าประเวณี แต่เรือนจำในญี่ปุ่นขอบอกเลยว่าไม่ต่างจาก
โรงแรม 3 ดาว

(ธันดดา สว่างเดือน, 2559: 38)

นักเขียน คือนักโทษที่ถูกคุมขังในเรือนจำกลางกรุงเทพฯ ได้บอกเล่าถึงประสบการณ์ที่เคย
ถูกจับกุมและถูกคุมขังในเรือนจำที่ประเทศญี่ปุ่น เธอได้กล่าวว่าเรือนจำในญี่ปุ่นไม่ต่างจากโรงแรม 3
ดาว ซึ่งเป็นการกล่าวถึงสถานที่ที่เกินจริง เนื่องจากเรือนจำหรือคุกเป็นสถานที่ซึ่งผู้ต้องขังหรือนักโทษ
ถูกบังคับคุมขังและถูกปฏิเสธเสรีภาพต่าง ๆ สถานที่คุมขังมีสภาพแออัด ไม่มีเครื่องอำนวยความสะดวก
สะดวกใด ๆ เหมือนบ้านหรือโรงแรมตามที่กล่าวอ้าง นักโทษต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด
ดังนั้นการกล่าวว่าเรือนจำในญี่ปุ่นไม่ต่างจากโรงแรม 3 ดาว จึงเป็นการกล่าวเกินจริง

รักโบตั๋นที่สุดนสามโลก โบตั๋นสวยที่สุดนสามโลก ใจดีที่สุด
นสามโลก

(วิจิตา ดีทีเซอร์, 2563: 186)

จากตัวบท ผู้พูดได้ใช้คำกล่าวว่า รักโบตั๋นที่สุดนสามโลกเป็น สวยที่สุดนสามโลก หรือใจดี
ที่สุดนสามโลก คำกล่าวข้างต้น เป็นการกล่าวถึงสถานที่เกินจริง สามโลก หมายถึง โลกทั้ง 3 คือ
มนุษยโลก เทวโลก และพรหมโลก ราชบัณฑิตยสถาน (2554: ออนไลน์) ซึ่งในที่นี้ผู้พูดได้กล่าวชม

หญิงสาว คือโบตันด้วยถ้อยคำที่เกินความเป็นจริง เพื่อต้องการยกย่องหรือให้ผู้ถูกกล่าวถึงเกิดความพึงพอใจ

จากการวิเคราะห์กลวิธีการกล่าวเกินจริง พบการกล่าวเกินจริง ได้แก่ 1. การกล่าวสถานที่เกินจริง ได้แก่ โรงแรมสามดาว และที่สุดในสามโลก และ 2. การกล่าวความรู้สึกเกินจริง ได้แก่ ฝันหวานไปถึงญี่ปุ่น และจุตตาย จากกลวิธีการกล่าวจากประสบการณ์และความรู้สึกที่เกินจริงของผู้ส่งสาร เพื่อต้องการสร้างความน่าเชื่อถือและให้ต้องการให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์คล้อยตาม และเพื่อสะท้อนอุดมการณ์การสร้างคามยอมรับ จากการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ของนักเขียน

4.9 กลวิธีการอ้างอิง

การอ้างอิง (Referencing) จันทิมา อังคพนิชกิจ (2557 อ้างอิงจาก Simpson, 1993) เป็นหนึ่งในกลไกการเชื่อมโยงข้อความ อาจเป็นชื่อบุคคลก็ได้ หรือการใช้สรรพนาม (Pronoun) ซึ่งโดยมากมักเป็น สรรพนามบุรุษที่ 3 รวมไปถึงคำบ่งชี้ต่าง ๆ เช่น นี่ นั้น โน่น นี่ ซึ่งคำเหล่านี้แสดงมุมมองของผู้พูดต่อสิ่งที่กล่าวถึงไม่เหมือนกัน ขณะเดียวกันการอ้างอิงอาจมิใช่บุคคลก็ได้ อาจเป็น สิ่งของ สิ่งไม่มีชีวิตต่าง ๆ ซึ่งเป็นการแสดงมุมมองของผู้ที่พูดที่มีต่อสิ่งของหรือบุคคลที่กำลังพูดถึง

จากการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมรางวัลชมเชย พบการใช้กลวิธีการอ้างอิง ดังนี้ 1. การอ้างอิงบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม 2. การอ้างอิงบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้านการเมือง 3. การอ้างอิงบุคคลที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์ด้านอาชญากรรม และ 4. การอ้างอิงโรคภัยไข้เจ็บ ดังตัวบทที่ปรากฏต่อไปนี้

ขณะที่ฉันยังทำงานอยู่ที่บาร์ญี่ปุ่น ฉันเห็นเพื่อนคนหนึ่งเขามีรอยสักยันต์ เป็นแบบ 5 แฉก ของอาจารย์หนู กันภัย ฉันจึงสอบถามเค้าว่าดีอย่างไร เพราะฉันเห็นเค้ามีรายได้ดีตลอด มีแขกอุปถัมภ์เค้าหลายคนในตอนนั้น เพื่อนจึงแนะนำให้ฉันไปสักบ้าง แต่พอฉันฟังคำสักยันต์แล้ว คิดว่ามันแพงมากในตอนนั้น ซึ่งฉันไม่มีเงินแม้แต่จะกิน เพื่อนเลยบอกว่าให้ฉันลองของโดยยื่นรูปอาจารย์หนูให้แก่นั่นแล้วบอกว่า คีนี่ก่อนนอนให้ขอพรจากอาจารย์หนูว่าขอให้โชคดีย้ายในสามวันเจ็ดวัน ขอให้ได้แบกแล้วมีเงินเพื่อไปสักยันต์ ขอเป็นลูกศิษย์อาจารย์หนู

(ธันดดา สว่างเดือน, 2552: 223)

จากตัวบท เอรีหญิงสาวที่มีอาชีพโสเภณีได้กล่าวอ้างถึง อาจารย์หนู กันภัย อาจารย์สัณยนต์ ผู้มีชื่อเสียงระดับโลก โดยเฉพาะการสัณยนต์ 5 แฉ โดยมีผู้มีชื่อเสียง ดารา นักแสดงทั้งชาวไทยและต่างประเทศจ้องควงหน้าเพื่อขอให้อาจารย์หนูสัณยนต์ให้ ด้วยมีความเชื่อว่า พุทธคุณของยันต์ 5 แฉทำให้แคล้วคลาดจากภยันตรายทั้งหลาย ที่มีทั้งโจททรัพย์ มีเสน่ห์ เมตตามหานิยม กันเสนียด จัญไร กันคุณไสย หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ยันต์ครอบจักรวาล ในตัวบทนี้หญิงสาวอาชีพโสเภณีคนหนึ่งทำงานในบาร์ญี่ปุ่นได้ไปสัณยนต์ 5 แฉกับอาจารย์หนู กันภัย หลังจากที่เขาสัณยนต์มาแล้ว ทำให้เธอมีรายได้ดีขึ้น มีแขกมาอุปถัมภ์หลายคน จึงทำให้เธออยากไปสัณยนต์ 5 แฉกับอาจารย์หนู กันภัยบ้าง เพื่อต้องการให้มีแขกมาอุปถัมภ์ และมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งการกล่าวอ้างดังกล่าวเป็นการกล่าวอ้างถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในด้านการสัณยนต์ 5 แฉของผู้คนหลากหลายอาชีพ ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ตัวบทดังกล่าวยังสะท้อนอุดมการณ์ทางสังคม และความเชื่อของกลุ่มคนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน

พ.ศ.2502 ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองของนายกรัฐมนตรีนครินทร์ 11 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติผู้ประกาศว่า “ข้าพเจ้าขอรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว” และ “พบกันใหม่เมื่อชาติต้องการ” ฉันทกิตติพลายปีนั้น พอดันปี 2516 ฉันทอายุย่างเข้าสิบสี่ปี เพิ่งผ่านการสอบไล่ชั้นประถมเจ็ดมาหมาด ๆ กำลังจะเข้าเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง ไม่คาดฝันมาก่อนเลยว่า เตี้ยกับแม่จะยื่นคำขาดคำขู่ ให้ฉันทออกจากโรงเรียนมาช่วยทำงาน เพื่อส่งเสียน้อง ๆ อีกห้าคนได้รับการศึกษาถึงขั้นปริญญา (จินตรา รัศมีทอง, 2560: 13)

จากตัวบทข้างต้น อ้างถึงจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติในปี พ.ศ.2502 ซึ่งผู้เล่าได้เกิดในในยุคนั้น เมื่อปี พ.ศ.2516 เธอมีอายุย่าง 14 ปี และเรียนจบชั้นประถมศึกษาและต้องเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 แต่พ่อกับแม่ยื่นคำขาดไม่ให้เธอเรียนต่อ ต้องออกจากโรงเรียนช่วยงานครอบครัวเพื่อส่งน้อง ๆ อีก 5 คนได้เรียนต่อจนถึงระดับปริญญาตรี เธอจึงกล่าวถึงยุคสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เพราะสะท้อนให้เห็นว่า การกระทำของพ่อและแม่เธอนั้น มีความเป็นเผด็จการที่บังคับให้เธอต้องออกจากโรงเรียนเพื่อช่วยงานครอบครัวและส่งน้องเรียนด้วยเหตุผลว่าเธอเป็นลูกสาวคนโต ไม่จำเป็นต้องเรียนสูง เมื่อมีครอบครัวต้องย้ายออกจากบ้านไปอยู่กับครอบครัวของสามี เธอจึงอ้างถึงประวัติศาสตร์ทางการเมืองเพื่อสะท้อนอุดมการณ์การศึกษา และแนวคิด

เผด็จการของพ่อแม่ นักเขียนได้กล่าวอ้างถึงบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์การเมืองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งถือว่าเป็นยุคสมัยเผด็จการทางการเมือง

ทุกครั้งที่โบตันอยู่บ้านคนเดียว ก่อนไปป่าจะห้ามเธอเข้าไปวนวาย
ในไร่นาของลุง เพราะมีแต่คนงานผู้ชาย โรงเก็บของในสวนอีกฟากก็ห้าม
เธอเดินดกรายเข้าใกล้ ป่าขู่เธอด้วยเรื่องผู้หญิงถูกข่มขืนบ้าง เรื่อง
เด็กผู้หญิงถูกลักพาตัวไปตัดแขนขาบ้าง แม้กระทั่งชี้อยู่ที่ตายไปนานเป็น
ยี่สิบปียังไม่วาย “ซินแกแรดออกไปนอกนอกบ้าน ชี้อยู่จะจับแกกินดับ
คอยดู”

(วิจิตา ดิทีเซอร์, 2563: 68)

จากตัวบท ได้กล่าวถึงชีอยู่ หรือชีอยู่ แซ่ฮึง ซึ่งเป็นทหารที่ถูกเกณฑ์ให้เข้าร่วมสงคราม
ระหว่างจีนกับญี่ปุ่น และในสงครามชิงอำนาจระหว่างเจียงไคเช็คกับเหมาเจ๋อตุง โดยชีอยู่ได้หนีเข้ามา
ประเทศไทยเมื่อปี 2489 ขณะนั้นอายุ 19 ปี และได้ทำงานรับจ้างต่าง ๆ ในหลายจังหวัด กระทั่ง 10
ปีต่อมา เขาได้ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีฆาตกรรมและฆ่าและเด็กชายวัย 11 ขวบ ที่จังหวัดระยอง และ
คดีอื่น ๆ ทำให้ภาพของเขากลายเป็นฆาตรกรต่อเนื่อง ที่ขึ้นชอบการกินเครื่องในเด็ก จากนั้นมีการนำ
เรื่องราวของชีอยู่มาทำเป็นภาพยนตร์และสารคดี ภาพความน่ากลัวของชีอยู่ ถูกผู้ใหญ่ใช้เป็น
เครื่องมือในการขู่เด็ก ๆ ที่ไม่เชื่อฟัง จากตัวบทดังกล่าวสะท้อนอุดมการณ์ทางสังคม ที่ผู้ใหญ่มักใช้
อำนาจข่มขู่ให้เด็กกลัว โดยกล่าวอ้างถึงบุคคลที่ในประวัติศาสตร์อาชญากรรมที่สังคมรู้จัก หากไม่เชื่อฟังหรือ
ปฏิบัติตาม ก็จะถูกชีอยู่จะจับกินดับ

ฉันเป็นบูลิเมีย ฉันมีอาการผิดปกติเกี่ยวกับการกิน ทั้งที่ในโลก
แพชั่นอาจมีคนรู้อย่างแล้ว เพราะฉันเคยเข้าโรงพยาบาลและเทงานหลาย
โชว์ มันเป็นข่าวที่ไม่นานคนก็ลืม เหมือนฉันที่กำลังจะถูกลืม

(ชนินทรธรรณ ชื่นโพธิ์กลาง, 2564: 85)

บูลิเมีย คือ โรคคลั่งผอมหรือโรคกลัวคอ ผู้ป่วยจะรับประทานอาหารปริมาณมาก ตามด้วย
การกำจัดอาหารที่เพิ่งรับประทานเข้าไปเพื่อไม่ให้น้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น โรคนี้เกิดได้กับทุกเพศ ทุกวัย
แต่พบได้บ่อยในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง (ออนไลน์) ซึ่งจากตัวบท ตัวละครได้อ้างถึงโรคบูลิเมีย ที่เธอ
ประสบอยู่ เพราะด้วยอาชีพนางแบบที่ต้องดูแลรูปร่างให้ผอมเพรียว จึงทำให้เธอต้องหมกมุ่นอยู่กับ

การกินที่ผิดปกติ ส่งผลให้เธอป่วยเป็นโรคนี้และเคยเข้ารับการรักษานในโรงพยาบาล หลายครั้งที่เธอต้องทำงานได้รับไว้ ส่งผลให้เธอกำลังจะถูกไล่ออกจากอาชีพนางแบบ ตัวบวพรรณกรรมสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์การสร้างควมยอมรับ ซึ่งนางแบบสาวต้องการสื่อสารให้คนในสังคมเข้าใจและยอมรับในสิ่งที่เธอเป็นอยู่

จากการวิเคราะห์กลวิธีการอ้างถึง พบการใช้กลวิธีการอ้างถึง ดังนี้ 1. การอ้างถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคมด้านเมตตามหานิยม ได้แก่ อาจารย์หนูกันภัย 2. การอ้างถึงบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้านการเมือง ได้แก่ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัช 3. การอ้างถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์ด้านอาชญากรรม ได้แก่ ซิอู และ 4. การอ้างถึงโรคภัยไข้เจ็บ ได้แก่ โรคบูลิเมีย การอ้างถึงบุคคลสามารถสร้างความเชื่อหรือการยอมรับ เพราะความเข้าใจร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นผู้ส่งสารอาจได้ประโยชน์จากการอ้างถึงบุคคลดังกล่าวเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อ และการขู่ให้กลัวการอ้างถึงโรคบูลิเมีย ซึ่งมักพบกับกลุ่มผู้หญิงที่มีอาชีพนางแบบหรือหญิงสาววัยรุ่นที่คลั่งผอมที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อให้เกิดการยอมรับในตัวตนและความเป็นอยู่ของกลุ่มผู้หญิงกลุ่มนี้ กลวิธีการอ้างถึง ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์การสร้างควมยอมรับ โดยนักเขียนได้ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมรางวัลชมพนา

การศึกษากลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมพนา พบว่า กลวิธีทางภาษาที่หลากหลายนั้นสามารถแสดงให้เห้นความคิดเกี่ยวกับผู้หญิงในหลายลักษณะ เช่น กลวิธีทางศัพท์ การใช้คำเรียกชื่อที่สะท้อนให้เห็นสิ่งต่าง ๆ ที่สื่อถึงความเป็นผู้หญิง ได้แก่ ชื่อที่สื่อบุคคล ชื่อที่สื่อถึงอาชีพ สิ่งของที่สื่อถึงผู้หญิง และคำเรียกขานที่สื่อถึงความเป็นผู้หญิง เมื่อปรากฏอยู่ในบริบทหรือปรากฏร่วมกับกลวิธีอื่น จะพบการสื่อความหมายที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ตามกรอบของสังคมนั้น การใช้คำแสดงทัศนภาวะที่ทำให้เห้นถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ และความต้องการผ่านความคิดเห็นของนักเขียน การใช้คำอุปมาเพื่อแสดงความคิดเห็นของผู้หญิงในด้านพฤติกรรมที่ตามแบบแผนที่สังคมกำหนด ผู้หญิงต้องเรียบร้อย มีความซื่อสัตย์ การใช้อุปลักษณ์เพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ สัตว์ อาวุธ อัญมณี พืช สถานที่ และเกม นอกจากนี้การใช้คำอุปลักษณ์ ยังพบการเปรียบเทียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ที่สื่อความหมายในด้านบวกและด้านลบ จากการสื่อความหมายในด้านลบมากกว่าด้านบวก เนื่องจากกรอบคุณสมบัติของความเป็นหญิงที่ถูกกดทับจากสังคมปิตาธิปไตย การใช้มูลบทที่แสดงให้เห้นถึง มูลบทที่สื่อถึงอาชีพ มูลบทที่สื่อถึงความลึกลับ มูลบทที่สื่อถึงบาปบุญคุณโทษ และมูลบทที่สื่อถึงพฤติกรรม การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ทำให้เห้นความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของผู้หญิงที่ต้องการเรียกร้องการยอมรับและความเท่าเทียมในสังคม การใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความเป็นผู้หญิงโดยที่คนทั่วไปหรือคนสังคมนั้น ๆ เข้าใจตรงกัน ทั้งการแสดงสัญลักษณ์ที่แสดงออกทางกาย การใช้สี และวัฒนธรรมทางสังคม การกล่าวเกินจริงที่แสดงให้เห้นว่าเป็นการกล่าวเพื่อบอกความรู้สึกที่มีอยู่ในใจ และเพื่อต้องการสร้างความน่าเชื่อถือให้ผู้ฟังเกิดการคล้อยตาม และ

การอ้างอิงทำให้แสดงให้เห็นการอ้างอิงบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์เพื่อสะท้อนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยนั้น และเพื่อชี้ให้เห็นว่า อ้างอิงบุคคลคนที่มีชื่อเสียงที่เป็นความเชื่อร่วมกันของกลุ่มผู้หญิงในสังคมนั้น และการอ้างอิงโรคภัยที่เป็นโรคในกลุ่มผู้หญิงที่มีรสนิยมและความเชื่อเฉพาะกลุ่มบุคคล เป็นต้น

นอกจากนี้กลวิธีทางภาษา ช่วยสื่อสารชุดความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง และพบการเปลี่ยนแปลงของความคิดตามช่วงเวลา และบริบททางสังคม ซึ่งตัวบทในวรรณกรรมรางวัลชมเชย แสดงให้เห็นถึงบริบทด้านสังคมและช่วงเวลาและยุคสมัยที่ต่างกัน ทำให้ความคิดของผู้หญิงแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น พฤติกรรม อาชีพ และบทบาทหน้าที่ของผู้หญิงอาจเปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นผู้หญิงที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน และภาษายังสามารถสื่อสร้างความเป็นผู้หญิงให้ปรากฏได้ ดังนั้น กลวิธีทางภาษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ความเป็นหญิงที่สื่อผ่านภาษาของนักเขียน

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมเชยในบทนี้ ศึกษาจากวรรณกรรมรางวัลชมเชยครั้งที่ 1-10 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง ระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2564 เพื่อศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมเชย อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมเชยในบทนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ด้วยบทที่นำมาศึกษาจากวรรณกรรมรางวัลชมเชยครั้งที่ 1 – 10 ระหว่างปี พ.ศ.2551 – 2564 จำนวน 10 เรื่อง แบ่งเป็นประเภทนวนิยาย จำนวน 3 เรื่อง และประเภทสารคดี จำนวน 7 เรื่อง พบว่า ภาษาคือเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการศึกษา เพื่อสะท้อนให้เห็นความคิดและอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่โดยการใช้ภาษาของนักเขียน ภาษาจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการสื่อสารเท่านั้น แต่ภาษายังมีความสำคัญในการสะท้อน ความเป็นผู้หญิง ผ่านวรรณกรรมรางวัลชมเชย ซึ่งวรรณกรรมได้ถ่ายทอดความคิดหรืออุดมการณ์จากนักเขียนไปยังผู้อ่าน ผ่านการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ดังสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. อุดมการณ์ความเป็นหญิง

จากการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมเชย สามารถสรุปผลการศึกษาผ่านประเด็นต่าง ๆ ได้ 8 อุดมการณ์ ดังนี้

1.1 อุดมการณ์ทางสังคม วรรณกรรมรางวัลชมเชย พบผู้หญิงกับอุดมการณ์ทางสังคมได้แก่ ผู้หญิงกับการเลือกคู่ครอง ในการเลือกคู่ครองต้องมีความเหมาะสมด้านสถานภาพและค่านิยมของสังคมนั้นๆ ได้แก่ ผู้หญิงต้องเลือกสามีที่มีฐานะร่ำรวย หน้าที่การงานที่มั่นคง สถานภาพทางสังคมดี และการมีคู่ครองชาวต่างชาติ เพราะเชื่อว่าสามีชาวต่างชาติจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผู้ชายชาวต่างชาติมีความรับผิดชอบสูง ให้เกียรติผู้หญิงมากกว่าผู้ชายไทย อย่างไรก็ตามการตัดสินใจเลือกคู่ครองของผู้หญิงนั้นยังคงอยู่ภายใต้ผู้นำครอบครัวและบุคคลในสังคมนั้นๆ ผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย โดยมีผู้ชายเป็นผู้นำครอบครัว มีอำนาจควบคุมผู้หญิง ผู้หญิงต้องฟังผู้ชาย ผู้หญิงมีหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้ เพื่อฟัง ให้เกียรติและยกย่องผู้ชายในทุกเรื่อง และผู้หญิงเก่ง มีภาวะความเป็นผู้นำ ประสบความสำเร็จในด้านอาชีพและการทำธุรกิจ ซึ่งพบว่าผู้หญิงที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรมนั้นเป็นผู้หญิงม่าย และหญิงสาวที่ไม่ได้แต่งงาน เธอเหล่านี้ไม่ได้พึ่งพา

ผู้ชาย หากแต่ประสบความสำเร็จด้วยตนเอง จนได้รับการยอมรับและให้เกียรติ ยกย่องจากคนในสังคมนั้น ๆ

1.2 อุดมการณ์ความเป็นแม่ พบว่า ความเป็นแม่ทั้งด้านบวก คือ การเป็นแม่ที่ดี ดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความรักของแม่ที่มีต่อบุตร โดยไม่เงื่อนไข และ ความเป็นแม่ด้านลบ คือ แม่ที่บกพร่องในหน้าที่ความเป็นแม่ แม่ที่ไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตร และแม่ในสังคมปัจจุบันที่ต้องทำงานนอกบ้านจึงทำให้ไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเต็มที่ จึงทำให้หน้าที่ความเป็นแม่ไม่สมบูรณ์ เทียบพร้อมเทียบเท่ากับแม่ในสังคมอดีต

1.3 อุดมการณ์ความเป็นเมีย พบความเป็นเมีย ได้แก่ เมียที่อยู่ภายใต้สังคมปิตาธิปไตย ซึ่งเป็นค่านิยมและความเชื่อที่ถูกปลูกฝังมาช้านาน ภรรยาต้องปรนนิบัติรับใช้ ให้เกียรติ ซื่อสัตย์และเชื่อฟังสามี และเมียที่มีภาวะความเป็นผู้นำ เมื่อสังคมและยุคสมัยเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงสามารถกำหนดชีวิตในรูปแบบของตนเองได้ โดยไม่ต้องยึดติดและพึ่งพาสามี ภรรยาสามารถทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวทำงานนอกบ้านเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว มีอำนาจในการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีความเป็นผู้นำไม่ต่างจากผู้ชาย

1.4 อุดมการณ์การสร้างควมยอมรับ พบการสร้างควมยอมรับ ดังนี้ การสร้างควมยอมรับในอาชีพ ได้แก่ อาชีพโสเภณีที่พวกเธอทำนั้นถึงแม้สังคมจะมองว่าเป็นอาชีพที่ต่ำต้อยหรือน่ารังเกียจ แต่ก็เป็นอาชีพที่สุจริตและไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันอาชีพโสเภณีเป็นอาชีพที่ยังไม่ถูกกฎหมายรองรับ แต่เป็นอาชีพที่สร้างรายได้เลี้ยงชีพและครอบครัวได้ และอาชีพแม่ครัวที่ผู้หญิงสามารถทำได้ดีเทียบเท่ากับผู้ชาย และการสร้างควมยอมรับในตัวตนของผู้หญิงทั้งในด้านบทบาทหน้าที่ของความเป็นแม่ที่ทำเพื่อลูก ความเป็นสะใภ้ชาวไทยที่ต้องการการยอมรับจากแม่สามีชาวต่างชาติ และความงาม รูปลักษณ์ภายนอก รูปร่างหน้าตา และสรีระ เรือนร่าง ซึ่งผู้หญิงให้ความสำคัญต้องการสร้างควมยอมรับจากคนใกล้ชิดและคนในสังคม

1.5 อุดมการณ์ความรัก พบประเด็นความรัก ดังนี้ ความรักระหว่างแม่กับลูก ได้แก่ ความรักอันบริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ของแม่ ความรักของแม่ที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับลูก ความรักของลูกที่มีต่อแม่ทำให้แม่เข้มแข็งพร้อมต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ และความรักระหว่างสามีภรรยา ได้แก่ ความรักของภรรยาที่ซื่อสัตย์และความรักที่ไม่ซื่อสัตย์ที่มีต่อสามี ความรักที่มั่นคงของภรรยาที่มีต่อสามี ความรักของภรรยาที่รักและให้เกียรติสามี ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงถูกสังคมกำหนดบทบาทความเป็นแม่ที่ให้อำนาจลูก เอาใจใส่เลี้ยงดูลูก และเป็นเมียที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ผู้หญิงต้องดูแลเอาใจใส่ บริการและให้เกียรติสามี

1.6 อุดมการณ์ความกตัญญู ได้แก่ ความกตัญญูที่สำนึกบุญคุณต่อบิดามารดา บุพการีและผู้มีพระคุณโดยการตอบแทนบุญคุณตามความเชื่อของสังคมไทย ได้แก่ การดูแลเมื่อบิดามารดา บุพการีหรือผู้มีพระคุณเจ็บป่วย หรือแก่ชรา และความกตัญญูที่ตอบแทนตามค่านิยมของคน

ในสังคม ได้แก่ การตอบแทนด้วยการมอบทรัพย์สินเงินทอง หรือของมีค่าให้กับบิดา มารดา บุพการี หรือผู้มีพระคุณ ซึ่งอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นผลจากความเชื่อและค่านิยมของบุคคลในสังคมนั้น ๆ

1.7 อุดมการณ์การศึกษา พบว่า ผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาที่สูงเท่าเทียมผู้ชาย เนื่องจากเกิดในครอบครัวชาวจีนที่ผู้หญิงไม่ต้องเรียนในระดับสูงเพราะต้องทำงานบ้านและเมื่อแต่งงานมีครอบครัวต้องเป็นแม่บ้านเลี้ยงดูลูก และผู้หญิงไม่ได้รับการศึกษาในระดับสูง เนื่องจากครอบครัว มีฐานะยากจน มีลูกหลายคน ผู้หญิงต้องเสียสละทำงานช่วยเหลือครอบครัวเพื่อให้ผู้ชายได้เรียนหนังสืออุดมการณ์การศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงถูกครอบงำจากระบบปิตาธิปไตย ครอบครัวและสังคมให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง ทำให้โอกาสในการเข้าถึงการศึกษามีน้อยกว่าผู้ชาย

1.8 จากอุดมการณ์ชนชั้น พบความไม่เท่าเทียมด้านฐานะทางเศรษฐกิจระหว่างคนจนกับคนรวย ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ แบ่งชนชั้นระหว่างคนรวยกับคนจนในสังคมนั้น ๆ รวมถึงการแบ่งชนชั้นของนักโทษในทัณฑสถานหญิงที่แบ่งชนชั้นระหว่างผู้หญิงกับผู้หญิง และชนชั้นระดับหน้าที่การงานในสังคม ความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้น แสดงให้เห็นสังคมปิตาธิปไตยที่ผู้มีอำนาจเหนือกว่าเอารัดเอาเปรียบผู้ที่อยู่ในสถานะด้อยกว่า

2. กลวิธีทางภาษา

วรรณกรรมรางวัลชมนาด ได้นำเสนอความเป็นหญิงผ่านกลวิธีทางภาษา เพื่อสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ต่างๆ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษากลวิธีทางภาษา 9 กลวิธี ดังนี้

2.1 กลวิธีทางศัพท์ ได้แก่

2.1.1 กลวิธีการเรียกชื่อ พบว่า มีการใช้คำที่เรียกที่สื่อถึงผู้หญิง ได้แก่ คำเรียกชื่อ ที่เกี่ยวกับผู้หญิงในความหมายลบ คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางอาชีพ คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางวัย คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในตำแหน่งครอบครัว คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางพฤติกรรม คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางเพศสถานะ คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบ คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในทางอาชีพ คำเรียกชื่อที่มีความหมายลบในตำแหน่งครอบครัว และคำเรียกชื่อที่เกี่ยวกับข้าวของเครื่องใช้หรือที่เกี่ยวกับผู้หญิง ซึ่งคำเรียกชื่อดังกล่าวยังสะท้อนความเป็นผู้หญิงในสถานภาพต่าง ๆ ทั้งด้านบวกด้านลบตามบริบทพื้นที่ของสังคมนั้น ๆ คำเรียกชื่อดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ความเป็นหญิง อันได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย ผู้หญิงในวรรณกรรมพบความเป็นเมียที่ยังคงอยู่ภายใต้ระบบปิตาธิปไตย อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ ผู้หญิงในวรรณกรรมต้องการสร้างความยอมรับในอาชีพ สถานภาพและความเป็นตัวตนของผู้หญิง และอุดมการณ์ชนชั้น ระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง และผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกัน

2.1.2 กลวิธีการเรียกขาน พบว่า การใช้คำเรียกขานผู้หญิงที่สื่อถึงสถานภาพต่างๆ ได้แก่ คำเรียกขานที่สื่อถึงวัย คำเรียกขานที่มีความหมายบวก ซึ่งเป็นคำเรียกขานที่แสดงความยกย่องให้เกียรติและเอ็นดู และคำเรียกขานที่มีความหมายลบแสดงเห็นว่าเป็นคำเรียกในลักษณะการต่อว่าตำหนิ และประชดประชัน คำเรียกขานที่สื่อถึงอาชีพ พบคำเรียกขานที่มีความหมายลบและคำเรียกขานที่สื่อถึงสถานภาพทางสังคมของผู้หญิง จากคำเรียกขานดังเป็นคำเรียกขานที่สะท้อนทัศนคติของผู้เรียกที่มีต่อผู้ถูกเรียกทั้งด้านบวก และด้านลบ กลวิธีการเรียกขาน ยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นหญิงที่แฝงอยู่ในตัวบทวรรณกรรม ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย และอุดมการณ์ การสร้างความยอมรับ

2.2 กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ พบว่า การใช้คำแสดงทัศนภาวะเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีมุมมองและทัศนคติเกี่ยวกับผู้หญิงในด้านอาชีพ ได้แก่ ผู้หญิงกลางคืนหรืออาชีพโสเภณีซึ่งนักเขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงจำป็น ทั้งสภาพเศรษฐกิจ สภาพครอบครัว ผู้หญิงจึงต้องดิ้นรน เพื่อดำรงชีพ และดูแลครอบครัว ในด้านหน้าที่ผู้หญิงมีภาระหน้าที่แม่ที่ดูแลลูก คอยปกป้องลูกเป็นแม่บ้าน และความเป็นเมีย ซึ่งผู้ส่งสารต้องการนำเสนอความคิดเห็น การชี้แนะและแนวทางปฏิบัติให้กับผู้รับสาร กลวิธีการใช้ทัศนภาวะ ยังสะท้อนอุดมการณ์ความเป็นหญิง ได้แก่ อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์การสร้าง ความยอมรับ อุดมการณ์ชนชั้น อุดมการณ์ความกตัญญู และอุดมการณ์การศึกษา

2.3 กลวิธีการใช้อุปมา พบการใช้คำอุปมาเพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ เปรียบเทียบกับสัตว์ เปรียบเทียบกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เคารพนับถือ เปรียบเทียบกับสิ่งของ เปรียบเทียบกับบุคคลหรืออาชีพ เปรียบเทียบกับสถานที่ เปรียบเทียบกับสิ่งน่ารังเกียจ และเปรียบเทียบยานพาหนะ การใช้คำอุปมาดังยังสะท้อนให้เห็นถึง การเปรียบเทียบผู้หญิงด้านบวกและด้านลบ กลวิธีการใช้อุปมายังแฝงอุดมการณ์ความเป็นหญิงผ่านตัวบทวรรณกรรม ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์ความเป็นเมีย อุดมการณ์การสร้าง ความยอมรับ อุดมการณ์ความรัก และอุดมการณ์ชนชั้น

2.4 กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ พบว่า การใช้คำอุปลักษณ์เพื่อเปรียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ เปรียบผู้หญิงกับสัตว์ เปรียบผู้หญิงกับอาวุธ เปรียบผู้หญิงกับอัญมณี เปรียบผู้หญิงกับกับพืช เปรียบกับสถานที่ และเปรียบกับเกม นอกจากนี้การใช้คำอุปลักษณ์ ยังพบการเปรียบเทียบผู้หญิงกับสิ่งต่าง ๆ ที่สื่อความหมายในด้านบวกและด้านลบ จากการสื่อความหมายในด้านลบมากกว่าด้านบวก เนื่องจากกรอบคุณสมบัติของความเป็นหญิงที่ถูกกดทับจากสังคมปิตาธิปไตย ผู้หญิง ต้องเรียบร้อย เป็นกุลสตรี ผู้หญิงไม่จำเป็นต้องมีการศึกษาสูง หรือแม้กระทั่งผู้หญิงเป็นผู้ถูกเลือก จากผู้ชาย ส่วนด้านบวก พบว่าผู้หญิงได้รับการยกย่องในฐานะของแม่ประเสริฐ และผู้หญิงที่โชคดีมีความสุขเป็นอาวุธ กลวิธีการใช้อุปลักษณ์ ยังได้สะท้อนอุดมการณ์ต่าง ๆ ผ่านตัวบทวรรณกรรม ได้แก่ อุดมการณ์

ทางสังคม อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ อุดมการณ์ความเป็นแม่ อุดมการณ์การศึกษา และ อุดมการณ์ชนชั้น

2.5 กลวิธีการใช้มูลบท พบการใช้คำมูล ได้แก่ มูลบทที่สื่อถึงอาชีพ หรืออาชีพเดิมที่เคยทำมาก่อน มูลบทที่สื่อถึงความเชื่อสิ่งลึกลับ มูลบทที่สื่อถึงบาปบุญคุณโทษ มูลบทที่สื่อถึงพฤติกรรม มูลบทที่สื่อถึงความเป็นผู้หญิงแกร่ง มูลบทที่สื่อถึงรูปร่าง จากมูลบทข้างต้นได้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเฉพาะกลุ่มคน อาชีพ พื้นที่ และสังคมนั้น ๆ กลวิธีการใช้มูลบท ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม ผู้หญิงที่เก่ง อุดมการณ์การสร้างความยอมรับ

2.6 กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ พบการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ได้แก่ การตั้งคำถามที่กล่าวถึงบรรพบุรุษ การตั้งคำถามกับตนเอง. การตั้งคำถามบุคคลอื่น และการตั้งคำถามที่กล่าวถึงเทวดาฟ้าดิน จากการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์เป็นการตั้งคำถามที่สะท้อนความรู้สึกภายในใจของผู้หญิงที่ไม่สามารถเล่าให้ใครฟังหรือไม่อาจปรึกษาใครได้ การตั้งคำถามดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นถึงการเรียกร้องความเป็นธรรม และความสิทธิความเท่าเทียมระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง และผู้หญิงกับผู้หญิงด้วยกัน กลวิธีการใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ ยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม ที่ผู้หญิงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย และผู้หญิงเก่ง และอุดมการณ์การสร้างความยอมรับ ทั้งการยอมรับในอาชีพ และการยอมรับในสถานภาพของบุคคล

2.7 กลวิธีการใช้สัญลักษณ์ พบกลวิธีการใช้สัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นความเป็นผู้หญิง ได้แก่ สัญลักษณ์ที่แสดงออกทางภาษากาย สัญลักษณ์ที่แสดงออกโดยใช้สี สัญลักษณ์วัฒนธรรมทางสังคม และสัญลักษณ์ทางเสียง การแสดงสัญลักษณ์ที่แสดงออกทางกาย การใช้สี และวัฒนธรรมทางสังคม ตัวบ่งชี้วรรณกรรมยังสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม ที่ผู้หญิงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย และอุดมการณ์ความรัก

2.8 กลวิธีการกล่าวเกินจริง พบการกล่าวเกินจริง ได้แก่ การกล่าวสถานที่เกินจริงและการกล่าวความรู้สึกเกินจริง กลวิธีการกล่าวเกินจริงเป็นการกล่าวจากประสบการณ์และความรู้สึกที่เกินจริงของผู้ส่งสาร เพื่อต้องการสร้างความน่าเชื่อถือและให้ต้องการให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์คล้อยตาม และเพื่อสะท้อนอุดมการณ์การสร้างความยอมรับ จากการถ่ายทอดผ่านประสบการณ์ของนักเขียน

2.9 กลวิธีการอ้างถึง พบการใช้กลวิธีการอ้างถึง ได้แก่ การอ้างถึงบุคคล ที่มีชื่อเสียงในสังคมด้านเมตตามหานิยม การอ้างถึงบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ด้านการเมือง การอ้างถึงบุคคลที่มีชื่อเสียงทางประวัติศาสตร์ด้านอาชญากรรม และการอ้างถึงโรคภัยไข้เจ็บ การอ้างถึงบุคคลสามารถสร้างความเชื่อหรือการยอมรับ เพราะความเข้าใจร่วมกันของคนในสังคม ดังนั้นผู้ส่งสารอาจได้ประโยชน์จากการอ้างถึงบุคคลดังกล่าวเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อ การขู่ให้กลัว และการสร้างความ

ยอมรับในตัวบุคคล กลวิธีการอ้างอิง ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ อุดมการณ์ทางสังคม อุดมการณ์การศึกษา และอุดมการณ์การสร้างคามยอมรับ

อุดมการณ์ความเป็นหญิงในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้หญิงในวรรณกรรมยังคงอยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย ผู้ชายยังมีอำนาจเหนือผู้หญิงทั้งในครอบครัว ตลอดจนระดับสังคม ถึงแม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไป ผู้หญิงได้รับการศึกษา มีสิทธิเสรีภาพและมีบทบาทในด้านหน้าที่การงาน บทบาททางสังคมเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าจะมีผู้หญิงบางกลุ่มในสังคมได้ต่อต้านอำนาจปิตาธิปไตย กล้าที่จะปฏิเสธ ก้าวข้าม ความเหลื่อมล้ำในสังคม แต่ยังคงเป็นส่วนน้อยในสังคม เพราะสังคมยังคงให้ความสำคัญกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง

กลวิธีทางภาษา ยังสะท้อนความคิดเกี่ยวกับผู้หญิง และพบการเปลี่ยนแปลงของความคิดตามช่วงเวลา และบริบททางสังคม ซึ่งตัวบทในวรรณกรรมรางวัลชมนาด บริบทด้านสังคม และช่วงเวลาและยุคสมัยที่ต่างกัน ทำให้ความคิดของผู้หญิงแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น พฤติกรรม อาชีพ และบทบาทหน้าที่ของผู้หญิง อาจเปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นผู้หญิงที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน และภาษายังสามารถสื่อ สร้างความเป็นผู้หญิงให้ปรากฏได้ และกลวิธีทางภาษาสามารถสะท้อนความคิดเห็นหรืออุดมการณ์ที่มีอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้ ดังนั้นกลวิธีทางภาษา จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการถ่ายทอดอุดมการณ์ ความเป็นหญิงที่สื่อผ่านภาษาของนักเขียน

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษา อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบถึงอุดมการณ์ความเป็นหญิงในแง่มุมต่าง ๆ ที่ปรากฏผ่านวรรณกรรม ทั้งประเภทสารคดี และประเภทนวนิยาย นักเขียนได้ถ่ายทอดเรื่องราวจากประสบการณ์จริง และนำเสนอผ่านตัวละครหญิง ที่มีสถานภาพทางสังคม บริบททางวัฒนธรรม พื้นที่ และยุคสมัยที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ผู้หญิงมีความคิด ความเชื่อที่คล้ายคลึงและแตกต่างกัน

อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ประเภทสารคดีที่นักเขียนบอกเรื่องราวประสบการณ์ความเจ็บปวดที่สังคมตีตราว่าเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี และถูกด้อยค่า รวมถึงถูกผลักไสให้อยู่ในสถานะคนชายขอบ โดยลดทอนคุณค่าจากอาชีพของผู้หญิงในวรรณกรรม ได้แก่ อาชีพโสเภณี ผู้หญิงกลุ่มนี้ถูกมองว่าเป็นวัตถุทางเพศ และผู้หญิงไม่ดี อาชีพสาวโรงงาน อาชีพแม่บ้าน ที่ถูกด้อยค่า ด้อยการศึกษา ไม่พัฒนาตนเอง มีฐานะยากจน และเป็นผู้หญิงชนบท อาชีพ

แพทย์ ที่แพทย์หญิงคนหนึ่งที่ได้รับบาดเจ็บจากข้อกล่าวหาร้ายแรง รักษาผู้ป่วยผิดพลาดจนเสียชีวิต ทำให้ถูกตราหน้าว่าเป็นฆาตรกร รวมถึงผู้หญิงที่มีสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกัน ได้แก่ นักโทษหญิงที่ถูกคุมขังในทัณฑสถานเป็นคนไม่ดี ผู้หญิงที่แต่งงานกับชายชาวต่างชาติ ที่สังคมมองว่าเป็นหญิงชนบท ด้อยการศึกษา มีฐานะยากจนและผ่านการมีครอบครัวมาก่อนแล้ว และยังพบความเป็นแม่ ความเป็นเมียที่ดีตามค่านิยมของสังคมไทย และที่แตกต่างออกไปจากค่านิยมของสังคมไทย ดังนั้น นักเขียนจึงต้องการความยอมรับในด้านสิทธิเสรีภาพ และความเท่าเทียมทางสังคม เพื่อก้าวข้ามการเป็นจำเลยของสังคม และสร้างการรับรู้เพื่อบรรเทาอคติที่ไม่ดีจากมุมมองของคนในสังคมนั่นเอง

อุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในวรรณกรรมรางวัลชมนาด ประเภท

นวนิยาย ผู้หญิงถูกนำเสนอให้มีความเป็นผู้หญิงเก่งมีความคิดทันสมัย มั่นใจในตนเอง มีความเป็นผู้นำ ประสบความสำเร็จด้านธุรกิจการงาน และไม่ยอมอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชาย สะท้อนให้เห็นความเท่าเทียมทางเพศระหว่างผู้หญิงและผู้ชายซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมประเภทสารคดี ด้วยบริบททางสังคม ยุคสมัย และพื้นที่ที่แตกต่าง จึงทำให้ผู้หญิงในวรรณกรรม มีความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่ต่างกัน ผู้หญิงในวรรณกรรมประเภทสารคดี ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่อยู่ภายใต้ระบอบปิตาธิปไตย เป็นแม่ในอุดมคติ เป็นเมียที่ดี เชื่อฟังสามี เป็นลูกสาวที่มีความกตัญญู ผู้หญิงมีความเป็นกุลสตรี รวมถึงประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบในการประพันธ์โดยที่วรรณกรรมประเภทสารคดีมีการนำเสนอเนื้อหาที่เน้นเรื่องราวที่เป็นความจริงในสังคมที่เกิดขึ้นจริงถูกนำมาสร้างสรรค์ จึงจำเป็นที่จะต้องนำเสนอเนื้อหาที่สะท้อนภาพสังคมความเป็นจริงจากสิ่งที่ผู้หญิงได้พบเจอ ส่วนวรรณกรรมประเภทนวนิยายนั้น นักเขียนสามารถสร้างจินตนาการเพิ่มเติมโดยสามารถกำหนดให้ผู้หญิงเป็นผู้หญิงที่มีความสามารถเท่าเทียมกับผู้ชาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเรียกร้องในการนำเสนอผ่านน้ำเสียงของนักเขียนที่เป็นผู้หญิงได้อ่านน่าสนใจ

วรรณกรรมรางวัลชมนาด มิใช่เพียงวรรณกรรมที่มุ่งเน้นความสุขและความบันเทิงแก่ผู้อ่านเท่านั้น แต่วรรณกรรมรางวัลชมนาดยังเป็นพื้นที่เปิดโอกาสให้ได้สะท้อนเสียงของผู้หญิง ที่เรียกร้องความเท่าเทียมในสังคม ตลอดจนคดีที่มีต่อผู้หญิงในด้านอาชีพ สถานภาพทางสังคม เพื่อสร้างความเข้าใจ และการยอมรับจากผู้คนในสังคม ทั้งในอดีตถูกสะท้อนผ่านจวบจนถึงยุคสมัยปัจจุบัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเป็นการศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงและกลวิธีทางภาษาในการวรรณกรรมรางวัลชมนาด จากมุมมองด้านภาษา ยังมีประเด็นอื่น ๆ ที่สามารถศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวอุดมการณ์ความเป็นหญิงได้เช่น

5.3.1 การศึกษาอุดมการณ์ความเป็นหญิงจากวรรณกรรมหรือตัวบทประเภทอื่น ๆ ทั้งนี้ อาจเปรียบเทียบให้เห็นแง่มุมที่น่าสนใจ และเข้าใจความเป็นหญิงมากขึ้น

5.3.2 การศึกษาวรรณกรรมรางวัลชมนาดโดยใช้กรอบแนวคิดอื่น เพื่อให้เห็นความเป็นผู้หญิงในแง่มุมที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกพรรณ วิบูลย์ศรีน. (2547). การเปรียบเทียบภาพตัวแทนของผู้หญิงสมัยใหม่และหลังสมัยใหม่
ในภาพยนตร์ ไทยและภาพยนตร์ อเมริกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กนกวรรณ คันสีห์. (2552). การศึกษาวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวละครเอกฝ่ายหญิงในนวนิยาย
ของกึ่งฉัตร ระหว่าง พ.ศ.2545-2550. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กรวิภา บุญเชื้อ. (2545). สถานภาพและบทบาทชายหญิงในสังคมไทย ในเอกสารชุดวิชาการศึกษา
บทบาท ชายหญิง หน่วยที่ 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กฤษดาพรรณ หงส์ลดารมภ์. (2543). ประเด็นเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย:การศึกษา
ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. รายงานผลการวิจัย. กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- กฤษดาพรรณ หงส์ลดารมภ์. (2547). การวางโครงเรื่องในประเพณีเรื่องเล่าจากประสบการณ์ตรง และ
ประสบการณ์อ้อม ในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชา
ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยา ดิงศภักย์, ม.ร.ว.และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2531). การใช้คำเรียกขานในภาษาไทยกรุง
รัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่งานวิจัย ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัลยรัตน์ กลิ่นสุวรรณ. (2556). ความแตกต่างระหว่างชาย-หญิงในห้องศาลาประชาคมเว็บไซต์
พื้นที่ดอทคอม: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตร
มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กัญญรัตน์ ทรวงวิทย์. (2563). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมสิ่งแวดล้อม
ที่ผลิตโดยมูลนิธิสืบนาคะเลียร์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กระแสร มาลา야ภรณ์. (2530). วรรณกรรมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- กาญจนา ปราบปัญจะ. (2553). การศึกษาลีลาการใช้ภาษาของ ว.วชิรเมธี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2535). ม่านแห่งอคติ. กรุงเทพฯ: เจนเดอร์เพลส.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2540). ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสื่อมวลชน. กรุงเทพฯ: โครงการแพร่งานวิจัย
ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- กาญจนา แก้วเทพ. (2544). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา*. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- กิตติกร สันคติประภา. (2549). มองแต่ไม่เคยเห็น พูดแต่ไม่มีเสียง ได้ยินแต่ไม่รับรู้ ว่าด้วยความรู้เรื่องการเอาเปรียบกระเทยทางเพศ. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 2(3), 37-72.
- กุนทีนี้ โคตรพัฒน์. (2560). *กลวิธีทางภาษาและความหมายทางสังคมในเพลงลูกทุ่งอีสานแนวสองแ่งสองง่าม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เกื้อพันธุ์ นาคนูปผา. (2521). *วรรณคดีวิจารณ์*. เชียงใหม่: วิทยาลัยครูเชียงใหม่.
- เจียน นรินทร์นุต. (2546). *การถ่ายทอดอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ผ่านนิตยสารผู้หญิง*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คชาธิป พาณิชตระกูล. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ว่าด้วยชายรักชายในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ปี พ.ศ.2555: การศึกษาวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณิงชัย วิริยะสุนทร. (2557). *กลวิธีทางภาษาและบทสะท้อนวิถีคิดท้องถิ่นในสำนวนอีสาน*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จันทิมา อังคพนิกิจ. (2557). *การวิเคราะห์ข้อความ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทิมา อังคพนิกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จันทิมา เอี่ยมมานนท์. (2549). “ปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาษา วาทกรรมและอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ/ผู้ป่วยเอดส์” : การศึกษาเชิงปฏิสัมพันธ์วิเคราะห์.” ใน *กฤษฎาวรรณ หงส์ดามรงค์และจันทิมา เอี่ยมมานนท์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จาง ยูน. (2563). *ภาพแทนผู้หญิงในเรื่องมังกูดอกส้มและ RAISE THE RED LANTERN*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เจตพินิจ ท้าวแก้ว. (2559). *สถานภาพและบทบาทตัวละครหญิงในนวนิยายของพงศกร*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- จิตรลดา สุวัติกุล. (2526). *วรรณกรรมร่วมสมัย*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- จิตตมาศ จิระสถิตย์พร. (2560). พัฒนาการทางการศึกษาของผู้หญิงไทย พ.ศ.2500 – 2540: หลักสูตรการศึกษากับการพัฒนาผู้หญิงสู่ความทันสมัย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ และวรรณคดีอังกฤษ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จรรยาพร ปรปักษ์ประลัย. (2534). ผู้หญิงในงานเขียนของศรีเมธอรอุณหุส. สยามรัฐสุดสัปดาห์วิจารณ์, หน้า 43-44.
- ฉลาดชาย รมิดานนท์. (2544). กระจุกลายด้านฉายประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ชาตรี ลีศิริวิทย์. (2544). เพศสถานะกับครัว. สารคดี, 19, 197(7): 160-195.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2548). อุดมพรรณเกี่ยวกับ “เขมร” ในปริเฉทหนังสือพิมพ์ไทย: กรณีเหตุจลาจลเผาสถานทูตไทยในกัมพูชา พ.ศ.2546. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร พัวพัฒนกุล. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในวาทกรรมการพยากรณ์ดวงชะตา: การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทยภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). ความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ.2491-2539) : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนิกานต์ กู้เกียรติ. (2550). การวิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสินที่ได้รับรางวัล: พัฒนาการด้านแนวคิดตัวละครและกลวิธีการประพันธ์. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตหทัย ปุยะติ. (2560). สตรีนิยมอุดมการณ์รักชาติใน “หญิงสาวชาวลำเพ็ง”. วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 10(1), 1-30.
- ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2539). จินตนาการสู่ปี 2000: นวัตกรรมเชิงกระบวนทัศน์ด้านการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณัฐ อังศุวิริยะ. (2562). กลวิธีทางภาษากับอุดมการณ์ในโฆษณาการเงินประเด็นการออมและการเป็นหนี้ผ่านวาทกรรมโฆษณาทางโทรทัศน์ไทย. สงขลา: โครงการวิจัย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2542). หน้าที่ของอุปถัมภ์จากมุมมองของผู้พูดภาษาไทย. ภาษาและวรรณคดีไทย, 16(1), 259-268.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2549). มงคัทธิยาจะจำ จากมุมมองนักภาษา: เนื้อหาและกลวิธี. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์ : แนวคิดการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณปภัช มานิมพันธ์. (2561). อุดมการณ์ในวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์เรื่อง สองฝั่งคลอง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 10(1), 176-203.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2527). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.
- ดวงทิพย์ คุ่มมณี. (2546). *สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยาย: กรณีศึกษานวนิยายของกึ่งฉัตร ปีพ.ศ.2535-2544*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทัดจันทร์ เกตุสิงห์สร้อย. (2554). *การวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของแม่ในนวนิยาย “ลับแล, แก่งคอย”*. ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทิพวัลย์ ศรีพรหมษา. (2544). *ลักษณะและบทบาทของสตรีในนวนิยายของสุวรรณีสุคนธา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิชฎยา โพธิ์อยู่. (2536). *วิเคราะห์แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในนวนิยายของดวงใจ*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แว่นวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย Contemporary Literary Theory*. ปทุมธานี: นาคร.
- ธีระ บุชบกแก้ว. (2553). กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตนเอง โดยกลุ่ม “เกย์ออนไลน์”. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณปภัช มานิมพันธ์. (2561). อุดมการณ์ในวรรณกรรมอิงประวัติศาสตร์เรื่อง สองฝั่งคลอง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 10(1), 1-6.
- นภาพรจันทร์ สุขอ้วน. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ความเป็นมนุษย์เงินเดือนในแฟนเพจเฟซบุ๊ก Group มนุษย์เงินเดือน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- นริศรา เกตุวัลท์. (2538). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของผู้หญิงในนวนิยายของ สุวัฒน์ วรดิลก ในช่วง พ.ศ.2492 - พ.ศ.2528*. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- นัฐฐา เกตุประทุม. (2544). *ศึกษาปัญหาสิทธิสตรีในนวนิยายที่ได้รับรางวัลดีเด่นจากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.*
- นัทรนัย ประสานนาม. (2553). รอยวสันต์ ของ ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง: การเขียนอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของผู้หญิงทางต่งพลัดถิ่น. *วารสารภาษาและหนังสือ*, 41(1), 127-170.
- นิติพัฒน์ โพธิ์สิทธิพันธุ์. (2556). *ภาพสะท้อนวัฒนธรรมอีสานจากวรรณกรรมคำสอย*. ขอแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เนตรทราย คงอนวัณน. (2550). *ศึกษาศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายของวัฒนธรรมลาว*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นพพร ประชากุล. (2542). สัมผัสสตรีกับวัฒนธรรม. *สารคดี*, 17(147), 151-153.
- นพพร ประชากุล. (2544). แนวคิดสตรีนิยม (Feminism). *สารคดี*, 17(195), 114-119.
- นิตยา มาศะวิสุทธิ์ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ และธาริต สุขพาณิชย์. (2533). ชายกับหญิง. *ประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิตร. (2546, 16 มกราคม). ผู้หญิงไทยกับบทบาทผู้นำในสังคมยุคใหม่. *วารสารปาริชาติ*, 78-83.
- ประทีป วาทิกทินกร. (2543). *ลักษณะและการใช้ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปราณี วงศ์เทศ. (2544). *เพศและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- ปิ่นหล้า ศิลานบุตร. (2551). *สถานภาพและบทบาทของตัวละครหญิงในนวนิยายของตัวละครของปิยะพร ศักดิ์เกษม*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยธิดา นามโคตร. (2563). *กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความเป็นพลเมือง : ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เปลื้อง ณ นคร. (2535). *ศิลปะแห่งการประพันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- เปลื้อง ณ นคร. (2540). *ภาษาวรรณาวิวัฒน์และวิบัติของภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- ปิยธิดา นามโคตร. (2563). *กลวิธีทางภาษาและอุดมการณ์ความเป็นพลเมือง: ศึกษาจากหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- ผักแว่น จันทรอินทร์ และอุษา พัดเกตุ. (2561). *การวิเคราะห์การนำเสนอบทบาทสตรีจากนวนิยายเรื่อง เล่นซ่อนหาย*. เอกสารการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ 14 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 6-7 กันยายน 2561, (สำนักพิมพ์.) หน้า 141-146.
- พิมพ์ฉัตร รสสุธรรม. (2565). การส่งเสริมความเสมอภาคหญิงชายในมุมมองของคนรุ่นใหม่ในสังคมไทย. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(1), 220-231.
- พิมพ์พร สุนทรวิริยกุล. (2551). *การประกอบสร้างอุดมการณ์ในละครโทรทัศน์ไทยช่วงวิกฤตทางการเมือง*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์วีดี รุ่งเรืองยิ่ง. (2560). *วาทกรรมและอุดมการณ์หญิงรักหญิงในนิตยสารแอตทอมแอ็ค*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พริดา ภูมิสวัสดิ์. (2563). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความเสมอภาคระหว่างเพศ*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการพัฒนากลไกศูนย์ประสานงานด้านความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย, กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- พรจันทร์ เสียงสอน. (2557). *การนำเสนอผู้หญิงและความรุนแรงในภาพยนตร์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต คณะภาษาและการสื่อสาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พรพรหม บุญถนอม. (2551). *ลักษณะเด่นและคุณค่าของนวนิยายไทยรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยม แห่งอาเซียน (พ.ศ.๒๕๒๒-๒๕๔๖)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรสวรรค์ เฉลิมยานนท์ และจอมขวัญ สุทธิพันธ์. (2561). *ความเป็นหญิงในนวนิยายเรื่องนารีนครา*. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*, 1(2-3), 203-216.
- พัชรวาลี จินนิก. (2559). *การศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เพชรินทร์ นาทศรีทา และสมเกียรติ วัฒนาพงษากุล. (2554). *ภาพลักษณ์หญิงไทยในวรรณกรรมของนักเขียนหญิงที่ได้รับรางวัลซีไรต์*. เอกสารประกอบการประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เพียรอักษร นามโสภา. (2562). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและอุดมการณ์ความเป็นครอบครัวในเฟซบุ๊กแฟนเพจ “Little Monster”*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

ภัทรพร หงษ์ทอง. (2538). *สตรีนิยมในนวนิยายของทมิฬระหว่าง พ.ศ.2506 - 2534*.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เย็นจิตร ถิ่นขาม. (2542). *การแต่งงานข้ามวัฒนธรรมหญิงไทยกับชายญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยาการพัฒนาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

รัชนิท พงศ์อุดม. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับ ค่านิยมเกี่ยวกับความงาม: การศึกษา*

วาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษา ศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัศมี ราชสีมา. (2559). *การวิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทสตรีในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2554. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2

ราชบัณฑิตยสถาน; กรุงเทพฯ.

รุ่งเรือง ชัยวร (2556). *ชายหญิงในโลกปัจจุบัน*. [ออนไลน์]. ได้จาก : [http://rutcharot](http://rutcharot.blogspot.com/2013/blog-post_7062.html)

[blogspot.com/2013/blog-post_7062.html](http://rutcharot.blogspot.com/2013/blog-post_7062.html). [สืบค้นเมื่อ วันที่ 6 มกราคม 2565].

ละอองดาว จิตต์พิริยะการ. (2562). *หญิงม่าย: ภาพแทนนางเอกหญิงชายขอบในนวนิยายไทยร่วม*

สมัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ลักษณวัฒน์ เจริญพงศ์. (2541). *ปรัชญาภาวะสตรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วรารพร สารกุล. (2563). *กลวิธีทางภาษากับการนำเสนออัตลักษณ์ของตัว จาก ไดอารี่ติดซีส์*

เดอะซีรี่ส์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

วันดี น้ำดอกไม้ (นามแฝง). (2534, มีนาคม). *ที่สุดผู้ไม่รู้หนังสือคือสตรี*. *สยามรัฐสุด*

สัปดาห์วิจารณ์, หน้า 69.

วันทนี วาสิกะสิน และสุนีย์ เหมาะประสิทธิ์. (2541). *สังคมไทยคาดหวังอย่างไรกับผู้หญิง*.

กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วัฒนาพร นนลือชา. (2557). *อุดมการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนากับไสยศาสตร์ใน*

ละครโทรทัศน์แนวผี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). *สตรีนิยม : ขบวนการและแนวคิดทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 20*.

กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

วิจิศา ไชยสินธุ์. (2547). *อัตลักษณ์ผู้หญิงเก่ง ในนิตยสารสตรีช่วงปี พ.ศ.2540 – 2545*.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วินัย ปันมณี. (2531). *ศัพทานุกรมวรรณคดีเบื้องต้น*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิลาสินี พิพิธกุล . (2544). *ผู้หญิงกับเทคโนโลยีข่าวสาร: สตรีศึกษา2: ผู้หญิงกับประเด็นต่าง ๆ*.
กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ในหนังสือเรียนภาษาไทยตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2503-2544: การศึกษาตามแนวทฤษฎีเชิงวิพากษ์*.
วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิสันต์ สุขวิสิทธิ์. (2559). *ผู้หญิงในโลกผู้ชาย : การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์ความเป็นหญิง ในนิตยสารสำหรับผู้ชายตามแนวทฤษฎีวิเคราะห์เชิงวิพากษ์*. *วารสารอักษรศาสตร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(1), 111-133.
- วีรวัฒน์ อินทรพร. (2541). *การศึกษาแนวคิดสตรีในนวนิยายของโบทัน*. ปรินซ์นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2553). *อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย*. ปรินซ์นิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศกุนตลา การะลีย์. (2549). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทย ลูกทุ่ง ศึกษาเฉพาะกรณีของราชินีลูกทุ่ง พุ่มพวง ดวงจันทร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริสา ชลายนานนท์. (2564). *การสื่อสารค่านิยมความเป็นเมียและค่านิยมอื่นของคนไทยในละครโทรทัศน์ยุคดิจิทัลเรื่อง “เมีย 2018”*. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม*, 11(1), 288 – 304.
- ศิริพร ดอนเตาเหล็ก. (2557). *กลวิธีทางภาษาและเนื้อหาในการบรรยายธรรมะของอาจารย์บุญเสริม ธรรมปาโล*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริกัญญา บรรพแสง. (2556). *อุดมการณ์ความรัก เพศภาวะและสุขภาวะทางเพศในความสัมพันธ์คู่รักของสาวโรงงานวัยรุ่นหญิง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์ การแพทย์และสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2561). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศิริพร รักดีผาสุข. (2553). *โครงการวาทกรรม “ความเป็นผู้หญิง” ในนิตยสารสุขภาพและความงาม ภาษาไทย*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร รักดีผาสุข. (2553). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา กับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษา ภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายทิพย์ นุกูลกิจ. (2543). *วรรณกรรมไทยปัจจุบัน*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินต์ติ้งแมสโปรดักส์จำกัด.
- สุจิตรา จงสถิตวัฒนา. (2549). *เจิมจันทร์กัสดาล: ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุคนธ์รัตน์ สร้อยทองดี. (2552). *การนำเสนออุดมการณ์ความเป็นแม่ในวาทกรรมโฆษณาใน นิตยสารสำหรับครอบครัว*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทธิลักษณ์ สวรรยาวิสุทธิ์. (2562). *ปฏิบัติการทางภาษากับการนำเสนออุดมการณ์ทางสังคมใน นิตยสารลาวสมัยใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมณฑา บุญวัฒนกุล. (2550). *ตัวละครหญิงในนวนิยายของบุญเหลือ*. สารนิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลิตธา พินิจภูวดล และคณะ. (2543). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุนทร คำยอด. (2552). *การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือในนวนิยายของ อ.ไชยวศิลป์*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพรรณา ภักตรนิกร. (2557). *กระบวนการสร้างอุดมการณ์รักชาติไทยด้วยกลวิธีทางภาษาใน นวนิยายแนวอิงประวัติศาสตร์ของวิมล ศรีไพบุลย์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพ วรโคตร. (2542). *สตรีทัศน์ในนวนิยายของศรีบูรพา*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมเกียรติ รักษมณี. (2551). *ภาษาวรรณศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สายน้ำใจ.
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรข้าวสวย.

สรณี วงศ์เบ็ญสัจจ์, หัทยา จันทรมังกร และศตนันท์ เปียงบุญทา. (2547). *หนังสือสำหรับเด็กไทยที่ได้รับรางวัล : การวิเคราะห์เชิงวรรณกรรมและวาทกรรม*. ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สิทธา พินิจภูวดล และนิตยา กาญจนวรรณ. (2520). *ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

เสนาะ เจริญพร. (2546). *ภาพผู้หญิงในวรรณกรรมช่วงทศวรรษ 2530: วิเคราะห์ความโยงใยกับประเด็นสังคม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เสาวคนธ์ วงศ์ศุภชัยนิมิต. (2559). *การศึกษาสถานภาพและบทบาทผู้หญิงในนวนิยายของนารา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2544). *วรรณกรรมศึกษา*. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อาทร เตชะธาดา. (13 มิถุนายน 2565). *สัมภาษณ์*. กรรมการผู้จัดการสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น.

อาทิตยา จารุจินดา. (2555). *การสร้างภาพความเป็นหญิงในนวนิยายไทย สมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาภรณ์ ชาญชัยสกุลวัตร. (2536). *การวิเคราะห์นวนิยายที่ได้รับรางวัลซีไรต์*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2544). *ภาษาศาสตร์สังคม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรวี บุณนาค. (2562). *กลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างภาพลักษณ์องค์กรธุรกิจในภาวะวิกฤตผ่านเฟซบุ๊กองค์กร*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อรอนงค์ สวัสดิ์บุรี. (2533). *คอลัมน์ปัญหาชีวิตในนิตยสารในการสะท้อนบทบาทและสถานภาพของสตรีไทย*. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อำนาจ สงวนกลาง. (2564). *การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท*. *ธรรมาราวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา*, 7(1), 102 – 130.

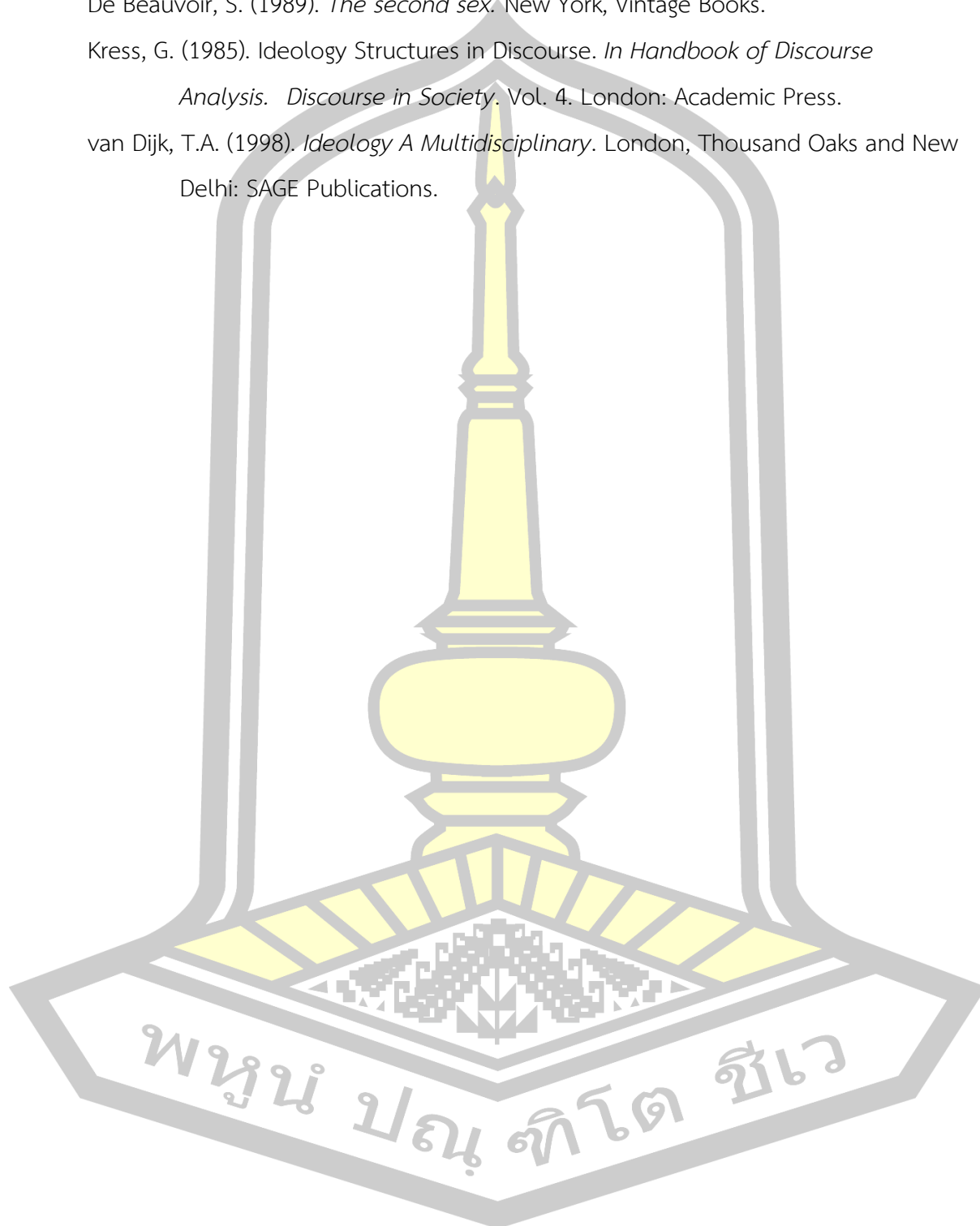
Catharine, M. (1982). Feminism , Marxism, Method, and the State: Toward Feminist Jurisprudence. *Journal of Women in Culture and Society*, 8(4), 635-658.

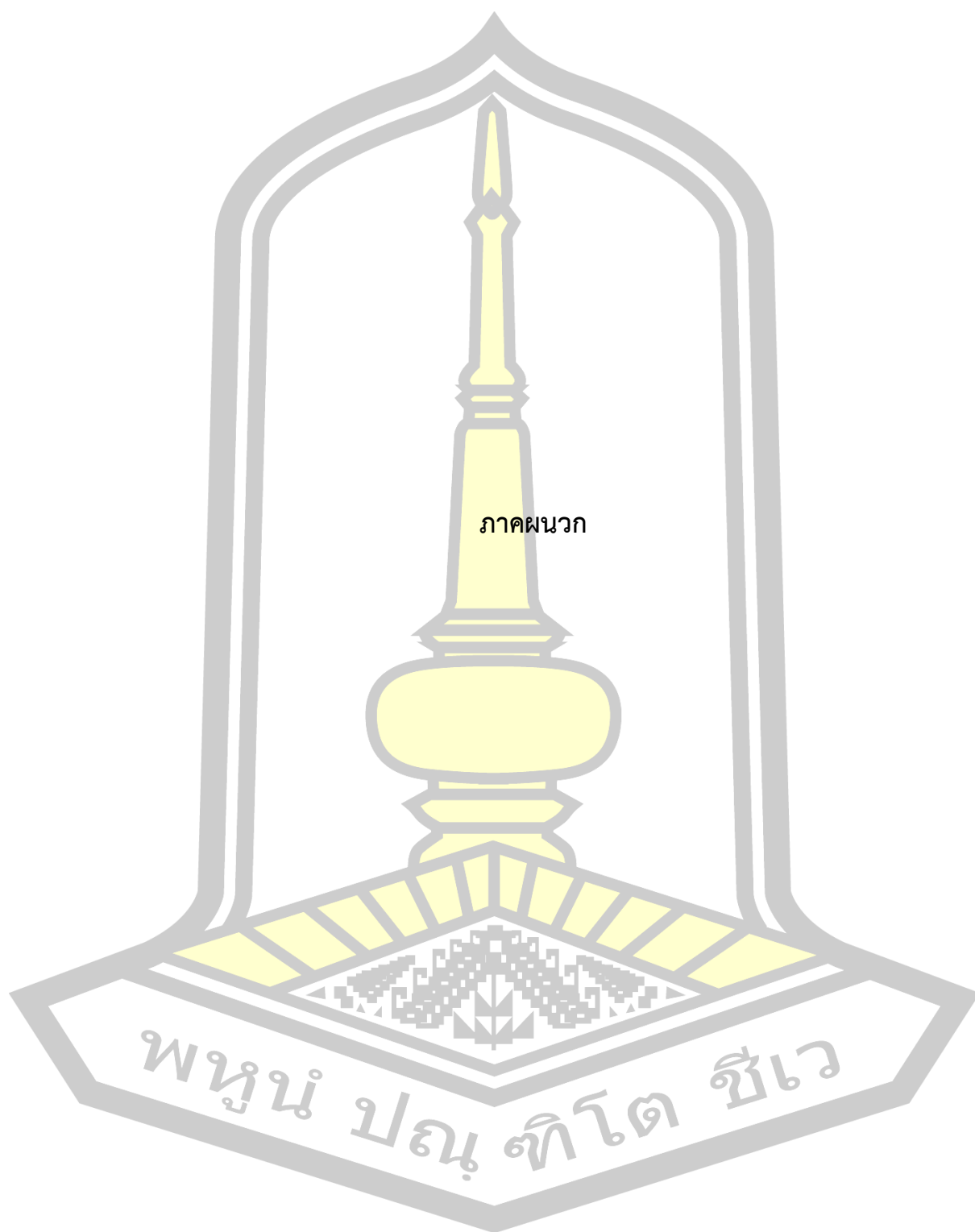
Cavallaro, D. (2001). *Critical and culture theory*. London: Anthlone.

De Beauvoir, S. (1989). *The second sex*. New York, Vintage Books.

Kress, G. (1985). Ideology Structures in Discourse. *In Handbook of Discourse Analysis. Discourse in Society*. Vol. 4. London: Academic Press.

van Dijk, T.A. (1998). *Ideology A Multidisciplinary*. London, Thousand Oaks and New Delhi: SAGE Publications.

เรื่องย่อวรรณกรรมรางวัลขนาด จำนวน 10 เรื่อง

รางวัลขนาดครั้งที่ 1 เรื่อง รอยวสันต์ ประเททวนิยาย แต่งโดย ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง

เรื่องราวในอดีตของสี่สาวจีนโพ้นทะเล แข่ง เก่ง โหว ไกว พวกเธออพยพมาจากประเทศจีน ตั้งแต่ยังเล็ก และได้อาศัย หญิงสาวชาวกวางตุ้งที่มาอยู่ก่อนทำหน้าที่เป็นนายหน้าพาไปฝากทำงาน ตามที่ต่าง ๆ งานของพวกเธอคือการเป็นหญิงรับใช้ในบ้าน เด็กทั้งสี่คน ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของจีน กวางตุ้งพลัดถิ่นจากบ้านที่ตนไปอยู่ด้วย แข่งกับเก่งซึ่งเป็นพี่น้องกันได้ไปทำงานอยู่ในครัวของโรงกลึง ไกวไปทำงานให้แก่บ้านนายญี่ปุ่น เพราะยุคนั้นยังไม่สิ้นสงครามโลกครั้งที่สอง และโหว ไปทำงาน ในร้านจักษุแพทย์ชาวกวางตุ้ง แข่งได้พยายามสร้างตนเองขึ้นมาจนกลายเป็นแม่ครัวผู้มีความสามารถ ในขณะที่เก่งแต่งงานกับช่างกลึง อันเป็นเหตุให้เธอต้องขัดแย้งบาดหมางกับคู่แข่งที่เป็นพี่สาว ไกวย้ายไปอยู่ฮ่องกงและแคนาดาหลังสิ้นสงคราม ส่วนโหวได้แต่งงานกับคนกวางตุ้งด้วยกัน และย้ายไปอยู่ที่สิงคโปร์ เมื่อวันเวลาผ่านไปหลายสิบปีทั้งสี่คนก็อยู่ในวัยสูงอายุ และมีลูกมีหลานมากมายหลายคน วันหนึ่งทั้งสี่คนก็ได้กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง ความสนุกสนานและเรื่องเก่าๆ ในอดีตก็เริ่มมีชีวิตขึ้นมาอีกครั้ง ผ่านการ บอกเล่าของทั้งสี่คนให้คนรุ่นหลานฟัง และได้รับรู้ถึงมิตรภาพ ความรัก ความผูกพันที่ยังคงอยู่ในหัวใจของยาทั้งสี่คน แม้ว่าเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหนก็ตาม

รางวัลขนาดครั้งที่ 2 เรื่อง ฉันทือเอรี กับประสบการณ์ข้ามแดน ประเทสารถดี แต่งโดย ธนิตดา สว่างเดือน

หญิงสาวชาวไทยที่จำเป็นต้องขายตัวกับประสบการณ์ในต่างแดน ด้วยความยากจนบีบบังคับให้จำต้องไปขายตัวแลกเงินในต่างแดน ชีวิตของเธอยิ่งกว่าคำว่า “ทรหด” เอรี โสเภณีสัญชาติไทยผู้ช่วยให้ชายหลายประเทศข้ามพ้นเขตของความเหงาเปลี่ยว จากไทยถึงฮ่องกงและญี่ปุ่น จากสิงคโปร์สู่บาห์เรน เธอตระเวนไปมาแล้วทั้งสิ้น ตลอดระยะเวลามากกว่า 20 ปีกับการพลิกขายให้ชายเซยชมเพื่อแลกกับเงิน ด้วยความหวังว่าครอบครัวจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และการไปผจญชีวิตครั้งนี้ก็ทำให้ต้องเผชิญหน้ากับความสุข ความเศร้า ความเหงา ความรัก และบทพิสูจน์หลายอย่างที่ท้าทายความเป็นมนุษย์สำหรับผู้หญิงคนหนึ่งท่ามกลางโลกที่โหดร้าย

รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 3 เรื่อง พฤษภามาตา ประเภตสารคดี แต่งโดย ชัยวุฒิ ศรีสุโข

บทบาทอันหลากหลายของผู้เป็นแม่ที่อุปมาไว้ดั่งต้นไม้แต่ละสายพันธุ์ แม่ผู้มีชีวิตที่อัศจรรย์ สร้างคุณูปการต่อโลก ประจุต้นไม้เติบโต หยั่งรากลงลึก ยึดผืนดินมั่น ชูลำต้นกิ่งใบ สร้างร่มเงา ให้โลกร่มเย็น เป็นแหล่งผลิตออกซิเจน เป็นแหล่งน้ำ เป็นแหล่งอาหาร แหล่งทรัพยากร สร้างความอุดมสมบูรณ์ สร้างความสวยงาม แก่ทุกมวลชีวิต ควรจะได้เป็นตัวอย่างให้ผู้คนเดินรอยตาม หรืออนุโมทนาในความดี ความรัก ความเมตตา ความเสียสละที่แม่ได้กระทำต่อลูกและต่อโลก แม่ผู้มีชีวิต หล่นลงไปเ็นเงาไม้ด้าจาก ความโลภ ความโกรธ และความหลง จากเงื่อนไขชีวิตที่บังคับ เณเช่น ต้นไม้ที่ไม่อาจเติบโตจากเงื่อนไขชีวิตที่บังคับ เพราะบางทักง่าย จนอาจเกิดอันตรายแก่ผู้คนที่อาศัย ร่มเงาก็ควรได้รับการช่วยเหลือ ทั้งเป็นตัวอย่างที่สอนใจไม่ให้แม่คนอื่น ๆ เดินรอยตาม

รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 3 เรื่อง ก่อนจะสิ้นรุ่งอรุณแห่งฝัน ประเภตสารคดี แต่งโดย สิริยุราไพ ประพันธ์ทวี

เรื่องราวความใฝ่ฝันความหวัง การรอคอย การแสวงหา รวมถึงการคาดหวังของเด็กหญิงคนหนึ่งที่เกิดในแผ่นดินอีสานของประเทศไทยต้องใช้ทั้งความอดกลั้นอดทนต่อสู้และให้กำลังใจตัวเอง มากกว่าหลายคนบนโลกใบนี้ เส้นทางเดินชีวิตที่เต็มไปด้วยปัญหามีทุกข์มีสุขมีสมหวังและผิดหวัง เปรียบเหมือนท่วงทำนองของดนตรีหลายชนิดผสมผสานกันอย่างครบรส การมองโลกในแง่บวกก็อาจ คิดได้ว่าเป็นความโชคดีของชีวิตหนึ่งที่ได้เดินร่าไปกับจังหวะของดนตรีหลายแบบ หลายแนวมัน ไม่ซ้ำซากจำเจดีแล้วมันยังทำให้มีความตื่นเต้นเร้าใจพร้อมการได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ทำให้เพิ่มความแข็งแกร่งในชีวิตและจิตวิญญาณของตนให้รอดพ้นจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ก่อวนอยู่รอบๆ ตัวเราทุกเมื่อเชือวัน หากก็ไม่ใช่ทุกคนที่จะหลุดพ้นจากท่วงทำนองเหล่านั้นได้ ถ้าจิตใจไม่แข็งแรงพอ

รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 4 เรื่อง เขตรานหน้าว่าหมอฆ่าคน ประเภตสารคดี แต่งโดย แพทย์หญิงสุธานี บุณเบญจเสถียร

หมอเชียงหรือแพทย์หญิงสุธานี บุณเบญจเสถียร แพทย์ประจำโรงพยาบาลชุมชนอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ถ่ายทอดเรื่องราวบทเรียนชีวิตจริงจากการเผชิญกับมรสุมชีวิตครั้งใหญ่ ที่ตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา “ประมาท ละเว้นหน้าที่ กักขังหน่วงเหนี่ยวจนทำให้คนอื่นถึงแก่ความตาย” การฟ้องร้องในคดีอาญาในวันที่มีหญิงท้องแก่คนหนึ่งมารอคอยที่โรงพยาบาลขณะญาติพากันรอคอยข่าวดีเกี่ยวกับการกำเนิดของชีวิตใหม่ด้วยตามธรรมชาติการให้กำเนิดชีวิตย่อมเป็น ความสวยงามของโลก โดยที่ไม่มีใครคาดคิดว่า “คุณณรงค์” (นามสมมติ) หญิงท้องแก่คนนั้นจะเกิดภาวะน้ำคร่ำเข้า

กระแสเลือด หลังจากชาวบ้านเกิดความเข้าใจผิดจึงฟ้องร้องต่อศาลอาญาและศาลแพ่ง หมอเชียงต้องต่อสู้คดีเป็นระยะเวลานานหลายปี โดยท่ามกลางกระแสสังคมที่ผู้คนมองเห็นแต่ความสูญเสียของครอบครัวผู้เสียชีวิต หมอเชียง ณ ตอนนั้นไม่มีโอกาสใด ๆ ที่จะอธิบายให้ใครฟัง เธอจึงถ่ายทอดเรื่องราวผ่านวรรณกรรมเป็นเครื่องมือเพียงอย่างเดียวที่เป็นพื้นที่ให้หมอได้เสนอความสูญเสียที่เกิดขึ้นในมุมเล็ก ๆ มุมหนึ่งที่สังคมอาจไม่เคยรับรู้ เป็นราคาของบทเรียนที่เธอต้องจ่ายแสนแพง การต้องขึ้นศาลโดยไร้ความรู้ทางกฎหมายส่งผลที่เลวร้ายคือ เธอประกันตัวเองไม่ทันจึงต้องถูกฝากขังชั่วคราวในคุกใต้ศาล สภาพความมืดทึบ ชื้นและอับ ส่งผลต่อความรู้สึกของผู้บริสุทธิ์ให้สิ้นหวังและหดหู่ แต่หมอเชียงก็ตัดสินใจเด็ดขาดในการเลือกดำรงชีวิตต่อด้วยการพิสูจน์ความจริงในอาชีพที่เธอรักด้วยความยึดมั่นที่จะต่อสู้เพื่อความถูกต้อง แต่ความถูกต้องที่เธอยึดมั่นกลับทำให้วันหนึ่งสามีของเธอเกิดความไม่พอใจ ไม่เข้าใจและขอแยกทางในที่สุดใครบ้างจะมองเห็นว่าแพทย์ผู้ถูกตีตราคนหนึ่งต้องบ้านแตกสูญเสียชีวิตครอบครัวอันเป็นสุขจากความเสียสละเพื่อส่วนรวม ณ ตอนนั้นใครบ้างจะเห็นใจหมอผู้เป็นจำเลยสังคมในวันที่หมดที่พึ่งหมอเชียงต้องดูแลลูกที่กำลังเล็ก 2 คนเพียงลำพังไม่เพียงเท่านั้นเธอยังต้องเผชิญกับภาวะเคราะห์ซ้ำกรรมช้ำระหว่างต่อสู้คดีหมอต้องทำหน้าที่ดูแลพ่อที่ป่วยเป็นอัมพาตอีกด้วย และที่น่าหดหู่ใจกว่านั้นคือการที่คนที่มีส่วนรับรู้เรื่องราวตามไปประรานลูกสองคนของหมอที่โรงเรียนด้วยการบอกกับเด็ก ๆ ผู้ไร้เดียงสาด้วยคำพูดที่เสียดแทงว่า “น่าสงสารเด็กสองคนนี้นะ หน้าตาก็น่ารักน่าชัง แต่มีกรรม มีแม่เป็นหมอฆ่าคน” ในตอนนั้นหมอเชียงสิ้นหวังและหมดหวังถึงขีดสุด หมอผู้บริสุทธิ์จึงคิดจะเลือกเดินทางต่อด้วยการหนีปัญหาโดยการฆ่าตัวตาย แต่อาจจะด้วยความดีที่เธอทำจึงส่งกัลยาณมิตรมาช่วยประคับประคองปลอบใจ และให้กำลังใจ

รางวัลขนาดครั้งที่ 5 เรื่อง ขงหยิง ประเภทสารคดี แต่งโดย ธนิตดา สว่างเดือน

หนิง หยิงสาวที่เคยมีชีวิตสุขสบายกับสามีชาวญี่ปุ่นที่ประเทศญี่ปุ่น ก่อนต้องโทษในข้อหาวางยาชิงทรัพย์ แม้ว่าข้อหาที่เธอได้รับมานั้นจะเป็นสิ่งที่ได้มาอย่างไม่เป็นธรรม แต่กลับทำให้เธอต้องเข้าไปใช้ชีวิตอยู่ในทัณฑสถานหญิงแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เป็นเวลานานกว่า 3 ปี หลังจากนั้นเธอก็รู้จักกับนักโทษหญิงอีกมากมายหลายคนที่ต้องโทษในคดีต่าง ๆ ซึ่งทั้งหมดล้วนอาศัยอยู่ในบ้านใหญ่ ที่ทุกคนทั้งหลายต่างรู้จักกันดี เรื่องราวมากมายเกิดขึ้นภายในสถานกักกันนั้น ทำให้เธอต้องรู้จักที่จะประพฤติตนให้เหมาะสมตามระยะเวลาที่เธอต้องอาศัยในบ้านใหญ่หลังนั้น เธอต้องพบกับเรื่องราวมากมาย เช่น การที่เธอได้รู้จักนักโทษที่เป็นพวก แก๊งค์ ก่ออาชญากรรมกลายเป็นเหมือนเรื่องปกติ การรู้จักนักโทษหลายคนที่ไม่ได้รับโทษอย่างเป็นธรรมการใช้อำนาจบาตรใหญ่ภายในคุกของเหล่านักโทษที่ต้องคดียาเสพติดหรือคดีที่นักโทษเป็นผู้มีอิทธิพลมาก่อน ทั้งยังมีเรื่องเกี่ยวกับกรรมาเพศที่เกิดขึ้นภายในเรือนจำ ไปจนถึงการเป็นอยู่การจับจ่ายใช้สอยในเรือนจำที่มีลักษณะ ต่างออกไปจาก

ปกติด้วยเพราะ มีขีดจำกัดของกฎระเบียบ ทำให้คุณหนึ่งต้องเรียนรู้ที่จะเอาตัวรอดจากสิ่งเหล่านี้ เมื่อเธอพ้นโทษ และสามารถออกมาจากสถานกักกันนั้น เธอจึงได้เขียนบันทึกถึงเรื่องราวที่เจ็บปวด และสุขสันต์ของเหล่านักโทษหญิงให้คนภายนอกทราบถึงความเป็นจริงของทัณฑสถานว่ามีความโหดร้ายมากน้อยเพียงใด

รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 6 เรื่อง ความฝันของฉันทนา ประเภทสารคดี แต่งโดย จันทรา รัศมีทอง

จันทราสาวน้อยลูกสาวคนจีนที่ต้องจำใจทิ้งความฝันที่จะเป็นครู แล้วเดินเข้าสู่ชีวิตสาวโรงงานเย็บผ้า ด้วยเหตุผลเพียงว่าเธอ เป็นลูกสาวคนโตที่ต้องเสียสละให้น้อง ๆ ได้ศึกษาเล่าเรียน การต้องละทิ้งความฝันมาเดินในเส้นทางที่บุพการีขีดไว้ ทำให้เธอได้พบกับสังคม ประสบการณ์และทัศนคติใหม่ ๆ ที่ได้มาจากการเป็นสาวฉันทนา รวมไปถึงเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่ผสมผสาน อย่างกลมกล่อมไปกับเรื่องราวชีวิตสาวโรงงาน ที่เผยให้เห็นความแกร่งของสตรีผู้ใช้แรงงานที่จะต้องสู้เพื่อจุดยืนของชนกรรมาชีพ

รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 7 เรื่อง โลกคู่ขนาน ประเภทสารคดี แต่งโดย คณา คชา

ผู้หญิงคนหนึ่ง ที่ผู้คนในครอบครัวหมุนรอบจักรวาลของตัวเอง ขณะเดียวกันตัวเธอก็มีสถานะหลากหลาย นอกเหนือจากความเป็นแม่ เป็นภรรยา หลากๆ ครั้งเธอมองโลกในมุมที่ต่างออกไป ขึ้นอยู่กับว่าในขณะนั้นเธอเลือกใช้จักรวาลใดเป็นตัวแทนของเธอ บางครั้งเป็นลูกสาว บางครั้งเป็นแม่ บางครั้งเป็นภรรยา บางครั้งเป็นเด็กใส่ชื่อคนหนึ่ง หรือบางครั้งก็เป็นคนแปลกหน้าของตัวเอง สะท้อนความคิดของผู้หญิงคนหนึ่งที่มีมองโลกอย่างตรงไปตรงมา สอดแทรกแง่มุมที่ชวนให้คิด และมุมมองความคิดที่คาดไม่ถึง

รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 9 เรื่อง รอยบาท ประเภทนวนิยาย แต่งโดย วิทิศา ดีทีเซอร์

นิรมล หญิงสาวที่ประสบอุบัติเหตุเคราะห์ร้ายตายตั้งแต่ยังสาว เพราะถูกฆ่า ซึ่งทรัพย์สินระหว่างเดินทางไปหาแฟนหนุ่ม โชคชะตาพาเธอย้อนกลับมาเกิดใหม่เป็นเด็กหญิงโบตัน ผู้เกิดมาพร้อมความอาภัพทุกอย่าง ไม่เคยมีใครเหลียวแล ทั้งยังต้องฟันฝ่าบททดสอบชีวิต แต่ละ บททดสอบนำเธอไปพบเบาะแสบางอย่างที่เชื่อมต่องานนิรมล จนในที่สุดโบตันพบว่าการกลับมาเกิดใหม่ของเธอนั้น มีภารกิจอยู่เบื้องหลัง

**รางวัลชนะเลิศครั้งที่ 10 เรื่อง หลง เจา รัก ประเทานวนิยาย แต่งโดย ชนินทร์ธร
ชินโพธิ์กลาง**

เกรซ หญิงสาวสมัยใหม่ในโลกร่วมสมัย มีอาชีพเป็นนางแบบในวิถีนิยมที่ยังคงเน้นย้ำมายาคติเรื่องรูปลักษณ์ภายนอก เธอหมกมุ่นกับความผอม แบบ “หุ่นนางแบบ” จนเป็นโรค “คลังผอม” (anorexia) ภายใต้อารมณ์อันดงามบนสื่อโฆษณา ผ่านชีวิตลุ่ม ๆ ดอน ๆ การขึ้นสู่จุดสูงสุดอาชีพนางแบบ และช่วงเวลาที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึก และด้วยบาดแผลที่เคยถูกลักพาตัวไปในวัยเด็ก แต่กลับสร้างความทรงจำอันสุขใจ เกรซแหวกขนบกุลสตรีทั้งในด้านรูปลักษณ์ภายนอกและเพศวิถี เธอยังไขว่คว้าโหยหารักแท้และได้พบกับชายหนุ่มซึ่งมีอาชีพต่างไปจากวิถีความเป็นชายในอดีต และตรงกันข้ามกับความหมกมุ่นในความผอมของเธอ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางจุฬารัตน์ คุณาวัฒนนันท์
วันเกิด	วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2518
สถานที่เกิด	จังหวัดศรีสะเกษ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 338 หมู่ที่ 5 ตำบลหนองครก อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ รหัสไปรษณีย์ 33000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู วิทยฐานะ ครูชำนาญการพิเศษ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านหมากเขียบ อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 1 รหัสไปรษณีย์ 33000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2535 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศรีสะเกษวิทยาลัย จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2539 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) วิชาเอกนาฏศิลป์ วิชาภาษาไทย สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ พ.ศ. 2566 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ภัโต ชีเว